TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU
TÜRK-İŞ YAYINLARI NO:92

İŞÇİ POLİTİKA SENDİKA PARTİ İLİŞKİLERİ

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

BATI ÜLKELERİNDEKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİYLE

İŞÇİ POLİTİKA SENDİKA PARTİ İLİŞKİLERİ

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

TÜRK-İŞ YAYINLARI NO: 9

Tarih:.....
Demirbaş No:983
Tasnif No:331.8 İşç 1

331.8
BAT
1976
0983

Bilgisayara işlenmiştir

içindekiler

BİR DEĞERLENDİRME 1

BİR SEMPOZYUM 33

Tebliğ (1) Prof. Dr. İsmet Giritli 37

Tartışma 45

Tebliğ (2) Prof. Dr. Cahit Talas 57

Tartışma 73

Tebliğ (3) Prof. Dr. Âdil İzveren 75

Tartışma 89

Tebliğ (4) Prof. Dr. Sabahattin Zaim 99

Tartışma 117

Tebliğ (5) Doç. Dr. Alpaslan Işıklı 139

Tartışma 153

Tebliğ (6) Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş ... 163

Tartışma 183

KAPANIŞ KONUŞMALARI 193

BİYOGRAFİLER 199

önsöz

Sendikaların ve işçilerin siyasal ilişkilerini ele alan bu yayın iki bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölüm, bir genel değerlendirme içinde, Batı demokrasilerinde, sendikacılık hareketi ile siyasal kuruluşları ele almakta ve karşılıklı olarak etkilenmelerine olanak veren görüşleri, davranış beraberliğini ve ayrılık noktalarını özetlemektedir. İkinci bölüm ise, bu konuda düzenlenen birinci sempozyumda verilen tebliğleri ve bunlar üzerinde yapılan tartışmaları kapsamaktadır. Yayının, bu konuda yapılan çeşitli değerlendirmelere katkıda bulunabileceği düşünülmüştür.

TÜRK-İŞ

İcra Kurulu

işçi
politika
sendika
parti
ilişkileri

BİR DEĞERLENDİRME

Batı ülkelerinde işçi kuruluşlarının siyasal çalışmalarının ve ilişkilerinin incelenmesine yaşadığımız çağın gerçeklerine kısaca göz atarak başlamak yerinde olacaktır. Bir bilim adamımızın (1) katıldığımız gözleminde belirttiği gibi, **"içinde yaşadığımız çağı, geleceğin tarihçileri bir yandan bocalamalar çağı, bir yandan da ideolojik çatışmalar çağı"** olarak adlandıracaklardır.

Çağın, daha önceki tarih dönemleriyle karşılaştırılmasına olanak vermeyen en anlamlı özelliği, insan ve toplum hayatında, uygarlıkta bilimsel ve teknik gelişmelerin büyük bir hıza kavuşması olayıdır. Son kırk yılda gerçekleştirilen teknik ilerlemeler, bütün insanlık tarihindeki teknik oluşların hepsinden fazladır ve hızlıdır. İdeolojilerin, ne kadar çeşitli ve farklı olsalar, bu gelişmelerin önünde değil, peşinde olduğunda; onların baskısı altında bulunduğunda birleşilmektedir. Tekniğin yavaş geliştiği zamanlarda insanları yeniliklere alıştırmanın zor olmadığına işaret edenlere göre, içinde bulunduğumuz çağda insan ve toplum problemini yeniden ele almak, **"hareket halindeki yapılar çağı"** olarak isimlendirilen günümüze yaraşır davranış ilkeleri keşfetmek ve bunları, katı, değişmez kanunlara tercih etmek ödev olmalıdır.

Çağın önemli niteliklerinden biri de, günümüzün toplumların içlerindeki çelişmeleri henüz çözememiş olmasıdır. Sorunlar bloklara ayrılmış bir dünya içinde somutlaşmakta, çözümlerin aynı hızla bulunulamamasına tanık olunmaktadır. Sosyo-ekonomik ve siyasal sorunları çözme yöntemlerindeki anlaşmazlıklardan, ekonomik sistemler çatışmasına; az gelişmişlik çok gelişmişlik gibi sosyal yapılar karşılaşmasından sağ ve sol gibi sosyal eğilimler çatışmasına kadar uzanan bir ortamdayız.

Ünlü sosyolog Georges Gurvitch'e göre, **"...bugün, birçok yaygın yapıların savaş ve rekabet halinde oldukları, geçit dönemindeki bir dünyada yaşıyoruz..."**. Öyle bir ortam ki, **"...hangi yapının hakim olacağını, hangilerinin bir karışıma gidebileceğini, yada yan yana yaşa-**

(1) TARIK Z. TUNAYA: Siyasî Müesseseler ve Anayasa Hukuku, s. 1.

ma durumunu sürdürebileceklerini kestirmek bilimsel bakımdan olanaksız. Hatta, şimdilik gücünü bilemediğimiz bir yapı tipinin zaferine tanık olmamız olanaksız sayılamaz..."

Gurvitch'in bu gözleminde, yarını, "**bilimsel bakımdan kestirebilmenin güçlüğüne**" işaret etmesi gözden uzak tutulmamalıdır. Zira, günümüzde karşılaşılan sorunların birbirinden kesin olarak ayrılmadığına, karşıtlığın mutlaka katı olmadığına işaret edenler de vardır. Bunlar, ideolojik çatışmaların eski etkinliğini yitirdiğini belirterek, "**endüstriyelizmin mantığının, dünya insanını, ideolojinin artık bir anlam taşımayacağı bir ortak toplum düzenine götürmekte**" olduğunu savunmaktadırlar Batı'da, dogmatizmden, doktrinerlikten ve fikir inatçılığından kurtulan pragmatik sosyalistlerle sosyal adalete önem veren liberallerin birbirine son derece yaklaşmış olduğuna işaret edenler, bunlar arasındaki "**ayrılık ve tartışmanın artık bir doktrin veya ideoloji ayrılığı ve tartışması olmaktan çıktığını, daha çok müdahale ölçüleri ve pratik tedbirler üzerinde ayrılık ve tartışma haline geldiğine**" dikkati çekiyorlar.

Bu gelişmelere bakarak, fikirler arasındaki uzlaşmadan, ahenkleşmeden "**ideolojinin sonu**" olarak söz eden İngiliz sosyalist düşünürü Anthony Crosland'a katılmak, dünyanın çoğu ülkesi için ne kadar doğru ve geçerli bir gözlem olabilir, bu bilinemez ama bilinen bir şey varsa, o da, bu ortamın, hiç değilse Batı demokrasilerinde, işçileri de, kuruluşlarını da yakından etkilediğidir.

Çoğu ülkede olduğu gibi, Batı demokrasilerinin hemen hepsinde "**üretim araçlarına sahip olanlarla emeklerinden başka geçim vasıtasına sahip olamayanların**", diğer bir deyişle kapitalist Batı'da burjuvazî ile proleteryanın tarihsel çatışmasının sürdüğünü ve sürmesi gerektiğini savunmayanlar yok değil kuşkusuz... Ama bugün için cevabı araştırılmak gereken soru, buna ne kadar itibar edildiği; Batı Avrupa demokrasilerinde işçilerin, yüz yıl öncesinin koşullarına göre ortaya konan bu görüşlerin bugünkü kalıntısına ne kadar değer verdiğidir. Özgür sendikacılık hareketinin tutumu "**ideolojinin sonu**" gözlemini doğrular görünümündedir.

Gerçekten "**proleterya diktatörlüğü yolundan, burjuvazinin tasfiyesi suretiyle ve zamanla nihai hedef olan tek sınıflı yada sınıfsız topluma geçileceği**" nin işçi hareketine yansımasının üzerinden yüz

yılı aşkın bir süre geçmiş bulunuyor. Bununla beraber, işçi hareketinin siyasal tercihlerine yansıyan yönleriyle, sınıflar arasındaki çatışmanın, kavganın siyasal hayattaki yeri ve önem derecesi üzerinde bugün ileri sürülen görüşde, bir iki istisna bir yana bırakılırsa, temelde fark yoktur. Ancak, aradan geçen zaman, yüz yıl öncesinin kapitalist toplumuna hakim olan koşullarına dayalı olarak yapılan tahlillerin günün gerçeklerine uygun düşmediğini de kanıtlamaktadır.

Bu sonucun ortaya çıkmasında kuşkusuz üretimin artmasının, genel yaşam düzeyinin yükselmesinin, işçilerin ulusal gelirden daha çok pay almaya başlamalarının rolü vardır. Bunun gibi, genel oy ilkesinin kabulü ile işçilerin siyasal iktidara ağırlığını koyma olanağını elde etmeleri, "hakim sınıf", "sınıf kutuplaşmasının kaçınılmazlığı" gibi kavramların geçmişteki değerlerine çok şey kaybettirmiştir.

Tartışması ciltler alacak bu konuya, inceleme alanımızda daha geniş yer ayırmanın fazla yarar sağlamayacağı muhakkaktır. Bu nedenle, gelişimin teorik yönlerinden çok, günlük yaşama yansayan yönleri üzerinde durmak yerinde olacaktır.

ÖZGÜR SENDİKACILIK

Batı demokrasilerinde sendikaların siyasal ilişkilerinin incelenmesinde sıhhatli sonuçlara ulaşılabilmesi zorunlu olarak, özgür sendikacılığın ilkelerinin iyi anlaşılmasını gerektirmektedir.

Özgür sendikacılık hareketinin temel ilkesi "bağımsızlık" tır. Hükümetler karşısında, siyasal partiler karşısında, işverenler karşısında bağımsızlık... Bu ilke, sendikaların, üyeleri dışında hiçbir çevrenin kontrolü altına girmemesi gereğini içermektedir. Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) na göre, bu, bir nevi "asit deneyi" dir. ICFTU, ister hükümet, ister bir siyasal parti, isterse işverenler olsun, sendikacılığı kontrol altına alabilen bir tutumun ve buna geçerlik tanıyan anlayışın özgür sendikacılıkla taban tabana zıt olduğu görüşündedir Bu açıdan ulaşılan ilk sonuç şu olmaktadır: Totaliter ülkelerde, Marksist-Leninist halk demokrasilerinde, faşist yönetimlerde, çağdaş demokrasi ve özgürlük anlayışına sırt çeviren baskı rejimlerinde sendikacılık ne özgür; ne de işçilerin hak ve çıkarlarını koruma ve geliştirebilme olanağına sahip kabul edilebilir. Sendikacılık, buralarda, sözde kalmaktan öteye gidemez.

Özgür sendikacılığın temel amacı işçilerin yaşam düzeylerinin yükseltilmesidir. Temel çalışma alanını, sosyal adalete dayalı demokratik bir düzende insanlık onuruyla bağdaşan bir yaşama düzeyini kurmak teşkil eder.

Bu amacı, özgür sendikacılık hareketinin çalışmalarını sürdürdüğü ülkenin siyasal yapısından ve gelişmelerinden soyutlayabilmek olanaksızdır. Bu nedenledir ki, amaca ulaşmak için sürdürülen mücadele sadece ekonomik ve sosyal atılımlarla sınırlı değildir; siyasal bir nitelik de taşır.

Amacın gerçekleştirilebilmesi, herşeyden önce, bunun bilinci içinde olunmasını ve özellikle **"amaç adına araç haline gelinmemesine özen gösterilmesini"** gerektirmektedir.

Temel araçlar arasında toplu pazarlık ve grev kurumlarının özel bir değeri ve yeri vardır. Bu kurumları, kapitalist sistemin yutturmacası olarak kabul eden yada göstermeye çalışanlara karşı amansız bir mücadele vermek, işçilerin korunabilmesi için bir zorunluluktur. Bunun yanında, siyasal partileri, baskı grubu olarak etkilemek, genel gözetim altında bulundurmak yahut bunlarla işbirliğine yada güçbirliğine girmek, toplumun içinde bulunduğu koşullara, ülkenin yapısına, işçi hareketinin ihtiyaçlarına göre şekillendirilebilecek yahut başvurulabilecek diğer araçlar arasında sayılabilir.

Bu noktada "karar verme hakkının kimde olduğunun" doğru olarak belirlenmesi özel bir önem taşımaktadır. Aracı, ne zaman, hangi koşullar altında, kim belirleyecek? Buna verilecek cevap tektir: Özgür işçi hareketi...

Batı'da özgür sendikacılığın yüz yılı aşkın bir deneme dönemi içinde, işçi sorunlarına ve ihtiyaçlarına çözüm bulabilmek için başvurduğu araçlar arasında siyasal girişim özel bir önem taşımıştır. Sendikalarla sosyal demokrat partiler arasında dava beraberliği çoğu yerde davranış beraberliğine yol açmıştır. Bununla beraber, özellikle siyasal partiler, özgür sendikacılığın aşılmaz sedlerine, özgürlük adına dokunulamayacak alanlarına müdahale etmemeye, saygılı olmaya dikkat etmişlerdir. İlişkilerdeki ahenkleşme ve uzlaşma siyasal partilerin sadece işçi sorunlarına sahip çıkışından değil, daha çok, özgür sendikacılık ilkelerine saygılı kalmalarından doğmuştur. Ve

sorun, çoğu ülke için de bu noktada düğümlenegelmiştir. Amaç ile araçlar arasında, karşılıklı saygıya dayalı bir denge kurabilmede...

Hemen belirtilmelidir ki, bu **"kendiliğinden"** olmamıştır. İşçiler, özellikle Batı Avrupalı işçiler ve liderleri, 50 yıl gibi uzun sayılamayacak bir dönemde iki **"tecrübe"** geçirmişlerdir. Öyle iki tecrübe ki, ilki, gerçek hüviyeti anlaşılıncaya kadar tüm işçiler için bir **"sembol"**; ikincisi ise, tüm işçiler için bir **"felâket"** teşkil etmiştir.

Batı Avrupa sendikalarını, bu bölgede yaşayan işçileri siyasal tercihlerinde son derece dikkatli olmaya ve siyasal ilişki kurduğu partilerden hak ve özgürlüklerine karşı saygılı olunmasını beklemeye sevkeden bu tecrübeleri **"Uluslararası Sendikacılık'ın yakın tarihinden izleyelim...** (2)"

BİRİNCİ TECRÜBE

Birinci tecrübe 1900'lardan başlar ve 1923'lere kadar sürer. Tecrübe alanı Rusya'dır. Bir yanda, işçilerin bütünleşmesi için çaba sarfeden Batı Avrupalı sendikacılar, diğer yanda **"sembolleşen bir ihtilâlden geriye kalanlar..."**

İzleyelim:

> **"Avrupa sendikacılığı, Rusya'daki sendikal gelişmeleri başından beri büyük bir ilgi ile izlemiş, Rus sendikalarının Çarlık despotizmine karşı giriştiği özgürlük mücadelesi ve nihayet Şubat 1917'de gerçekleşen ihtilâl Avrupa işçileri arasında hayranlık uyandırmıştı.**
>
> **Rus işçi hareketinin durumu ilk olarak o tarihlerde sendikacılık hareketini "Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu (IFTU) adı altında temsil eden kuruluşun 1905 Amsterdam Konferansında ele alınmış, IFTU** "Rusya'da pek müşkül şartlar altında yürütülen özgürlük mücadelesini yürekten desteklediğini" **dünya kamuoyuna duyurmuştu. Daha sonra Oslo'da yapılan konferansda Moskova, Petersburg, Odesa ve Warsaw'da kurulu sendikalarla temasa geçildiği açıklanmış, Rusları IFTU'nun saflarına almak için yapılanlar uzun uzun anlatılmıştı.**
>
> **Birinci Dünya Savaşı sonunda yapılan Amsterdam Kongresine Rus sendikalarının davet edilmesi yıllardır gösterilen ilginin ve Batı Avrupa işçi çevrelerinde Rus ihtilâline karşı duyulan hayranlığın bir sonucuydu. Sovyetlere gelince; onlar, iyi niyetle yapılan bu çağrıya hakaretle karşılık vermişler, "...Avrupa sendikacılığını kapitalist burjuvaziye uşaklık**

(2) TÜRK-İŞ; Ekmek, Barış, Özgürlük, s. 52 - 64.

etmekle" suçlamışlardır. Bu tutumu, uluslararası işçi hareketini bölme çabaları izlemiş, Üçüncü Enternasyonal ve Kızıl Sendikalar Enternasyonali kurulmuş, IFTU'nun çeşitli zamanlarda yaptığı uzlaşma teklifleri ise cevapsız kalmıştır."

Sovyetlerin bu tutumunun nedenini anlayabilmek bugünleri iyi değerlendirebilmek için şarttır. Bu sebeple Rus sendikacılığına, yapısına ve çalışmalarını hangi şartlar altında yaptığına bir göz atmak lâzımdır.

Yirminci Yüzyılın başlarında, uluslararası alanda işçilerin teşkilâtlanma çabalarının önemle yürütüldüğü günlerde, Rusya'da da, despot bir rejime dayanan Çarlık İdaresi, işçiler arasındaki kaynaşmaları kontrol altına almak amacıyla sendikalaşma cereyanına müsamahakar davranmaya başlamıştı. Sendikaların tüm çalışmaları polisin kontrolü altındaydı. Grev yolu, son derece ağır müeyyidelerle tıkanmış, buna karşılık, işçiyi istismar eden şartlar alabildiğine gelişmişti. Ücretler Avrupa ülkelerindeki seviyenin 1/3'i oranında, çalışma saatleri uzun, şartları son derece ağırdı. Çar İkinci Nicola'nın polisi kadar, işçilerin çoğunun, köyden yeni kopmuş kimseler olmaları da hızlı ve bilinçli bir şekilde sendikalaşmayı önlüyordu. Ancak teşkilâtlanan Rus işçisinin bir özelliği vardı: Terör rejiminin tabii bir sonucu olarak, yeraltı faaliyetlerinde görev alıyor, burada Marksist ihtilâlcilerin Rusya dışından sızdırdıkları fikirlerle besleniyor, katılaşıyor, en kanlı mücadelelere dahi göz kırpmadan atılacak duruma geliyordu...

Bir yanda Marksist ihtilâlcilerin saçtığı tohumlar, öte yanda Batının liberal fikirlerini benimsemiş olan şehir burjuvazisinin siyasî reformlara ilişkin istekleri rejimin temelini kemiriyor; artan ekonomik ve sosyal dertleriyle Rusya, hızla yeni bir düzene doğru sürükleniyordu. Şartların, Rusya'yı her an patlamağa hazır bir duruma getirdiği bu günlerde Çar İkinci Nicola askerî zaferler kazanmanın, İmparatorluğu Doğu'da genişletmenin hayalleriyle başbaşaydı. "Önce Mançurya, Çin ve nihayet Kore..." diyor, için için kaynayan ülkesinden habersiz görünüyordu. Çok geçmeden Mançurya bir Rus eyaleti haline gelecek fakat Kore'de durum değişiverecekti. Mançurya'ya ses çıkarmamayı tercih eden Japonya, Rusya'nın burnunun dibine kadar sokulması üzerine savaş hazırlıklarını kısa bir süre içinde tamamlayarak hücuma geçmişti...

18 ay süren savaştan perişan durumda çıkan İkinci Nicola'yı Rusya'da yepyeni sürprizler bekliyordu.

Japon savaşındaki yenilgilerin, yönetimdeki yolsuzlukların, ulaştırma ve beslenme işlerindeki aksaklıkların sebep olduğu buhran, öğrencilerle işçilerin gösterilerine yol açmış, 1904 yılı sonunda Bakü'da başlayan grev, Putilov silâh fabrikalarına sıçramış, yüzbinlerin katıldığı bir ayaklanma halini almıştı.

Çarlık Rusyası için "sonun başlangıcı" kabul edilebilecek olay, 9 Ocak 1905'de Petrograd'da patlak veriyor; 900 kişinin ölümü, 5000'inin de ya-

ralanmasıyla sonuçlanıyordu. O günden sonra 9 Ocak 1905 "kanlı pazar" ismiyle anılacaktı.

9 Ocak günü Petrograd'da 200 bin kişilik bir topluluk Çar'a dilekleri bildirmek üzere Kış Sarayına doğru yürümekteydi. Öndeki, grupların başında Rus Fabrika İşçileri Sendikasının kurucularından Papaz Gapon vardı. Din adamı olmaktan çok, bir sosyal reform taraftarı olarak tanınan Gapon, elindeki kâğıdı sallayarak yürüyor, beş on adımda bir havalara kaldırıyor, o zaman uğultu halinde alkışlar, naralar "yaşa" sesleri duyuluyordu. Papazın tuttuğu kâğıtta, Çar'dan istenilenler sıralanmıştı ve şöyle özetlenebilirdi:

- Günlük çalışma saatlerinin 8 saate indirilmesi
- Asgarî ücretin günde 1 ruble olması
- Bir kurucu meclisin toplanması

Her sınıf halktan meydana gelen; şarkılar, marşlar, ilahiler söyleyerek yürüyen topluluk, Kış Sarayının önünde, ellerinde silahlarıyla ateşe hazır bir durumda bekleyen Saray Muhafız Alayını görünce bir an durakladı.. Sonra, ağır ağır yürüyüşe devam etti. Büyük bir topluluğun Saraya doğru yürüdüğünü haber alan Çar, ailesiyle birlikte başkente 25 kilometre mesafede Yazlık Sarayına gitmişti. Halkla askerler arasındaki mesafe 20 metreye indiği sırada ateş emri verildi. Kalabalık çığlıklar atarak kaçışmaya çalışıyor, silahlar ardarda ateşleniyordu. Karlarla kaplı meydan kırmızılaşmış, 900 ölü, 5000 yaralı ile "kanlı pazar" kapanmıştı.

Kanlı Pazar'dan sonra Rusya açık bir terör, grevler ve sokak mücadeleleri devrine giriyordu. Rus Ordusunun Mançurya'da Mukden mevkiinde uğradığı yenilgi, Moskova'da bir genel grev sebebi oluyor, Sibirya demiryolları duruyor, Donetz maden işletmelerinde işi terkeden işçiler gösterilere başlıyordu. Artık olayların önü alınamaz olmuş; Mayıs ayında köylüler, Temmuz'da denizciler ayaklanmış, ilk "Sovyet", Ağustos 1905 de Kiev'de, sendikaların başlattığı grevden sonra kurulmuştu.

Bir ay kadar sonra Moskova'da, daha sonra Troçki'nin liderliğinde Petrograd'da kurulan "Sovyetler" işçilerden milis kuvvetleri meydana getiriyor, Moskova'da barikatlar kuran, Odesa'da gösteri yürüyüşleri yapan halk topluluklarının desteğiyle rejimi sarsmaya başlıyordu...

Bir süre sonra Sovyetlerin kudreti karşısında, Çarlık Hükümeti işçilerin bazı istek ve dileklerini yerine getireceğini açıklayarak, siyasî af ilân edecekti...

Bu sırada Kronştad üssünde bir ayaklanma oldu. Sovyetler derhal genel grev ilân ettiler. Bunun üzerine Hükümet fabrikaları kapattı. İşçiler de PTT hizmetlerinde greve gitti. Hükümet bir ihtilâlle karşılaştığını görünce sert tedbirlere başvurdu. Aynı zamanda bir Parlamentonun -

DUMA - kurulacağını, yasama erkinin İmparatorluk Konseyi ile bu Parlamento tarafından kullanılacağını ilân ediyordu. Bu durum Sovyetler'i, Petrogradda başkaldıran askerî birliklerin desteğinden yoksun bıraktı, başta Troçki olmak üzere Petrograd Sovyetinin 300 üyesi de tutuklandığından ayaklanma sona erdi. Moskova'daki ayaklanma ise kanlı bir şekilde son buldu: Askerî birlikler grevci işçilere ateş açmışlardı...

İşte bu günlerde Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu (IFTU), Amsterdam'da bir bildiri yayınlıyor, "Çarlık despotizmine karşı direnen Rus işçilerini yürekten desteklediğini" dünya kamuoyuna ilân ediyordu.

Rusya'da Çar'a karşı direnen "Duma" lar dağıtılıp, despotizme boyun eğecek bir meclis meydana getirebilmenin yolları aranırken, Avrupa'da toplanan Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi, Rus sendikalarının bağımsızlığını zedeleyen önemli bir karar almıştı. Parti kongresi, "sendikaların rolü ikinci plandadır ve yardımcı mahiyettedir" diyor, Parti yöneticilerinin işçi kuruluşlarında görev alabileceğini kabul ederek, "sendikaların siyasal tarafsızlığı fikrini" reddediyordu.

"Sosyal demokrat" ismini taşıyan Parti Marksist Rus ihtilâlcileri tarafından 1898'de kurulmuştu. Gizli çalışmalar yapan Partinin bütün büyük şeihrlerde yeraltı teşkilâtı ve yayın organları vardı. Rus sendikalarının geleceğini etkileyen iki ihtilâlci görüş, Partinin 1903'de Londra'da yapılan kongresinde çatışmış, Bolşevik-Menşevik ayrılığı ortaya çıkmıştı.

11 - 23 Ağustos tarihleri arasında yapılan kongrede önce partinin yapısı, sonra "ihtilâl anlayışında" uyuşmazlıklar çıkmış, Lenin "profesyonel ihtilâlciler tarafından yönetilen bir kavga partisi" tezini savunurken, karşı grup, bu tutumun "Parti içinde demokrasiyi yok edeceğini" iddia etmiştir. Aynı kongrede Lenin, "Feodal düzen yıkıldıktan sonra, ihtilâli hızlandırarak proleter ihtilâlini gerçekleştirmek mümkün" diyor, karşısındakiler ise, "Çarlık rejiminin yıkılmasından sonra bir burjuva rejimini önemli görüyor, işçi ihtilâlinin bu dönemi izleyebileceğini" ileri sürüyorlardı. Yapılan oylamada iki oyluk bir çoğunluk kazanan Lenin, daha sonra kendi grubunun ve karşısındakilerin ismini koyuyordu: Bolşevikler, yani çoğunlukta olanlar; Menşevikler, yani azınlıkta kalanlar....

Daha sonraları Menşevikler, "sendikaların bağımsızlığı tezini" savunacaklar fakat bunda da başarı kazanamıyacaklardı.

Seçim kanununu değiştirerek, üçte ikisi "muhafazakâr çevrelerin" temsilcilerinden kurulu bir meclis meydana getiren Çarlık İdaresi, 1907' den itibaren daha sert baskı tedbirleri almaya başladı. Ordu ve deniz kuvvetleri yeniden teşkilâtlandırılmış, Çarlık topraklarının 3.5 milyon hektarlık kısmı köylülere dağıtılmaya başlanmıştı. Rus endüstrisi de gelişiyor, grevler gün geçtikçe azalıyordu. Rusya'da önemli bir değişiklik daha vardı: Rasputin devri başlamıştı.

Nisan 1912 gene grevler ayı oldu... Önce Sibirya'daki bir çalışma kampında başlayan ve kanlı bir şekilde bastırılan grev, sonra donanmaya ait askerî fabrikalara, dokuma sanayiine ve petrol endüstrisine sıçradı. Rusya'da 1914 yılı ortalarında çeşitli işkollarında greve başvuran işçilerin sayısı 1 milyonun üzerindeydi.

1 Ağustos 1914'de Çarlık Rusyası, İngiltere ve Fransa'nın safında, Almanya ve Osmanlı İmparatorluğuna karşı savaşa girdi. Savunma savaşı için dahi hazırlıklı olmayan Rus orduları, Fransa ve İngiltere ile yapılan anlaşmalar uyarınca hücuma geçirilince yenilgiler birbirini kovalamağa başladı.

Savaşa cephe alan sendikalar, yer yer gösteri yürüyüşleri düzenliyordu. Nihayet 1916 Eylülünün sonunda Petrograd'da genel grev başladı. "Kahrolsun Fransızlar! Savaş bitsin artık..." haykırışlarıyla sokaklara dökülen, grevcileri polis durduramıyordu. Yardıma çağrılan askerî kuvvetlerin grevcileri destekleyerek polise ateş açması ise, Rusya'da pek çok şeyin değiştiğini ortaya koyuyordu. Ekim ayında savaş aleyhtarı hareketlerinden dolayı yargılanan on dokuz denizcinin durumu yeni bir grev sebebi oldu. Hükümetin lokavt yapması üzerine grev büyümüş, Ekimin sonunda grevci işçilerin sayısı 82 bine yükselmişti. Bundan sonra olaylar hızla gelişmeye başladı. Aralık ayında Meclis tatile sokuldu; 1916'nın son günlerinde Rasputin öldürüldü; Kanlı Pazarın 12 nci yıldönümü münasebetiyle 9 Ocak 1917'de genel greve gidildi... Ve nihayet 14-24 Şubat 1917 günlerinde devamlı olarak yapılan grevlerle sonuç alınıyor, işçiler 27 Şubat günü Çarlık rejimini deviriyorlardı...

Rus işçilerinin "Şubat ihtilali" ile sonuçlandırdıkları "özgürlük mücadelesi", Batı Avrupalı işçiler arasında hayranlık uyandırmış, ihtilâl, bir "sembol" haline gelmişti... IFTU yöneticileri Sovyet sendikalarını üye yapmanın uluslararası işçi hareketini son derece güçlendireceğine inanıyorlardı. Ancak Avrupalı işçi liderlerinin hesap edemediği, 1906'larda Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin Londra Kongresinde belirlenen ve işçi hareketinin bağımsızlığını ciddi şekilde zedeleyen politikanın, ihtilâl sonrası ne şekil alacağı idi...

Rus sendikalarının Partinin önderliğinde hareket edecekleri fikri, 1906'larda prensip kararına bağlanmış, ihtilâle kadar geçen devrede bunun doğru olup olmadığı yolunda bir değerlendirme yapabilme fırsatı bulunamamıştı. Sendikacılarla siyasî liderler arasındaki mukadderat birliği böyle bir değerlendirme yapılmasını gereksiz kılmıştı.

İhtilâl sonrası, "diktatörlüğe dayanan parti" sloganıyla ortaya çıkan Bolşeviklerle, "herkese açık; demokratik şekilde yönetilen parti" görüşünün mücadelesini yapan Menşevikler arasındaki çatışma, Rus sendikacılık hareketini etkileyecek, Kerensky Hükümetinin devrilmesini takiben sendikalar tedricen "devletleştirilecekti"...

Kerensky Hükümetinin, çoğunlukla Menşeviklerin yönetimi altında bulunan sendikaları "bağımsız kuruluşlar olarak muhafaza etme" çabası, Bolşeviklerin "sendikalara rakip işletme komiteleri" kurma taktiği karşısında iflas etmişti. Fabrikalarda, "yönetime katılan işletme komiteleri" işçinin ilgisini daha çok topluyor, sendikaları ikinci plana itiyordu. Kerensky Hükümetinin devrilmesinden önce işletme komiteleri ilk genel kurullarını Mayıs 1917'de yaptılar. Burada Lenin ve arkadaşları, endüstrinin işçiler tarafından kontrol edilmesi gerektiğini öne sürerek, işletme komitelerinin üstünlüğünü savundular. Menşevikler gene sıkı sıkı "bağımsız sendika" görüşüne sarıldılarsa da, sonuç değişmedi. Aynı yılın Ekim ayında Kerensky devrildi. Bolşevik ihtilâlinden sonra, Bolşevik şeflerle, endüstrinin tümünü kapsayacak bir işletme komiteleri kongresi kurmak ve kendi ünitelerinde bağımsız hareket etmek isteyen işletme komiteleri arasında anlaşmazlık çıktı. Bu ademi merkeziyetçi gidişe son vermek isteyen Bolşevikler yeniden sendikaları canlandırmağa çalıştılar ve bunlar vasıtasıyla işletme Komiteleri Kongresinin toplanmasına engel oldular. 1917 sonlarında işletme komitelerinin kaderi belli olmuştu: Bundan böyle sendikaların mahallî organları olarak hareket edeceklerdi...

Ocak 1918'de Tüm Rusya İşçi Sendikaları Kongresi yapıldı. Kongrede, Sendikalar Merkez Yürütme Kurulu Başkanlığına işçi saflarından gelen ilk ve son yönetici olan Mikhail Tomsky, Sovyet Hükümeti karşısında sendikaların kaderinin ne olacağını sordu. Tomsky'e göre sendikaların statüsü artık kesin olarak belirlenmeliydi. Kongre sonunda şu esaslar kararlaştırıldı:

- Sosyalist düzende sendikalar devletin bir organıdır.
- Rusya'da henüz sosyalist bir ekonomi kurulmadığından, sendikaların, üyelerinin çıkarlarını koruyabilmek için serbesti içinde olmaları gerekmektedir.

Aynı kongrede grev hakkının kullanılmasına ilişkin bir önerge reddedildi.

İşte IFTU Sovyet Sendikalarına, yapısında bu gibi değişiklikler olduktan sonra müracaat etmiş, Amsterdam toplantısına ve saflarına katılmalarını istemişti.

1919 Ocağında Ruslar tüm dünya işçilerine bir çağrıda bulundular. İşçi kuruluşları Moskova'ya davet ediliyor, "işçi hak ve özgürlüklerinin gerçek koruyucusu Üçüncü Enternasyonal" in kurulacağı bildiriliyordu. IFTU'nun katılmadığı toplantı, Moskova'da Mart 1919 da yapıldı. Üçüncü Enternasyonalin başına Zinoviev getirildi.

IFTU Sekreteri Edo Fimmen ile Zinoviev arasında daha sonra bazı yazışmalar yapıldıysa da sonuç değişmedi. Bolşevikler, IFTU'yu "emperyalist ajanlığı" ile suçluyor düşmanca tutumlarını devam ettirmek istiyorlardı.

1920 yılında Zinoviev "Kızıl Sendikalar Uluslararası Konseyi" adlı bir kuruluştan söz etmeye başladı. Zinoviev'in 21 maddelik bir bildirisinde Kızıl Sendikalar Uluslararası Konseyinin amaçları ve hedefi açıklanıyordu. Bildiri şöyle özetlenebilirdi:

> "Tüm ülkelerdeki komünistler işçi partilerini ve işçi kuruluşlarını Üçüncü Enternasyonale bağlamak için çaba sarfedecekler, buna karşı direnen işçi liderlerini, her an ne bahasına olursa olsun, devireceklerdi..."

Zinoviev'in bildirisi Avrupa ve Amerika'daki bütün işçi kuruluşlarına, sosyalist partilerde yuvalanan komünistlere gönderilmişti. Bir süre sonra bildiriye uygun çalışmalar başladı: "Sendikalarda, siyasî partilerde bölünmeler birbirini kovalıyor, yeni bir anlayış yayılmağa çalışılıyordu:

> "IFTU işçi hak ve özgürlüklerini koruyabilecek durumda değildi... İşçiler Üçüncü Enternasyonalde toplanmalıydılar."

Komünistlerin Kızıl Sendikalar Uluslararası Konseyi vasıtasıyla neyi gerçekleştirmek istedikleri, 1921 başlarında kesinlikle anlaşıldı: Konsey, IFTU'ya rakip bir kuruluş haline sokulacaktı...

Zinoviev 1921 başlarında "kızıl sendikalar kongresi" için tüm işçi kuruluşlarına birer davetiye gönderdi. Kongrenin 1 Mayıs 1922 de Moskova'da yapılacağı bildiriliyordu.

1 Mayıs kongresi sonunda "Kızıl Sendikalar Enternasyonali" kuruldu. Kızıl Enternasyonalin direktiflerine uyan Komünistler bütün güçleriyle Avrupa Sendikacılığını parçalamağa çalışıyorlardı.

Komünistlerin Fransız işçi hareketini parçalamağa başlaması üzerine IFTU son bir teşebbüse daha girişmeye karar verdi. Kızıl Enternasyonale yapılan müracaatta Fransız komünistlerinin tutumu anlatılıyor, işçiyi bölmenin, O'nu işveren ve Hükümetler karşısında güçsüz bırakmak demek olacağı, hatırlatılarak, Enternasyonal'den bu faaliyetleri desteklememesi isteniyordu. IFTU ayrıca Kızıl Enternasyonalin Paris'teki bölücü faaliyetlere son vermesi halinde iki teşkilât arasındaki ilişkilerin "ortak bir toplantıda" ele alınabileceğini belirtiyordu.

Kızıl Enternasyonal bu isteği, Fransız Komünistlerinin çabasına daha fazla yardımcı olarak karşılık verdi. Ksıa bir süre sonra Fransız komünistleri, kendi konfederasyonlarını kurdular...

Nihayet 30 Ocak 1923 tarihinde IFTU Sekreteri Edo Fimmen üye kuruluşlara bir sirküler yollayarak, "Kızıl Enternasyonalin bölücü faaliyetlerini" anlattı. Bundan böyle yazışmada bulunulmayacak, çağrıları cevaplandırılmayacaktı.

Edo Fimmen'in bildirisi komünistlerin faaliyetlerini daha da hızlandırdı.

Demokratik sendikacılık hareketinin çalışmalarını baltalamak için her taktiğe başvuruluyordu. Bazan şantaj yoluyla, bazan yalan ve hile ile sendikalar yıpratılıyor, tabana inilmeğe çalışılıyordu. Sendika kongrelerinde karar almak son derece güçleşmişti. Kongreler uzatılıyor. yorulan, sıkılan, bıkan delegelerin salonu terk etmesini takiben hemen oylama yapılması isteniyordu. Azınlık oylarıyla alınan kararlar, daha sonra, "işçinin ortak görüşüymüş" gibi yönetici kadrosuna karşı kullanılıyordu. Sendika temsilcileri, mahallî şube yöneticileri elde ediliyor, hücre faaliyeti yapılıyordu. Huzur kalmamış; işverenler, hükümetler, işçi sorunları unutulmuş, iç mücadele almış yürümüştü.

1924 Viyana Kongresine bu hava içinde gidildi. Kongrede IFTU ile Sovyet Sendikaları arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi isteniyor, iki kampa ayrılan delegeler kıyasıya mücadele ediyorlardı. IFTU yöneticileri ise ısrarla "bu görüşün realist olmadığını, Kızıl Enternasyonal ile işbirliği yapılamıyacağını" öne sürmekteydiler. Buna rağmen kongre Rus sendikalarıyla yeniden temasa geçilmesini kararlaştırdı. İngilizlerin yüzde yüz benimsedikleri bu görüş, Kongre kararında şöyle açıklanıyordu:

> "...Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu, Rus sendikalarının uluslararası sendikacılık hareketindeki yerini almamış olmasını üzüntüyle karşılamaktadır."

Kongrede, İcra Kurulunun Rus Sendikalarıyla IFTU arasındaki ilişkileri geliştirici tedbirleri alması isteniyordu. Aksi görüşü savunan IFTU İcra Kurulu için tek açık kapı, "Rus sendikalarının IFTU Ana Tüzüğünü kabul etmeleri" şartıydı.

Viyana kararına uyularak, 1924 Temmuzunda Rus İşçi Sendikaları Konfederasyonuna bir mektup gönderildi. Ruslar bu mektuba cevap verdiler ve iki kuruluş arasında yazışmalara 5-7 Şubat 1925 tarihli IFTU Genel Konsey toplantısına kadar devam edildi.

Yazışmalar tarafların görüşünü ortaya koymuştu: Ruslar, herhangi bir ön şart kabul etmeksizin, durumun ortak bir toplantıda görüşülmesini teklif ediyorlardı. IFTU yöneticileri ise Kongre kararına paralel olarak, önce IFTU Ana Tüzüğünün Ruslar tarafından kabul edildiğinin bildirilmesini istiyordu.

Bu arada önemli bir gelişme oldu: İngilizler, Hull Şehrinde Eylül 1924'de yapacakları TUC Kongresine Rus sendikacılarını davet ettiler; Ruslar da buna karşılık olarak, bir İngiliz Sendikacı heyetini Kasım ayı içinde Moskovaya çağırdı.

Moskova'da taraflar bir "Anglo-Rus Komitesi" nin kurulmasını kararlaştırdılar. Anglo-Rus Komitesinin amacının işçi hareketini "birleştir-

mek" olduğu açıklandı. İngiliz sendikacıları Moskova'da, IFTU'yu, herhangi bir ön-şart ileri sürmeksizin ortak toplantı yapmaya ikna edeceklerini de belirtmişlerdi.

IFTU'nun 5 Şubat 1925 tarihli Genel Konsey toplantısında konu tartışıldı ve Ruslarla şartsız toplantı yapılması yolundaki İngiliz teklifi 13'e 6 reddedildi.

Genel Konsey, 14'e karşı 5 oyla, Rus sendikalarına, Viyana Kongresinde belirlenen esaslara uyularak, yeniden müracaat edilmesini kararlaştırdı.

Kızıl Sendikalar Enternasyonalinin bölücülük faaliyetlerine başlamasından, Anglo-Sovyet Komitesinin kuruluşuna kadar geçen devrede, Rusya'da işçi hareketine ilişkin bazı önemli kararlar alınmış, sendikaları, "komünist partisinin emrinde, kukla kuruluşlar" durumuna sokan bir uygulamaya geçilmişti...

Mart 1920 de Komünist Partisinin Dokuzuncu Genel Kurulunda, sendikaların, birer "üretim ünitesi" olarak hareket edecekleri açıklanıyor, daha sonra mecburi çalıştırma metodlarıyla "işçi orduları" meydana getiriliyordu. Birinci Dünya Savaşının, ihtilâlin ve iç savaşın yarattığı çöküntüyü düzeltmek isteyen Bolşevikler, sendikalardan, "işçiyi disiplin altına sokmalarını, verimi artırmalarını, üretimi devamlı olarak fazlalaştırmalarını, ücretlerde ve çalışma şartlarında aşırı isteklerden kaçınmalarını" istiyorlardı.

Bu gelişmeler sendikacılık hareketinde şiddetli görüş ayrılıklarına sebep oldu. Tomsky liderliğindeki bir grup, "sendikaların, belirli sınırlar içinde de olsa, üyelerinin çıkarlarını korumak için çalışması gerektiğini" ileri sürüyordu. Sendika yöneticilerinin bir emirle değiştirilebilmesi de şikâyet konusuydu. Bu hava içinde, Mart 1921'de Komünist Partisinin Onuncu Kongresi, aynı yılın Mayıs ayında ise, Rusya İşçi Sendikaları Konseyinin Dördüncü Genel Kurulu yapıldı.

Komünist Partisinin kongresinde sendikalara ilişkin üç görüş ortaya atıldı:

Troçki ve Bukharin, "sendikaların asli görevinin verimi artırmak olduğunu" savunuyor, "en kısa süre içinde devletleştirilmelerini" istiyordu. Shlyapniakov önderliğindeki bir grup ise, "devletin ekonomik mekanizmasının tamamen sendikalara devredilmesi gerektiği" görüşündeydi. Nihayet Lenin ve dokuz arkadaşının fikrine göre, "sendikalar, çalışmalarını Komünist Partisinin kontrolü altında yürütmeli; devletin ekonomik amaçlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmalıydı." Lenin bu görevin yürütülebilmesi için, "sendikaların mutlaka devletleştirilmesinin zorunlu olmadığını, sınırlı bir bağımsızlıkla idarenin kırtasiyeciliğine ve keyfî kararlarına karşı işçileri uyarabileceklerini ve bu suretle işçiyi koruma fonksiyonlarını da yapmış olacaklarını" belirtiyordu.

Lenin'in sendikalara karşı kısmen lehte olan bu tutumunun nedenleri şöyle özetlenebilirdi:

"Proleterya ve Komünist Partisi halk çoğunluğuna oranla küçük bir azınlığı temsil ediyordu. Geniş köylü zümresinin kontrol altına alınabilmesi için, herşeyden önce, güçlü bir şekilde teşkilâtlanmak gerekiyordu. Tamamen devletleştirilmiş sendikalar ise, basit birer idare cihazı haline geleceklerdi. Oysa sendikalar komünizm için bir mektep olmalıydı. Esasen iyi durumda olmayan Sovyet ekonomisinin kurtarılması da, kısa bir süre için, sosyalist prensiplerden fedakârlık yapmayı gerektiriyordu..."

Bu noktadan hareketle, kısa bir süre sonra Sovyet sendikaları, tüzüklerinde ifadesini bulan şu noktaya geldiler:

"... Sovyet sendikaları tüm çalışmalarını Sovyet toplumunu yükseltici ve teşkilâtlandırıcı güç olan Komünist Partisi'nin kılavuzluğu altında yürütürler. Sovyet sendikaları, işçi kitlelerini, onları komünist bir toplum kurmak amacıyla harekete geçirerek Komünist Partisi'nin etrafında toplarlar." (Sovyet İşçi Sendikaları Ana Tüzüğü Madde 1)

İKİNCİ TECRÜBE

İkinci tecrübe birincisinden çok daha acıdır... Birincisinde ideolojik görüş ayrılıkları işçi hareketinin birliğini kökünden zedelemiştir. İkincisinde ise, kâbus gibi çöken totaliterizm sadece sendikacıları, sadece işçileri, sadece işçi hareketinin bütünlüğünü değil, beraberinde 60 milyon insanın hayatını götürmüştür.

Bunu da aynı kaynaktan (3) izleyelim:

"Birinci Dünya Savaşından sonra uluslararası sendikacılık hareketinin karşılaştığı en önemli sorun, temel insan hak ve özgürlüklerini ayaklar altına alan totaliter rejimlerin gelişmesiydi. İlk başlarda hayranlıkla karşılanan Rus İhtilâli, kısa bir süre içinde, işçi hak ve özgürlüklerini ayaklar altına almış, IFTU ile Kızıl Enternasyonal arasındaki amansız bir mücadele başlamıştı. "İşçi birliği ideali" uğruna zaman zaman Rus sendikalarına taviz veren IFTU, istediğini gerçekleştirememiş, bu arada yepyeni iki düşmanla karşılaşmıştı: Faşizm ve Nazizm...

Faşist devlet; aile hayatına, ekonomik hayata, fikrî hayata, dinî hayata giriyor, vicdanları yorumlamaya çalışıyor, Mussolini'nin sözüyle, "baştan başa toplum hayatını yorumluyor, geliştiriyor ve ona tam gücünü veriyordu..."

(3) a.g.e. s. 77.

Baştan başa toplum hayatının yorumlanması, geliştirilmesi ve güçlenmesi; kişilere Devletin müsaade ettiği ölçüde özgürlük tanınması, çalışanların tümünün, devlet kontrolü altındaki sendikalara ve korporasyonlara sokulması; söz, yazı, toplanma, grev, lokavt özgürlüklerinin ortadan kaldırılması demekti...

Nazi Almanyasında ise, Devlet ve parti mekanizması, kişinin her türlü faaliyetini düzenliyor; duyduğu, okuduğu ve yazdığı herşeyi mutlak kontrolü altında tutuyor; siyasî alanda hiçbir rolü, hiçbir iktidarı kalmayan halk, bağrından çıktığını kabul ettiği "Führer"in gösterdiği yöne doğru yürüyordu...

İtalya, Almanya, Avusturya, Fransa, İspanya, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan ve diğer bazı ülkeler bu iki cereyanın baskısı altında, hızla karanlık bir sona doğru yuvarlanıyorlardı... IFTU önderliğindeki uluslararası sendikacılık, imkânları ölçüsünde ülkelerin bu karanlık sona sürüklenmesine engel olmağa çalıştı... Bazan başarılı, çok kere başarısız oldu.

Mussolini, kara gömleklilerin yürüyüşünü başlattıktan sonra Roma'ya hareket ederken, "... İtalya yarın, yeni bir kabineye değil, hakikî bir hükümete kavuşacaktır!" demişti. Mussolini'nin "hakikî hükümetten" neyi kastettiği iş başına gelmesinden pek kısa bir süre sonra aydınlığa kavuşacak, birbiri peşisıra insan hak ve özgürlüklerine indirilen darbelerin nedeni şu kısa cümlede ifadesini bulacaktı: Devlete karşı hiçbir şey olamaz; devletin dışında hiçbir şey olamaz; herşey devletin içindedir!..

Bu küçük cümle İtalya'da kişileri kendiliklerinden hiçbir varlığa sahip olmayan "âlet"ler durumuna getiriyor; faşist devlet, aile hayatına, ekonomik hayata, fikrî hayata, dinî hayata müdahale ediyor, Mussolini'nin sözüyle "... baştan başa toplum hayatını yorumluyor, geliştiriyor ve ona tam gücünü veriyordu..."

30 Ekim 1922'de iktidara gelen Mussolini için demokratik hak ve özgürlükleri, demokrasinin dayanağı olan müesseseleri ortadan kaldırmak sadece iki yıl sürmüştü. 1924'lerde İtalya'da ne demokratik sendikalardan, ne sendikalaşma özgürlüğünden, ne de grev ve lokavt hakkından geriye bir iz kalmıştı. Genel menfaatin, genel iraenin, genel vicdanın temsilcisi tekti: Devlet!

Toplum çıkarının sağlanmasında birer âlet kabul edilen kişilere devletin çıkarlarının müsaadesi ölçüsünde özgürlük tanınıyor; çalışanların tümü devlet kontrolündeki sendikalara ve korporasyonlara katılmaya zorlanıyordu...

"Yeni neslin istikbale hazırlanması, yarın devlet yönetiminde söz sahibi olacak körpe dimağların, şimdiden faşist eğitime tabi tutulmasını" gerektiriyordu. Bu maksatla Opera Nazionale Balilla (Balilla Millî Tesisi)

isimli bir yetiştirme ocağı açılmış, 6-14 yaşlarındaki çocuklar, fikren, bedenen, ruhen yetiştirilmeye (!) başlanılmıştı.

"İşten Sonra Millî Tesisi" adını taşıyan bir başka kuruluşta, işçinin çalışma saatleri dışındaki zamanının değerlendirilmesine (!) uğraşılıyordu. İşçiyi fikrî ve ruhî yönlerden beslemek (!) için siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel konferanslar veriliyor, "... bilinmelidir ki," **deniyordu,** "... sendikalar sadece bir meslek grubunun, yani sizlerin haklarını korumak için kurulmamışlardır. Böyle bir hüviyetleri yoktur""

Belediye başkanları ile belediye meclisi üyelerinin seçimi kaldırılmış, Hükümete olağanüstü yetkiler veren bir kanunla Başbakan herşeyin "münakaşasız âmiri" **durumuna getirilmişti.**

Faşizm için "devletin kudreti demek, milletin ve kişinin kudreti" **demekti. Rejimi inkâr edenler, aslında milletin kudretini inkâr etmeye çalışan anarşist yaradılışlı kimselerdi. Bu anarşistler (!) mutlaka tasfiye edilmeliydi... Anarşizm basına serbestî tanımaktan ileri geliyordu. Şu halde basın özgürlüğü hem mânasız, hem de milletin zararına işleyen bir müessese idi. Liberal hükümetler zamanında konan ve belirli bazı suçların işlenmesi halinde gazetelerin kapatılabileceğini öngören kanun maddeleri işlememiş, sansür yararlı olmamıştı. "Muhalefet gazeteleri" gene fırsat buldukça ortalığı karıştırabiliyordu (!) Bu çarpık mantıkla hareket geçen Mussolini, kısa bir süre sonra Faşist düşmanı kabul ettiği bütün gazeteleri kapatıyor,** "rejimi çelmelemeye uğraşan muhaliflerin kamuoyunu zehirleyen seslerini kıstığını" **ilân ediyordu.**

Faşizm; liberal devlet, sosyalizm, işçi işveren ilişkileri ve temel insan hak ve özgürlükleri konusundaki görüşlerini şöyle açıklıyordu:

> "Liberal devlet, ne adalet, ne de üretimin çıkarları açısından, sınıflar arası mücadelelere karışma hakkı olmadığı inancındadır. O, grev ve lokavtı meşru müesseseler olarak kabul eder; sosyal mücadelelerde, sadece grevcilerin kan dökmemelerine, mağaza camlarını taşlamamalarına dikkat eder. Bu doktrin, yüzyıl öncesi için, belki doğru sayılabilirdi. Fakat 20 nci Yüzyılın toplumlarda yaptığı köklü değişiklikler dikkate alınırsa, böyle bir devlet görevini yapmıyor demektir.
>
> İşveren ve işçi anlaşmazlıkları, tamamen özel nitelikte ve dar bir alan içersinde kaldığı sürece, devlet iş kavgalarına göz yumabilir. Fakat bu kavgalar, zamanımızda olduğu gibi, milletin çalışan ve üretici durumunda olan çoğunluğu ile ilgili bir genişlik kazanırsa, o takdirde özel çıkarlar, kollektif çıkarlara döner. Böyle bir durumda müdahale, kollektif çıkarların koruyucusu olması gereken devletin yalnız hakkı değil, fakat aynı zamanda görevidir.

Kant'la başlayan, Fich'te ve Hegel'le devam ettirilen, Stirnerle son ifadesini bulan, Schopenhauer'in pesimizmine açılan ve nihayet Marx tarafından tam olarak ortaya konan Alman felsefe hareketiyle birleşen sosyalizm, devleti burjuva sınıfının menfaat bekçisi olarak nitelendiriyor ve diyor ki: Madem ki kapitalizm, canlı işi, doymak bilmeyen bir vampir gibi emerek beslenen ölü iştir, şu halde kapitalistlerin elinden tüm tasarruf haklarını, tüm üretim araçlarını almak ve devleti, fabrika ve tarla proleteryasının eline vermek lâzımdır. Halbuki bu takdirde devlet, yine bir sınıfın devleti haline gelir, yani kapitalist sınıfın hâkimiyeti yerine proleteryanın hâkimiyeti sağlanmış olur. Zamanla da bu proleterya sınıfı yeni bir kapitalizm yaratır. İşte Rusya'da zeki işçilerle, eski yüklerini yavaş yavaş tutmakta olan işverenler, böyle bir kapitalizmi meydana çıkarıyorlar. Eğer yeni bir ihtilâl olmazsa, yakın zamanda Rusya'da bu kapitalist zümre ile yeni bir proleterya sınıfı tekrar karşı karşıya geleceklerdir.

Sosyalist doktrin bir kavgayı önlemeye çalışırken yeni bir kavganın çıkmasına sebebiyet veriyor. Onun içindir ki, bu doktrin sosyal dâvayı hiçbir zaman çözümleyemez. Esasen sosyalizm; kapital, özel teşebbüs ve rekabetten mahrum bir rejimin ne olacağını bilememektedir.

İşçi ve işveren, artık birbirine düşman iki zümre olamaz. Onların çıkarları, özel çıkarlar değildir; milletin yüksek çıkarlarını karakterize eden üretimin genel çıkarıdır. İşçiler nasıl feda edilmez bir unsur ise, kapital de öyledir. Kapital tasarruf zihniyetine bağlıdır. İleri milleti, kapital emniyetinin derecesi kadar hiçbir özellik, diğer geri kalan bir milletten ayırt edemez. İşçisiz kapitalist ve kapitalistsiz işçi olamaz. Bu bakımdan, birbirinin tamamlayıcısı olan bu iki gerekli unsur, milletin çıkarı demek olan üretim amacında yanyana getirilmeli, barıştırılmalıdır. Sosyal dâva ancak bu şekilde çözümlenebilir...

Bu işi sadece devlet yapabilir. Şu halde ilk hareket noktası, devlet otoritesini kuvvetli ve hâkim kılmaktır. Bir milleti ayakta tutan kudret olarak, yalnızca silâhlı kuvvetleri düşünmek hatalıdır. Bugün bir milletin devamının en büyük dayanak noktası, hiç şüphe yok ki, ithalât ve ihracatının canlılığı, üretiminin yüksekliği ve yabancı pazarlarda yayılabilmesidir. Bunun içindir ki, millî varlığı koruma yükümlülüğü taşıyan devlet, aynı zamanda genel üretim faaliyetinin organizatörü de olmaya zorunludur. Yalnız iç ve dış güvenliği sağlama yükümlülüğünü yerine getirmekle yetinilirse, üretim

faaliyetlerini yönetmeye imkân yoktur. Devletin; millî varlığını meydana getiren her sınıf unsuru, o varlığın korunması, gelişmesi ve genişlemesi için organize etmesi şarttır."

İşçilerle işverenlerin birbirlerini nasıl "tamamlayacakları" kısa bir süre içinde anlaşıldı. Faşistlerin, "... çalışma hayatında işçilerle işverenler arasındaki çatışmaları en mükemmel ve temiz şekilde halleden, İtalyayı işçi çıkarlarını korumada diğer milletlerin başına getiren eser" **diye isimlendirdikleri ve aslında temel insan hak ve özgürlüklerine devlet eliyle yapılacak tecavüzleri meşru göstermekten başka bir anlam taşımayan Carta del Lavoro (İş Tebliği) 21 Nisan 1927'de kabul edildi. Artık temel işçi hakları tamamen ortadan kaldırılmıştı... Carto del Lavora'nun bazı maddeleri şöyleydi:**

"İş; fikrî, teknik ya da bedenî, hangi mahiyette olursa olsun, teşkilât ve uygulama şekilleri ile daima sosyal bir görevdir. Bu özelliği ile ve sadece bu özellikle devletin vesayeti altındadır. Üretim ulusal bir bütündür. Üretimin hedefi de bir bütündür. Amacı, üretim unsurlarının refahında ve ulusal gücün gelişmesinde özetlenebilir."

"Meslekî sendikal organizasyon serbesttir. Ancak sadece kanunun tanıdığı ve devletin kontrolü altında bulunan sendika, o işkolundaki işveren veya işçi kitlesini kanunen temsil etmek, Devlet ya da diğer meslekî kuruluşlar karşısında çıkarlarını korumak, temsil ettiği işçiler ya da işverenler için mecburî toplu iş sözleşmeleri yapmak, üyelerinden aidat toplamak ve onlar adına kamu çıkarını temsil etmek hakkına sahiptir."

"İşverenlerle işçiler arasındaki menfaat çatışmalarının çözümlenmesi, bu menfaatların yüksek üretim menfaatlarına ait bulunduğu cihetle, bu üretim grupları arasındaki toplu iş sözleşmelerinde kesin ifadesini bulur."

"İş mahkemeleri, gerek tarafların belirli esaslara riayetini sağlamak ve gerekse yeni iş düzeninde çıkabilecek anlaşmazlıkları çözümlemek için, devletin müdahale vasıtası olan organlardır."

"Kanunun tanıdığı meslekî dernekler, işverenlerle işçiler arasında eşitliği adil ölçüler içinde sağlarlar; üretimi ve işte disiplini korurlar ve bunun gelişmesine hizmet ederler. Korporasyonlar, üretim kuvvetlerini bütünüyle organize etmesi bakımından, bu kuvvetlerin menfaatlerini kesinlikle temsil ederler. Üretim ulusal menfaat demek olduğuna göre, korpo-

rasyonlar bu temsil görevi ile devlet organı olarak kabul edilirler."

"Korporatif devlet, özel sektöre ait üretim çabalarını, ulusal çıkarlara en etkili ve en yararlı çabalar olarak kabul eder. Özel sektöre ait üretim organizasyonu bir ulusal çıkar fonksiyonu olduğundan, müteşebbis, devlet karşısında sorumludur. Üretici güçlerin çalışma birliğinden karşılıklı hak ve görevler doğar. Teknisyen, memur, işçi olmak üzere tüm çalışanlar, ekonomik yapının faal unsurlarıdır. Müessesenin yönetimi, ondan sorumlu olan işverene aittir."

"İşverenlerin meslekî kuruluşları, üretimin artmasını, kalitenin düzelmesini ve fiatların düşmesini, mümkün olduğu ölçüde, sağlamak zorunluğundadır. Serbest meslek sahiplerinin, sanatçıların ve kamu hizmetlerinde çalışanların kurdukları dernekler ise; sanat, bilim ve edebiyatta ulusal çıkarları korumaya, üretimin artırılmasına, korparatif düzenin ahlâkî amaçlarını gerçekleştirmeye yardımcı olurlar."

"Devlet, özel sektörün olmaması yahut çabasının yeterli bulunmaması ya da çabanın devletin siyasal çıkarlarına zarar verecek bir nitelik taşıması hallerinde, ekonomik üretime doğrudan doğruya müdahale eder. Bu müdahale, kontrol, teşvik, yardım ya da doğrudan doğruya yönetim şekillerinde olabilir."

"Toplu iş uyuşmazlıklarında, mahkemeler, korporatif organın barıştırma ve uzlaştırma çabasının olumlu sonuç vermemesi halinde duruma müdahale ederler. Toplu iş sözleşmelerinin uygulanmasından ya da yorumundan çıkan anlaşmazlıklarda seçecekleri üyelerden kurulu mahkemelerin kararı, toplu iş uyuşmazlıklarında kesindir."

"Meslekî dernekler, temsil ettikleri işveren ve işçiler arasında ilişkileri, toplu iş sözleşmeleri yaparak düzenlemek zorunluğundadırlar. Bu sözleşmeleri, merkezî kuruluşların yönetimi ve kontrolü altında bulunan ilk derecedeki dernekler imzalar. Bu sözleşmeler, kanunda belirtilen bazı istisnai hallerde, merkezî kuruluşlarca onaylanmayabilir. Toplu iş sözleşmelerinde, iş disiplini, ücretler, çalışma şart ve saatlerine ilişkin hükümler yer alır."

"Çalışanların —pazar günü olmak kaydıyla— haftada bir gün istirahata hakkı vardır. Toplu iş sözleşmelerinde, yürürlükteki kanun hükümlerine ve işin teknik icaplarına dikkat edilmek kaydıyla, ulusal ve dinî bayram günlerine saygı gös-

terilecek ve çalışanlar bu günlerde izinli sayılacaklardır. Çalışanlar çalışma saatlerine, disiplin ve itina ile riayet edeceklerdir."

"İş ve İşçi Bulma Büroları devlet kontrolü altındadır. İşverenler sadece bu bürolarda kayıtlı işçileri işe almak zorunluğundadır. Millî Faşist Partisine ya da faşist sendikalara kayıtlı olanlar, öncelikle işe alınma hakkına sahiptirler.

"İşçilerin meslekî dernekleri, onların eğitim ve terbiyelerine ilişkin çalışmalar yapmak, kabiliyetlerini artırmak zorunluğundadır."

"İş kazalarına karşı sigortalarla Sosyal Sigortalara ilişkin idarî ve kazaî işlemleri yürütmek ve bu suretle üyelerinin çıkarlarını korumak, işçi derneklerinin görevidir. Toplu iş sözleşmeleriyle, karşılıklı yardımlaşma esasına göre çalışacak yardım sandıkları kurulur. Bunlar, korporatif organının denetimi altında taraf temsilcilerince yönetilir."

İşte Faşizm işçi hak ve özgürlükleri yerine bunları getiriyordu!

Sendikalar Korporasyonlara bağlanıyor, bunların üzerine devlet otoritesi yerleşiyor, sınıf kavgalarını önlediği iddia edilen bir sistem kuruluyordu. İşçinin olsun, işverenin olsun amacı tekti: Üretimi arttırmak ve ulusal ekonomiyi kalkındırmak... Bu amacı böylece belirleyen faşist yönetim, hedefi köstekler, sınıflar arasında kurduğunu iddia ettiği "işbirliğini" zedeler nedeniyle grev ve lokavt hakkını yasak etmişti.

Sendikalar, işçilerle işverenleri ayrı ayrı teşkilâtlandırıyor, devlet kontrolü altındaki korporasyonlarda birleştiriyorlardı. Faşizm bununla da tatmin olamamış, ayrıca şu hakları da kendisinde toplamıştı:

- Devlet, sendika yöneticilerinin tâyinlerini kabul ya da reddetmek hakkına sahipti.

- Sendikaların evrakı, defterleri hükümet kontrolü altındaydı. Kontrolü il sınırları içinde İl Genel Meclisi Daimî Komisyonu, ulusal seviyede Korporasyon Bakanlığı yapıyordu.

- Devlet, sendika yöneticilerini istediği zaman, sebep göstermeksizin azledebiliyordu. Bu takdirde sendikanın yönetimini Hükümetin tâyin edeceği bir komiser yürütürdü.

Askerlerin, subayların, öğretmenlerin, üniversite öğretim üyelerinin, hâkimlerin, İçişleri, Dışişleri, Sömürgeler ve Korporasyonlar Bakanlıkları memurlarının sendika kurmaları yasaklanmıştı. Hayır derneklerinde çalışanlarla, devlet demiryolları işçileri, posta, telefon, telgraf işçileri,

Banco di Roma ve Sicilya'da çalışanlar ancak Hükümet izniyle sendika kurabilirlerdi...

Nazi Almanyası'nda ise durum temelde farksızdı...

Sendikalar ve sendikalar yok edilmişlerdi. İşçiler esir, köle haline sokulmuşlardı..."

Gerçekte bu iki tecrübeyi üçüncüsü de izlemiş ve İkinci Dünya Savaşı sonrasının kendisine özgü koşulları içinde Batı Avrupa'lı sendikacılar ile Sovyet Rusya ve halk demokrasilerindeki işçi kuruluşları aynı çatı altında, Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu (WFTU) saflarında birleşmişlerdir. Dört yıl sürebilmiştir bu beraberlik... Dört yıl sonra, 1949'da, Batı Avrupa sendikaları, özgür sendikacılık ilkelerine bağlı olmayacak herkeze, her siyasal kuruluşa karşı mücadele yeminlerini tekrarlayarak kendi kuruluşlarını, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) nu kurmuşlardır.

Burada önemli olan bu kuruluşla birlikte, Batı Avrupalı sendikacıların ve işçilerin siyasal tercihlerine açık yön vermeye başlamalarıdır. Bu tercihleri, Batı Avrupa'nın sosyal demokrat partileri içinde aramak yerinde olacaktır.

SOSYAL DEMOKRAT PARTİLER

"1995'lerde Avrupa'yı kim yönetecek?" Batı Avrupa'da bir süredir cevabı araştırılmakta olan bu soruya Anthony Crosland, sosyal demokrat partilerin durumuna ve gelişmesine bakarak tek kelime ile cevap vermektedir: Bizler...

Crosland'ın 1935'lerden günümüze kadar olan gelişmeleri yansıtan araştırmaları, muhafazakârlar, hıristiyan demokratlar, liberaller ve komünistler karşısında sosyal demokratların başarı grafiğinin yükselmekte olduğunu kanıtlamaktadır. 1975 sonu itibariyle, demokratik Batı Avrupa ülkelerinde toplam 231 bakanlıktan 125'inin sosyal demokrat partilere mensup bakanlar elinde olduğuna bakılırsa, geleceğe ilişkin tahminlerde isabet payının küçümsenemeyecek bir oranda olduğu kabul edilebilir. 1945'ten bu yana normal devreler sonunda seçim yapmış 15 demokratik Batı Avrupa ülkesinin 10'unda

sosyal demokrat partiler en yüksek sayıda oy alabilmeyi başarmış durumdalar. Bunda, bu partilerle özgür sendikacılık hareketinin yakın işbirliğinin kuşkusuz önemli bir etkisi vardır.

Sosyal demokratlar açısından sevindirici kabul edilebilecek bu sonuçların muhafazakârlarca kabul edilmemekte olduğuna da dikkati çekmek yerinde olacaktır. Muhafazakârlara göre Crosland'ın tahminleri "aşırı bir iyimserliğin ürünü" dür.

Avrupa bir bütün kabul edilerek 15 ülkede Muhafazakârlar, Hıristiyan Demokratlar ve De Gaullist'lerin birarada Sosyal Demokratlara karşı aldıkları oyların toplanılmak suretiyle karşılaştırılması, 1975'te sonucun aşağıdaki sayı ve oranlarda olduğunu göstermektedir:

Parti	Aldığı oy sayısı	%
Muhafazakârlar	**58.305.088**	**36.9**
Sosyal Demokratlar	**49.267.371**	**31.2**
Liberaller	**16.962.387**	**10.7**
Komünistler	**16.181.763**	**10.2**
Diğerleri	**17.404.550**	**11.0**
TOPLAM	**158.121.159**	**100.0**

Bu sonuçlarda muhafazakârların önde bulunmasının temel nedenlerinden biri, sosyal demokratların Fransa ve İtalya'daki nisbî zayıflıklarıdır.

Aynı esaslardan hareketle 1955 yılı sonuçları şöyle bir tablo ortaya koymaktadır:

Parti	Aldığı oy sayısı	%
Muhafazakârlar	**48.579.059**	**38.0**
Sosyal Demokratlar	**37.697.217**	**29.5**
Liberaller	**10.123.860**	**7.9**
Komünistler	**13.394.907**	**10.5**
Diğerleri	**17.921.576**	**14.1**
TOPLAM	**127.716.519**	**100.0**

1955 tablosunun İkinci Dünya Savaşı ile siyasal, ekonomik ve sosyal ilişkileri olduğunu öne sürenler, durumun bir de 20 yıl daha önce, diğer bir deyişle 1935'lerle karşılaştırılması gereğine işaret etmektedirler.

Bu esaslara göre 1935'lerde tablo şöyle olmuştur:

Parti	Aldığı oy sayısı	%
Muhafazakârlar	**25.136.699**	**33.2**
Sosyal Demokratlar	**22.174.400**	**29.3**
Liberaller	**8.841.107**	**11.7**
Komünistler	**4.522.404**	**6.0**
Diğerleri	**15.066.661**	**19.8**
TOPLAM	**75.741.271**	**100.0**

Batı Avrupa ülkelerinde 1975 seçim sonuçlarına göre partilerin aldıkları oy oranları ve diğer partilere göre kaçıncı sırada geldikleri ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

ÜLKELER	Komünistler		Sosyal Demokratlar		Liberaller		Muhafazakârlar Hıristiyan Dem.	
	Sıra	%	Sıra	%	Sıra	%	Sıra	%
Avusturya	(4)	(1.2)	(1)	(50.4)		—	(2)	(42.9)
Belçika	(6)	(3.2)	(2)	(26.7)	(3)	(15.2)	(1)	(32.3)
Danimarka	(8)	(4.2)	(1)	(30.0)	(2)	(23.3)	(5)	(5.5)
Finlandiya	(2)	(18.9)	(1)	(24.9)	(6)	(4.4)	(4)	(18.4)
Fransa	(2)	(21.4)	(3)	(16.5)	(4)	(10.3)	(1)	(38.0)
F. Almanya	(5)	(0.3)	(1)	(45.8)	(3)	(8.4)	(2)	(44.9)
Hollanda	(7)	(4.5)	(1)	(24.7)	(3)	(14.4)	(2)	(17.7)
İngiltere	(9)	(0.1)	(1)	(39.2)	(3)	(18.3)	(2)	(35.8)
İrlanda		—	(3)	(13.7)	(2)	(35.1)	(1)	(46.2)
İtalya	(2)	(27.2)	(3)	(14.7)	(5)	(3.9)	(1)	(38.8)
İsveç	(5)	(5.3)	(1)	(43.6)	(4)	(9.4)	(3)	(14.3)
İsviçre	(7)	(2.2)	(1)	(25.4)	(2)	(22.2)	(3)	(20.6)
İzlanda	(3)	(18.3)	(4)	(9.1)	(5)	(4.6)	(1)	(42.8)
Lüksemburg	(4)	(10.4)	(1)	(29.0)	(3)	(22.1)	(2)	(28.0)
Norveç	(4)	(11.2)	(1)	(35.3)	(7)	(3.5)	(2)	(17.5)

BİR DEĞERLENDİRME

Batı Avrupa hükümetlerinde bakanlıkların partiler arasındaki dağılımı dikkate alınarak yapılacak bir değerlendirme ise 1975 ve 1955 yılları itibariyle şu sonuçları vermektedir:

	Bakanlık sayısı		Bakan sayısı oranı (%)	
Siyasal Partiler	(1955)	(1975)	(1955)	(1975)
Sosyal Demokratlar	**69**	**125**	**33.5**	**54.1**
Diğer Partiler	**39**	**19**	**18.9**	**8.2**
Liberaller	**30**	**29**	**14.6**	**12.6**
Muhafazakâr / H. Demokrat	68	58	33.0	25.1
TOPLAM	**206**	**231**	**100.0**	**100.0**

ORTAK AMAÇLAR

Sosyal demokrat partilerin "**muhafazakâr / hıristiyan demokrat** bütünleşmesi ve özellikle komünistler karşısında elde ettikleri başarılı sonuçların incelenmesine geçmeden önce bu partileri birleştiren ve başta Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu olmak üzere, Batı Avrupa'nın özgür sendikalarınca da belirli ölçülerde paylaşılan ilkelere göz atmak yerinde olacaktır.

Sosyal demokrat harekete göre, "**... Ondokuzuncu yüzyıldan itibaren, kapitalizm muazzam üretim kuvvetlerinin gelişmesini sağlamıştır. Bunu, halkın büyük çoğunluğunun, üretim üzerindeki etkisini kaldırmak pahasına gerçekleştirmiştir. Kapitalizm mülkiyet hakkını, insan haklarından üstün tutmuştur. Böylece mülkiyeti veya sosyal hakları olmayan, ücretle geçinen yeni bir sınıf doğmuş ve sınıflar arasındaki mücadele şiddetlenmiştir.**

Her ne kadar dünya herkese iyi bir hayat sağlayacak kadar doğal kaynaklara sahipse de, kapitalizm dünya nüfusunun zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaktan âciz kalmıştır. Keza bu sistemin yıkıcı buhranlar ve kütle halinde işsizlik yaratmadan yürütülemeyeceğini orta-

ya koymuştur. Sosyal güvensizlik ve zengin ile fakir arasında göze çarpan çelişkiler yaratmıştır. Emperyalist yayılma ve sömürgeci sömürme yoluna sapmış, böylece uluslar ve ırklar arasındaki çatışmaları daha da alevlendirmiştir. Bazı ülkelerde güçlü kapitalist gruplar mazinin barbarizminin, faşizm ve nazizm şeklinde tekrar ortaya çıkmasına hizmet etmişlerdir..."

Bu durum karşısında, "sosyalizm, Avrupa'da kapitalist toplumlarda ortaya çıkan hastalıklara karşı bir protesto hareketi olarak doğmuştur. Ücretliler, kapitalizmden en fazla zarar görenler oldukları için sosyalizm evvelâ işçilerin bir hareketi olarak gelişmiştir. O zamandan beri birçok vatandaşlar, memurlar, çiftçiler, balıkçılar, zenatçılar, perakendeciler, sanatçılar ve bilim adamları - sosyalizme geleceklerinin anahtarı olarak bakmaya başlamışlardır. Sosyalizm, insanların birbirini sömürmelerine son verilmesi gerektiğine inanan, bütün insanları saflarına çekmeye başlamıştır..."

Demokratik sosyalizmin amacı, "insanları, üretim araçlarına sahip olan veya bu araçlara hükmeden bir azınlığa tabi olmaktan" kurtarmak, "ekonomik gücü halkın eline vererek, özgür insanların eşit olarak birlikte çalıştığı özgür toplum kurmak"tır.

Bu yönde, "... sosyal güvenlik, özgür sendikacılık ve endüstriyel demokrasi" gün geçtikçe güç kazanmaktadır.

Ne var ki, sosyal demokrat hareket "kapitalizmin kötülüklerini ortadan kaldırmak için" yaptığı mücadelede başarı kazandıkça, "özgürlük ve sosyal adalete ilerleyişi engellemeyi hedef alan yeni güçlerin saldırısına maruz kalmıştır; kalmaktadır. Saldırgan komünizmdir..."

Sosyal demokrat hareket açısından, "... Rusya'daki Bolşevik ihtilâlinden beri, komünizm, uluslararası işçi hareketini ikiye bölmüş ve birçok ülkede demokratik sosyalizmin gerçekleşmesini geciktirmiş" tir.

Komünizmin sosyalist harekette **"payı"** bulunduğu iddiası da doğru değildir; zira, komünizm, **"... aslında sosyalizmi tanınamayacak derecede değiştirmiş; Marksizmin eleştirici tutumuna uygun olmayan katı bir ideoloji kurmuş"**tur.

Kapitalist düzende insanları birbirine düşüren sömürüye son vermek suretiyle özgürlük ve adaleti gerçekleştirme çabası sarfedilirken, **"komünistler, yalnız bir partinin diktasını korumak amacıyla, sınıflar arasındaki çatışmaları büsbütün şiddetlendirmeye çalışmışlardır; çalışmaktadırlar."**

Uluslararası alanda da, **"... enternasyonal komünizm, yeni emperyalizmin bir aracıdır; nerede iktidara gelmişse, özgürlüğü ya da özgürlüğü elde etme şanslarını ortadan kaldırmıştır; militarist, bürokrasi ve terör yaratan polis örgütüne dayanmaktadır; servet ve ayrıcalıklar bakımından kışkırtıcı çelişkiler yaratarak ortaya yeni bir sınıf toplumu çıkarmıştır."** Komünizmin ekonomik örgütlenmesine gelince, bu, **"... geniş ölçüde işgücünün zorla çalıştırılmasına dayanır..."** ve bu asla kabul edilemez.

Sosyal demokrat hareket açısından demokrasi, **"halkın halk tarafından halk için idaresidir."** Demokrasi, **"birden fazla partinin ve muhalefetin var olma hakkını gerektirir. Ancak, demokrasi, bunları mahvetmek için sözü geçen hak ve özgürlükleri kötüye kullananlara karşı kendini koruma hak ve görevine de sahiptir. Siyasî demokrasinin savunulmasında, halk için hayatî bir yarar vardır; ekonomik ve sosyal demokrasinin gerçekleşmesinin şartı siyasal demokrasinin korunması"**dır. Bunun gibi, **"kapitalist çıkarlar tarafından yürütülen bir politika da halkın, totaliter saldırılara karşı demokrasinin korunması için gerekli olan - kuvvetini geliştiremez..."** Bu bakımdan, demokrasi, **"... kaderleri, demokrasinin varlığına ve yaşatılmasına bağlı olan işçilerin aktif yardımları ile sürdürülebilir..."** Temel amaç, **"sosyal adalet, daha iyi yaşam koşulları, özgürlük ve dünya barışı"** dır. Bunun gerçekleştirilebilmesinde, **"nerede olursa olsun her diktatörlüğün, ulusların özgürlüğü ve dolayısıyla dünya barışı için tehlike teşkil ettiği"** görüşünden hareketle yıkıcı güçlere karşı mücadele verilmesi şarttır.

Sosyal demokrat hareketi "**ekonomik demokrasi**" de bütünleştiren unsurlar ise şöyle sıralanabilir:

"**... Amaç, kapitalizmin yerine, kamu yararının özel kâr çıkarlarına üstün tutulduğu bir sistemi yerleştirmektir. Herkese iş, daha yüksek üretim, daha yüksek bir hayat düzeyi, sosyal güvenlik, gelirlerin ve mülkiyetin âdil bir şekilde dağılımı sağlanmalıdır. Devlet özel teşebbüs sahiplerinin ekonomik güçlerini kötüye kullanmalarını önlemelidir. Plânlı bir ekonomi çerçevesinde üretimin artmasına ve refahın sağlanmasına onların katılması için yardım etmelidir. Tüm ekonomik kararların hükümetin ve merkezî otoritenin eline bırakılması gerekli değildir; ekonomik amaçlar, plânlama amaçlarına uygun olduğu her yerde, yerinden yönetim esasına göre dağıtılmalıdır. Kooperatifçilik yaygınlaştırılmalıdır...**"

Sosyal demokrat hareket, plânlama anlayışında, kapitalist plânlamayla da, "**her türlü totaliter plânlamayla**" da ayrılmaktadır; zira, "**... bu plânlamaların, üretimin kamu kontrolü altında bulundurulmasına ve semerelerinin âdil bir şekilde paylaşılmasına olanak vermediği**" görüşündedir.

KOMÜNİSTLERE GELİNCE...

Batı Avrupa ülkelerinde işçilerin siyasal ilişkilerinde sosyal demokrat hareket içinde olmaları, bu hareketin siyasal başarısına katkıda bulunurken, iki istisna dışında, bu ülkelerde komünistleri de hezimete sürüklemiştir.

Gerçekte, Batı demokrasilerinde, özellikle Batı Avrupa ülkelerinde komünist hareket, kendi içindeki çelişki ve çekişmelerin etkisi altında kalmıştır, kalmaktadır.

Bugün Elbe'nin batısında 23 komünist partisi vardır. Bu bölgede 377 milyon insan yaşar ve bunlar içinde sadece 2 milyon kişi bu partilere üyedir. İki milyon üyenin yüzde 90'ını 260 bin üyeli Fransız ve 1 milyon 700 bin üyeli İtalyan Komünist Partileri teşkil eder.

Batı Avrupa komünist partileri içinde en başarılı olanı İtalyan Komünist Partisi'dir. İtalyan komünistleri 1975 Haziran seçimlerinde

20 eyaletten 5'inde yönetimi ellerine geçirmişlerdir. Bunu Kıbrıs'ın AKEL Partisi izlemektedir. Bu parti Rum kesiminde 1970'de yapılan son seçimlerde oyların yüzde 38'ini almıştır. Başarısız komünist partiler içinde Federal Almanya'da faaliyette olan sayılabilir. Bu parti 63 milyon Alman içinde 40 bin üyesiyle oyların binde 3'ünü toplayabilmiştir. Komünist partiler içinde, seçimlerde elde ettikleri sonuçlara bakarak, **"orta büyüklükte"** olanlardan da söz edilebilir. **Bunlar, "Finlandiya, İzlanda** ve **Portekiz"**de kurulu partilerdir.

Komünist partilerin, Batı Avrupa parlâmentolarına son seçimlerde kaç milletvekili soktuğu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Ülke	Toplam Parlâmenter Sayısı	Komünist Milletvekili Sayısı
Avusturya	**183**	**0**
Belçika	**212**	**4**
Danimarka	**179**	**6**
Finlandiya (*)	**200**	**40**
Fransa	**490**	**73**
F. Almanya	**496**	**0**
Batı Berlin (**)	**146**	**0**
Hollanda	**150**	**7**
İngiltere	**635**	**0**
İrlanda	**144**	**0**
İsveç	**350**	**19**
İsviçre	**200**	**4**
İtalya	**630**	**179**
İzlanda (*)	**60**	**11**
Kıbrıs	**35**	**9**
Lüksemburg	**59**	**5**
Norveç (*)	**150**	**1**
Portekiz	**247**	**30**
Yunanistan (*)	**300**	**8**

(*) Bu ülkelerde komünist partiler seçim kampanyalarında diğer bazı partilerle geniş cephe kurarak hareket etmişlerdir.

(**) Özel statüsü gereği ülkeler arasında yer verilmiştir.

Batı Avrupa ülkelerindeki komünist hareket, Kıt'ada kendi içinde bir ahenge gitmeye çalışırken, bir yönüyle de Moskova dışında bir bloklaşma çabasında görünmektedir.

Komünist harekette ilk ahenksizlik 1948'de Yugoslavlarla başlamış, bunu 1960'da tamamen aksi yönde Arnavutluk ve Kızıl Çin izlemiştir. Son zamanlarda ise kopma eğilimi Avrupa'da görülmektedir.

İtalyan Komünist Partisi ile Fransız Komünist Partisinin **"düşünce ve söz özgürlüğünü", "plüralist parti sistemini" ve "serbest seçimler sonucunda iktidar alternatifini"** içeren ortak deklerasyonları bu eğilimi güçlendirebilecek mi? Bugün cevabı araştırılan önemli sorulardan biri budur.

Batı Avrupa'da özgür sendikacılık hareketinin, İtalya ve Fransa'daki güçlü iki örgüt dışında, genel olarak komünist partilerle işbirliği yapmamalarının temelde yatan nedeni toplu pazarlık kurumu yoluyla işçilerin yaşam düzeylerinde sağladıkları gelişme ve etkin birer güç haline gelmiş olmalarıdır.

Kuşkusuz bu gerçeklerin yanında **"sosyalist ülkelerdeki sendikaların durumu ve özellikle siyasal alanda sınırlı kalan eylemi"** de tercihlerin şekillenmesinde rol oynamıştır.

Yeryüzünde sendikaların, Marksizme eğilimlerinin azalmasını tâyin eden etkenler arasında Moskova'nın izlediği politikanın payı olduğu da açıktır. Macaristan olayları sonucunda bütün Batı Avrupa komünist partilerinin ve Marksizmin hâkim olduğu sendikaların üye sayısında ani azalmalar meydana gelmiştir. Çekoslovakya olayı sırasında da aynı sonuç görülmüştür. Buna karşılık, Batı Avrupa'nın özgür sendikalarında Marksist ideolojiye bağlı olduğu öne sürülenlerin de zaman zaman etkin yönetim görevlerine seçildikleri görülmemiş değildir. Fakat genel olarak, bu değişimlerin, Batı Avrupa işçisinin siyasal tercihlerini etkileme noktasına ulaşmadığı görülmektedir.

Bir karşılaştırma olanağı verebilmek bakımından "sosyalist ülkelerde sendikaların siyasal eylemi" ile bunun "boyutlarını" Doçent Dr. Alparslan Işıklı'nın (4) tesbitlerinden izleyelim:

"... Sosyalist toplumda sendikaların siyasal eylemi konusunu incelerken, daha çok Sovyetler Birliği'ndeki durumu göz önünde bulunduracağız. Bunun sebebi, bir yandan Sovyet Rusya deneyinin, bu konudaki ilk deney olması, bir yandan da bu ülkede "sendikacılık için söylenecek herşeyin Doğu halk demokrasileri için de doğru" olmasıdır. Çin deneyinin de bu gelişmeden bağımsız düşünülmesi mümkün görünmemektedir... Sovyet sendikalarının onuncu kongresinde kabul edilen tüzüklerinin 1 inci maddesinde sendikaların siyasal fonksiyonları şu şekilde belirtilmiştir:

"Meslek sendikaları, Sovyet sosyalist rejiminin sağlamlaştırılması, halkın manevî ve siyasal birliği, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği halklarını birbirine bağlayan kardeşçe işbirliği ve derin birlik için mücadele ederler."

Sendikaların tüzüğünde ayrıca, partiye sadakat ve vatanperverlik esas olarak zikredilmiştir. Sendikalara üye olmak için komünist olmak şartı aranmamaktadır. Zira, sendikalar, "komünizmin okulu"dur; işçiler komünizmi orada öğrenirler. Pratikte, bütün sendikalar komünistlerin kontrolü altındadır. Nitekim, Sovyetler Birliği XII. Sendikalar Kongresi'nde alınan şu karar da bunu doğrulamaktadır:

"Sendikalar, bütün güçlerini Parti'nin XXI. Kongresinde tesbit edilen yüce hedeflerin gerçekleşmesine hasredeceklerdir. Emekçi sınıfı ile Komünist Partisi'nin, Sovyet

(4) Alparslan Işıklı: Sendikacılık ve Siyaset, s. 284-285.

aydınlarının daha da yakınlaşmasını sağlayacaklar ve Sovyetler Birliği'nde komünizmin kurulması için mevcut çabaları arttıracaklardır."

Bu durumda, sendikalarda partiden bağımsız bir amaç ve eylem oluşmasını beklemek imkânı yok gibidir..."

Özgür sendikacılık hareketinin bu görüşleri benimsemesi, çalışmalarını buna uydurması beklenemezdi, nitekim olmamıştır.

SONUÇ

Batı Avrupa sendikacılık hareketi ve bu bölgede yaşayan işçiler, Hıristiyan Sendikacılık akımının "bölücü" kabul edilebilecek sınırlı etkisi bir yana bırakılırsa, sadece ekonomik ve sosyal politikalarında değil, aynı zamanda siyasal tercihlerinde de bir bütünleşme içinde görünmektedirler.

Bu bütünleşme, ileride, kendini ideolojik katılıklardan sıyırmaya çalıştığı görülen Batı'nın komünist partilerini de kapsayabilecek bir noktaya ulaşabilecek midir? Buna bugünden sıhhatli bir cevap verebilmek mümkün görünmemektedir. Bütünleşmenin geleceği ne olursa olsun, Batı sendikacılığı siyasal tercihlerinde artık dönüşüm yapılmasına olanak bulunmayan bir noktada görünüyor. Bu nokta, özgür sendikacılığa özgü temel ilkelerin, her ne bahasına olursa olsun, korunması noktasıdır. Ve ulaşılan bu düşünce düzeyinin, çoğu ülkede hem siyasal kuruluşlara, hem de sendikalara öğreteceği çok şey vardır.

işçi
politika
sendika
parti
ilişkileri...

BİR SEMPOZYUM

sunuş

M. Sadık ŞİDE
Türk-İş Genel Sekreteri

İşçi - politika ve sendika - parti ilişkileri yurdumuzda güncelliğini koruyan bir konudur.

Türk-İş, sendikal çevrelerde, işçilerimiz arasında ve kamuoyunda çeşitli yönleriyle tartışılan bu konuyu bilim adamlarının görüşleri ışığında da değerlendirmek istemiştir. Bilim adamlarının verecekleri tebliğler, bu alandaki çalışmaları, tecrübeleri açısından özel bir önem taşır. Bu durum dikkate alınarak, bilimsel yaklaşımı yaygınlaştırma yolunda ilk adımı, bu sempozyum ile atmak yararlı görülmüştür. Kuşkusuz bu konuda görüşlerinden yararlanmak isteyebileceğimiz bilim adamlarımız, sempozyonumuza katılabileceklerini belirten değerli hocalarımızla sınırlı değildir. Bu açıdan bu sempozyomu bu çalışmalardan ilki olarak kabul etmek doğru olur. En doğru yolun, sorunların, özgür tartışma ortamı içinde ele alınmasıyla bulunabileceği görüşündeyiz. İhtiyaçlarla yurt gerçekleri arasındaki bağlantının sıhhatli yapılabilmesi önem taşır. Verilecek tebliğler ve yapılacak tartışmalarla son sözün işçiler tarafından söylenileceği zamana kadar bu yönde belirli bir aşamanın geride bırakılacağına inanıyoruz. Bunda sürekliliği sağlamak yakın geleceğin ödevleri arasındadır. Bu ilk çalışmanın başarılı olmasını yürekten dilerim.

İşçi
politika
sendika
parti
ilişkileri

Ankara, 27 - 28 Aralık 1975

TEBLİĞLER : Prof. Dr. İsmet GİRİTLİ
Prof. Dr. Cahit TALAS
Prof. Dr. Adil İZVEREN
Prof. Dr. Sabahattin ZAİM
Doç. Dr. Alpaslan IŞIKLI
Prof. Dr. Nevzat YALÇINTAŞ

OTURUM BAŞKANLARI : Halil TUNÇ, Türk-İş Genel Başkanı
Şevket YILMAZ, Türk-İş Başkan Vekili
Kemal ÖZER, Türk-İş Başkan Vekili

tebliğ (I)

Prof. Dr. İSMET GİRİTLİ

Sayın Başkan,

Değerli konuklar,

Sevgili Türk-İş mensupları,

Türk-İş'in benden istediği tebliği büyük bir zevk ve şeref telâkki ederk, kısa bir zamanda hazırlayabildiğim kadar iyi nisbette, hazırlayarak huzurunuza gelmiş bulunuyorum. Anladığıma göre 11.15'e kadar bana tebliğin sunulması için bir vakit ayrılıyor. Daha sonra da yine programda görüldüğüne göre 11.15'te başlayan ve 12'ye kadar devam eden, 45 dakikalık bir tartışma süresi var. Bana bu ayrılan vakti aşmamağa, taşmamağa gayret edeceğim, bütün yazdıklarımı aynen tekrar etmek yerine, bazı meseleleri ekspoze etmek suretiyle tartışma için bir ortam hazırlamağa çalışacağım.

1952 de sendikalarımızın bir araya gelmesiyle oluşan ve bugün de Türkiye'nin kuşkusuz en güçlü işçi topluluğu olan Türk-İş'in partiler dışı, tarafsız, partilerüstü veya daha insafsız bir deyimle "renksiz" politika izlediği çok defa söylenmiştir. Ve bu iddia bilhassa Türkiye'de siyasî hayatın kutuplaşması, şiddet kazanması nisbetinde ve bilhassa Türk-İş'e hasım olan çevreler ve kişiler tarafından da sık sık tekrarlanagelmiştir. Bu iddiaların gerçeklik derecesi benim kanaatime göre nedir? Kanaatimce, Türk-İş'in bugüne kadar

herhangi bir siyasî parti ile organik bir birleşme kurmadığı ve h
hangi bir partiyi açıktan açığa destekleyen veya herhangi bir par
açıktan açığa karşısına alan bir davranış içinde bulunmadığı doğ
dur. Fakat Türk-İş'in bugüne kadar siyasî hayata ağırlığını koy
dığını söylemek, kanaatimce insafsızlıktır. 1961 Anayasasını
pan Kurucu Meclisin bünyesinde Türk-İş'ten gelen çok kıymetli
çi sendika liderlerinin yer aldığını hatırlıyoruz. Bu arkadaşların
hassa bu Kurucu Meclis döneminde gerek devrin Cumhurbaşkanı,
rekse hükümet üyeleriyle çok faydalı ve etkili temaslarda bulun
ğu da bir gerçektir. Değerli meslektaşım Prof. Cahit Talas size
konuda benden daha fazla daha ayrıntılı bilgi verecek durumda
Ve 1961 Anayasasının - ki bilindiği gibi bu Anayasanın özelliği T
kiye'de sosyal ve ekonomik demokrasiyi gerçekleştirecek sosyal
ekonomik hakları ilk defa getirmesidir - hazırlanmasında Türk-İ
çok büyük katkıları olmuştur. Bir baskı grubu olarak, işçilerin
karlarını, menfaatlerini gözeten bir baskı grubu olarak, Türk-İş
etkili, yani Kurucu Meclisteki altı üyesiyle kıyaslanmıyacak
tarzda çok etkili bir davranış içinde bulunmuştur. 1961 Anayasası
gerek sosyal ve ekonomik bir muhteva ile ortaya çıkmasında, ger
se bu Anayasanın 9 Temmuz 1961 yılında Referanduma sunulma
da Türk-İş'in "Anayasaya Evet" kampanyasını tüm ülke sathı
gayet etkili bir şekilde yürüttüğünü bugünkü gibi hatırlamakta
Bunun dışında 1963 sosyal mevzuatının çıkmasında da Türk-İş'in
partilerüstü davranışının büyük etkileri olmuştur. Türk-İş o zam
kadar herhangi bir partiyi açıktan açığa karşısına almadığı i
herhangi bir partiyi de yanına almadığı için, Türk-İş'in talepleri,
lemleri mevzuat yoluyla kolaylıkla gerçekleştirilmek olanağını
muştur. Ve siyasî partiler de kendi felsefelerinin müsaadesi nisbe
de Türk-İş'in ve dolayısıyle Türk işçisinin taleplerini gerçekleştir
için adeta yarışa girmişlerdir. Kanaatimce. Türkiye'de bu, çok ön
li bir olaydır. Türk-İş'i bugün beğenmeyen, Türk-İş'in en büyük
sımlarının henüz ortada olmadığı yıllarda, Türk-İş'in bu olumlu
kısıyla, Batı memleketlerinde, Avrupa memleketlerinde kanlı bir
kım mücadeleler, yüzyıllarca süren bir takım çekişmeler sonucu
gerçekleştirilebilen bütün haklar bir kaç yıl içinde Türkiye'de ka
bir şekilde, demokratik bir şekilde, fakat süratli bir kademe izle
rek gerçekleştirilmiştir. Tarafsız bir gözlemci olarak, burada y
nın tarihini yazacak olan tarafsız kişilerin ve tarihçilerin, bu iş

bu eserin meydana getirilmesinde, bu sosyal ekonomik hakların, mevzuatın gerçekleştirilmesinde Türk-İş'in çok büyük bir rolü olduğunu teslim edeceklerine kuşkum yoktur. Kanaatimce Türk-İş daima ve sadece işçileri temsil eden bir baskı grubu olmanın bilinci içinde, işçilerin çıkarlarını gözetmiştir. Meselâ 1965 yılı genel seçimlerinde yine hepimizin, yahutta fazla genç olmayanların kolaylıkla hatırlayacağı üzere, Türk-İş hiç bir parti ayırımı yapmaksızın, Türk işçisinin sorunlarını köstekleyen kişilerden oluşan bir kara liste yayınlamıştır. Ve bu kara listede bütün partileri bütün siyasî partiler yelpazesini meydana getiren 1965 Türkiye'sinin siyasî partilerini ayırmaksızın, "şu adamlar şu partiden, bu adamlar bu partiden Türk işçisinin haklı, meşru taleplerini kösteklemek yönündedir. Binanaleyh bunlar kara listededir ve Türk işçisinin meşru hak ve taleplerini destekleyenler, bunlara rey vermesin" demiştir. Kanaatimce "Türk-İş, renksiz bir davranış, bir apolitik tamamen politika dışı bir davranış içinde olmuştur." iddiası atılınca bu gerçeklerin de gözönünde tutulması lâzım. Fakat dediğim gibi Türk siyasî hayatında bir kutuplaşma kendini gösterdiği nisbette Türk-İş'in bu ekonomik mücadelesi, veyahutta sadece Türk işçisinin çıkarlarını meşrû haklarını destekleyen bu politik mücadelesi, bazı çevreler tarafından yeterli bulunmamıştır. Türk-İş'in bu tutumuna karşı TİP çıkmıştır; Türk siyasî hayatında 1961 Anayasasının kabulünden ve Türk-İş'in ön ayak olmasıyla bütün sosyal mevzuatın gerçekleştirilmesinden sonra Türk siyasî hayatında ortaya çıkan gelişmeleri İşçi Partisi yetersiz bulmağa başlamıştır ve bu yetersizlik iddiası Türk-İş'in bünyesi içinde bazı arkadaşları, bazı üyeleri etkilemiştir. Bunlar da yetersiz bulmağa başlamıştır, ve bilindiği gibi bir takım ayrılık denemelerinden sonra 1967 de, daha evvel 1965 de bir takım sendikaların Hür-İş adı altında toplanmasından sonra esas ayrılık 13 Şubat 1967 de Disk dediğimiz Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunun kurulmasıyla Türk işçi kesiminde en büyük ayrılık, en büyük bölünme kendini o zaman göstermiştir. Binaenaleyh, ilk büyük bölünmenin kanaatimce, bu tarihte meydana geldiği unutulmamalı. Disk o zaman kendi liderleri ki, tuhaf bir rastlantı olarak bu liderler, bugün de Disk'in liderleridir, - bunlar TİP'i Türkiye İşçi Partisini açıkça desteklemek kararını almışlardır ve bunu açıklamışlardır, oysa o zaman bilindiği gibi 1967 de Cumhuriyet Halk Partisi de Ortanın Solu politikasını izliyor hattâ

Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Ecevit'in ön ayak olduğu, genel sekreter olarak ön ayak olduğu, 1967 yılındaki bu Ortanın Solu hareketi bizzat Halk Partisi içinde bir takım muhalefetlerle karşılaşıyordu. Fakat öyle anlaşılıyor ki, Disk, Halk Partisinin bu sosyal demokrat politikasını yeterli bulmamıştır ve TİP'i destekleme kararı almıştır. TİP o zaman - hatırlamıyorum lideri miydi fakat herhalde ileri gelenlerinden birisiydi halen genel başkanı olan Sayın Behice Boran'ın ağzından - sosyalizmi savunuyordu. Zaten DİSK'te temel felsefe olarak kendisine sosyalizmi almıştır, fakat sosyalizmin türleri vardır, ne çeşit sosyalizm, zaten Türkiye'de bugün en aşırı sola kadar olan herkes sosyalist olmak mecburiyetindedir. Çünkü bugün Türkiye'de sosyalizm dışında bir solculuk yahutta sosyalizmin ötesinde bir solculuk bugünkü mevzuatımıza göre mümkün değildir. Yalnız şunu hatırlıyorum, o zaman TİP'in liderleri, ileri gelenleri zannediyorum Sayın Behice Boran'da beyanatlarından birinde İngiliz ve İsveç sosyal demokrat ve işçi partilerini, iktidarda bulunan sosyal demokrat partilerini gerçek sosyalizm telâkki etmiyor ve bunların esas itibariyle kapitalizmin bir maskesi olduğunu iddia ediyordu. Binaenaleyh bunlardan bilmiyorum yanlış mı olur bir neticeye varmak, bunlardan anlaşılabilir ki, TİP ve DİSK belki o tarihlerde sosyal demokratların batılı manadaki demokratik sosyalizmini yeterli bulmamaktaydı. Ben kendi hesabıma böyle bir netice çıkarıyorum, tabi ayrıca tartışırız arkadaşlarla. Şimdi, yine bilindiği üzere Disk, önümüzdeki yani geride bıraktığımız 1975. 14 Ekim kısmî seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisini destekleme kararını genel kurulunda almıştır ve ondan sonra da 2 Ekimde genel yönetim kurulu kararıyle bunu teyidetmiştir. Raporda da, tebliğimde de kısaca zikrettim, bu konuya girilirse belki biraz daha tasrih etmeye çalışırım, biraz bana gerekçe müphem göründü, yani Halk Partisini destekleme kararını alıyor, fakat Halk Partisini destekleme kararını alırken kullanılan ifadeler yine bir baskı gurubu olmaktan ziyade, bir siyasî kuruluşun bir siyasî partinin ifadelerini taşıyor, işçi sınıfının önceliğinde bir iktidar savunması var ve Halk Partisi adeta 2 Ekim tarihli kararında Halk Partisi 141, 142 yi kaldırmayı vaad ettiği için, yahut vaad ettiği taktirde, veyahutta Amerikan üslerini kapamayı, el koymayı taahhüt ettiği için, yahut taahhüt ettiği taktirde destekliyoruz gibi bir şartlı destekleme ifadesi var. Fakat, desteklemiştir ve TİP de

desteklemiştir Halk Partisini, çünkü TİP bilindiği üzere 12 Mart 1971 rejimi esnasında Anayasa Mahkemesinin ittifakla aldığı bir kararla kapatılmıştır. Sonra yeniden 1975 de kurulduğu ve seçimlerden çok az süre önce organize olma imkânını bulmadığı için bunlar da Halk Partisini destekleyeceklerini beyan etmişlerdir. Acaba TİP ve DİSK yeniden önümüzde yapılacak genel seçimlerde Halk Partisini destekleyecekler mi? desteklemiyecekler mi? Benim bu hususta gerçekten ciddi tereddütlerim vardır, fakat tabii bu hususta en kesin cevabı verecek olan zaman faktörüdür. Şimdi önemli mesele şu, yani ne gibi kurallara uyulacak. Sayın Başkan değindiler bir nebze mühim olan sendikaların öncelikle emekçinin çıkarlarını gözetmek ve fakat bu çıkarlardan ayrılması imkânsız, ülkenin ekonomik çıkarlarını da gözetmektir. Hepimiz işveren ve işçi olarak, bütün kesimler olarak yazarı ile çizeri ile yazmayanı ile bütün vatandaşlar olarak bir tekne içindeyiz. Bu tekne ekonomik bir fırtınaya tutulduğu gün, bunalıma sürüklendiği zaman bunun tabiiki faturasını hepimiz ödeyeceğiz. Binaenaleyh batılı anlamdaki demokratik memleketlerde özgür sendikacılığın vücut bulduğu memleketlerde sendikalar kendi temsil ettikleri sınıfın ve kesimin ekonomik çıkarlarını ve ülkenin ekonomik çıkarlarını bir denge halinde tutmağa çalışmakta ve binilen dalı kesmeğe gayret etmektedirler. Buna örnek olarak biraz sonra değineceğim, İngiliz sendikalarının, son aylarda göze çarpan davranışlarını işaret edeceğim. Oysa bir kuruluş, ülkenin hakikaten tarihimizin en büyük ekonomik ve politik açmazı içinde bulunduğunu ispat etmek istercesine, politik bir mücadele ile bir takım aşırı taleplerle toplumu sarsmak isterse, o zaman gerçekten böyle bir davranışın üyeleri ve işçinin menfaatlerine uygun olup olmadığı ve baskı gurubundan beklenilen davranışla bağdaşılıp bağdaşılamıyacağı kanaatimce haklı olarak sorulabilir. Şimdi, Türk-İş'in politikaya ağırlığını koymasıyla ilgili kuralların tesbiti için yapılan bu çalışmalar haklı olarak "sendika-parti ilişkileri nasıl olmalıdır?" sorununa önem kazandırmaktadır. Geriye baktığımız zaman şunu görüyoruz, bilhassa bunu İngiltere'de görüyoruz. Parlamento dışında kurulan bir takım partiler var, parlamento dışında kurulan partilere en güzel örnek, bugünkü İngiliz İşçi Partisi. Çünkü İngiliz sendikacılığı, İngiliz işçi partisinden daha eskidir. Toryler ve Whigler vardı geçen iki yüz yıldan beri, onyedinci yüzyıldan beri devam eder. Toryler muhafazakâr

partiye Whig gurupları da liberal partiye vücut vermiştir. Fakat İngiliz emekçisi, İngiliz parlamentosunda temsil edilme olanağını bulamadığı için kendisi aldığı bir kararla 1899 yılında Trade Unions Congress (Tuc) İngilizlerin en büyük Konfederasyonu, bugün de 12 milyon İngiliz işçisinin 10 buçuk milyonunu bünyesinde bulunduran en güçlü bir işçi konfederasyonudur. 1899 yılında, geçen yüzyılın son yılında bir partiyi oluşturmak kararını almıştır ve 1900 yılında İngiliz İşçi Partisinin nüvesi kurulmuştur. Bu İngiliz İşçi Partisi, zamanla İngiliz Liberal Partinin yerini aldığını ve muhafazakârlarla işçiler arasındaki yarışın, Amerika'da demokratlarla cumhuriyetçiler arasındaki yarışa benzeyen bir yarışın, orada başladığını ve adeta İngiltere'de ikili parti demokrasisinin kurulduğunu görüyoruz. İngilteredeki İşçi Partisi sendikaların oluşturduğu parlamento dışından kurulan bir parti olmuştur. Bunun da nedeni şu olmuştur; İngiliz emekçisi ve işçisi parlamentoda temsil edilemiyordu. Diğer memleketlerde de temsil edilemeyen bazı fikirler, bazı kesimler bu şekilde dernekler, baskı gurupları kurarak sonra bir partiyi, çiftçi partisine, köylü partisine, işçi partisine vücut veriyorlar. Ama şu veya bu tarzda bir kesim temsil edilmek, kendi sözünü dinletmek veyahutta kendi sözünü mevcut siyasî partilere benimsetmek olanağını yeterince bulduğu zaman böyle bir yola gidilmiyor. Şimdi İngiliz sendikacılığının ve İngiliz işçi partisinin ılımlılığı ve İngiliz demokrasisini kesintiye uğratmadan, İngiliz ekonomik sisteminin çökmesine sebebiyet vermeden, devam etmesinin nedeni İngiliz sosyalizmi ile izah edilmektedir. Çünkü İngiltere'de, partiden evvel, İngiliz işçi partisinden tam 16 sene evvel, 1884 de Fabyan Society dediğimiz Fabyan Cemiyeti kurulmuştur. Fabyan cemiyeti esas itibariyle tedrici bir reformu sosyal bir reformu öneren demokratik bir sosyal demokrat yahut demokratik sosyalist bir örgüt. Bu, uzun zaman İngiliz İşçi Partisi ve İşçi Sendikaları kadrolarını yetiştiren bir ekol olmuştur. Bir fikir akımı olmuştur. İntikamsız reform, bir sınıf mücadelesi olmadan sosyal değişme taasupsuz ve doğmasız siyasî ampirizm olarak fabyanizmi kısaca özetlemek mümkündür. Yalnız değerli arkadaşlarım, bir sendikacı olarak sizin de yakından bildiğiniz üzere 1950'lerde, 1960'larda İngiliz sendikacılığı örnek bir sendikacılık olmuştur, İngiliz işçi partisi ile sendikalar işçi partisinin omurgasını teşkil etmekteydi, gayet büyük bir ahenk içindeydiler. Ve İngiltere'nin ünlü, güçlü fakat

özgürlük taraftarı demokrasi taraftarı ve ılımlı liderleri İngiliz işçi hareketinin ve sendika hareketinin liderleri bunu başarı ile götürmüşlerdir. Fakat 1960'ların sonlarına doğru İngiliz İşçi Hareketine bir takım aşırı diye adlandırılan bizzat İngiliz siyasetçileri tarafından, basını tarafından, adlandırılan bir takım isimler gelmiştir. Meselâ Jack Jones, Lokans David... Bunların çoğu İngiliz Komünist Partisinin eski mensuplarıdır. Ve zaten İngiltere'de bunlar açıkça yazılı, meselâ bir ders kitabını alın, yani onları kötülemek için değil, resmi bir yayını açın geçenlerde mesela bu münasebetle karıştırdım. Bugünkü İngiltere'nin Anatomisi diye bir kitap, ne diyor? mesela bu adam diyor, eski bir komünisttir, 1955 yılında İngiliz Komünist Partisinden ayrılmıştır. Ondan sonra İşçi Partisine veyahutta bu sendikaya katılmıştır. Bu şekilde bir kaç liderin, aşırı bir kaç liderin, yani, İngiliz İşçi Partisine ve İngiliz Sendika hareketine nazaran, geleneksel reform hareketine nazaran aşırı bir kaç unsurun bu partilerden seçilmesi siyasî konjonktürden faydalanarak, koşullarından faydalanarak İngiltere'deki ortamı kızıştırmıştır. Ve İngiltere'de meselâ 1970'lerde veya 1968'lerden sonra işçilerin iktidarda olmasına rağmen ilk defa olarak İngiliz sendikaları ile, bazı sendikacı lideriyle Wilson hükümeti arasında ve İngiliz işçi partisi liderleri arasında bir takım çatışmalar ve sürtüşmeler olmuştur. Bu sendikacı liderler onlara da kafa tutmaya başlamışlardır, bir takım aşırı taleplerde bulunulmuştur ve İngiliz ekonomisi çok kullanılan bir dille bir takım dar boğazların içine girmiştir. Hatta hepimiz "acaba İngiltere batıyor mu? Ne oluyor diye" acımağa bile başlamışızdır. Günlük gazetelerde çıkan yazılar ve radyo haberleri bunlar. Bu durum bir tepki doğurmuştur ve bu tepki şudur; arkadaşlar, son zamanlarda, son yayınlarda şunu izliyoruz İngiltere'de; Wilson ile sendikalar arasında, sendika liderleri arasında yeniden diyalog kurulmuştur. İngiliz sendikaları yavaş yavaş kendi içindeki aşırı unsurları, bu kendilerinden daha aşırı olan, kendi lisanlarından başka türlü konuşan ve kendi işçilerinin, mensubu oldukları kesimin meslekî haklarını korumaktan ziyade, bir takım ideolojik savaşlar veren bu liderleri bu aşırı liderleri tasfiye etmeye başlamışlardır. Son gelen haberler bunların sendika seçimleri kaybettiğini ve bazı liderlerinin bu aşırı solcu eski komünist bilinen (komünist parti kurulduğu için orda bir adam için bu komünisttir demek gayet kolaydır. Şu adam 1955'e kadar ko-

münistti yahut 1968'e kadar komünistti, buraya girdi diye ilmen hukuken tesbiti de mümkün bunun tabii). Liderlerin yalnız başına sendikada kaldığını görüyoruz. Bilhassa şöyle bir gelişme var, İngiltere'de son zamanlarda ilginç bir gelişme, Wilson hükümeti yönetimde bilindiği üzere İngiltere'de enflasyon en az yılda ortalama olarak % 25'lik bir artış arzediyor, tabii mahdut gelirli vatandaşın ensesinde patlayan bir bombadır bu.. Bunun kötü etkilerini azaltmak için tabii İngiliz işçisi, emekçisine dayanan esas omurgasını İngiliz işçisi, sendikası teşkil ettiği için Wilson ve aynı zamanda tekrar seçimleri de kazanmak istediğine göre ve çoğunluk çalışanlardan oluştuğuna göre, enflasyonla savaş yoluna girmiştir. Ve bir beyaz kitap yayınlanmıştır ve bilhassa burada bu yıl, geçen yıl ortalama % 25 olan artışların % 10'u aşmayacak şekilde dondurulması öngörülmektedir. Ve tabii bu konuda sendikalara büyük görevler düştüğü ifade edilmiştir, işçi hükümeti tarafından, işçi partisi tarafından yapılan bu öneriyi sendikalar olumlu karşılamışlardır. Bize son gelen haberlerden okuduklarımızdan bunu görüyoruz. Meselâ yarım milyonluk öğretmenler sendikası bunu olumlu karşılamıştır. Mühendislik işçileri sendikaları, hatta bazılarının başında solcular, eski komünistler bulunsa bile, yönetim kurulları bu mevzulara sahip çıkmışlardır, bunlar maden işçileri federasyonu da bütün bunlar kısıtlamayı belirli şeyleri aşan meselâ haftada haftalık artışları 6 sterlini geçmeyecek şekilde dondurmaya yaklaştıklarını, bu konuda vaadlerde bulunduklarını görüyoruz. Yani, kısaca işin özeti şudur; İngiltere'de grafik yukarıya doğru gerginlik bakımından giderken, birden bire bir ılımlılık ve yine İngiliz İşçi Partisi ile onları oluşturan İngiliz sendikaları arasında bir diyaloğun kurulduğu görülmektedir. Şimdi, tabii bütün konulara değindiğimi zannetmiyorum ama zannediyorum ki, sizlerde bir takım istifhamlar uyandıran, belki bana katılacak, bana katılmayacak bir takım kanaatler uyandıran bazı şeyler söylemiş bulunuyorum. Onun için isterseniz kıymetli vakitlerinizi ve bilhassa sempozyumun ağır yükünü düşünerek, sayın başkan da tensip ederlerse, tartışma safhasına geçelim. Tabii eğer özel olarak açıklamamı istediğiniz herhangi bir husus yoksa benden..

Teşekkür ederim.

soru

HALİL TUNÇ

TÜRK-İŞ GENEL BAŞKANI

Sayın hocama müsaade ederlerse ilk soruyu ben sormak istiyorum. Sağ'ın ve Sol'un kısaca tarifini yapmak mümkün müdür?

KEMÂL ÖZER

TÜRK-İŞ BAŞKAN VEKİLİ VE MADEN FEDERASYONU BŞK.

Efendim sayın hocama teşekkür ederim, tebliği için. Ancak yazılı tebliğde okuduğuma göre İngiliz İşçi Partisini misal olarak tebliğin içerisine koymuş ama, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun hangi yolu tercih etmesi tebliğde yok. Bu bakımdan hocamdan istirhamım şu; acaba bize önerdiği İngiltere İşçi Partisinin durumu mu? Yani böyle bir parti kurmamız mı? ve yine tebliğin 4. sayfasında (Sosyal değişiklikler kademe kademe gerçekleştirilmek ve bilhassa demokratik ve barışçı yollarla ortaya koymak gerekir. Uzun zamandır İngiliz İşçi Partisi ve işçi sendikaları kadrolarını yetiştiren intikamsız reform ve sınıf mücadelesi olmadan) Burasını anlayamadım.

cevap

Prof. İSMET GİRİTLİ

Sayın Başkan, derhal sorunuza geçeceğim, yalnız daha evvel birçok değerli iştirakçinin soruları dönüp dolaşıp bir noktada toplandığı için, bir açıklama ile müsaade ederseniz cevaplarıma başlayayım. Buyuruyorlar ki, efendim, bize getirdiniz İngiltere'nin uygulamasından söz açtınız, sanki dünyada başka bir örnek yokmuş gibi. Geçen yüzyılın İngilteresini getirdiniz, 1975 Türkiyesinde bize soruyorsunuz bunu, yani başka söylenecek şeyler yokmuş, şartlar değişmemiş midir, bize ne gibi bir yol öneriyorsunuz? İngiltereyi mi öneriyorsunuz, yani biz de kalkıp 1899 da Trade Unions Congress'in yaptığı gibi bir parti mi kuralım demek istiyorsunuz? kabilinden sorular oldu.

Evvelâ bu hususu açıklayayım kısaca, bendenizden sayın yöneticiler bir tebliğ istediler, buyurdular ki, bu tebliğde, Türk-İş politikaya ağırlığını koymak istemektedir, binaenaleyh sempozyumda işçi - politika, sendika - siyasî parti ilişkileri tartışılacaktır ve bilhassa ilim adamlarından çeşitli Batı memleketlerindeki uygulamalar istenmektedir. Ben de, kısa bir zaman evvel yazışma üzerine, umumî olarak sendika - parti ilişkilerini ele alan ve özellikle İngiltere'-

Sayın hocam, sosyal değişme ve taassupsuz, doğmasız siyasî antisizm olarak taahhüt edilmiştir şeklini anlayamadım. 2 ncisi; Avrupa'daki sendikacıları, sendikacılığı eleştirirken siyasî partilerle Fransa ve İtalya'daki bazı sendikaların Komünist Partisi uydusu haline geldiğini misal olarak koyuyor, doğrudur. Ancak, meselâ İskandinav Ülkelerindeki sendikacılığı işlememiş hocam. Diğer Avrupa ülkelerindeki sendikacılığı işlememiş, bunların mukayesesi yapılsaydı İngiliz İşçi Partisiyle, İngiliz Konfederasyonuyla beraber daha memnun olurdum, sualim şudur; acaba bize, Sayın Hocam, İngiliz İşçi Partisi gibi bir parti kurmamızı mı önermek istiyor, bunu anlayamadım teşekkür ederim.

KENAN DURUKAN

TÜRK HARB-İŞ SENDİKASI GENEL BAŞKANI

Efendim, Sayın Giritli'nin işçi hareketi bir siyasî parti kursun veya şunu yapsın şeklinde bir kesin öneri ortaya koymasını beklemiyoruz. Yalnız Sayın Kemal Özer'in belirttikleri gibi Sayın Hocanın İngiliz İşçi Partisi örneğinden hareketle İşçi Partisinin Türkiye'de İngiliz İşçi Partisine örnek bir siyasî parti kurarak İşçi Hareketi siyasete ağırlığını koyabilir, ya da İngiliz İşçi Partisi giderek işçilerin sorunlarını çözmede bunalım noktasına gelmiş ve işçilerin çıkarlarını korumadan sapmış bir noktaya geldiğini tesbit etmiş ve bunu gerçekten gazetelerdeki uygulamaya değinen bir tebliğ sunayım dedim. Ve bunu derken şundan emindim. Diğer değerli meslektaşlarım da herhalde burada Ankara'da temas içindedirler, ben burada İngiltere'den bahsedersem onlar da Almanya'dan, Amerika'dan, İskandinavya'dan, Fransa'dan, İtalya'dan ve diğer memleketlerden bahsedeceklerdir. Yoksa pek tabiî ki bu sempozyumun konusu sadece İngiltere'deki parti - sendika ilişkileri değildir. Evvelâ bu hususu tavzih edeyim. Daha sonra İngiltereyi öneriyor muyum, önermiyor muyum o soruların cevabına geleceğim. Yani kendi savunmamı bu bakımdan yaptım, yani böyle bıraksaydık pek tabii ki çok anlamsız bir bilgi olurdu ve bir de şu hususu arzedeyim. Tebliğime hâkim olan bir metod yönünden kısaca onu arzettim. Ben tebliğimde katı, birtakım çözümler ve ukalâlıklar yapmak isteyen, birtakım yollar göstermek isteyen, bir adam durumunda, kendimi böyle bir yetkide kimse görmediğim için, somut bir teklifle gelmedim. Yani Türk-İş bunu tutsun, şunu tutmasın filan değil. Umumî olarak bilimsel açıdan, sosyal ve siyasî bilimler açısından teorik olarak değil, pratik olarak somut olanları ve Aralık 1975'e kadarki olayları, bilhassa İngiltere'dekini getirerek böyle birtakım istifhamlar, birtakım tepkiler davet etmeye çalıştım, öyle anlaşılıyor ki, bunda da muvaffak oldum. O bakımdan şimdi sorularınıza geçiyorum.

Efendim, Sayın Halil Tunç sorusunda sağ, sol nedir? buyuruyorlar. Beni de tenvir ettiler lüzumsuz bir zahmetten kurtardılar. Çünkü Anayasa ile sınırladılar, yani Anayasa-

de hep beraber okumuşuzdur, işçi partisi kurmanın, İngiliz İşçi Partisi örneğinin, parti kurmanın sakıncalı olabileceği imajı ya da o türde bir işçi partisi kurulması imajı almış olabiliriz, bu konuda bir açıklama yapmalarını bekliyorum, ayrıca Sayın Tunç'un sorduğu soruya katılırken sağ nedir, sol nedir? Emek, Türkiye'de kavgası yapılan emek sol bir hareket midir? Bu nasıl bir harekettir, Türk İşçi Hareketi solda mıdır, ekonomik olarak sol iktisadî, siyasal oluşum içinde midir? Yeri neresidir bunun da, sağın ve solun tanımı yapılırken işçi hareketinin de nasıl bir hareket olması lâzım geldiği hususundaki bilgilerinden yararlanmak istiyoruz.

Bir başka konu; Türkiye'deki sağ partilerin ekonomik açıdan ortaya koydukları program hedefleri ve sol siyasî partilerin ekonomik açıdan ortaya koydukları program hedefleri nedir? Bu hedeflerden hangisi Türk İşçi Hareketinin çıkarlarına giderek de işçiler gibi emeğiyle geçinenlerin, çalışanların ve dar gelirlilerin çıkarlarına nasıl uyum sağlanabilir, bu konuda Sayın Hocamızın görüşlerini almak istiyorum, teşekkür ederim.

ORHAN ERÇELİK

TES- İŞFEDERASYONU GENEL BAŞKANI

Sayın Başkan, değerli hocamızdan aydınlanmak ihtiyaciyle sormak istediğimiz hususlar şunlardır: Sendika - siyaset ilişkisini bir teorik mesele olarak mütalâa ile bunu pratiğe indirme ve bir ülkenin mevcut şartınız bakımından durum nedir? Bir kere siyaset biliminde, müsaade ederseniz siyaset bilimcisi olarak şunu söyleyeyim. Bu sağ, sol kavramları, kendilerinin de gayet iyi değindiği üzere bugün bir kargaşa içindedir. Türkiye'de dejenere edilen, en çok dejenere edilen, en çok yanlış kullanılan kavramlardır, bu sağ ve sol kavramları. "Sağcı", "solcu" filan gibi birtakım lâflar. Esas itibariyle, menşei itibariyle, sağ demek, tutuculuk demek, sol demek, reformculuk demektir. İlk menşei itibariyle. Binaenaleyh çağımızın, toplumumuzun değişmesini arzulayan insanlar bilimsel mânada siyaset bilimi mânasında solu temsil ederler. Bugünkü toplumla yetinmek isteyen adamlar, yani bu toplum çok iyidir, artık fazlasını kaldırmaz, binaenaleyh bunu olduğu gibi tutalım diyenler de sağcıdır, benim anladığım mânada. Yani bu mânada, ben bir solcu olduğumu derhal ifade edeyim. Ve bununla da iftihar duyarım.

Efendim 1961 Anayasasının yapılmasında karınca kararınca İstanbul Komisyonunda toplandığımız zaman, yedi kişi, henüz kurucu meclis de yoktu. İlk olarak Türkiye Devleti, sosyal bir devlettir, diye İtalyan Anayasasından mülhem alarak, hattâ "çalışmaya dayanan bir sosyal devlettir" sözünü birkaç üye ile beraber teklif ettim. Benden daha kıdemli ve tecrübeli olan hocalar dur bakalım nereye gidiyorsun, dediler. Fakat fazla ileri gittiğimi şu bakımdan anladım —çünkü ismi lâzım değil, bir yazar ki, sonradan o benden çok sola gitti— bir yazı yazdı ertesi günü. Ne demek dedi sosyal devlet? Yani dedi, sosyalist partiler dışında

ları içerisinde değerlendirme, takdir buyurulur ki, ayrı şeylerdir. Bu noktada konumuz, özellikle işçi hareketinin siyasal alanda etkenlik kazanması amacına ulaşma bakımından siyasetle ilişkisi ne olmalıdır? Konusuna açıklık getirecek bu sempozyumda, sendika - siyaset ilişkisinin tartışılırken hangi faktörlerin mutlak mütalâası gerektiği hususu açıklığa kavuşmalıdır. Ülkenin siyasal yapısı, ülkenin siyasal yapısını oluşturan siyasal partilerin, siyasal yapıdaki durumları, keza işçi hareketine vücut veren kitlenin, siyasal temayüllerinin teşekkül tarzı, bulunduğu nokta, keza sendika - siyaset ilişkisi, bir sosyal politika konusu olduğuna göre ve Türkiye'de gerçekten herkesin ittifak ettiği bir kavram kargaşalığı içinde bu konuyu açıklıkla ortaya koyabilmek bakımından kullanılan terimlerle ilgili, zatıalilerinin de ifade ettiği bazı terimlerle ilgili vuzuh getirme ihtiyacı duyuyorum. Toplumun yapısı sınıflı toplum, sınıfsız toplum. İngiltere'de düalist siyasal yapıda iki parti, düalist siyasal yapı çoğulcu partiler, sendika - siyaset ilişkisinde bunların nasıl mütalâa edilmesi gerektiği hususundaki görüşlerinizi istirham edeceğim. Bir de, özellikle Türk-İş topluluğunun siyasetle ilişkisi meselesi görüşülürken, meseleyi, Türk İşçi Hareketinin, Türk-İş'in hareket noktası olarak rejim ve iktisadî sistem anlayışı, toplum yapısı açısından nasıl mütalâa ettiğinizi ve nasıl sonuçlara ulaşma mümkün olduğunu kısaca lütfederseniz memnun olacağım. Teşekkür ederim.

Türkiye'de başka partilere yer tanımayan sistem mi bu? Yani biz bunu dediğimiz zaman, sosyal ve sosyalizm de karıştırılıyordu. Sosyal devlet dediğimiz zaman korktular, eyvah bunlar sosyalist bir halk cumhuriyeti mi kurmak istiyorlar? diye adımız, nerede ise bazı çevrelerde komünist'e çıktı o zaman. Çok şükür o yandan bu yana şimdi bazıları tarafından sağcı sayılıyorum. Yani görülüyor ki, Türkiye'de bu deplasmanlar çok çabuk yapılıyor. Her sabah kalkınca sağımda kim var, solumda kim var diye bakmak gerek.

Şimdi efendim, Sayın Halil Tunç'un sorusuna geliyorum, Anayasamızın bir özelliği var. Anayasamız, sınırsız bir hürriyeti kabul etmiş değildir. Çünkü, Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasında birtakım gelişmelere sahne oldu Batı Avrupası. Orada bazı faşist partiler ve bazı komünist güçler ve partiler, bazıları kızıl ordu ile işbirliği yaparak, bazıları da tek görüşü empoze etmek suretiyle demokrasiyi katlettiler. Onun için İkinci Dünya Savaşından sonra yeni bir Anayasa tekniği kabul edildi, denildi ki sınırlı bir özgürlük daha doğrusu aşırı uçlara kapalı bir özgürlük anlayışını benimsemek lâzım. Bizim 1961 Anayasası bilhassa Batı Alman ve İtalyan, yani faşizm tehlikelerinden geçmiş ülkelerin tecrübesi ve aynı zamanda kızıl orduyla, azınlık komünist partilerin işbirliği yapmaları sonucu, Doğu Avrupa'nın iktidarını ele geçirmeleri vakası karşısında hem aşırı sola, hem aşırı sağa kapılarını kapamıştır. Yani hem bir işveren diktatoryasına dayanan bir faşizm, hem bir proleter diktatoryasına dayanan

DİNÇ DEĞER

SAĞLIK-İŞ MERKEZ GÖREVLİSİ

Sayın Başkan, değerli Hocamızın, Türk-İş'in bugüne kadar izlediği işçiler hakkındaki politikasını aşağıdan yukarıya özellikle 1961 Anayasasından bugünedeğin sürdürmüş olduğu politikayı ortaya koyuş bakımından beğenmekle beraber, bazı noktaların muğlak kaldığı kanaatindeyim. Partilerüstü politika Türk-İş takip ederken, elbette o günler başlatılan faktörlerle Türk-İş zorlanmadığı için, Türk-İş'e siyasal yönden etki yapılmadığı için elbette sınıfı lehinde, gerek Anayasa çalışmalarında gerekse ondan sonraki dönem çalışmalarında yararlı olduğu bir gerçek. Ama bu partilerüstü politikasını yaparken çeşitli partilere özellikle iki partiye ağırlık vermiş olduğumuz sendikacılardan aday vermek suretiyle onların birbirine uyabilmeleri sistemine veya sendikal alanda, kamuoyunda birbirine cevap verdirmek suretiyle takip ettiği partilerüstü politikasını bizzat kendisi zedelemiş midir, zedelememiş midir?

İki, artık demokrasinin bir gereği olan siyasî partilerde ağırlığını koyma bakımından yeri ve zamanının geldiğini, veya gelip gelmediğini, bu konuda bizim Türk-İş'in tutumunun, dışında olanları şiddetle eleştirirken, Türk-İş de bu ihtiyacı, hiç değilse üst kademede duymuş bulunmaktadır ve bunun alıştırmasını eleştirilmesini yapmaktadır. Bunun da zamanının gelip gelmediğini ve Türk-İş'in siyasete ağırlığını koyup koymama zamanının geldiğinin saptanmasının gerektiğine de temas ederlerse memnun olurum. Özellikle bir komünizme, Anayasamız kesinlikle kapalıdır. Anayasamız, bunun dışında bir de Atatürk devrimlerinden mülhem olduğu için, Teokrasiye (şeriatçılığa) de kapalıdır.

Avrupa'da meselâ hıristiyan demokrat parti kurulabiliyor; meselâ İtalya'da. Fakat Türkiye'de bugün müslüman demokrat parti kurulamıyor. Çünkü Türkiye'nin Kemalist devriminin bize öğrettiği birtakım şeyler var. Ve ondan sonra 1971'den sonra bölgeciliğin bir tehlike olduğunun müşahade edilmesi karşısında (esasen bunu da yasaklayan birtakım hükümler başta da vardı zaten) Milletiyle, vatanıyla bir bütündür. Türkiye diye biraz vuzuha kavuşturuldu. Yani Türkiye'deki anlayış bu. Türkiye'de benim kanaatimce, sosyal adaletçi olmak kaydiyle Atatürk milliyetçisi olmak sağcılık değildir. Yani, ben sağ, sol tabirlerini tutmuyorum. Bana soruyorlar arkadaşlar, Türk-İş'in davranışı ne olmalı? Türk-İş sosyal adaletçi bir kuruluştur, sosyal demokrat bir kuruluştur, demokrasiyi kabul eden, sosyal demokrasiye isterseniz demokratik sosyalizme kademeli olarak demokrasi yoluyla girileceğini kabul eder. Sosyal demokrasiyi ve Atatürk milliyetçiliğini destekleyen bugüne kadar destekleyen ve bundan sonra da desteklemesi gereken bir kuruluştur. O hususta hemfikir olmadığımıza ihtimal vermiyorum.

Şimdi efendim hangi yol takip edilmelidir? İngiltere uygulaması mı? Haşa. Katiyetle hayır. İngiltere uygulamasını size teklif etmek haddim değil, zaten böyle bir budalalıkta da bulunmam, benim tebliğimi dikkatle okursanız oradan da anlaşı-

soldan bahsederken veya solun, sosyal demokrasiyi sosyalizmi benimseyiş bakımından birkaç parçaya ayrıldığı bir gerçek. Disk'in samimiyetini ortaya koyarken sadece işçi partisinden bahsetmişlerdir. Disk'in samimiyetsizliği o kadar bellidir ki, solda olan ve ne dedikleri belli olmayan beş tane partinin kurucuları da Disk'in yöneticilerinden oluştuğuna göre, daha da belirgin bir samimiyetsizliği vardır. Ayrıca şuna da iştirak ediyoruz, işçilerin sendikacıları siyasal alandaki yerleri ne olmalıdır? Sağın ve solun tarifini bugünkü konumları bakımından din veya geleneksel örf ve adetlerimize bağlamak mı? Sağcılığı solculuğa da bir takım örf ve adetleri ortadan kaldırıcı bakımından mı? Ortaya konuş bakımından dünyadaki gelişimi bakımından yerimizin ne olması gerektiğini de ortaya korlarsa içimizdeki ufak çekişme ve çelişmeleri de ortadan kaldırmış olacaklar, teşekkür ederim.

DOĞAN ÜSKANAT

TEZBÜRO-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI

Efendim, Sayın Hocam Türk-İş'in siyasal alandaki baskı unsuru olabilme konusunu tâ kurucu meclislere kadar dayandırmıştır. Ve ondan bu yana baskı unsuru olmakta adeta başarılı bir meslekî kuruluş olduğunu, sergilemeye çalışmıştır. Ancak, dünyamızda teknolojinin başdöndürücü bir hızla gittiği bir dönem itibariyle acaba bu ayrımlarla veya bu hızla veya bu seyirle yürümek Türk

lır, çünkü diyorum ki, İngiltere'de Whigler vardı, Toryler vardı, birtakım gruplar vardı, bu gruplar temsil ediliyordu, İngiliz emekçisi ise temsil edilmiyordu. İngiliz işçisi sen beni temsil etmiyor musun, dedi. Ben dışardan bir parti kurarım ve Parlamentoya gelirim dedi. 1906 da yapılan ilk genel seçimlerde 29 milletvekili ile geldi. Ondan sonra giderek liberal partinin yerini aldı ve ikinci, daha doğrusu muhafazakârlarla münabeve ile yer değiştiren güçlü bir parti oldu.

O zamanın 1899'un İngilteresi ile 1975'in Türkiyesinin arasında hiçbir ilişki yok, bugün en güçlü siyasî kuruluşlar Türk emekçisine, Türk işçi hareketi giderek kuvvetlenmektedir. Ve demokratik bir toplumda siyasî partiler faydalanacaklardır. Bu seslerden, bu elemanlardan faydalanacaklardır. Binaenaleyh Türk işçisinin siyasî hayatında temsil edilmeme durumu, aforoz edilme durumu, Türk siyasî hayatında ve parlamentosunda söz konusu değil. Peki, üzerinde duruyorsunuz, diyorsunuz ki, bize ne öneriyorsunuz? Estağfurullah ben size kesin bir şey önermiyorum, yalnız birtakım alternatiflerden bahsediyorum. Yani dağınık olarak tebliğimde çeşitli yollar var. Bir tane dedim, İngiltere'de var. Sordunuz onu mu öneriyorsunuz? Hayır, onu da önermiyorum. Organik bir birlik kurulmuş orada, organik birlik kurmayan birtakım örnekler var. Meselâ Genel-İş Konfederasyonu (CGT) olan Fransayı gösteriyorum, organik bir birlik yok. Fakat Komünist Partisi üyeleri olduğu için tamamen organik birlikten de ötesinde, meselâ Wilson'a karşı kafa tutabiliyor, İngiliz İşçi

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

SORU

İşçi Harekâtını istediğimiz hedefe vardırabilecek miyiz? Esasen varılamıyacağını bir noktada Sayın Hocam da kamtlamış olduğunu zannediyorum, benim anlayışıma göre. Bundan böyle de birtakım kuralların konması istikametinde sempozyumun programında olan ifadeden de esinlenerek, meseleyi ortaya koymaya çalıştıysa da af buyursun, Türkiye'de işçi hareketinin siyasete katılması istikametinde herhangi bir kuralın tek çizgisini çizdiğine ben şahsen, tebliğin içinde rastlıyamadım. Sadece Türkiye'de siyasal etkinliğe katılabilmek veya siyasal tercihi işçi sınıfının çıkarına istenilen noktaya götürülebilmek bakımından, kural ifadesinden sonra İngiltere'den örnekler vermiştir. 1890'larda İngiltere'de Parlamento dışında bir sınıfsal siyasal kuruluşun olduğunu ve bunu bitazihî işçilerin organize ettiğini ifade ile ortaya koymuş ve ancak 1890 larda kurulan İngiltere'deki bu işçi sınıfının partisi, 1968'lerde başarı sebebiyle de kendisi tebliğinin izahı esnasında bizlere iletmiştir. Biraz evvel söylediğim cümleyi tekrarlıyacağım, dünyanın başdöndürücü hızla teknolojik bakımdan ilerlediği, zamanımız itibariyle 1890'lardan, 1968'lere kadar gelen zaman mefhumu, Türkiyemizde dikkate alınmayacak mı? Bu zamanı bizim kapatabilmemiz, dünyanın ekonomik şartlarına uyabilmemiz bakımından sınıfımızın sosyal, ekonomik ve kültürel haklarını koruyabilmemizi içereceksek, bu kuralların ne olacağını kesin ortaya koymasını rica edeceğim. Çünkü münakaşamızda veya karşılıklı fikir alışverişimizde daha vazıh bir noktaya gelebilelim, teşekkür ederim.

CEVAP

Sendikaları, fakat Confederation General du Travail Fransız Komünist Partisinden ayrılmıyor, tam bir uydu durumuna giriyor.

Bir de Amerika örneği var. Amerika örneği şu; 4 Aralık 1955 de o zaman 15 milyon üyesi olan iki güçlü kuruluş, birisi Amerikan Federation of Labor (AFL) kuruluşu, diğeri de Congress of Industrial Organizations (CIO) ikisi AFL-CIO diye kısaca anılır. İki sendika büyük örgüt bunlar bir füzyona gittiler, 1955 yılında bunların bir davranışı var; bunlar da pazarlık gücünü ve kendilerini mevcut siyasi partilere kabul ettirmek gücünü yitirmemek için herhangi bir organik bağa veyahut da uzun vadeli bir füzyona mevcut iki siyasî partiden hiçbirine Amerika Birleşik Devletlerinde yer alan Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Partiyle devamlı ilişkiye girmiyorlar. Organik bir bağ kurmuyorlar. Ama ne yapıyorlar? Seçimlerden önce programlarına bakarak, hangi partinin seçim programı işçi sorunlarına daha adil ve etkili bir yön veriyorsa, o partiyi, o seçimlerde ileride emsal teşkil etmemek üzere, destekleme kararını alıyorlar ve çoğunlukla demokratları destekliyorlar, demokratlar çünkü genellikle, daha sol, daha sosyal demokrat bir noktada, cumhuriyetçiler biraz daha muhafazakâr, fakat cumhuriyetçileri de destekledikleri oluyor. İllâki şu veya bu partiyi demiyorlar. Sosyal adaleti gerçekleştiren, işçi sorunlarına eğildiği nisbette bir partiyi destekleyeceğini söylüyorlar.

Efendim, Türkiye'de Türk-İş, böyle bir yola girebilir mi? Bu, Türk-İş'in bileceği bir iştir. Ben hariçten gazel okumam, Türk-İş'in kur-

SORU

CEVAP

NAZMİ ERGİL

ANKARA TES-İŞ SENDİKASI BAŞKANI

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, değerli ilim adamlarımız. Evvelâ bir noktayı tesbitte fayda vardır kanaatimce. İşçinin ekonomik kavgasını siyasal kavgadan ayırmak mümkün müdür, değil midir? Evvelâ. Bu noktadan hareket etmekte fayda vardır. Siyasette etkin olmanın, etkin olmayı evvelemirde tabandaki işçi arkadaşlarımız istemekte, onların ekonomik ve sosyal durumları belli olmasını istemektedir. Zamanımızda hükümet edenler ekonomiye zaman zaman müdahale etme ihtiyacını duymuşlardır, bu ihtiyacı duymaları da baskı grupları ve sendikaların etkisi altında kalmalarındandır. Bugüne kadar sendikalar siyasette etkin olmuş değillerdir. O itibarla sendikalar, siyasette etkin olabilmeleri için mutlaka siyasal partiler yelpazesi içerisinde veyahut bir siyasî parti kurmak suretiyle siyasette etkili olmalıdırlar. Sayın Hocamızdan ekonomiye müdahalede işçinin ekonomik kavgasını siyasal kavgadan ayırmak mümkün müdür, değil midir? Bu hususta bir açıklamada bulunmasını rica edeceğim.

ÖZKAL YİCİ

PETROL-İŞ SENDİKASI GENEL SEKRETERİ

Sayın Hocamız, Türk-İş'in özellikle 1961 Anayasasının hazırlanışında da büyük rolü olduğunu ve dolaymayları, bütün yönetici dimağları, beyinleri toplanır, bu işi tartışır, tabiî Türkiye'de bir güçlük var. Bir bakıma Türkiye'deki güçlük şuradan doğuyor; Amerika'da siyasî partiler 4 senede bir uyanıyor, dört sene uyuyorlar, seçimlere kadar, bizde siyasî partiler her gün uyanık, binaenaleyh böyle bir nikâh kıydığımız zaman elini sıkarsınız, kolunuzu kaparlar veya kapabilirler. Takdir sizin. Ama kolunuzu bacağınızı kaptırmazsanız böyle bir flört, bu tabirimi mazur görürseniz, etkili ve faydalı olabilir, dediğim gibi, ben yetkili bir sözcünüz değilim, resmî bir sıfatım olmadığı için ben daha fazla bu konuların içine girmeyi fazla zarif bulmadım. Ama siz benim üzerime gelirseniz, ben daha çok şeyler de söylerim.

Efendim Türk-İş'in durumu nedir? Türk-İş'in durumu özgürlükçüdür. Türk-İş'in bir kere mensubu olduğu örgüt Milletlerarası Özgür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) adlı kuruluş da özgürlükçüdür ve o kuruluş da biliyorsunuz daha evvel onun yerinde bir kuruluş vardı komünistlerin eline geçti. Buna İngilizler 1945'de önayak olmuştu, İngiliz sosyalistleri, bilhassa ünlü İngiliz Sendikacısı Arthur Deakin baktılar ki, WFTU tam bir komünist kuruluşu oldu. Komünistlerle beraber onlara bıraktılar onu ve 1949 dan itibaren başka bir kuruluş (ICFTU) kuruldu bugün Türk-İş burada üyedir. Ne var ki Türk-İş'in buraya girmesi bile büyük hâdise olmuştur.

1950 ile 1960 arasında ben Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtının Genel Başkanı olarak, haddim olmayarak bu mücadeleye de katıldım. Çünkü, Türk-İş'in Özgür İşçi Sendikalar

yısiyle tarafsız bir politika izlemesinin, herhangi bir siyasal partiyi doğrudan doğruya tutmamak suretiyle diğer partilerin allerjisini çekmemesinin kendisi için büyük yarar sağladığını, ifade ettiler. Elbette ki genellikle, sendikal mücadele, özellikle, Türkiye'de, bence ikiye ayırmak gerekir bu mücadelenin safhalarını şöyle sıralamak mümkündür:

Birinci safhada ekonomik ve sosyal mücadeleyi yapabilecek kutsal ortamı ve demokratik ortamı yaratma mücadelesidir. Bu bölümdür. İkincisi de; bu yaratılan ortamdan yararlanmak suretiyle ekonomik ve sosyal hakları en belirgin ölçüde geliştirme safhasıdır.

1961 Anayasasında arzuladığımız sosyal hakların yerleşmesi ve Anayasaya istinaden, arzuladığımız yasaların yürürlüğe girmesi, bence birinci safhayı meydana getirmektedir. Ve o tarihlerde henüz Sendikalar Birliği siyasal partilerimizle de belirli bir ideolojik farklılaşma ve hizipleşme olmamıştı. Dolayısıyla belirli ideolojik farklılıklar içinde görülmeyen siyasal partiler karşısında, tarafsızlığını korumak suretiyle geleceğin sosyal ve ekonomik mücadelelerini ve ortamını yaratacak hukuksal değişimi yapmak için, Türk-İş, elbette ki üzerine düşen görevi o tarihlere kadar en iyi biçimde yerine getirmiştir. Anayasa'da ve Anayasadan sonra yürürlüğe giren yasalarda arzuladığımız değişiklikler meydana getirilmiştir. Ancak bunlardan sonra 1960'ların sonlarında, hattâ 1970'lerin başlarında Türkiye'de artık Anayasanın verdiği olanaklar içerisinde de bir bilinçlenme ve ideolojik farklılaşma başlamıştır. Siyasal partiler-

Konfederasyonuna girmesi —ki, amblem burada— bir hâdise olmuştur. Devrin iktidarı, bunu adeta bir solculuk, bir komünizm telâkki etmiştir. Oysa bu kuruluş, esas komünistlerin pençesine, eline düşen Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu (WFTU) adlı kuruluşun yerine özgür sendikacıların özgürlükçü dünya sendikacılarının kurduğu milletlerarası bir kuruluştur.

Efendim bir arkadaşımız Disk'ten söz açarken TİP ile DİSK ilişkilerinden söz ettiğimiz fakat Disk'in samimiyetsizliği, eğer yanlış tesbit etmedimse, yeterince dile getirmediniz dediler.

Efendim ben burada muayyen bir işçi konfederasyonunun misafiri olarak, başka bir işçi konfederasyonunun üzerine gitmeyi fazla estetik ve uygun bulmadım. Fakat şunu da arzedeyim, ben de Disk'in, Cumhuriyet Halk Partisi ile güçbirliği veyahut onu desteklemek kararında, samimî olmadığı fikrindeyim.

Madem ki fikrimi istiyorsunuz, zaten Disk'in birtakım yayınları da var. Bir tanesi de biraz ilgilendirdi beni, bir genç asistan arkadaşımdan ödünç aldım. Buraya gelirken trende okudum. Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları aylık yayını, uzun aradan sonra Ekim 1975'den itibaren 16 ncı sayıyı çıkarmışlar. Orada ilginç birtakım yazılar var, orada şunu görüyoruz. Bildiğiniz bir şey ama bir kere daha bunu görüyoruz. Disk'in anlayışına göre, Türk İşçi Hareketinin en büyük düşmanı; sosyal demokrat liderler ve reformcu sendika liderleri. Bunlar Disk'e göre burjuva ve sağcıdır. Binaenaleyh bu ifadeyi kullanan bir kuruluşun Sayın Ece-

de de ideolojik farklılaşma başlamıştır, sendikalarda da ve işçi sınıfı içerisinde de aynı doğrultuda bir bilinçlenme başlamıştır ve gelişmiştir. Henüz daha liberal kapitalizmin temeldeki çelişkileri ortaya çıkmadan siyasal partilerle belirgin felsefe ve ideolojik doğrultusunda farklılıklar meydana gelmeden, tarafsızlık belki mümkündür ama, ideolojik farklılıklar ortaya çıktıktan sonra işçi sınıfının kendi çıkarları doğrultusunda, kendi çıkarları için gerekli olan, geçerli olan en iyi ideolojinin de işçi sınıfı tarafından bilinçle saptanmasından sonra acaba hâlâ ve hâlâ farklı ideolojiler içerisinde, farklı ideolojiler yelpazesine ayrılmış olan siyasal partilere karşı tarafsızlık mümkün müdür, olanaklı mıdır, yoksa değil midir? Sayın Hocamdan ben bunu rica edeceğim, teşekkür ederim.

MÜNİF TEPECİ

PETROL-İŞ MERSİN ŞUBESİ BAŞKANI

Efendim, ben bundan sonraki muhterem hocalarımızın da aynı görüşleri ortaya koyacaklarını tahmin ettiğim için, sürekli olarak İngiltere ile Türkiyeyi birbirine benzetmeğe çalışacakları için, şu hususu hocamdan aydınlatmasını istirham ediyorum. 1899 da Fabyanizm ile tecavüzkâr olmayan sınırlı bir emek-sermaye mücadelesi başlar. Ama İngiltere sömürgeci bir ülke midir? Yoksa bizim gibi sömürülen ülke midir? Elbette ki İngiltere'de o tarihlerde ve bugün de belki böylesine bir politika vit'i bir sosyal demokrat lider olarak Sayın Bülent Ecevit'i ve onun ekibini de kendine çok yakın görmediği sonucuna ben varıyorum. Ama taktik, sosyalist hareketi —hangi sosyalizm kastediliyorsa onu da anlamak mümkün değil— sosyalist hareketin geleceği bakımından hani şunu yapalım ki Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddeleri serbest bırakılsın, aşırı sol fikirler örgütlenme ve propaganda olanağını bulsun, şunlar, bunlar olsun filan diye şimdilik destekliyoruz diyorlar. Binaenaleyh ben de demin konuşan arkadaşımın ve beni yeterince bu iş üzerinde durmamakla zarifane suçlayan arkadaşımın kanaatine katılıyorum. Disk'in, Cumhuriyet Halk Partisine sözümona bu yaklaşımında ben de şahsen bir samimiyet görmüyorum ve beklemiyorum. Bir başka nokta, bazı arkadaşlar bugünkü ideolojik ayırımlar, ülkemizde partilerde görülen ayırımlar karşısında Türk-İş'in tarafsızlığı mümkün mü? diye buyuruyorlar. Tabii ki bir yerde tarafsızlık, sayın arkadaşlarım, kanaatsizlik demektir. Türk-İş, kanaatsiz bir kuruluş değildir. Türk-İş birtakım kanaatler söyliyecektir ve Türk-İş'in bir temel felsefesi vardır, Türk-İş bir kere sosyal adaletçi, sosyal demokrasiyi savunan ve Atatürk milliyetçisi bir kuruluştur. Binaenaleyh sosyal demokrasiye karşı gelen, ister sağdan, ister soldan gelsin, Atatürk milliyetçiliğine karşı gelen, ister sağdan, ister soldan gelsin, fikir akımları teşhis edilen günü gününe hattâ saatinde ve bunlar bu teşhisi kendi mensuplarına, Türk kamuoyuna ve Türk işçisine, Türk-İş mensuplarına duyurmak mecburiyetindedir. Bu teşhisi koyması lâzımdır. Bir olay varsa,

sürdürmek mümkündür. Türkiye'de ise bugün dışarı ile işbirliği yapmak suretiyle ülkemiz emek + değer sömürüldüğüne göre nasıl bir politika yapmamızın gerektiğini ortaya koymalıdır. Bunu istirham edeceğim.

Prof. Dr. ADİL İZVEREN
ANKARA İ.T.İ.A. ÖĞRETİM ÜYESİ

Sayın Başkan, değerli üyeler, dinleyiciler, efendim teşekkür ederim, sayın meslektaşımın kıymetli tebliğinden müstefit olduk ancak, bizim buraya çağırılışımız ve bizden talep edilen zannediyorum ki, daha ziyade Türkiye'nin en büyük işçi örgütü ve kuruluşu olarak Türk-İş'in politikaya ağırlığını koyması hususunda ne gibi yöntemler önerilebilir, zannediyorum ki, sayın tebliğ sahibi konuşmacı arkadaşımız bizi bu konuda aydınlatsalar iyi olacak kanaatindeyim. Zaten biz de değineceğiz birçok konulara, önerilerimiz olacak ama, farklı açılardan olacağı için şüphesiz ki faydası büyük olacaktır onu rica edecektim. Teşekkür ederim.

büyük bir olay varsa, bu olayın teşhisini "fırçanın sedmesinden sakınmadan, yağlıboya payından sakınmadan" derhal koyması lâzımdır.

Türk-İş'in, herkesi memnun etmesine imkân yoktur ve buna lüzum da yoktur. Türk-İş kendi birliğini, bütünlüğünü ancak bu şekilde koruyabilir. Sosyal demokrasiye ve Atatürk milliyetçiliğine candan inanan, Türkiye'nin bütünlüğüne candan inanan, Türkiye'nin demokratik geleceğini, kendi geleceğinden ayırmayan özgürlük, barış ve refah isteyen insanların bir ümidi olarak devam etmesi arzulanan ve beklenen Türk-İş, eğer benden soruyorsanız ne yapmalıdır, tabiî ki mutlak anlamda tarafsız olamaz. Fransızların dediği gibi, "omlet yemek isterseniz yumurtaları kıracaksınız" çaresiz yani, yumurta kırılmadan omlet yiyemeyiz. Olayların üzerine teşhisini de yapabilirsiniz. Ne yolda teşhis koyacaksınız? Affedersiniz ama ben size akıl öğretmemeğe kararlıyım. Evet, şimdi de ben herşeyiyle cevabını verdiğimi zannetmiyorum. Fakat maksatlı olarak herhangi bir şeyi atlamış da değilim, onu size kısaca arzedeyim. Yani bana sorulan soruların esas itibariyle cevapları bunlar. Bu cevaplarımın ışığı altında yine de bir hususu sormak isterseniz elimden gelirse onu da cevaplamayı arzularım.

tebliğ (2)

Prof. Dr. CAHİT TALAS

Sayın başkan,

Sayın meslektaşlarım ve

Sayın işçi arkadaşlarım;

Bugün burada, son yılların sendikacılık dünyasında uzun ve halâ yaşayan, tartışmalara neden olmuş bulunan bu önemli sorununu aydınlatmaya, bazı düşünceleri birlikte elimize almaya olanak buluyoruz. Böyle bir toplantıyı düzenlediği için, Türk-İş yöneticilerine gerçekten teşekkür etmek gereklidir. Çünkü, sorunların konuşula konuşula bir çözüm yoluna varması ancak bu yöntemle mümkün olabilir. Bu bakımdan bu toplantının çok yararlı olacağını sanıyorum. Konuyu, sayın Sadık Şide'nin sabahki açış konuşmasında belirttiği üzere uygarca bir anlayışla ele almamız gerekmektedir. Düşüncelerimizi ifade ederken bu kurala elbette uymamız yararlı olur. Düşünceler birbirine ne kadar benzemese de, karşı olsa da düşünce alanında kalmak suretiye düşünce ile düşüncelere yanıt vermek, düşünceleri yanıtlamak elbette daha yararlıdır. Ancak düşünce ve karşı düşünce belirdikten sonra bir birleşim, bir sentez yaratmak mümkün olabilir. Bugün de Türkiye'nin önemli bir döneminde, sendikacılık yaşamı da önemli bir sorununu tartışarak buna yol, çıkar yol aramaktadır. Önemli aşamalara gelinmiştir. Çünkü Türkiye'de 1950'lerde sendika

ve siyaset sözcüklerini biraraya getirmek bile kolay mümkün olmamakta idi. Eski sendikacı arkadaşlarımız hatırlıyacaklardır, 1950'lerde Kore Savaşının başlayıp cereyan ettiği sıralarda Tekstil sendikası, o zaman Bahir Ersoy'un yönettiği, başında bulunduğu Tekstil sendikası, pamuk fiyatlarının yükselmesi dolayısıyla içerdeki işletmelerin, fabrikaların pamuk işleyecek stokları kalmamıştı. Pamuk fiyatları yükseldiği için, milletlerarası piyasada dışarıya ham olarak gönderilmesi tüccarlar bakımından yararlı görülüyordu. Fakat içerde fabrika pamuk bulamıyordu. Stokları tükenmişti. Bu da tekstil sanayiinde işsizliğe yol açmıştı. Bu kadar masum bir düşünceyi hükümete teklif ettiği için, yani pamuk ihraç edilmesin, içerdeki fabrikalarda kalsın, ve işsizlik bu yoldan çoğalmasın, düşüncesini hükümete açıkça önerdiği için sendika siyaset yapıyor diye o zamanki yöneticiler hakkında bazı işlemlere girişme teşebbüsü olmuştur. O zamandan bu yana büyük yol aldık. Bugün Türkiye bütün sendikacılık dalları içinde, hangi kanattan olursa olsun, sorunlarını ve sendika politika, sendika-parti ilişkilerinin nasıl bir çerçeve içinde düzenlenmesi gerektiğini serbest olarak tartışabilmekte ve böylece kendi sorunlarına tartışmalarla yanıt aramakta yol bulmaya çalışmaktadır. Şu halde varılan gelişme aşılan yol bu bakımdan çok büyük sayılabilir. Ben, konuşmamda önce bazı bildiğiniz genel düşünceleri bir kez daha açıklamakta yarar görüyorum. Bu genel düşünceler konumuza tamamen yabancı değildir. Ondan sonra Türkiye'deki sendikacılık hareketinin siyaset yaşamındaki rolü, izlemesi mümkün yöntemler ve Türkiye'nin bu durumda göstermekte olduğu olanaklar üzerinde duracağım, ve böylece bazı düşüncelerimi sizlere aktarmak fırsatını bulacağım. Daha sonra, kuşkusuz, tartışmalarda, birlikte bazı sonuçlara ulaşmaya çalışacağız. Sendika nedir? Bunun üzerinde durmak gereklimi diye düşünülebilir. Fakat, kısaca, izin verirseniz, sendikayı birlikte burada bir kez daha, iyi bildiğiniz yönettiğiniz sendikayı bir daha gözden geçirelim. Sendika, bir dernek ama kendine özgü bir dernek genellikle derneklerin amaçları bir konu içinde toplanır. Çocuk Esirgeme Kurumu, Mülkiyeliler Birliği, Sakatları Koruma Derneği, Emekliler Dayanışma Derneği vs. Sendika böyle tek amaçlı değil. Sendika çok amaçlı bir dernek ve genellikle gelirleri ücretlerinden oluşan insanların bir araya gelerek kurdukları bir dernek. Yani bu insanların yaşamına yakından bağlı, bu insanların bütün ömürleriyle bütün ailele-

riyle yakından ilgili ve onun için önemi de etkisi de toplumda giderek büyüyen bir örgüt. Büyük kitleleri kapsadığı için ve bugünkü toplumlarda, özellikle sanayileşmiş olanlarda, işçiler toplumların büyük çoğunluğunu oluşturdukları için, sendika bu büyük çoğunluğu temsil eden kendine özgü kendine has bir dernek niteliği kazanmakta, etkisi de sayısal büyüklüğünün yanında artmakta ve gelişmekte. Bu sayısal büyüklüğe bir de bilinç katılırsa, yani sendika içinde birleşerek biraraya gelen insanlar kendi menfaatlerinin bilincine ulaşırlarsa ve kendi menfaatlerinin hangi doğrultularda olduğu görüşüne varılırsa, etkileri daha da büyümektedir. Sendikada bir karşı olma yanı vardır. Bugünkü çalışma koşullarına karşı olma; bugünkü ücret düzeyine karşı olma; bugünkü işçi ve işveren ilişkilerine karşı olma. Karşı olma derken, bu karşı olmada bir olumsuz bir menfi taraf yok. Fakat, daha iyiye doğru götürmek anlayışı içindedir karşı olmak. Onun için zaman zaman bu karşı olmalar yoğunlaştıkça sendikalar yadırganır. Ne kadar da çok talepleri var, ne kadar da çok karşıdırlar diye. Esasında toplumlar, canlı yaşayan toplumlar devamlı olarak değişmek ve daha ileriye gitmek durumunda oldukları için, sendikalar da bu toplumlarda büyük dinamiği oluşturduğu için, büyük hareketi oluşturduğu için sendika böylece ve devamlı olarak bu değişen toplumda değişmenin motoru olmakta ve taleplerini ısrarla ileri sürmekte ve bazan da, bu talepler, ısrarlı dilekler yadırganmakta ve böylece zaman zaman bazı kamuoylarında sendikalara karşı bir tedirginlik doğabilmektedir. Fakat bu ısrarlı isteme, karşı olma sendikanın tabiatında bulunmaktadır. Bir sınıf örgütü olarak sendikacılık böyle. Bir de hareket olarak sendikacılık nedir? Tek tek düşünüldüğünde sendikanın amaç ve görevi esas itibarı ile mensuplarının ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vb. menfaatlerini korumak, geliştirmek gibi bir durum içinde belirlenmektir. Ama, sendika bir hareket olarak, toplumlar içinde bir büyük akım olarak ele alındığı zaman, sendika artık bu dar menfaat sınırı içinden çıkmakta ve bunun ötesine, toplumun sorunlarına doğru gitmektedir. Toplumun sorunlarına, toplumun diğer kuruluşları ile birlikte, yanıtlar aramakta, bir çıkar yol bulmaya çalışmaktadır. Hepimizce bilinmektedir ki, sendika esasında sınıfsal bir örgüttür. Yani bir sınıfın örgütü. Ama sendikanın bu niteliğini ileri sürerek sendikacılık hareketinin öteki sınıflara egemen olmak kamusal malların sınırlarını alabildiğine bü-

yültmek amacını güttüğünü söylemek doğru değil. Yani sendika sınıfsal bir örgüt ama, sendika esas itibariyle kapitalist sistemin bir yaratığı, Kapitalist sistemi içinde ve klâsik anlamıyla bir sendika. Kapitalizm içinde oluşan gelişen ve kapitalist sistem içinde kendisine göre işler yapan bir kurum bir kuruluş. Böyle olunca sendika sınıfsal bir örgüttür diye kapitalist sistemin esası olan temeli olan mülkiyet kurumuna karşı olan bir örgüt değildir. Sınıfsal bir kuruluştur ama, mülkiyet kurumuna karşı bir örgüt değildir. Ancak, mülkiyetin çağımız anlayışı içinde kullanılmasını ve mülkiyet hakkının artık eski zamanların kutsal sayılan niteliğini yitirdiğini kabul etmektedir. Bugün, mülkiyet artık o kadar da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmamaktadır. Esasında bir çok toplumlarda mülkiyet kimin elinde olursa olsun, yani üretim malları kimin elinde olursa olsun, devletin elinde olsun, ferdin, kişinin elinde olsun, bugün birçok ileri toplumlarda gelişmiş toplumlarda önemli olan bu mülkiyetle yaratılan gelirin nasıl dağıtıldığıdır, nasıl paylaşıldığıdır; üretimde üretime katılan çeşitli faktörlere ne ölçüde paylar verildiğidir. Eski mülkiyet kavramı aşılmış bulunmaktadır. Sınıfsal bir örgüt olduğu için sendikada başka sınıflara bir egemenlik örneği aramanın artık eskimiş olduğunu da söylememiz gerek. Sanayileşmiş, zengin ülkelerde sendika artık tartışma konusu olmamaktadır. Uzun yıllardan beri bu ülkelerde sendika artık halkın, toplumun gelenekleri arasına girmiştir ve sendikasız bir toplum tasarlamak, tasavvur etmek mümkün olmamaktadır. Ama, gelişememiş ülkelerde henüz bu duruma ulaşılamadığı için Türkiye'de olduğu gibi zaman zaman sendika tartışılabilmekte. sendika rekabetinin fazlalığından yakınılarak sendikalar hakkında bazı olumsuz düşünceler ileri sürülmekte, grevler biraz fazla olduğu zaman, başka ülkelerdeki durumlarla bilimsel mukayeseler yapmaksızın grevlerin çok yoğunlaştığı düşüncesi ortaya konulabilmekte ve böylece sendikaların tartışmalı bir Kurum olduğu havası yaratılabilmektedir. Bütün bu yönleriyle sendika esas itibariyle demin söylediğim kapitalist sistemin bir yaratığı. Çünkü kapitalist sistemde bir tarafta işçi sınıfı var, yani gelirlerini emekleriyle çalışmalarıyla sağlayan bir sınıf. Bir yanda da üretim mallarına malik olan sınıf; yani, işçilerle işbirliği yaparak bu üretim mallarını nemalandıran, bu üretim mallarını harekte geçirmek suretiyle onlardan gelir sağlayan bu sınıf var. İşte, bu sendika, kapitalist sistemdeki bu sen-

dika esas itibariyle siyasal sistem bakımından geniş ölçüde demokrasiye, özgürlüklere dayanan bir kurumdur ve, bugün Sendikacılık hareketini klasik anlamdaki sendikacılık hareketini özgürlüksüz bir siyasal sistemde tasavvur etmek mümkün değildir. Ve, sendika demokrasi deyince, özgürlük deyince, kuşkusuz, aklımıza siyaset gelir. Böyle olunca ve konumuz da sendika ve siyaset olduğuna göre şimdi burada siyaset nedir, kısaca bunun üzerinde durmak gerek. Bazı genel düşünceleri hep birlikte burada tekrar etmekte yarar var. Siyaset, kısa ve somut anlamı içinde toplumun işlerini yürütme, sanatıdır. Böyle olursa, toplumun işlerini yürütme sanatı olunca, siyaset ulvi bir meslektir, itibarlı bir meslektir. Çünkü toplumun işlerini devletin işlerini yürüten bu yükü yüklenmiştir, ve bu amacı ortaya koymaktadır. Toplumun işlerinin yürütülmesi söz konusu olunca, bu işlerin iyi yürütülmesi gerekir. İyi yürütülmesi için de toplumun en güzidelerinin en dürüstlerinin en akıllılarının siyaset içinde ve siyaset yaşamı içinde yer almaları gerekir. Böyle olması gerekir. Çünkü toplumun işleri en iyi yürürse bundan herkes özellikle işçiler yarar görürler. Siyaset, kuşkusuz partisiz olmamakta, siyaset yapabilmek için siyaset yapma niyetinde düşüncesinde olanlar da örgütlenme ihtiyacını duymaktadırlar ve partiler içinde, siyasal partiler içinde örgütlenmektedirler. Parti nedir o halde? Parti, esasında, belli sınıfların belli katların menfaatlerini, ekonomik, sosyal, siyasal çıkarlarını savunmak için aynı düşüncede olan insanların bir araya gelmelerinden oluşan bir örgüttür, bir tür dernektir. Böyle olunca, bir toplum içinde çeşitli menfaatler bulunduğuna göre, bir toplumda işçi sınıfının menfaati ile üretim mallarına malik olan sınıfların menfaati her zaman bağdaşmadığına göre, kârın düzeyinin yüksek olması, ister istemez ücretlere yansıyabileceğine göre, ücret düzeylerine olumsuz doğrultularda etki yapabileceğine göre, menfaatler zaman zaman çatışmaktadır. Şu halde, sermayenin menfaatini daha çok korumak, daha çok geliştirmek ve savunabilmek için sermayeyi temsil eden insanlar, bu sermaye sınıfını oluşturan insanlar bir araya gelerek menfaatlerini parlamentoda suyun başında savunmaya çalışmaktadırlar. Bunun gibi nasıl sermaye erbabı kendi menfaatlerini savunmak için örgütlendiyse aynı durumda, ve bir çok ülkelerde çok eskiden beri işçi sınıfı da kendi menfaatlerini savunmak için örgütlenmekte ve işçi partileri kurmakta ya da eğer işçi partileri kurmazsa kendi men-

faatine daha yakın düşünceleri benimsemiş olan partilerle işbirliği yapmakta ve bu partilerin iktidara gelmesinde gitmesinde bir önemli faktör olarak rol oynamaktadır. Böylece, demek ki, demokratik bir ülkede, siyasal partilerin bir arada bulunduğu yaşadığı çoğulcu bir demokraside çeşitli siyasal partiler olacağına göre ve bu siyasal partiler muhtelif sınıfların menfaatlerini parlamentoda savunmak için, belli kurallara göre parlamentoda suyun başında savunabilmek için, hazırlandıklarına, örgütlendiklerine göre, bu durumda işçiler de kendi sınıflarının menfaatlerini kendi çıkarlarını parlamentoda suyun başında savunmak hakkına normal olarak, gayet tabii olarak malik bulunmalıdırlar. Fakat, bu durum her zaman bugünkü gibi gitmemiştir. Siyaset zamanla yalnız varlıklı sınıfların uğraşı alanı olarak sayılmıştır. Ve işçilerin oy sahibi olabilmeleri de yakın zamanların bir olayıdır ve bir çok ülkelerde, uygar dediğimiz sanayileşmelerini çok önceden başlatmış olan ülkelerde işçilerin oy sahibi olabilmeleri yakın zamanın bir olayıdır. Bir hayli uzun mücadelelerden sonra oluşmuştur. Onun için, bu durum gözönünde tutulursa işçi partileri ve işçilerin menfaatlerini savunan partiler zaman zaman toplumlarda yadırganmıştır ve bu partiler zaman zaman birçok toplumda oldukça güç aşamalardan ve sayısız engellerden geçerek ortaya çıkmışlardır, çıkabilmişlerdir. Ama, işçi sınıfı, dediğim gibi sanayiin bir yaratığı olan işçi sınıfı büyüdükçe toplum içinde büyük bir ağırlık olmaya sayısal bakımdan başlayınca ve aynı zamanda eğitim düzeyi de yükselip eğitimin yaygınlaştığı ölçüde işçiler de kendi güçlerinin, kendi menfaatlerinin ve kendi çıkarlarının bilincine ulaştıkça dikenli yollar olsa bile bu dikenleri ayıklama olanağını bulmuşlar ve bildiğiniz üzere birçok ülkelerde bugünkü aşamalara ulaşmışlardır. O halde, bugünkü bir kısım ülkede siyasal yaşamada sendikalar bu derece toplumun önemli bir kurumu örgütü haline gelince ne rol oynamaktadırlar? Bugünkü durumda birçok ülkede sendikaların siyasal partilerle ilişkileri nasıl oluşmakta ve cereyan etmektedir ve çeşitli ülkeler acaba bu konuda bize ışık tutabilir mi? ve bu ülkeler nasıl bir aşamadan geçerek bugünkü duruma ulaşmışlardır? Sabahki tebliğde Sayın Prof. Giritli, İngiltere örneğini vererek siyasal yaşamda sendika - parti ilişkisinin nasıl oluştuğunu ortaya koymuştur ve ilginç düşünceleri çok yakından birlikte izledik. Müsaade ederseniz ben de İngiltereye çok kısa olarak değindikten sonra öteki bazı ülkelere geç-

mek istiyorum. Hemen şunu da söyliyeyim sözün başlangıcında. Bugün bütün batı dünyasında işçi partileri ile, sosyalist partilerle, sosyal demokrat partilerle sendika ilişkileri söz konusu olduğu zaman, bu iki örgüt ilişkileri gözden geçirildiği zaman şunu tesbit etmekteyiz. Daima, bu söylediğim partiler yani sosyalist partiler ve diğer işçi partileri, sosyal demokrat partiler sendikalardan kardeş örgüt diye bahsederler. Yani birbirlerine bu kadar yakınlık duyar durumlardadır ve böyle münasebetler oluşturmaktadırlar. Ve bugün ister organik bir münasebeti olsun, ister olmasın, ister herhangi bir biçimde bir siyasal parti ile bilhassa bu söylediğim doğrultudaki, kanattaki siyasal partiyle, yani işçi partisiyle, sosyalist partiyle, demokratik sosyalist partiyle münasebetler söz konusu olduğunda, sendikalar çok az istisnaları ile bu partileri desteklerler. Bunu genel bir ifade ile belirttikten sonra şimdi İngiltere örneğine değinelim. Sabahleyin de söylendi, İngiliz işçi partisi ile İngiliz sendikacılık hareketi arasında organik bir bağ var; bir bağlantı var, ve zaten dünyanın neresinde olursa olsun, işçi partileri sosyalist partiler, sosyal demokrat partiler, eğer tabanlarına sendikaları almazlarsa, alamazlarsa, sendikaların desteğinden yoksun iseler, başka bir deyimle sendikaların temsil ettiği işçi sınıfının desteğinden yoksun iseler, bu tür partilerin iktidara gelmeleri, büyümeleri olanaksızdır. Şu halde, hangi ülke söz konusu olursa olsun, sosyalist partisi, işçi partisi, sosyal demokrat parti hangisi söz konusu olursa olsun, bunlar ancak sendikalarla işbirliği yaptıkları zaman veya sendikaların şu ya da bu şekilde desteklerine ulaştıkları zaman, büyüyebilmekte, maddî bakımdan ayakta durabilmekte ve gelişebilmekte ve sırasında da iktidar olabilmektedirler. Bunun dışındaki gelişmeler, oluşmalar çok cılız ve nadirdir ve aynı zamanda hemen hemen diyebiliriz ki yoktur. İşte, İngiliz işçi partisi de zaten sendikacılar ve aydınlar tarafından kurulmuştur. Ve işçi partisi kurulmağa karar verildiği zaman şunu da ayrıca tesbit etmekteyiz; akılda tutulması yararlıdır, işçi partisinin kurulması çok güç oldu. İşçi partisini sendikalar kurdu ve sendikalar bu partiyi kurarken esas itibariyle entellektüellerden de çok yardım gördüler ama, sendikalar bu partiyi kurarken kendi aralarında bir görüş bütünlüğüne malik bulunmamaktaydılar. Liberal partiyi büyük bir işçi kitlesi o zaman desteklemekteydi ve bu parti doğrultusunda hareket edilsin deniliyordu. Fakat toplumda sendikaların kendi partilerini

kurması düşüncesi yayıldı; zamanla önem kazandı; güç kazandı. Fakat buna karar verildiği zaman, çok sınırlı bir oy çoğunluğu ile sonuç alındı. Şu halde, başlangıçta, demek ki öyle kolay olmamakta, güç olmakta ve başlangıcın güçlüğü de buradan doğmakta ve partilerin güç aşamalardan geçmesi de başlangıçta bu nedenlerin oluşturduğu bir durum olarak belirmektedir. İngiltere'de işçi partisi maddî bakımdan geniş ölçüde sendikalar tarafından desteklenir. Maliyesinin yüzde sekseni, doksanı sendikalar tarafından tamamlanır. Sendikalar bu maddî yardımı normal aidatdan değil ayrıca işçi partisine yardım adı altında üyelerinden aldığı bir fonla oluştururlar. Böylece, işçiler demek ki bir sendika aidatı vermekteler; onun yanında bir de işçi partisine yardım yapmak amacı ile gönüllü olarak sendikaya bir ayrı aidat ödemektedirler. Ve işçi partisi ile sendikalar arasında İngiltere'de bir bağlantı vardır bir organik durum vardır, işçi partisinin temsilcileri sendikaların içinde büyük ölçüde yer alır. Sendikanın temsilcisi de İşçi partisinin organları içinde yer alır. Zaten bağlantı, organik münasebet bir bakıma buradan gelmektedir. Fakat bu demek değildir ki, sendikalar İşçi Partisi karşısında bağımsızlıklarını yitirirler; söz konusu değildir. İşçi Partisi de sendikalara karşı bağımsızlığını şiddetle, titizlikle korur. Zaman zaman ihtilâfa düşerler. Yakın zamana kadar enaz konularda ihtilâfa düşmüş bulunmaktaydılar. Bugün de böyledirler. Ancak temel prensiplerde, temel noktalarda daima anlaşırlar. Şu halde İngiltere durumu bu çerçeve etrafında oluşturulabilir ve açıklanabilir. Şunu da hemen söyleyeyim ki, Batı aleminde, Batı Avrupa'da, Yukarı Avrupa'da, başka yerlerde işçi partileri ile sendikalar arasında organik bir bağ yalnız İngiltere'ye özgü bir örnektir ve orada iyi yürütülmektedir. Daha başlangıçta Almanya'da da bu durum vardı. Biliyorsunuz, Almanya'da da bugünkü Sosyal Demokrat Partiyi geniş ölçüde sendikacılar kurmuşlardır. Bunun yanında düşünürler de vardı. Ünlü F. Lasralle vardı. Hem sendikacılık alanında hem de siyasal alanda geniş etkisi olmuş olan büyük bir Alman düşünürü ve hareket adamı ve arkadaşları bu iki örgüt içinde yer almış bulunmakta idiler. Fakat başlangıçta orda da böyle bir organik duruma tanık olmakla beraber zamanla bu bağların gevşediğini görmekteyiz. Ve bugün Almanya'da Alman İşçi Sendikaları Konfederasyonu, DGB ile Sosyal Demokrat Parti arasında organik bir ilişki yoktur. Bu, giderek gevşemiş, gevşemiş ve

bugünkü duruma gelmiştir. Ama, bütün seçimlerde, bütün büyük sosyal olaylarda Almanya'da sosyal demokrat parti Alman İşçi Sendikaları Konfederasyonu tarafından desteklenir. İktidara gelebilmesinin büyümesinin başlıca etkeni, başlıca dinamiği olmuştur. Arada, bir organik ilişki yok ama, sosyal demokrat parti daha çok işçilerin, az gelirlilerin, memurların, küçük çiftçilerin, küçük sanatkârın menfaatlerini savunmak siyasal yaşamda savunmak için kurulmuştur. Sendikalar işçilerin menfaatini, memurların menfaatini savunmak ve geliştirmek için kurulmuş olduğuna göre amaçta birleşilmektedir. Böyle olunca, eşyanın tabiatı gereği, kendisi ile çelişki haline düşmeksizin, bir sendikacılık hareketinin karşıt partilere oy vermesi mümkün olmaz, tasavvur edilemez. Bu nedenle, aklın bir gereği olarak Almanya'da da sendikacılık hareketi kendisine en yakın hissettiği, programı bakımından, düşüncesi bakımından kendisine en yakın gördüğü bir partiyi desteklemekte ve böylece, bu partinin iktidar olmasında baılca rolü oynayabilmektedir. Bunun yanında diyelim İsvet'te. İsveç'te de Sosyal Demokrat Parti ile sendikalar arasında çok yakın ilişki vardır. Bu ülkede de tıpkı Almanya'daki oluşum cereyan etmiştir. Bu ülkede de sendikalar Sosyal Demokrat Partiyle yakın bir ilişki kurmuş bulunmakta ve birlikte işçilerin menfaatlerini savunmakta idiler. İşçi Partisi uzun süre iktidarda kaldı ve hâlâ iktidarda bulunuyor. Sosyal Demokrat adı altında. Bu parti esas itibariyle sendikaların desteği ile bugünkü aşamaya ulaşmış bulunmaktadır fakat zamanla organik ilişkiler gevşedi ve bugün herhangi bir organik ilişki yok. Birbirine bağlantılı bir durum yok. Buna rağmen destekleme geniş ölçüde devam etmekte ve bugünkü durum, Sosyal Demokrat Partinin bugünkü iktidarı işçi sendikalarının geniş desteğiyle olabilmekte ve sağlanabilmektedir. O zaman, İsveçin üç defa Başbakanlığını yapmış olan Branting ve "Sendikacılık hareketi neden sosyalist olmak zorundadır" adını taşıyan bir yayında (1886) yalnız sendikacılığın işçilerin çıkarlarını savunmakta yeterli olamayacağını belirtmiş ve işçi iktidarı için bir siyasal örgüte, harekte gerek duyulacağını haklı olarak söylemiştir. 1880'lerden beri İsveç'te de eşyanın tabiatına uygun olarak hareket edilmektedir. Yani sosyal demokrat parti sendikalarca desteklenmektedir.

Fransa'da, bir bütün olarak işçiler aynı Konfederasyon içinde, sendikalar aynı konfederasyon içinde bir araya gelememişlerdir.

İdeolojik nedenlerden, siyasal nedenlerden, dinsel nedenlerden ötürü muhtelif konfederasyonlarla ilişki kurmuşlar ve bu konfederasyonlar komünist partiden başlayarak De Gaulle'ci partiye kadar, Hıristiyan Demokratlara kadar uzanan partileri destekleyebilmektedirler. Fakat, esas itibariyle son seçimlerde son başkanlık seçimlerinde, Fransa'da ortaya çıkan durum şu olmutşur. Sendikalar geniş ölçüde Mitterand'ı, Sosyalist ve Komünist partinin başkan adayı olan Mitterand'ı Başkanlık seçimlerinde desteklemişlerdir. Bildiğiniz üzere çok az bir oy farkı ile Mitterand bu seçimi kaybetmiş bulunmaktadır. Ve halen Fransa'da üç büyük konfederasyon bulunmakta. Birisi Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu. Bu esas itibariyle Komünist partiyi desteklemektedir, İşçi Sendikaları Konfederasyonu - İşçi Gücü adı ile 1947'lerde kurulmuş olan Konfederasyon Sosyalist Partiyi desteklemektedir. Üçüncüsü de Genel İşçi Sendikaları Demokratik Konfederasyonudur. Bu konfederasyon da şimdi sosyalist partiyi desteklemektedir. Görülüyor ki, burada da durum ayni. Fransa'da da sendikalar esas itibariyle kendilerine program itibariyle yakın buldukları bir partiyi desteklemektedirler. Bu arada Birleşik Amerika Devletlerinden de söz edelim. Bu ülkede sendikaların herhangi bir parti ile ilişkileri yok, organik ilişkileri yok. Söz konusu da olmamıştır. 1924'lerde bir İngiltere örneği deneyine girişilmek istenmiştir. Ve bir parti ile organik bir ilişki kurmak ya da bir işçi partisi kurmak düşüncesi sendikalar içinde yer almıştır. Fakat, bu düşünceden vazgeçilmiştir. Ve bugün tek bir Konfederasyon içinde birleşmiş olan sendikalar herhangi bir partiye bağlı bulunmamakdırlar.

Esasen Amerika'da biliyorsunuz iki parti var ve bu iki parti de esas itibariyle mevcut düzeni savunan iki partidir; yani mevcut Amerikan kapitalizmini savunan iki partidir. Aralarında ekonomik ve sosyal politika bakımından zaman zaman çok az farklar olur. Fakat, bu ülkede Demokrat Partinin Cumhuriyetçi Partiye oranla daha solda olduğu söylenir, büyük bir program farkı yoktur. Esas itibariyle ayrılık başkanların kişiliklerinden gelmektedir. Diyelim Wilson'un Roosvelt'in kişiliğinden gelmiştir bu fark; Truman'ın kişiliğinden gelmiştir bu fark vb. Esasında gerçekten Amerika'da sendikacılık hareketi çok güç gelişmiştir. Amerikan işverenleri kadar sendikacılığa karşı çıkmış işveren dünyada azdır. Büyük mücadelelerden son-

ra gelişebilmiştir. Daha çok Roosvelt zamanında gelişebildiği için, 1930'larda hukuksal temelini Roosvelt hazırladığı için Amerika'da sendikalar geniş ölçüde Demokrat Partiyi tutan Roosvelt'in mensup olduğu Demokrat Partiyi desteklerler. Başkanlık seçimlerinde Eyalet seçimlerinde 1948 yılında herkes Truman'ın bir yenilgiye uğrayacağını sanırken sendikaların büyük maddî ve manevî desteğiyle Truman seçilebilmiş ve Eyalet seçimlerini Demokrat Parti kazanmıştı. Şu halde, Amerikan sendikacılığı da siyasete katiyen yabancı değil, siyasetin içinde. Birleşik Amerika Devletleri yasaları sendikaların siyasî partilere maddî yardım yapmalarını kesin olarak yasaklamıştır. Taft-Hartley yasası. Fakat, bunun yanında sendikalar başka yollardan başkanların masraflarını geniş ölçüde karşılarlar ve bu masraflara katılırlar. Ama doğrudan doğruya sendika aracılığıyla değil. Sendikanın telkiniyle, paralı yemeklere katılmak suretiyle. Her bir başkanlık yemeğine katılmak 100 dolar, 200 dolar olabilir. Her yerde bu yemeklere katılmak, bağışlar yapmak suretiyle sendikalar partilerin, fakat özellikle Demokrat Partinin seçim finansmanına katkıda bulunurlar. Amerika'da sendikacılık yaşamı, sendikacılık hareketi Amerikan siyasetiyle, iç ve dış siyasetleriyle çok yakından ilgilidir. Kendi düşüncesine yakın başkan adaylarını, kendi düşüncesine yakın Eyalet seçimlerindeki adayları desteklemekte ve böylece, Amerika'nın sosyal yaşamında, siyasal yaşamında sendikalar da önemli bir rol oynamaktadırlar. Demokrat Partinin iktidar olabilmesi, ayakta durabilmesi Amerikan sendikacılığı olmaksızın mümkün değildir. 1972 seçimlerinde bazı nedenlerden ötürü Amerikan sendikacılığı Nikson'u desteklemiştir. Nikson'un büyük bir oy çoğunluğu ile, seçilebilmesi bu destekten doğmuştur. Yoksa bildiğiniz üzere esas itibariyle Nikson, çok az oy çoğunluğuna malikti. Amerikan sendikacılığının başında bulunan George Meany'nin hatalı sayılabilecek değerlendirmelerinden ötürü bir aralık sendikacılık hareketi Nikson'a dönmüş ve büyük ölçüde kazanmasını böylece sağlamıştır. Gürülüyor ki, çeşitli ülkelerde çeşitli sendikacılık hareketi var. Bu hareketin siyasî partilerle ilişkileri değişik. Ama müşterek olan ortak olan bir yan var. Demin de söylediğim gibi bu ortak yan, kendi görüşüne, kendi programına, kendi menfaatlerine yatkın hangi parti ise, - bu partiler genellikle işçilerden yana olan partiler, sosyalist partilerdir, işçi partileridir, sosyal demokrat partileridir - bu partileri sendi-

kacılık hareketi desteklemektedir. Kural bu, evrensel ilke bu. Bunun dışında, çok az istisnaları ile, liberal partileri, hıristiyan demokrat partileri desteklemek, çok cılız ölçülerde olabilmekte, ama, üzerinde durulmayacak kadar önemsiz boyutlar içinde cereyan etmektedir. İşte durum bu. Türkiye'ye gelince; biliyorsunuz, Türkiye esas itibariyle sendikacılık hareketi bakımından çok uzun geçmişi ve denemeye malik değil, hele 1960'dan öncesini değerlendirdiğimiz zaman, biliyoruz, hukuksal olarak, yasal olarak sendikaların herhangi bir siyasî partiyle değil ilişki kurması bir siyasî partiyi desteklemesi akla bile getirilemez. Bu, tamamiyle yasak. 1954 seçimlerinde, bildiğiniz üzere, eski sendikacılar hatırlıyacaklardır, işçi dostu kişileri parlamentoya gönderebilmek amaciyle bir işçi dostu milletvekili adaylarını destekleme komitesi kurulmuştu. Sendikacılar bunu iyi niyetle ve akılla yapmışlardır. Fakat, savcılık derhal işe el koymuş ve böyle bir harekette bulunulmasının yasalara aykırı olduğunu ifade etmiş ve bu hareketi doğmadan hemen önlemişti. Şu halde, 1960 yılına gelinceye kadar 1947 tarihli Sendikalar yasasının getirmiş olduğu sınırlar içinde sendikaların herhangi bir siyasî partiyi desteklemeleri, bir siyasî partiye sempati göstermeleri bile söz konusu olamamaktadır. Türk-İş'in bazan muhalefete, o yıllarda muhalefete, şöyle böyle sempati duyması derhal şimşekleri üzerine çekmekte ve sendikalar yasasına aykırı hareket etmiştir diye kapatılma tehditleri altında yaşamış bulunmaktaydı. Şu halde, 1960 öncesi dönemde elverişsiz bir dönem. Kaldı ki, bu dönemde siyasal partilerde henüz düşünce doktrin ve sınıf partileri niteliğini kazanamamışlardı. Karışık bir durum vardı. Bir meslek kitle particiliği sürdürülüyordu. Sınıf particiliği, belli sınıfın menfaatini savunacak partiler 1960'dan sonra başlıyor. Bu durumda hangi partiyi seçsin sendikacılık hareketi? Hukuksal bakımdan da olanaksız. Hem de seçeceği partiye. Ama 1960'tan sonra durum giderek değişiyor. 1960'dan sonra hukuksal alanda önemli bir değişikliğe ulaşıldı. 1963 yılında bugün uygulanmakta olan sendikalar yasası çıktı ve çok az sınırlamalarla, yani malî yardım yapamama, malî yardım alamama, bir partinin adı altında sendika kuramama yasağı dışında bir partiyi destekleme olanağı doğdu. Bugün her şey sendikacılık hareketinin özgür kararına bağlı. Bunun da çeşitli yolları var. Onu da biraz sonra kısaca belirtmeğe çalışacağım. Türkiye esas itibariyle bugün bu olanağa malik. Şimdi ne yapsın, ne

yapmalı sendikacılık hareketi bugünkü durumda? Yasal olanaklar var. Kitle particiliğinden uzaklaşılmış ve sosyalist, ve sağ sosyal demokrat partilere ulaşılmıştı. Kuşkusuz, burada bir değerlendirmeyi Türk Sendikacılık Hareketi kendi sınıfının ve menfaatinin bilinci içinde yapabilir ve yapmalıdır. Başlangıçta dedik ki, her parti, belli sınıfların belli çevrelerin menfaatlerini savunmak için kurulur ve parlamentoda bu menfaatleri savunur. Böyle olunca, Türk sendikacılık hareketi ister istemez kendisine daha yakın partiyi arayıp bulmak zorundadır. Çünkü, bir parti işçilere bilhassa oy kaygısı ile ne derece yaklaşmak isterse istesin; programı elverişli olmadığı halde zorlayarak ne derece yaklaşmak isterse istesin, bir yerde durmak zorunda kalır. O yer asıl kuruluş amacı ile çatıştığı yerdir. İşçilerin menfaatleri bir yanda, temsil ettikleri kitlelerin menfaatleri bir öte yanda bulunurken, bir yere kadar işçilere bazı menfaatler bazı partiler tarafından sağlanır ama, bir yerde gelir çatışma ortaya çıkar ve orada artık işçi menfaatlerini gözeten bir sosyal politika, bir ekonomik politika söz konusu olamaz. Bu tür partilerin içinde işçi liderleri bir ölçüde seslerini duyursalar bile, işçi liderleri yer alsalar bile, bir parti disiplini vardır ki bir parti programı vardır ki onlara uymak gerekir. Böyle olunca artık takdir değerlendirme sadeleşmektedir. Sendikacılık hareketine sağ partileri seçebilir ne de tarafsız kalabilir. Sendikacılık işçi çıkarları doğrultusunda bir seçim yapma zorundadır. Bugün bir de işverenler genel olarak sendikaların siyasetle uğraşmamalarını kişi olarak tabiiki bir şey söylemeye söylemelerine imkân yok fakat israrla istemektedirler. Size yakın bir örnek vereyim. Mess'in, Madeni Eşya İşverenleri Sendikası Başkanı Sayın Şükrü Er son bir konuşmasında şöyle diyor: "Bir sendika liderinin siyasal çalışmalara katılması ne derece normal ise, üyelerini özellikle kendisinden farklı siyasal görüşte olan üyelerini kendi görüşüne getirmek için zorlamak, bunun için sokağa dökmek siyasal ahlâkla, demokratik özgürlükle bağdaşamaz. Biz bir kısım sendikalar gırtlağa kadar politika içine girmiş derken kişilerin politikayla uğraşmamaları gerektiğini savunmuyoruz. Fakat, tüzel kişi olarak sendikaların siyasetle uğraşmamalarını istiyoruz. Çünkü bu durumda iş barışının sağlanması imkânsızdır." Bu bir görüş. Ama, herhalde bu görüşün bir değerlendirilmesi yapılması gerek. Siyaseti bazı kimselerin tekelinde saymak eğiliminde doğmuş gelmiş eskimiş, geri kalmış bir düşüncenin ürünü.

Başkaları da var. İşveren Bülteninde şöyle denilmekte; "Kanunsuz olayların nedenleri başlıca sendikalararası rekabetin yoğunlaşması, enflasyon derecesine varan sendika bolluğu, sendikaların siyasete dahil edilme çabaları ile desteklenince rekabet artmakta buna sendikalararası ideolojik görüş ayrıntıları da eklenince işyerleri bir savaş alanına döndürülmektedir. Siyasî partilerimiz işçi sendikalarını kendi emellerine alet etmenin yarışından kurtulmalıdırlar." Görüldüğü gibi sendikaların tarafsız kalmaları istenmektedir. Bu alanda bir faaliyete geçmesini kabul etmemekte ve bu alanı belli siyaset varlıklı kişilere, belli kişilerin tekeline ve onların sınıflarına bırakılmak istenilmektedir. Şimdi, böyle olunca, tabii olarak, bugünkü durumda Türk sendikacılık hareketi bir seçim yapmak durumundadır. Demin de söylediğim, eşyanın tabiatı gereği, başka ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de sermaye çevreleri iş çevreleri genellikle sağ yelpazedeki partileri oluştururlar, partilere bağlanırlar. Çıkarları bu partiler içinde yer almalarını gerektirmektedir. Bir organik bağlantı sonucu değil ama, bütün seçimlerde işverenler çeşitli yollardan kendi menfaatleri doğrultusunda saydıkları sağ patrileri her bakımdan geniş ölçüde desteklemişlerdir. Esasında, şunu da hemen söyleyebiliriz. Sendikalar siyasete girsin mi girmesin mi tartışması ve bu münakaşada işverenlerin, ağırlığı girmesin yanına koymaları, bir siyasal iktidar mücadelesidir. İşverenler şimdiye kadar genel olarak parlamentoda büyük çoğunlukla temsil edilmişlerdir. Türkiye'nin bugünkü parlamentosunda işçi olarak yer almış bulunan işçi arkadaş parmakla sayılacak kadar azdır. Halbuki, büyük çoğunluğu oluşturan sosyal topluluk işçi sınıfıdır. Bu parlamento bileşiminin eksik olduğunu adaletsiz olduğunu görmek, düşünmek gerekir. Parlamentonun dengeli bir yanı, siyasal bakımdan Türkiye'nin gerçeklerini ve Türkiye'nin sınıflarını, katlarını yansıtan bir bileşimde olması daha adildir. Türkiye'de toprak reformu, Atatürk zamanından beri yapılamamıştır; istemesine rağmen, İsmet İnönü bütün ağırlığını koymasına rağmen Türkiye'de toprak reformu yapılamamıştır ve dejenere edilmiştir. Neden? Çünkü toprak reformuna yanlı bir parlamento bulunamamıştır. Demokrat Partinin 1945'lerde doğması bir toprak sorunundan ortaya çıkmıştır.

Şu halde, durum böyle olunca, acaba nasıl, hangi yollardan işçi hareketi ağırlığını ülkenin siyasal yaşamında hissettirir. Bunun çe-

şitli yöntemleri var. Basit olarak bunların dört ana nokta etrafında toplamak mümkün. Bunlar şöyle. Bir kez, sendikalar ya da sendikacılık hareketi partilerin programlarına ve benimsemiş oldukları doktrine bakmaksızın ve parti farkı gözetmeden işçi liderlerinin muhtelif partilerin seçim listelerine ve bu yoldan parlamentoya girmelerine çalışabilir. Bu bir yol. Fakat, çok ilkel bir yol. İşçi menfaatleriyle bağdaşması kolay, mümkün olmayan yol. Demin söyledim, bir yerde işçi liderleri nekadar iyiniyetli olursa olsunlar, parti disiplini ile bağlıdırlar. Partinin tesbit etmiş, saptamış olduğu politikanın ötesine geçemezler. Şu halde, bu yoldan parlamentoya giren işçiler, sendikacılar eğer, işçi menfaatlerine yakın bir partiyi seçememişlerse, bir sağ yanlı parti içinde yer almışlarsa, ne kadar iyiniyet sahibi olursa olsunlar, parti disiplinine uyarak hareketsiz kalmak zorundadırlar. Böyle bir yol var, bu denenebilir ve Türkiye'de şimdiye kadar bu yol denenmiştir. Mevcut siyasal partiler içinde işçi liderleri yer almışlardır ve bu tecrübeyi geçirenler herhalde hatırlıyacaklardır, bir yerde kalmışlardır, ileriye gitmelerine olanak yoktur. İkinci yol; sendika liderlerinin bağımsız olarak veya kendilerine düşünce itibariyle yakın buldukları ve kısmen maddî ve manevî ilişki kurdukları bir partinin desteğiyle ve listesi içinde parlamentoya girebilmeleridir. Sendikacılık hareketi böyle bir yolu da tercih edebilir. Kendi liderlerini bağımsız olarak parlamentoya sokmaya çalışır, ya da kişisel olarak işçi liderleri kendilerine, düşüncelerine yakın buldukları bazı partileri benimserler ve onların listeleri içinde yer alır. Bu da tamamiyle yine kendilerini bağlayan bir durumdur; bir bütün hareketi yansıtmaz; bir bütün hareketin menfaatini korumaya ve geliştirmeye çok elverişli bir yol olarak görülmemiştir. Üçüncü bir yol; partilerin programlarına bakılarak o partide işçi menfaatlerine yakınlık, özdeşlik görülüyorsa bu programlar işçi menfaatlerini, işçi düşüncelerini yansıtırsa ve işçi sendikacılık hareketinin programıyla bir koşutluk durumunda ise, bir bağdaşıklık durumunda ise, o zaman işçi sendikaları bu partileri bir bütün olarak destekleyebilirler. Diyelim, partilerden birisi Türk-İş'in savunduğu ilkeleri benimsemiş durumdadır ve partilerden birisinin programı Türk-İş'in, Disk'in programına yatkındır, daha uygundur, böyle olunca, o partilerle herhangi bir organik ilişki kurmaksızın, o partilere maddî yardım da yapmaksızın, - esasen bugünkü durumda yasal olarak maddî yardım yapılamaz;

ama dolaylı yollardan yapılması her zaman mümkün - başka ülkelerde görüldüğü gibi yakın bir partiyi desteklemek mümkün izlenebilecek üçüncü bir yol da bu. Genellikle, bugün dünyada izlenilen yollardan en yaygın olanı bu. Sendikacılık hareketleri bir parti ile bugün organik ilişkiler kurmak istememektedirler. Çünkü sosyal yaşam değişen bir yaşam. Bu değişmeleri değerlendirmek bakımından, bu değişmeleri iyice anlayabilmek bakımından bağlantı kurmak çok yararlı görülmemektedir. Bağımsız kalmayı tercih etmektedir ve böylece dünyada söylediğim bu üçüncü yol genel olarak tercih edilmekte ve izlenmektedir. Nihayet, dördüncü yol da, daha önce belirttiğimiz söylediğimiz gibi bir parti ile organik ilişkiler kurarak bir partiye bağlanarak maddî manevî o parti içinde geniş ölçüde yer alarak bu partiyi desteklemektir. Bunun bilinen yakın örneği sabah söylendi, ben de tekrar ettim, İngiliz İşçi Sendikacılığı ile işçi partisinin ilişkileridir. İşte benim sizlere söyleyeceğim aktarableceğim düşünceler kısaca bunlardan ibaret. Kuşkusuz tartışma aşamasında daha başkalarının da bu düşüncelerime katabileceğim. Sanıyorum ki çok geçmeden işçiler doğru haklı ve akılcı yolu bulmakta çok güçlük çekmeyeceklerdir. Dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim.

soru

DİNÇ DEĞER

SAĞLIK-İŞ SENDİKASI
MERKEZ GÖREVLİSİ

Genellikle sendikacılık ve siyaset konusu açıldığı zaman İngiliz deneyi örnek gösterilir. Demokrasinin ve sendikacılık tarihinin anası olduğu için bu deney genelleştirilerek orada işçi sendikalarının bir siyasî partiyi desteklediği söylenir. Biz meseleye lütfen bir de şu açıdan bakılmasını istiyoruz. Bir kaide vardır, sanayileşen ülkelerde ve sanayileşme sürecinde bulunan bütün ülkelerde çalışan insanlar çoğunluktadır. Meseleye bu açıdan baktığımız zaman İngiliz demokrasi tarihinde iktidarın hiçbir zaman bir siyasî partinin sürekli olarak patenti altında kalmadığını, İşçi Partisi ile Muhafazakâr Parti arasında periodik olarak değiştiğini görüyoruz. Anlıyamadığımız husus şudur: Dünyanın her tarafında olduğu gibi, İngiltere'de de çalışan insanlar çoğunluktadır; öyle ise, nasıl oluyor da iddia edildiği gibi çalışan insanlar bir siyasî partiyi destekliyor-

cevap

Prof. CAHİT TALAS

Tabiî akla İngiliz İşçi Partisinin durumu ve sendikacılığının durumu gelince ve İngiltere'de de işçilerin toplumun büyük bir çoğunluğunu oluşturduğuna göre İngiliz İşçi Partisi niçin devamlı olarak iktidarda kalamıyor düşüncesi de gelebilir?

İngiltere'de büyük mutlak çoğunluk bütün işçiler bir araya gelseler toplumun diğer sınıflarıyla mukayese edildiği zaman aşağı yukarı bir denge ortaya çıkmakta. Ama, oynayan oylar, müteredditoylar var. Bu denge arasında değişen oylar var. Seçimlerin yapıldığı sıralarda ekonomik ortama göre, siyasal ortama göre, toplumun o anda çok hassas olduğu konulara göre bu oynak oylar değişmekte, bir yana kaymakta ve böylece oynak oylar bir partinin iktidara gelip gitmesinde büyük rol oynamaktadırlar. İngiltere'de de böyle. Diğer bir konu şu; buna dikkat edilmesi gerek. Özellikle refah dönemlerinde, işsizliğin az olduğu, ücretlerin yükselme eğiliminde bulunduğu, sosyal politikanın iyi oluşturulduğu dönemlerde genellikle sendikacılık hareketlerine duyulan ilgi zayıflar. Bu, bütün ülkelerde böyledir aşağı yukarı, İngiltere'de de böyle. Şu halde refah dönemlerinde sosyal politikanın iyi gittiği dönemlerde, karşı partile-

lar ve o siyasî parti sürekli olarak iktidarda kalmıyor, muhafazakârlarla periodik olarak yer değiştiriyor, birinci konu bu. İkinci konu da; meseleye lütfen tamamen insan psikolojisi açısından bakalım. Toplumun en küçük ünitesi olan aile dahil bir siyasî parti üzerinde ittifak kurulamaz iken ana, baba, çocuklar ayrı ayrı siyasî partileri destekler iken acaba bir milyon üçyüz elli bin üyeye sahip olan bir kuruluş acaba bir karar aldığı takdirde bu karar bütün üyeler tarafından uygulanabilecek midir? Bu iki konuyu lütfen rica edeceğim, bir de şu konu var. Sayın Giritli sabahleyin çok güzel bir teşbih yaptılar, Amerika'da iki siyasî parti dört yılda bir uyanırlar ama Türkiye'deki siyasî partiler her gün uyanıktırlar, elimizi verdiğimiz zaman kolumuzu kaptırmamalıyız.

rin de bazan programlarını zorlayarak sınıra ulaşıp işçi oylarını çekmeye çalıştığı yöntemlerde, bütün işçi oyları işçi partilerine gidememekte, gitmeyebilmekte ve bu nedenle ister istemez işçi partisinin devamlı olarak iktidarda kalmasını önleyici nedenler arasında yer almaktadır. Benim düşünceme, görüşüme göre ve yapılan müşahadelere göre bir olgu bu. Aile içindeki uyuşmazlıklar örnek verilerek milyonlarca işçinin nasıl ayrı düşünce etrafında hareket edilebileceği sorusuna gelince, aile içinde her zaman menfaatler, düşünceler bir değildir, annenin, çocuğun, babanın veya diğer akrabaların menfaatleri bir değildir, bir sınıf değildir aile. Bir sınıf bilinci yoktur; nihayet, bir küçük birimdir. Kuşakların düşünce, inanç ayrılıkları vardır. Ücreti daha mı iyi olsun, çalışma süreleri kırk saat mi, kırksekiz saat mi olsun, işçiler yönetime katılsın mı, katılmasın mı? Bu ve buna benzer konular tartışılırken, bu konuları bir parti destekler, bir parti de bunlara yan çizerse, işçilerin, bu yan çizen partiye oy vermeleri eşyanın tabiatına aykırı, menfaatlarına aykırı ve sınıflarına ihanettir. Aile içinde böyle bir durum yok. Aileyi örnek alarak işçilerin oylarının dağılacağı, istenilen doğrultularda gitmiyeceği düşüncesi zannedersem çok geçerli olmayabilir. Kaldı ki, işçiler üzerinde, çalışmalarıyla, geçmişiyle ve aynı zamanda düşünceleriyle moral bir otorite kurabilmiş olan bir sendikacılık hareketi, bazı ufak tefek kaymalar olsa bile, işçi oylarını ve hareketi bir doğrultuya doğru sevkedebilir, götürebilir. Fakat, bu yapılma bile, işçilerin bilinçlenmeleri ve kendi menfaatlerinin nerede olduğunun bilincine ulaşmaları yeter de artar bile. Başka bir şey söylemeye gerek yok. Teşekkür ederim.

tebliğ (3)

Prof. Dr. ADİL İZVEREN

Sayın Başkan,

Sayın sendikacılar,

Öğretim üyeleri,

Sanayie yönelen gelişmekte bir ülke olarak; özellikle son yıllarda memleketimizde istihdam ve işçi sorunlarının yoğunlaşarak üst düzeydeki ülke politikasında ve Kamuoyunda ön planda yer alması, bu gelişmenin doğal bir sonucudur.

Yine Ülkede yoğunlaşan istihdam ve işçi sorunları arasında çeşitli emekçi örgütlerinde ve Kamuoyunda hergün ağırlığını hissettiren önemli bir konu, emekçilerin toplum politikasına ağırlıklarını koymaları, yani ülke politikasında daha aktif ve etkin bir rol oynamalarıdır.

Bilindiği gibi, sosyal politika açısından; başkalarının işletme, kurum ve işyerlerinde çalışanların tümü "emekçi" kavramı altında toplanmaktadır. Başlıca "memur" ve "işçi" diye iki büyük grupta tanımlanan emekçilerden memur kitlesinin özellikle ülkemizin bugünkü sosyal yapısı ve hukuksal ve siyasal düzeni açısından genel toplumsal politikada etkinliği yok gibidir. Zira ötedenberi memur kesimi bizde kamu idarelerinin yoğun baskı ve disiplin düzeni içinde tüm meslekî ve siyasal bilinçten yoksun bırakılmıştır. Esasen memur sendikala-

rı da; 12 Mart 1971 dönemi ile ortadan kaldırılarak, bu grubun sesini yükseltmesi ve haklarını arayabilme olanakları da ellerinden alınmıştır. Bugün sayıları takriben sekizyüz bin civarında olan memur kitlesinin, bu nedenlerle politikada aktif bir rol oynaması tabiatile söz konusu değildir.

Emekçi kavramını oluşturan diğer gruba, işçi kitlesine gelince: Bugün sayıları bir buçuk milyonu bulan işçi kitlesinin, ekonomik büyüme ve sınaî gelişme hızında önemli bir duraklama olmadığı takdirde; yakın bir gelecekte beş milyona ulaşacağı abartılmadan söylenebilir. Bunlara, bugüne kadar iş yasaları kapsamına alınmayan, fakat ağır olmakla beraber giderek bilinçlenip örgütlenmeye yönelen 5,9 milyon dolayındaki tarım işçisinin de eklenmesi gerekir. Bu durumda ülke aktif nüfusunun en önemli bir bölümünü oluşturan işçi kitlesinin toplum politikasının dışında düşünülemiyeceği ve etkinliğini her geçen gün daha çok hissettirmesi doğal bir zorunluluktur. Bu gelişmede işçi kitlesini politika dışında tutmak veya işçinin siyasal etkinliğini azaltmak da; bugünkü Anayasa Düzenimize göre, hiçbir parti veya siyasal iktidarı başarıya ulaştıramıyacak bir amaçtır. O halde işçinin toplum politikasında etkin bir rol oynamasının anlamı nedir? İşçi hangi yoldan ve ne ölçüde toplum politikasına etkin bir biçimde katılmalıdır?

Bu konuda Batı ülkelerinde olduğu gibi, bizde de ekseriya sermaye çevreleri ve tutucu iktidarlarca desteklenen şu düşünce ileri sürülmektedir: İşçi herşeyden önce siyasal haklara sahip tüm vatandaşlar gibi, seçimlerde kendi düşünce ve çıkarlarına uygun gördüğü partileri desteklemekte ve hatta bu türden partilerin üyesi olarak siyasal faaliyetlerde daha aktif bir rol oynayabilmektedir. Bunun dışında işçilerin ve özellikle işçi örgütlerinin siyasal alanda ayrıca aktif bir faaliyetleri söz konusu olamaz ve olmamalıdır. Esasen işçi örgütlerinin yani sendikaların siyasal faaliyette bulunmaları yasaktır.

Bundan en az bir yüzyıl öncesinin ekonomik ve sosyal koşullarını ve siyasal düşüncesini yansıtan bu görüş esas alınarak, bugünkü "emek" ve "sermaye" ilişkilerinin düzenlenmesi tabiatile söz konusu olamaz. Bugünün işçisinin toplum politikasına ağırlığını koyması, herhangi bir vatandaş ve birey olarak politik faaliyette bulunmasından tamamile ayrı sosyo-ekonomik nedenlere dayanan kendine özgü

bir konudur. Bu nedenle "işçi ve politika ilişkileri nasıl olmalıdır?" sorununu doğru olarak yanıtlayabilmek için; işçi, sendika ve politika ilişkilerinin sosyo-ekonomik ve hukuksal kökenlerini aşağıdaki sıraya göre kısaca gözden geçirerek, işçinin bize göre hangi yoldan toplum politikasında aktif bir rol oynayabileceğini saptamaya çalışacağız.

I — Bir üretim unsuru olarak "emek" ve emeğin sahibi olan işçinin toplumsal yaşantıdaki yeri

Bilindiği gibi; toplum ekonomisinin (toprak, sermaye ve teşebbüs veya girişim gibi) aslî üretim unsurları arasında insanın işgücünün ürünü olan emek, bunların en önemlilerinden biridir. Zira emek ve hizmet olmadan diğer unsurların (yani toprak, sermaye ve teşebbüsün) anlamsız kalacağı açıktır. Tarihsel gelişme; emekle diğer ekonomik unsurlar arasındaki ilişkilerin ve bağlantıların toplumların belirli gelişme dönemlerindeki sosyal yapılarına göre ve toplumlara hâkim (dinsel, ahlâkî, hukuksal veya politik) düşüncelerin etkisi altında biçimlendiğini gösterir. Böylece "işçi hareketleri" tarihine göz attığımızda, emeğin ve onun sahibi işçinin tarihsel yazgısında; köleci toplumun kırbaçla çalıştırılan esirinden bugünün özgür ve kişiliğine egemen işçisine dek uzun bir gelişme döneminin, zamanımız işçisinin arkasında kaldığını görürüz.

Günümüzün işçisi, eski dönemlerin emekçilerinden başlıca şu nitelikleriyle ayrılmaktadır: Bugünün özgür toplumunun işçisi; herşeyden önce içinde yaşadığı toplumun, kişiliğine sahip ve tüm siyasal ve sosyal haklardan yararlanma ve bunları kullanma yeteneği olan özgür bir bireyidir. Fakat bunun da ötesinde yine günümüzün işçisi, toplumsal yaşantının en önemli bölümü olan ekonomi alanının, sermaye ve teşebbüs karşısında vaz geçilmez unsuru emeğin sahibi olduğunun bilincine varmış olan kimsedir. Ekonomi Biliminin "Emek/Değer" ve "Artık/Değer" öğretilerile kökleşen ve emekçi kitlelerinde yaygınlaşan bu bilinç, ilkin sadece sınırlı bir "meslek bilinci" halinde oluşurken; teori ve pratikde "Sosyalizm" Öğretisinin etkisile yoğunlaşan işçi hareketlerile bu meslek bilincini aşan bir "Sınıf Bilinci" niteliğine dönüştü. Böylece oluşan "meslek ve sınıf" bilinci; işçinin gelenek ve kültürünün artmasile, pekleşerek güçlenmektedir. Bu

iki tür bilinçten meslek bilinci, daha ziyade dar kapsamlı bir kavram olarak; yakın meslek yöresindeki (başta ücret olmak üzere tüm çalışma koşulları, çalışma mevzuatı, toplu sözleşmelerle elde edilen sosyal hakları ve iş güvenliği gibi) hak ve çıkarlarının korunması ve yeni hakların elde edilmesine yönelik düşüncelerinden oluşan bilincidir.

Sınıf bilinci ise; işçinin meslek yöresini aşan, onun toplumda mensup olduğu sosyal grupla ilişkilerine, bu grubun üst düzeydeki genel hak ve çıkarlarına ve bunların korunmasına yönelik olarak gelişen geniş kapsamlı sosyal bilinç'dir. İşçiyi politikaya iten etken de, niteliği gereği daha ziyade bu geniş kapsamlı "sınıf bilinci" dir. Zira tüm işçi kitlesinin oluşturduğu sosyal grubun genel hak ve çıkarlarının savunulması, genişletilmesi ve korunması gibi üst düzeydeki amaçlara ulaşılması; sadece toplumun politika alanında çözümlenmesi gereken üst düzeydeki sorunlardır (Örneğin; toplum düzeninde özgürlüklerin, sosyal bilincin güçlenmesine olanak sağlıyacak biçimde genişletilmesi için Ülkenin Hukuk Düzeninde gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılması, işçilerin gerçek anlamında yönetime katılmalarının sağlanması. Emeğin millî hasıladan gerçek payını almasına olanak sağlıyacak tedbirlerin geliştirilmesi. Toplumda işçi sınıfı yararına "sosyal adâlet" ve "sosyal refah" ilkelerinin gerçekleştirilmeleri vb., dar kapsamlı meslek yöresini aşan ve tüm işçi kitlesinin ortak çıkarlarına ilişkin üst düzeydeki sorunların çözümü, ancak politika alanında gösterilebilecek yoğun çaba ile bu amaçlara ulaşılmasına bağlıdır.)

Bu nedenledir ki, söz konusu sorunların çözümü; işçiyi politika alanında daha etkin ve aktif bir rol oynamaya (veya alışılan deyimle, politikaya ağırlığını koymaya) itmektedir. Bundan dolayı eskiden Batıda, ötedenberi ve bugün bizde olduğu gibi; bu durum iktidarlara egemen sermaye çevrelerini, bu sosyal bilincin (yani sınıf bilincinin) güçlenmesini önliyecek tedbirlere başvurmaya yöneltmiştir. Günümüzde bizde bunun sayısız örneklerini günlük gazetelerden bile izlemek mümkündür. İşçi politika alanında gerçek etkinliğini; yukarıda değindiğimiz gibi, sadece toplumun bir bireyi ve bir vatandaş olarak düşünce ve çıkarlarına uygun bulduğu partileri desteklemekle değil, ancak kendi örgütlerile yani işçi sendikalarının (ve özellikle bunların en üst örgütlerinin) politikada etkin bir rol oynamalarile sağlıyabilir.

Böylece karşımıza sendika ve politika ilişkileri sorunu çıkmaktadır ki; bunun yanıtını bulabilmemiz için, ilk önce bu açıdan "sendika" dediğimiz işçi örgütlerinin hukukî ve sosyal açıdan kısa bir tahlilini yapmamız gerekir.

II — İşçi örgütlerinin gerçek nitelikleri ve amaçları açısından siyasal faaliyet

1. Bilindiği üzere; sendikaların doğuşu, liberalizmin geliştiği bir döneme rastlar. Bu dönemde kapitalist üretim ve ekonomi sisteminin doğal bir niteliği olarak işletme giderlerinin en önemli bir bölümünü oluşturan işçi ücretleri mümkün olduğu kadar en düşük düzeyde tutuluyor, bundan sağlanan kâr ise, sürekli olarak sermayeye katılarak (açık rekabete karşı) sermaye birikimi ve temerküzü sağlanıyordu.

Her nekadar arada geçen süre içinde işçi yığınları arasındaki huzursuzluğun işçi hareketine dönüşmesi, devletleri iş mevzuatlarını geliştirmeye ve işçiyi koruyucu tedbirler almaya zorladı ise de; kapitalist ekonomi sisteminde ve salt liberal devlet düzeninde sadece bu yasal tedbirlerle, bilinçlenen işçi sınıfının maddî ve sosyal durumunun düzelmesi olanak dışı idi.

Bu durum işçi yığınlarında ortak dayanışma bilincinin güçlenerek; kendilerinin güçlü sermaye (teşebbüsler) karşısında genellikle daha ziyade ücret ve benzeri maddî çıkarlarını korumak üzere örgütlenmelerine yol açtı. Fakat arada geçen kısa süre içinde meslek örgütlerinin (yani sendikaların) büyük bir hızla büyümelerine yani güçlü işçi örgütleri kurulmuş olmasına ve bunların işveren çevrelerile ilişkilerinde meslekî açıdan küçümsenemiyecek başarılar elde etmelerine rağmen, bu durumda sendikaların dar kapsamlı ve sadece işçi niteliğine ilişkin (meslekî) faaliyetlerile, temsil ettikleri işçi kitlelerinin geniş kapsamlı (yani en üst düzeydeki) s o s y a l s ı n ı f s o r u n l a r ı'nın çözümlenemiyeceği, bu yoldan emekçilere sosyal refah ve daha geniş özgürlük sağlanamıyacağı gerçeği ortaya çıktı. Bu gerçek işçi sınıfını, s e n d i k a l a l a n d a ö r g ü t l e n m e yanında; s i y a s a l a l a n d a dahi yoğun çaba göstermeye ve örgütlenmeye yöneltti.

Bu gelişmeye burada günümüzün Türkiye'deki gelişme dönemi açısından değiniyoruz. Bugün bize sendikal alanda örgütlenme dönemi (herkesin bildiği eksikliklerine ve sosyo-ekonomik açıdan düzensizliklerine rağmen) tamamlanmış sayılır. Şimdi karşımıza çıkan yeni dönemin başlıca sorunu ise; işçinin doğal hakkı olan siyasal şartlar karşısında en uygun olarak hangi yoldan mümkün olduğu, siyasal alanda örgütlenme yönetime girildiği takdirde bunun hangi hukukî yoldan sağlanacağıdır. Konunun açıklığa kavuşturulabilmesi için, ilk önce bundan bir yüzyıl öncesinde Batı sanayi ülkelerinde başlanılan harekete kısaca bir iki örnekle değinelim.

2. Sendikal alanda Dünyada ilk kez örgütlenen bilinçli işçi sınıfının; siyasal alanda da örgütlenme yolile toplumun tüm emekçileri ile sermaye ve teşebbüs güçleri arasında demokratik (parlamenter) yoldan bir sosyal ve ekonomik denge kurulmasına gittiği ülke, sendikal işçi hareketinin vatanı ve beşiği olan İngiltere'dir.

Nitekim İngiltere'de 1893 de sosyalistlerle işçiler tarafından "Independet Labour Party" (Bağımsız İşçi Partisi) kuruldu. Bu partinin kuruluş amaçlarında tüm üretim ve bölüşüm araçlarının ortak mülkiyete (yani toplumsal mülkiyete) dönüşmesi de yer almakla beraber; parti amaçlarına sınıf çatışması ile (yani ihtilâlci yöntemle) değil, parlamento yolile ulaşılması ön görülüyordu. Daha sonraları 1900 de toplanan bir konferansta işçi sendikalarının da üye olacakları "Labour Representation Commitee" (İşçi Temsil Komitesi) kuruldu. 1906 seçimlerinde büyük başarı sağlanması üzerine, komite ilk kurulan bağımsız işçi partisinin de katılmasile "Labour Party" (İşçi Partisi) adını aldı. İşçi Partisi kuruluşundan itibaren en büyük siyasal desteği (yani oy desteğini) ve malî desteği sendikalardan sağladı ve bugün de durum böyledir. Siyasal örgütlenmeye gelince:

Çıkarılan 1913 tarihli "Trade Union Act" diye adlandırılan kanuna göre; sendikalar bir siyasal derneğe (yani fiilen İşçi Partisine) toplu olarak üye olmaya ve malî katkıda bulunmaya karar verebilirler. Yine aynı kanuna göre; sendikalar seçimlerde diledikleri adayları desteklemek amacında kullanılmak üzere "political funds" denen "siyasal fonlar" tesis edebilirler. Nitekim 1967 de bu fonlarda birikmiş 1768000 sterling'e baliğ olduğu düşünülürse, sendikaların işçi sınıfının örgütlenmesinde ne kadar etkin bir çaba gösterdikleri orta-

ya çıkar. Bugün İngiliz İşçi Partisinin bünyesinde çeşitli sendikalar, kooperatifler ve sosyal dernekler üye olarak yer almaktadırlar. Yine İngiltere'de Parlamentoya bağlı "National Economic Development Council" (Ulusal Ekonomik Kalkınma Konseyi) ile "National Joint Advisory Council" (Ulusal Ortak Danışma Kurulu) denen iki üst kuruluşta işçi temsilcileri ile işveren temsilcileri ve hükümet temsilcileri birlikte yer almaktadırlar. Bu durumda ise, işçi kesiminin bu üst kuruluşlardak politik etkinlikleri üzerinde tartışma olanaksızdır.

İşçi sınıfının siyasal alandaki (politik) örgütlenmesine diğer bir örnek Almanya'daki gelişmedir. "Alman İşçileri Genel Birliği" (Allgemeiner Deutscher Arbeiterverein) nin 1863 de Ferdinand Lassall'ın başkanlığında kurulması üzerine; liberal iş ve ekonomi düzeni değişmeden işçi sınıfının hayat koşullarının ıslahının olanaksız olduğu ve işçi sınıfının bu amaca ancak siyasal alanda kendi politik ağırlığını bağımsız bir işçi partisine dayanarak ortaya koyduğu takdirde ulaşabileceği fikri ileri sürülüyordu. Ferdinand Lassallin ölümünden sonra, sosyalist ve marksist işçi teşekküllerinin 1875 de Gotha'da yaptıkları toplantıda birlikte kabul ettikleri programa uygun olarak kurulan "Birleşik Sosyalist İşçi Partisi" 1877 seçimlerinde parlamentoda 13 temsilcilik kazandı. Bu suretle Almanya'da sosyal demokrasinin temelleri atılmıştır.

Alman İşçi Partisinin ve ona bağlı sendikaların gerek meslekî ve gerekse siyasal alandaki başarıları, onları diğer Avrupa ülkeleri işçi sınıfları için birer örnek durumna getirmişti. Nitekim işçilerin ve sendikaların desteğile 1872 de "Avusturya Sosyal Demokrat Partisi" kuruldu. Macaristan'da da 1880 de sendikaların birleşerek bir sosyalist program kabul etmeleri üzerine, 1890 da burada da Avusturya'dakine benzer bir "Sosyalist Parti" kuruldu. Bu örnekleri çoğaltmak, burada gereksizdir; zira Batıdaki gelişme, ana çizgilerile heryerde aynıdır.

İşi hareketinin tarihsel gelişimini, yukarıdaki örnekleri de göz önünde tutarak ve bir sosyoloji kuralı olarak kısaca şöyle çizmek mümkündür: İşçi kitlesinin yoğunlaşmasile ilk önce s e n d i k a l ö r g ü t l e n m e gelişmekte yani sendikalar güçlenmektedir. Fakat işçi kitlesinin büyümesile güçlenen s ı n ı f b i l i n c i ise; işçi kitlesini, sendikal alanda örgütlenme dönemini de aşarak s i y a s a l

alanda yoğun çaba göstermeye ve siyasal alanda da örgütlenmeye yöneltmektedir. Bu gelişmede süreç, tabiatile her ülkenin ekonomik ve özellikle siyasal yapısına ve işçi sınıfının kültürel düzeyine göre değişmektedir. Bugün bizdeki durum kanımızca, işçi hareketinin sendikal alanda örgütlenme dönemini aşmak üzere olduğu ve siyasal örgütlenmeye yöneldiği bir dönemdir.

III — Bizde sendikal faaliyet olarak politika ve sınırları

1. Her nekadar araştırmalar bizde işçi hareketinin 1871'den itibaren başladığını belirtirlerse de; gerçek anlamında bir işçi hareketinin ve sendikal örgütlenmenin, ancak 1961'den yani yeni Anayasanın kabulünden sonra başladığını söyliyebiliriz. Cumhuriyetin tek parti döneminde 1938 tarihli Yasa ile "sınıf esasına göre dernek kurulması" yasaklanarak örgütlenme hakkı tamamile ortadan kaldırılmıştı.

Çok partili dönemde ise, Cemiyetler Kanunu'nun bu yasağı kaldırılarak; nihayet 1946 da iktidarda bulunan Halk Partisi 5018 sayılı Sendikalar Kanununu, bir yandan milletlerarası taahhütlerinin ve diğer yandan o zamanki Demokrat Parti Muhalefetinin baskısı altında (yani istemiyerek) çıkarmıştı. Esasen o sıralarda yürürlükte olan 3008 sayılı İş Kanunu'nun 72. ve 73. ncü maddelerile grev eylemi ceza tehdidi altında yasaklanmıştı. Toplu sözleşme konusunda ise, zoraki yani mecburî tahkim esası kabul edilmişti. Demokrat Parti zamanında çıkarılan 1956 tarihli Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkındaki Kanun ise, daha ziyade siyasal partilerin toplantı ve gösterilerini hedef tutmakla beraber, sendikal faaliyetleri de büyük ölçüde kısıtlıyordu. Türk Ceza Kanunu'nun bilinen 141 inci ve 142 inci maddeleri ise, 1933'den bugüne dek ve bugün bile sosyal ve siyasal örgütlenmeleri büyük ölçüde engelliyen önemli bir etkendir.

2. Bu arada tabiatile ülkede sanayi ve ticaret hayatı geliştikçe, çeşitli işkollarında çalışan işçi sayısının artması, işçilerin büyük sanayi bölgelerinde temerküzü ile bir meslek sınıfı halinde gruplanmaları, ortak çıkarlarının korunmasında gerekli dayanışmayı sağlıyacak gerçek örgütlenme ihtiyacını şiddetle hissettiriyordu.

1961 Anayasasile kurulan yeni "Sosyal Devlet Düzeni" bu olanağı sağladı. Nihayet 1963 de 274 ve 275 sayılı kanunlarla 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu'nun kabulü ve yürürlüğe girmelerile, sendikal alanda örgütlenme döneminin hukukî ve yasal temelleri de atılmış oldu.

Esasen arada geçen süre içinde kurulan örgütlerin (sendika, federasyon, birlik ve konfederasyon gibi) üst düzeyde de ve bu arada toplu sözleşme ve grev uygulamalarile güçlenmelerile, sendikal örgütlenme dönemi tamamlanmış oldu. Fakat, işte bundan sonradır ki; siyasal örgütlenmeye geçiş ihtiyacı belirince, Türk işçi hareketinin üst düzeyinde, Türk-İş'deki bir kriz sonucu örgüt dışında kalan ve örgüten ayrılan sendikalar bilindiği gibi 1967 de ikinci bir üst örgüt olan D.İ.S.K.'i kurdular.

Bu durum bize, tam siyasal örgütlenme döneminde işçi hareketinin parçalandığını ve gelişme gücünden önemli ölçüde kaybettiğini göstermektedir. Aşağıda nâçizane kişisel görüşlerimiz ve önerilerimizi sunmadan, burada ilk önce bizdeki işçi hareketi için çok önemli söz konusu krizin nedenleri üzerinde durulması gerektiği kanaatindeyim.

3. Bize göre krizin başlıca nedenlerinden belkide en önemlisi, herşeyden önce Türk-İş'in "Partiler Üstü Politika" denen tutumu idi. Nitekim 14.1.1971 tarihli "Dörtler Raporu" ile 2.7.1971 tarihli ve "İşçi hareketleri için sosyal demokrat düzen" adlı 12'ler raporunda ileri sürülen eleştiri ve reform önerileri de, yanılmıyorsak bu yönteme karşı tepkilerdir. Öyle ise, partiler üstü politikanın anlamı nedir?

Kelimelerin tefsiri yolile bir mana çıkarmaya çalışırsak; bize göre bunun anlamı, hiçbir siyasal parti doğrultusunda olmadan, sadece kendine dönük bağımsız bir yol izlemektir. Bu yol nedir ve bununla ne sağlanabilir? Olsa olsa toplu iş sözleşmeleri ve grev yöntemlerile örgüt mensuplarına bir miktar madî olanak sağlanabilir.

Nitekim şimdiye kadarki uygulamalar bu yolda olmuştur. Bu yol ise, sadece **"Ücret bilincine dayalı Sendikacılık"** dır ki, yukarıda açıkladığımız örneklerden de anlaşılacağı üzere, bize göre en üst düzeydeki bir işçi örgütünü sadece alelâde bir meslek örgütü düzeyinden öteye götürmez. Gerçekte işçi sendikalarının belirli bir doktrine

ve belirli bir dünya görüşüne bağlı olarak açık bir sendikal eylem türü ile faaliyette bulunmaları; bunların (birer sosyal örgüt olarak) yapıları gereği olduğu kadar, gelişmelerinin de biricik koşuludur. Kaldı ki "Partiler üstü politika" deyimi, işçi çevrelerinde benim kişisel olarak yaptığım bir incelemede gördüğüm gibi, biraz da allerji ve tepki yaratan kapalı, anlamsız ve hatta sevimsiz bir tanım etkisi yapmaktadır. Buna mukabil sendikal hareketler, kitleleri harekete geçiren kitle eylemleri olarak gayet açık, güçlü anlamlı ve sağlam bir fikre dayanan sloganlarla yürütüldüğü takdirde, ancak bu koşullarla başarı sağlıyabilirler. Bu arz ettiğim husus önemli bir sosyoloji kuralıdır. Meselâ "Partiler üstü politika" yerine bize göre **"Bağımsız** politika" deyimi kabul edilmiş olsaydı; hiç olmazsa "bağımsız" yani hiçbir siyasal partinin fikir ve tüzüğü doğrultusunda olmıyan ve sadece işçi çıkarları amacına yönelik faaliyet gösteren bir meslek örgütü anlamına gelebilirdi.

4. Sendikalar, nitelikleri bakımından "sosyal" örgütlerdir. Bu itibarla faaliyetlerinde sadece toplu sözleşme ve grev yöntemlerile yani "ekonomik mücadele" yolile amaçlarının gerçekleştirmeleri olanaksızdır. Zira ekonomik mücadele insan yaşantısının sadece bir bölümüne ilişkin eylemdir. Halbuki işçinin sosyal yaşantısının tümünü kapsıyan, toplum içindeki sosyal durumunu pekleştiren çabaları ekonomik mücadelenin çok daha üstünde ve en geniş kapsamlı bir sosyal hareketi zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle ekonomik mücadele ve çabalar yanında daha yukarı bir aşama olarak sendikaların "sosyal ve politik çaba ve mücadele" yolile de faaliyetlerini tamamlamaları, nitelikleri ve varlıkları gereğidir.

Biz şimdiye kadarki uygulamada ise, bazı ileri gelen sendika yöneticilerinin, aslında sendika ve işçi hareketi düşüncesine tamamile ters düşen doğrultudaki siyasal partilerin temsilcileri olarak Parlamentoda yer aldıklarını ve almakta olduklarını görmekteyiz. Bu sayın kişiler hiç olmazsa, bağımsız temsilci olarak salt işçi çıkarları doğrultusunda parlamenter faaliyette bulunmuş olsalardı, tutumları işçi sendikası üyeliği ve yöneticiliği niteliklerine her halde bize göre daha uygun düşerdi. Misâl olarak arz ettiğim bu gibi tipik olaylar ve kişisel tutumlar, günümüzün bilinçlenmiş işçi çevrelerinde sadece güvensizlik yaratan ve dolayısile işçi örgütlerinin çözülmelerine ve yıpranmalarına neden olan eylemlerdir.

Genellikle bizde ve özellikle üst işçi örgütlerinde görülen önemli bir tutarsızlık, ekseriyetle bu örgütlerin tüzüklerinde belirtilen ilkelerle bunların uygulaması arasında göze çarpan çelişkilerdir. Bu çelişkilerin bazen kişisel tutum ve davranışlardan ve şahsî çıkar düşüncelerinden ileri geldiği de, bir gerçektir. Bu gibi hallerde örgüt krizleri nedeni (halk dilindeki deyimle "bir sandalye kavgası" diye adlandırılan) şahsî çekişmelerdir ki, örgütleri yıpratan önemli nedenlerden biridir. İlke ve eylem çelişkilerinin, özellikle üst örgütler içindeki gerginliklerin artmasına ve hatta bölünmelere yol açması da, doğal bir sosyoloji kuralı gereğidir.

Tabiatile örgütleri burada eleştirmek bize düşmez. Buraya kadar değindiklerimizde ise, sadece üst örgütlerin içine girdikleri bu son gelişme döneminde ne yapılmalıdır ve başlıca aksıyan hususlar nelerdir, sorunlarına yanıt bulmak içindir.

IV — SONUÇ

(Sendika ve siyasal faaliyet) sorununda çeşitli alternatifler

1. Toplumumuzun bugünkü sosyal ve siyasal ortamına göre sendika ve politika ilişkilerinde yöntem ne olabilir sorununun çözümünde bize göre; ilk önce işçi örgütlerinin, belirli bir doktrine ve belirli bir dünya görüşüne bağlı olarak açık bir sendikal eylem türü ile faaliyette bulunmaları zorunludur. Tabiatile benimsenecek bu dünya görüşü veya doktrinin sadece emekçi çıkarı ve işçinin refahı doğrultusunda olması temel koşuldur. Günümüzde özellikle politika alanında kavram kargaşalıklarına neden olan "milliyetçilik" kavramı ise, burada genel toplum çıkarları ve refahı içinde emekçi ve işçinin çıkarlarının korunması ve refahının sağlanması amaçlarına yönelik bir yöntem kuralı olarak ele alınabilir.

2. Üst kuruluşlarca benimsenen doktrin veya Dünya görüşü, tabiatile ancak bugünkü Anayasa düzenimizin doğrultusunda ve sınırları içinde yer alabilecek bir ilke olabilir. Örneğin, ekstrem yani özgürlükleri yok etme amacına yönelik bir marksist (güdümlü sosyalist) ideolojinin benimsenmesi ve örgüt tüzüklerinde yer alması

mümkün değildir. Buna karşılık "sosyal demokrasi" ilkesinin benimsenmesi; günümüzün ekonomik, sosyal ve siyasal koşulları içinde normal sayılmaktadır. Fakat böyle bir doktrine mutlak surette bağlı kalınmasında da bir zorunluluk tabiatile söz konusu değildir. Meselâ partilerüstü politika yerine, "işçi veya emekçi hakları doğrultusunda bağımsız politika ilkesi" de benimsenebilir.

3. Siyasal parti ilişkilerine gelince: Bilindiği gibi 274 sayılı Kanunda sendikalar için siyaset yasağı vardır (mad. 16). Fakat bu yasak mutlak ve katı değildir. Bunun anlamı sadece doğrudan doğruya fiilî siyasal eyleme girişilemiyeceğidir (meselâ seçimlere ve seçim propagandalarına bilfiil katılmak yasaktır). Fakat dolayısile (dolaylı) politika yapmak ve bu açıdan sendikaların ilkelerine uygun siyasal partileri desteklemeleri mümkündür (bak. Adil İzveren, İş Hukuku, 1974 sah. 255 vd.).

Bugünkü Hukuk düzenimize göre, sendikaların ve özellikle üst örgütlerinin siyasal partilerle organik bir bütünleşmeleri yani bunlara üye olmaları mümkün değildir. Fakat sendikalar, İngiltere'de olduğu gibi; Sendikalar Yasasında bir değişiklik yapılmasile bu önemli hususun gerçekleştirilmesi yolunda her türlü çabayı harcamalıdırlar. Sendikaların ayrıca bir siyasî parti kurmaları bize göre bugünkü şartlar altında fazla bir yarar sağlamaz. Aslında bunun mücadelesinin 1961 yılları sıralarında yapılması gerekirdi. Siyasal partilerden işçi hak ve çıkarlarına en uygun doğrultuda olanlarının desteklenmesi ise, bize göre işçi örgütleri için kaçınılmaz bir zorunluluktur. Buradaki yöntem ise, tabiatile dolaylı bir politika yöntemi olabilir. Meselâ üst kuruluşların seçimlerde kendi adaylarını doğrudan doğruya veya kendi ilkelerine uygun siyasî partilerin listelerinden parlamentoya sokmaya çalışmaları, kendileri için kaçınılmaz bir zorunluluktur.

4. Anayasamızın 46 ncı madesi, sendika özgürlüğünü mutlak bir iktisadî ve sosyal temel hak olarak tanımıştır. Bu bakımdan birer "sosyal örgüt" olarak sendikaların kendi meslekî ve sınıfsal çıkarları doğrultusunda siyasal faaliyette bulunmaları nitelikleri gereğidir. Bu bakımdan 274 sayılı Sendikalar Kanununun 16 ncı maddesinde yer alan siyasal faaliyet yasağı, aslında Anayasanın 46 ncı maddesi genel kuralının özüne ve ruhuna aykırıdır. Bu yasağın kaldırılması için

çaba harcanması ve gerektiğinde Anayasa Mahkemesine başvurulması, sendikaların siyasete ağırlıklarını koymaları konusunda en önemli çaba olmalıdır. Çünkü en üst düzeydeki haklar ve çıkarlar, ancak siyasal alanda yoğun çaba gösterilmesi ile sağlanabilir ve korunabilirler. Nitekim bugün ülkenin sermaye kesiminde işveren örgütleri, ticaret ve sanayi odaları ile sağ siyasal politikanın açıkça bütünleştiğini görmekteyiz. Aynı şey işçi kesimi için de geçerli olmalıdır.

5. İşçi örgütlerinin diğer önemli ve kendilerine güç kazandıracak ilişkileri de, başka sosyal örgütlerle olan ilişkilerinin sıklaştırılması olmalıdır. Meselâ 624 sayılı Devlet Memurları Sendikaları Kanunu 1971 döneminde ortadan kaldırılarak, memurların sendikal örgütlenme hakları ellerinden alınırken, işçi sendikaları kesiminden en küçük bir tepkinin bile gelmediğini yanılmıyorsak saptamış bulunuyoruz. Halbuki sekizyüz bin küsur memur emekçinin sendikal örgütlenmesinin, Türk işçi hareketine de pek büyük güç katacağı, ortak çıkar ve hakların savunulmasında büyük yararlar sağlanacağı açıktır. Unutulmaması gerekir ki, memur kesimi emekçileri kültür düzeyleri bakımından, sosyal sınıf bilincinin gelişme olanağı en çok olan bir sosyal gruptur. Aynı durum, kooperatiflerle olan ilişkiler için de söz konusudur. Kooperatifler, ekonomik ve sosyal nitelikleri yönünden işçi kesimi ve sendikalarla en ziyade sık ilişkileri bulunması gereken örgütler olmaları gerekirken, bugün istatistikleri tetkik ettiğimizde, sendikaların kooperatiflerle ilişkilerinin çok daha gevşek olduğu müşahade edilmektedir. Halbuki kooperatiflerin işçi sendikalarına bir yandan malî destek sağlarken, diğer yandan sendikal örgütlerin üyeleri arasında sosyal dayanışmayı çok daha etkili olarak pekleştirebileceği, herkesin bildiği bir gerçektir.

6. Sendikaların ve üst örgütlerin sosyal denge açısından, sermaye çevreleri karşısında kendilerine güç sağlıyan en önemli vasıtaları "grev" eylemidir. Anayasanın 47 nci madesine göre; işçilere ve dolayısile sendikalara mutlak bir iktisadî ve sosyal hak olarak greve başvurma hakkı tanınmıştır. Bununla beraber grev hakkı, bugünkü düzenleme biçimile 275 sayılı Kanun kuralları muvacehesinde o kadar daraltılmıştır ki, etkinliği son derecede sınırlı kalmaktadır. Özellikle politik amaçlarla yapılan grevlerle destek ve sempati grev-

leri yasaktır ve ceza müeyyidesi altındadır. Genel grev de aynı şekilde bu yasakların en başındadır.

Gerek genel grev ve gerekse destek ve sempati grevleri; sosyal dayanışmanın güçlenmesinde ve işçi kitlesinin sermaye ile olan ilişkilerinde güç dengesini sağlamasında en önemli vasıtalardır. Bize göre bu türden grevlerin 275 sayılı Kanunla yasaklanmış olmaları ve grev hakkının bu şekilde son derece kısıtlanmış bulunması, Anayasa ile sağlanan bir iktisadî ve sosyal hakkında özüne dokunulan bir biçimde kısıtlanmasıdır ki, bugünkü Anayasa düzenine aykırıdır ve bu bakımdan bu hükümlerin iptali için çaba harcanması gerekir.

Genel grev aslında Batı tatbikatında da son derece sınırlı olarak başvurulan ve kullanılan bir mücadele vasıtasıdır. Fakat işçi hareketinin aktif politikaya ağırlığını koyabilmesi için, bundan yararlanılması zorunludur.

Buraya kadar sunduğum hususlarla bazı sorunlara yanıt verebildiğim ümidile, beni dinlemek sabır ve zahmetine katlandığınızdan ötürü teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

soru

ERDOĞAN BALCI

HAVA-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI

Muhterem meslekdaşlarım, sayın hocalarım, önce havacı kardeşlerimizin sevgisiyle görüşlerime başlayayım.

Arkadaşlar, tarihin her devrinde olduğu gibi içinde bulunduğumuz günlerde ve daha gelecek günlerde de emekçi üzerinde çeşitli spekülasyonlar oynanmaya devam edecektir. Dün sermaye işçi ilişkilerinde olan ağır spekülasyon spekülatif davranışlar maalesef bugün başka bir yöntemle içimize sızma temayülü göstermektedir. Nedir bu? Türk işçisine siyasal bilinçlenme veya aksi yönde bir münakaşa ve müzakere ortamı açarak birlik ve beraberlik havasını dağıtmak. Arkadaşlar, Türk işçisinin en büyük örgütü olan Türk-İş'imize son yıllarda kendini gösteren bu davranış açıklıkla söylemek gerekirse rahmetli Başkanımızın, Seyfi Demirsoy'un, o büyük liderin sözünde yatan bir gerçekle sınırlamak, noktalamak ve simgelecek gerek. "Ankara'da bir Hükümet vardır, Ankara'da bir Başbakan vardır, ama

cevap

Prof. Dr. ADİL İZVEREN

Evvelâ, ilk konuşmacı arkadaşımızı cevaplandıracağım. Bir kere dediler ki, işçi sınıfı üzerine yani biz sosyal bilinçten ve aynı zamanda politik bilinçlenmeden sınıf bilincinden hareketle işçi örgütlerinin siyasete ağırlıklarını koyması gerektiği açısından işi ele alıyorduk. Acaba bu bir spekülasyon mudur işçiler üzerinde dediler; benim anladığıma göre. Sonra bir de iktisadi politika mı yoksa siyaset mi? dediler, benim anladığıma göre. Şimdi, beyler, ben bu toplantıya gelirken bu toplantıyı yani tebliğ sunmak üzere geldiğim toplantıyı bir aile toplantısı kabul ederek ve saydığım, kendilerine de inandığım yönetici arkadaşlarım talepleri üzerine geldim. Binaenaleyh ben eğer kişisel görüşlerimi açıklamağa kalksaydım birçok gazetelerde makaleler yazabilirdim seri halinde, eğer benim işçi sınıfı parti yönteminde herhangi bir temayülüm veyahut da bir politik mücadele verme söz konusu olsaydı ben bunu yapardım ve benim kalemim bugün bunu yapacak güçtedir, bunu belirtmek isterim. Bunu yapmadım, sırf yine bir aile toplantısı olarak kabul ettiğim Türk-İş'te mümkün olduğu kadar kriz olmaması ve aynı zamanda böyle bir güç-

Ankara'da bir Türk-İş vardır" sözünde simgeleşen gerçek de işçi ve emekçi olduğumuz bilincini hiçbir zaman hafızalardan uzak tutmamak lâzım.

Bu girişten sonra sayın hocalarımıza bir noktayı yöneltmekte yarar görmekteyim. Özellikle Prof. Cahit Talas beyefendiye, onu değerlendiren ve devam eden muhterem hocamızın aynı görüşte birleşen bir noktasında şu görüşümüzü naçizane serdetmekte yarar görmekteyiz. buyurdular, bir yandan bağımsızlık politikasını savundular, diğer yandan muayyen bir partiyi destekleme politikası belirginleşti. Enteresan girişim sol, sağ düzey içerisindeki çalkantılar Türk işçisini adeta zihnen götürme gibi geldi bize. Oysa sormak gerek, bir ülkede kanunların öngördüğü ve bir anayasal doğrultusunda 1475 sayılı İş Kanununda kendine vücut bulmuş olan asgarî ücret komisyonu vasıtasıyla karar olmuş, asgarî ücretler dahi uygulanamaz iken, bir ülkede üretim faktörlerinden biri olan emeğin reel hedeflerine varması için emeğin içinde bulunduğu politika ne olacak, yani başlangıç noktası olan meseleler var, sormak gerek, acaba Türk işçisinin başlangıç ve varış hedefleri arasındaki bağlantıyı kurarken işçimizin siyasal iktidarlarla olan ilişkilerinde başlangıç ne olacaktır, noktasını maalesef muhterem ve değerli hocalarımda bulamadım. Şunu açıklamak istiyorum, Türk işçisinin örgütlenmemiş milyonları içerisinde asgarî ücreti dahi alamayan emek geliri ile sınırlanmış bir ortamda Türk işçisinin içerisinde iktisadî politika bilincine mi ulaştıralım yoksa siyasî bilince mi ulaştıralı teşekkülün gücünü muhafaza etmesi ve gelişmesi ve dolayısıyla Türk ekonomisine ve aynı zamanda bütün emekçilere katkısının artmasının sağlanması için, belki ufak naçiz bir katkımız bulunabilirse, diye tebliğ hazırlamak üzere geldim, yoksa şu veya bu siyasî ve sosyal istikamette herhangi bir öneride veyahut da propaganda yapmak için gelmedim. Bu bir, işçinin üst düzeyde üst düzey örgütleri vasıtasıyla bu benim sunduğum tebliğde açıklayarak belirtmeye çalıştığım hususlar bir sosyoloji kuralıdır. Yani bütün işçi örgütleri bu dönemlerden geçmek mecburiyetindedirler. Ben bunu belirtmek istedim, bu kısa tebliğde zaten örneklerle gayet ayrıntılı bilgi vermek imkânsızdır, fakat bütün dünyanın sanayie yönelmiş çevrelerindeki işçi kesimi bu deneylerden geçmişlerdir. Evvelâ sendikal örgütlenme, ve üst düzeyde örgütlerin güçlenmesiyle aynı zamanda örgütlerin ya siyasal örgütlenmeleriyle politikaya ağırlıklarını koyması söz konusudur veyahut da devamlı siyaset yaparlar ki, sayın Talas hocamızın da belirttikleri gibi, çeşitli yöntemler var. Onlara göre devamlı siyaset yoluyla, fakat her halükârda bugünkü durumda Türk işçisinin de siyasete çabasını, ağırlığını hissettirmesi zorunludur.

Şimdi, iktisadî politika mı diyor arkadaşımız yoksa politika mı? İşçinin üst örgütleri vasıtasıyla yapması gereken politika gayet tabii olarak iktisadî politikadır ama siyasî faaliyettir. İşçi üst örgütleri vasıtasıyla siyasete ağırlığını koymadan, hiç olmazsa önemli bir miktarda işçi eğiliminde olan milletvekillerini parlamentoya yani milletvekili veya sena-

lım. Nazarî anlamda civciv mi yumurtadan çıktı, yumurta mı civcivden felsefesine girmeksizin bu sorunun değerlendirmesinde yarar görmekteyiz.

Sendika ve siyasal iktidarlar arasındaki ilişkiler de parti-sendika fonksiyonlara baktığımız zaman dört önerilerini müşahade ettik, birisi sendikaların parlamentoya ağırlığını koyması babında sendikal alanda işçi hareketinin bir parti kurma noktası, ikinci yöntem, muayyen bir partiyi destekleme noktası, üçüncü nokta; muayyen bir parti ile organik ilişki kurma noktası, yani onunla birleşmek noktası dördüncü nokta; bağımsızlık noktası. Dikkat ediyorum noktalar eleştiriliyor fakat bir açıklık ortaya konmuyor, bu dört noktadan hangisine bel bağlayacağımız, bunu öğrenmek istiyoruz.

Muhterem arkadaşlar, bağımsızlığı koruma bakımından gösterilen önerilerle muayyen bir Türk işçisinin arzu ve hedeflerine uygun kendi parti politikasında işçi dâvalarını öneren bir partiyi destekleme farklı şeylerdir.

Sayın arkadaşlar işçi bilincine erişmek için yapılacak şey nedir, bunu açıklıkla ortaya koysunlar. Acaba biz bağımsızlık politikasıyla mı kendi noktalarımıza varacağız, yoksa muayyen bir partiyi desteklemekle mi bunun açıklığa kavuşması için parlamento aritmetiği içinde ağırlığı tör olarak sokmadan, işçi lehine olan kanunların çıkması söz konusu değildir. Misali, toprak çevrelerinin baskısı altında senelerden beri meselâ tarım kesimindeki işçilerin örgütlenmesine esas olacak Tarım İş Kanunu çıkmamıştır. Bunun gibi daha birçok çeşitli sosyal mevzuatımız var, hattâ Sosyal Sigortalar mevzuatında eksiklikler var, Sayın Yalçıntaş'ın Devlet Plânlamada Daire Başkanlığı yaptıkları sırada onların verdiği bir vazife üzerine 1971 yılında geniş bir rapor hazırladık, meselâ sosyal güvenlik işlerinin teşkilâtlanması diye. Bu rapor bir kenara itildi. Sebebine gelince; ağırlığını koyan bir güçse, ağırlığını koyan güç, gayet tabii olarak emekçilerin sendikaların siyasetteki temsilcileri olması gerekir. Bu yapılmamıştır. Ondan dolayı zannediyorum ki sayın arkadaşımız Erdoğan beyin sorularını böylece cevaplandırmış oluyorum.

Bir husus daha var, muayyen bir partiyi desteklemek, bağımsızlık önerisi ile nasıl bağdaştırılabilir? Şimdi, bağımsızlıktan anladığımız bizim şudur: İşçi hakları, işçi çıkarları doğrultusunda bağımsız bir politika, yoksa mutlak surette efendim şu veya bu siyasi kuruluşları desteklemek politikası değildir. Fakat tatbikatta yani uygulamada gayet tabiî sorumluluk siyasî partilerden bu temayülde olanlardan birisini desteklemek istikametinde oluşmaktadır. Bugünkü parlamenter düzenimize göre; muayyen ağırlık koyabilecek derecede işçi temsilcisi parlamentoya girmediği takdirde, yapılacak şey gayet tabii olarak bu ilkelere uygun bulunan partilerin temsilcilerini desteklemek olacaktır. Bizim bağımsızlıktan anla-

açıklıkla ortaya koyması gerek, benim söylemek istediğim, hocalarımdan beklediğim budur, unutmamak gerekir ki işçiyiz emeği savunuyoruz, söyliyeceğim bu kadar teşekkür ederim.

BİLAL ŞİŞMAN

TEKSİF SENDİKASI
BAŞKAN VEKİLİ

Değerli arkadaşlarım, Türk-İş bir sempozyum düzenledi, burada hocalarımızın düzenlenen sempozyum konularıyla ilgili bilgilerini dinlemek ve bunları alıp sorularımızı huzura getirmek suretiyle açıklığa kavuşturulmalarını istemek bize düşer. Ama görüyoruz ki maalesef bazı arkadaşlarımız bir nevi sempozyumcu gibi burada uzun vadeli sorular sormak yerine bazı konuları eleştirmek istikametine gitmektedirler. Kanaatimce sual getirmek lâzım. Hocalar söyleyecekler, beğendiklerimizi alacağız beğenmediklerimizi bir diğer tarafa bırakacağız. Nitekim sabahki konuşmasında çok değerli hocam İsmet Giritli şöyle bir deyimde bulundular ki, çok yerinde bir ifade tarzı idi. Açıktan gazel okumak doğru değildir, dedi. Bize söyleyecekler, biz de genel kurulumuzda karar vereceğiz. Burada değil.

dığımız şey bu. Şimdi gelelim Sayın Başkanın önerisine teşekkür ederim hakikaten benim gözümden de kaçmadı, fakat benim öyle arzetmek istediğim sebep, partilerüstü politikanın bir slogan olarak yıllardan beri öne sürülmesi, kongrelerde kamu oyunda bu bir allerji yaratmıştır, ben kendi yaptığım kişisel bir inceleme üzerine bir neticeye vardım. Yine bir sendika mensubu arkadaşım sorusuna cevap olarak bağımsızlık ilkesi, sadece işçi çıkarları, işçi menfaatleri ve aynı zamanda işçinin sosyal refahı üzerinde yapılması gereken çabalar anlaşılır. Bu, dolayısıyla zannediyorum ki, örgütteki krizlerin önemli sebeplerinden birisidir; şahsî görüşüme göre. Fakat diğer bir arkadaşımızın da belirttiği gibi, gayet tabiî olarak kişisel çıkarlar da söz konusudur. Maalesef bizde bu tür politikada olduğu gibi bütün meslek çevrelerinde ve gayet tabiî olarak büyük ölçüde sendika çevrelerinde de sandalya kavgaları, kişisel rekabetler, sendikaların toplu sözleşmelerdeki bugün işte reftrandum vs. çatışmaları bunlar bütün kişisel çıkarlar sebebiyle işçi örgütlerine işçi kitlesinin güçlenmesini zayıflatan yöntemlerdir, hareketlerdir. Ondan dolayı şimdi gelelim, tabandaki işçilerin eğitimi hususunda ne yapılmalı? Gayet tabii olarak sendikacılık bir kültür meselesidir. Zaten belirli bir kültür düzeyine ulaşılmadan hiçbir memlekette sendika gelişmemiştir. Suudi Arabistan'da bugün sendika söz konusu olamaz. Çünkü sendikayı besleyecek olan tabandır. Ve bu taban genişlediği nisbette ki; bu genişleme önce tabanı oluşturan bireylerin, yani işçi kitlesinin, işçinin genel kültürüne bağlıdır. Maalesef bugün bura-

Şimdi, soruyorum ben. Kanaatim odur ki eğer değerli hocam Sayın Cahit Talas 1960'da iktidar devresinde Çalışma Bakanı olmasaydı ICFTU'ya üye olma olanağına sahip olamazdık. Görülüyor ki, işçiler ve işçi sempatizanları idarede bulunmadıkları müddetçe işçilere hak yoktur, o sebeple nasıl ki işçiler sendikalara üye oldular, haklarını işverenden aldılar aynı şekilde siyasete de etkinliklerini koymak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinde haklarını almaları gerektiği kanaatindeyim. Teşekkür ederim.

EMİN BAYKAN

TEKSİF SENDİKASI
EYÜP ŞUBESİ BAŞKANI

Sayın bilim adamları, saygıdeğer arkadaşlarım, efendim geçmişte Türk-İş'e bağlı kuruluşların Türk İş partilerüstü programını savunurken dahi aslında işçi hareketine yaraşmaz emekçi sınıfının siyasal yelpazede alacağı yerde bulunmaz siyasî partilerden milletvekilleri seçmişlerdir.

Bu seçim içerisinde aynı milletvekilleri Türk-İş Yönetim Kurulunda görev almışlardı ve bunun adına da partilerüstü politika denmişti. Şimdi ise bugünkü toplantıda sendika ve partiler ilişkileri görüşülürken, önce-

da şunu üzülerek belirtmek gerekir ki, memleketimizde en kültürlü saydığımız çevrelerde bile kültür kelimesi, Avrupa'daki düzeyle kıyasladığımız takdirde ki ben yabancılarla çok fazla ilişkisi olan kimseyimdir, görüyorum. Onların âdetlerine, örflerine nisbetle, maalesef, genel kültür düzeyimiz bir kere son derece eksiktir, bu bir, ikincisi; sosyal kültür, sosyal politika bizde ancak bu son dönemde 1961 Anayasasından sonra biraz gelişmiştir. Bundan evvel sosyal bilinç, hemen hiç yok gibiydi. Biz Anayasa problemleriyle ve sosyal problemlerle, ancak Anayasanın kabulünden sonra uğraşmaya başladık ki, kendim bundan evvel Zürih'te, sosyal politika okuyan ve aynı zamanda bu işte doktora ve ihtisas yapan kimseyim. Şimdi, bu düzeyde gayet tabiî olarak biçim hiç olmazsa Avrupa düzeyine yaklaşmak için tabanı geliştirebilmemiz, yani kültürel bakımdan geniş ekonomi ve sosyal politika malûmatı sunmak ve kültür durumlarını artırmak mecburiyetindeyiz.

Bundan sonra diğer bir sayın arkadaşımızın sorularına geliyorum. 1967 de en büyük kriz demiştim ki, zannediyorum bana göre öyledir, işçi örgütlenmesinin bölünmesi, bugün meselâ, bazen ara sıra sesini işitiyoruz, bir Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunu incelemediğim için herhangi bir söz söyliyemem bu hususta; bu siyasal amaçlı bir kavram mıdır, yoksa sandalya kavgasından mı ileri gelmiştir. Şimdi burada siyasî amaçlı yöntemlerin de ve aynı zamanda ideolojilerin de tesirini ve etkilerini önemsememek, küçümsemek doğru değildir. Şu anlamdaki bugün sosyalizm, sosyal yahut solculuk filan gibi, yöntemlerle uğraşmak ade-

likle Sayın Hocamdan şu konuyu açıkça aydınlığa kavuşmasını istiyor ve cevabını bekliyorum.

Diyoruz ki, işçilerin işçi sınıfının bilincine varabilmesi için taban hangi istikamette geliştirilmesi ve eğitilmesi bu iktisadî ve siyasî yelpazede hangi sahada yer alması gerekir? Tabii ki hemen onun ötesinde onu yönetecek sendikacıların yöneticilerin de görüş istikameti de ne olmalıdır?

Ve yine halen Türk-İş içerisinde işçi hareketi sol bir düzende gelişecekse; sağcı sendikacılara ne tavsiye edecektir, onu istirham ediyorum, teşekkür ederim.

CAHİT ERHAN

YOL-İŞ FEDERASYONU
EĞİTİM SEKRETERİ

Saygıdeğer arkadaşlar, ben de arkadaşlarımıza soru sormak için çıkacaktım, fakat benden önce çıkan arkadaşlar, Erdoğan bey arkadaşımız, Türk İşçi Hareketini bir siyasî kavganın içine sokmak istenir gibi saygıdeğer hocalarımıza soru sordular.

Bu sempozyumu Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu tertipledi. Hocalarımızdan da ricada bulunta bizim memlekette hattâ memleketin üst kültürlü saydığımız veya öyle sandığımız çevrelerinde bir moda halindedir. Fakat bir de bakarsınız ki, meselâ en aşırı bir sol partinin lideri meselâ, uşakların yemeğini önüne getirdiği gayet lüks bir hayat süren kimse olabilmektedir. Şimdi, bunun yöntemi ile politik ideoloji arasında ne gibi ilgi vardır. Yani bizde birçok şeyler gösterişten ibarettir. İkincisi, birçok ideolojiler kopya çekerek maalesef bunu bir hoca olarak ve üzülerek belirtmek isterim, olduğu gibi aktarılmakta, kamuoyuna sunulmaktadır. Sola gelince bunları meselâ marksizm anlamında bilimsel sosyalizmden imtihana çekseler zannediyorum ki hepsi sınıfta kalırlar. Fakat, bu bilinmeden sol istikametinde nasıl bir ideolojik gelişme sağlanabilir? Mümkün müdür, değil midir? Bir misal vereyim: Almanlarınki; ben Almanya'da ve harb içinde anyı zamanda nasyonal sosyalizmin Hitler devrinde de bulunmuş bir insanımdır. Hitler devrinde bile Berlin Üniversitesinde bilimsel sosyalizm okunuyordu, bunun anlamı ki, nasyonel sosyalizme yani tamamiyle sağ faşist idareye, taban tabana zıt ve bütün komünistleri temizlenen bir ortamda üniversitede okutuluyordu. Sorduğunuz zaman, bu gelişmelerin esası temeli budur. Evvelâ bu bilinmeden mücadele yapamazsın ki, onun için bizde bütün sosyal hayatımızda yani sendikal harekette değil, işçi hayatında değil bütün sosyal hayatımızda tamamiyle birçok sorunlar üst düzeyde kalmaktadır. İncelenmeden yani esasına inilmeden, zannediyorum ki asıl krizin sebebi budur. Şimdi, meselâ bizde tabanı kopuk birçok sosyalist partiler vardır. İşte Emek-

dular sendika-parti ilişkileri nasıl olmalıdır? Hocalarımızın bu hususdaki görüşünü tabiî Türk-İş istedi ve sayın hocalarımız da zahmete katlandılar, bu tebliğleri sunmak üzere buraya kadar geldiler. Bu soru eğer tartışılacaksa, bunu Türk-İş'ten sormak lâzım, eğer bu hataysa, bunu yapmak hataysa bunun yeri bura değil, ben onu açıklamak için söz istemiştim, teşekkür ederim.

İLHAMİ PARLAKDEMİR

ŞEKER-İŞ SENDİKASI
GENEL SEKRETERİ

Ben de Sayın Hocama bir iki soru sormak isterim. Yanlış anlamadımsa, muhterem hocam konuşmalarında 1967 senesinde Türk İşçi Hareketi en büyük krizi geçirdiği bir anda Disk'in doğuşundan bahsetti, halbuki biz 1967'leri hattâ 1970'lere kadar olan dönemi Türk İşçi Hareketi için en başarılı bir dönem olarak kabul ediyoruz. Bu, Disk'in doğuşu siyasî bir amaca mı dayanıyordu, yoksa Türk-İş bünyesinde sandalye kaybeden, koltuk kaybeden insanların kendi çevrelerinde kurmuş oldukları ikinci bir kuruluş mudur?

İkinci olarak daha önce hocalarımızın da değindiklerine bir ilâve olarak siyasî partiler karşısında işçi çi Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, bunların seçimlerdeki etkinliklerini görüyorsunuz ve bundan sonraki birçok zamanlarda zannediyorum ki tabanları söz konusu değildir kanaatime göre.

Öneri olarak hiçbir surette ben demem ki, mutlak surette şu parti veyahut Halk Partisi desteklensin. Gayet tabiî olarak bu sorun üst örgütlerin kendi politik görüşlerine, yöntem ve ilkelerine bağlı bir hususdur. Şimdi, diğer bir soru da işçi örgütlerinin bölünmesi idi. Zannediyorum ki, bölünme hususundaki görüşlerimi de sunmuş bulunuyorum, başka bir soru yoksa ki, cevaplandırdığım kanaaitndeyim, teşekkür ederim.

Şu hususu da sözlerime ekliyeyim. Kanaatimce işçilerin ve dolayısıyla üst örgütler yani konfederasyonların ve dolayısıyla Türk-İş'e büyük bir görev düşmektedir, siyasal alanda etkinliğini göstermeden, işverenlerin anlamsız keyfî hareketlerine set çekmeleri ile bu hareketin önlenmesi mümkün değildir. Yani siyasal yoldan, kanun yoluyla, yasal yoldan, yasalarda yapılacak değişikliklerle işçi lehine teminat teşkil edecek bazı yasal kurallar kararı alınıp da yürürlüğe konmadan bu eylemler devam edecektir. Benim şahsî görüşüm budur.

İkincisi; sağ sol kavramlarına gelince; bugün sağ sol zannediyorum ki kâfi derecede belirlenmiştir. Yani pek çok meslek çevrelerinde meselâ bundan 10 sene evveline gelinceye kadarki dönemi düşünecek olursak ve mukayese edersek, bugün önemli bir gelişme vardır, bugün sol ve sağ kavramını aşağı yukarı herkes bil-

hareketinin başarılı olabilmesi için, benim şahsî kanaatim, bugünkü seçim düzeyinde oy seçimi üzerinde zenginlerin bir uğraşı sahası olan siyasette, acaba, işçi hareketi nasıl başarıya ulaşabilir? Diğer belirtilen 4 unsurdan sonra Türk İşçi Hareketi bir tek parti bünyesinde toplanırsa, kendisi bir parti kurabilir mi?

Bir şey daha, hasseten bütün öğretim üyelerinden ve sunuculardan da rica edeceğim. İşverenlerin tek çatı altında toplandığı ülkemizde bütün sendikaların Türk-İş Konfederasyonu ile ve çeşitli bağımsız sendikaların da birleşmesi, siyasal yönden işçi hareketini başarıya götürebilir mi?

Bir de şunu belirtmek isterim, hocalarımız İngiltere'den, Amerika'dan, Almanya'dan, İsveç'den ve çeşitli Avrupa ülkelerinden, çeşitli örnekler verdiler. Bu toplantılara iştirak eden işçi hareketinin en yetkili temsilcileri bu saatlerde; biz bu konuşmaların bir çoğunu artık tabanda işyerlerinde en küçük seminerlerde işliyoruz, bu toplantılarda bugünkü koşullar içerisinde işçi hareketinin siyasette gerçek yönünü ve Türk-İş'i idare edenlerin bu siyasete hangi noktada ağırlık verdiklerini, açıkça belirtselerdi daha iyi olurdu, teşekkür eder, saygılar sunarım.

mektedir. Yalnız maalesef bazı partilerimiz ve politikacılarımız bu kavramları bilerek veyahut da bilmeyerek birbirlerine karıştırarak kamuoyuna sunmaktadırlar. Zannediyorum ki sağ sol çekişmeleri bundan ileri gelmektedir. Bugün meselâ sosyal demokrasi istikametinde her türlü bir gelişme bugünkü sosyal devlet Anayasa düzenimize göre açıktır. Fakat şöyle bir soru ortaya atılırsa peki, bütün üretim araçları üzerindeki mülkiyet ortadan kaldırılabilir mi, kaldırılamaz mı? Bugünkü Anayasa düzeni kaldığı müddetçe kaldırılamaz. Sebebine gelince, Anayasada 8. ve 11. maddelere göre mülkiyet hakkı mutlak bir hak olarak kabul edilmiştir. Temel haklardandır ve aynı zamanda bu mülkiyet hakkının temel hak olarak özüne dokunulamaz. Binaenaleyh özüne dokunulmayınca, dolayısıyla bu hak kaldırılamaz. Aksi halde Rusya'da olduğu gibi biliyorsunuz 1917 ihtilâlinden sonra hepsini kamu mülkiyeti olarak kamulaştırdılar ve dolayısıyla özel teşebbüsü de kaldırdılar. Bu bir sistem meselesidir. Fakat sosyal demokrasi istikametinde ne olabilir? Yani bugünkü Anayasa düzenine göre bir siyasi ilke kabul edilerek uygulanmağa kalkılırsa, meselâ işçi lehine veyahut emekçiler lehine yönetime katılma, yönetimden sosyal adalet yani ekonomik eşitlik anlamında sosyal adalet ilkesi olarak emeğinin gerçek payını almak üzere meselâ işçilerin yönetime katılmaları ve hattâ kâra da katılmaları söz konusu olabilir. Ve buna ekonomik demokrasi ve endüstriyel demokrasi vs. denmektedir. Seminerlerde de uzun uzaıya Sayın Sabahattin Zaim hocamızın katıldığı toplantılarda geniş tartışma mevzuu olmuş-

ÖZKAL YİCİ

PETROL-İŞ SENDİKASI
GENEL SEKRETERİ

Pek sayın hocamız ifadelerinde, bir sürü dar anlamda mesleki bilinç öncelikle işçide uyandı ve ondan sonra da daha geniş anlamda sınıf bilinci, gittikçe gelişiyor, uyanıyor dediler. Bu anlamdaki bilinç içerisinde Sayın Balcı'nın da biraz önce ifade ettiği gibi gerçekten birtakım sıkıntıları var Türk İşçi Hareketinin. Asgarî ücretler uygulanmıyor, bir kısım işyerlerinde hâlâ sendika yok. İşverenler sendikaları işyerlerine sokmamakta ve sarı sendika kurdurmak olanağını bulabiliyor. Mevcut yasalar kendilerine bu olanakları rahat rahat veriyor asgarî ücreti uygulamama olanağını dahi buluyorlar. Bu yasalarla bu olanaklar işçinin siyasete ağırlığını koymadan giderilebilir mi? Öncelikle bunu rica edeceğim.

İkincisi, sağ sol kavramı, yine burada dile getirildi. Sağ-sol kavramı ve kargaşası ve mücadelesi dışardan mı işçi sınıfı hareketine empoze ediliyor? Yoksa işçinin ve işverenin bulunduğu yerde, eşyanın tabiatı icabı, sağ-sol mücadele temelde yatan bir unsur mudur? Esasta var mıdır? Yoksa dışardan zoraki bir kısım hocaların açıklamalarıyla mı getiriliyor bu konuda açıklamanızı rica ediyorum.

tur. Şimdi, bu durumda zannediyorum ki sağ sol çatışmalarına sebep gereksiz parti taktikleridir. Herkesin malûmu. Bu bir. İkincisi; memlekette bugün herşeyden evvel bir özgürlük ortamının, ana gerçek anlamda bir özgürlük ortamının geliştirilmesi ve sağlanması lâzımdır. Bu sağlandıktan sonra bütün çıkar çevrelerinin yani gerek işverenler ve teşebbüs çevrelerinin, gerekse işçi çevrelerinin işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda sağduyu ve bunların kendi siyasal ve ekonomik güçleri bir denge sağlanabilir. Ve bu suretle biz buna toplum politikasında, sosyal politikada sosyal denge demekteyiz ki; Avrupa'daki gelişim bu istikamettedir. Meselâ bugün Alman Sendikalar Birliği geçen seneki istatistiklere göre arzediyorum elinde bulundurduğu fabrikalar, müesseseler ve sigorta şirketlerinin toplam kıymeti 316 milyar marktır. 6 ve 7 ile çarpın bakın Türk parası ile ne ediyor. 1973 senesinde ben Bavyera mıntıkasında bulunuyordum o zaman metal işçileri sendikasının grevi söz konusu oldu. O grevde, işverenler evvelâ bir grevi kınamaya kalktılar ve siz greve dayansanız dayansanız ancak bir ay dayanırsınız diye. İşverenler de durumu biliyordu, yani işçilerin ellerinde 316 milyar marklık imkân bulunduğunu. Ve belki bir iki sene daha grevi destekleyecek miktarda güçleri olduğunu da biliyorlardı, nihayet istenen yüzde onüç zammı bir hafta sonra kabul etmek zorunda kaldılar. Binaenaleyh işçi sendikalarının meselâ aynı zamanda kooperatifler vasıtasıyla ve bu gibi maddî birikimlerle de güçlerini geliştirerek sosyal ve siyasal düzende etkinliklerini sağlamaları mümkündür. Bilmiyorum cevaplandırabildim mi? Teşekkür ederim.

tebliğ (4)

Prof. Dr. Sabahattin ZAİM

Sayın Başkan,

Türk-İş'in muhterem delegeleri,

Ülkemizin iktisadî ve sosyal tarihinde son derece müstesna bir mevkii olan Türk-İş'in muhterem yöneticilerinin, memleketimizin içinde bulunduğu bu önemli devrede yine ülkemizin menfaatlerini sağlamak amacıyla giriştiği bu güzel teşebbüsü de taktirle karşılar, kendilerini tebrik ederim. Ayrıca, bu vesileyle aşağı yukarı yirmi yıldan beri çeşitli vesilelerle eğitim sahalarında beraber bulunduğumuz işçi kardeşlerimizle de yeniden buluşmak imkânını bendenize bahşettikleri için de, muhterem yöneticilere teşekkürlerimi arz ederim. Buradaki konuşmalarımız esasında bir dertleşme mahiyetinde olacaktır. Amacımız, sendikaların ve bilhassa Türk-İş'in siyaset sahasında ve siyasî partiler karşısındaki tutumunun aydınlığa çıkmasını sağlayıcı bir fikir alışverişinde bulunmaktır. Bendeniz de aklımın erdiği, dilimin döndüğü kadar bu konudaki düşüncelerimi arzetmeye çalışacağım. Dün, muhterem arkadaşlarımız sizlere bu hususta kıymetli görüşlerini takdim ettiler; bugün de bendeniz devam edeceğim. Fikirler arasında zaman zaman tedahüller olabilir; bunu mümkün mertebe önlemeğe çalışacağım. Bendenizin meseleyi ele alış tarzım şöyle olacaktır: "Türk-İş'in siyasî partiler karşısındaki ve siyaset sahasındaki tutumu ne olmalıdır?" diye bir sual sorulduğuna göre, hareket nok-

tamız, Türk-İş'in yani bir sendika teşekkülünün ve bir Konfederasyonun siyasî fonksiyonlarının ne olması gerektiğinin tahlilinden başlayacaktır. O zaman konuya şöyle başlamak gerekir. Türk-İş, Türkiye'deki bir üst sendika kuruluşudur ve Türkiye dünyamızdaki devletlerden bir tanesi olup, 40 milyon nüfusu temsil etmektedir. Tabiatıyla biz dünyada yalnız olmayıp, bir caima içinde bulunduğumuzdan bir takım akımların bütün ülkelerde tesiri olmaktadır. Acaba bizdeki durum nedir? Bütün dünyada sendikalar hep aynı tipde sendikalar mıdır? Bu sendikaların fonksiyonları nelerdir ve siyaset sahasındaki fonksiyonları nasıl tezahür etmektedir? Konuyu böyle ele aldığımız zaman meseleye yaklaşım tarzımızın daha faydalı olacağı kanaatindeyim. Sendikaları çeşitli şekillerde tasnif etmek mümkün olmakla beraber, şöyle bir tasnif yapmakta yarar görüyorum. Nazari olarak birinci tip sendika daha ziyade Amerika Birleşik Devletlerinde görülen işletme tipi sendikacılık olup, tamamen gündelik iktisadî problemlerle uğraşan bir sendika türüdür ve daha çok işyeri sendikaları hüviyetindedir. İkincisi, demokratik sendika tipidir. Umumiyetle Batı Avrupa modelinde görülen; karma ekonomiye dayanan, sosyal adaleti, ve tam istihdamı benimseyen bir ülkenin sendika tipidir. Üçüncüsü, sınıf esasına dayanan sendika tipidir. Bu da kara Avrupa'sında daha çok Fransa, İtalya'da görülen ve ikinci modelin biraz daha değişmiş şeklidir. Dördüncü model, güdümlü sendika tipidir. Bütün otoriter rejimlerde ve bilhassa kollektivist sistemlerde görülen devlet sendikası tipleri bu guruba girer. Beşincisi de, zaman zaman ülkelerin buhranlı anlarında fonksiyonlarını artıran anarşist sendika tipidir. Esasında bu sendika tipleri teorik tiplerdir ve tatbikatta aşağı yukarı hiç bir ülkenin sendikaları bu modellerin herhangi birine tıpa tıp uymaz. Tatbikat karmaşıktır. Her ülkede bu sendikaların çeşitli karışımları vardır ama, belli bir modelin ağırlığı olabilir. O bakımdan, teoriler ve modeller yönünden yapılan tefrikler eğitim bakımından faydalıdır; fakat tatbikat daima karmaşıktır. Şimdi bu farklı sendika tiplerinin tabiatiyle farklı metodları da olmaktadır. Bu farklılık sendikaların fonksiyonlarında görülmektedir. Sendikaların iktisadî, meslekî ve sosyal-siyasî olmak üzere üç türlü görevi vardır. Bu fonksiyonları ifa etme hususunda ve metodlarında bu sendika tiplerinin farklı davranışları söz konusu olmaktadır. Meselâ birinci tip sendikayı ele aldığımız zaman bu sendika tipi, ismi üstünde

işletme sendikacılığı olduğuna göre, sadece işletme içindeki işyeri problemleriyle meşgul olacak, siyasî fonksiyonları zayıf kalacaktır. Belki sosyal fonksiyonları ile meslekî fonksiyonları genişleyecektir. İkinci tip sendikada, yani demokratik tip sendikacılıkta her üç fonksiyon da işlemekte, fakat ülkenin sosyal, siyasî ve iktisadî yapısına göre bu fonksiyonların ağırlık kazanma nispetleri zamana ve mekâna göre değişmektedir.

Üçüncü tip sınıf sendikacılığında da aşağı yukarı aynı manzarayı görüyoruz. Orada belki iktisadî konular daha ziyade belli bir açıdan geliştirilmeye çalışılmaktadır. Dördüncü güdümlü sendikacılık tipi enteresandır. Çünkü bu sendikaların iktisadî fonksiyonu yoktur. Yani sendikaların bir baskı unsuru olarak, cemiyetin gelir bölüşümünde, bir sınıfın payını çoğaltma bakımından ve devlet karşısında bir kudret gurubu olarak fonksiyonu ortadan kalkmaktadır. Geriye sendikanın sosyal ve siyasî fonksiyonu kalmakta, veyahutta devletle paralellik arzeden bir sendika tipi ortaya çıkmaktadır. Rus sendikacılığı böyle bir sendikacılık tipidir. Beşinci tip sendikacılık ise, anarşist sendikacılıktır; bu sendikalar demokratik cemiyetlerde ortaya çıkan bir sendika tipi olup, genellikle belli bir amacı, anarşist veya marksist bir gayeye ulaşmak için sendikal vasıtaları seçim, parlamento, grev hakkı ve toplu sözleşme gibi demokratik müesseseleri kullanmakta, fakat bunları meslekî ve sosyal sendikacılığı takviye zımnında değil, farklı ve bağımsız bir amaç için kullanmaktadır. Amacı da, cemiyetteki düzeni, sistemi, rejimi değiştirmek, marksist veya anarşist cemiyet tipine ulaşmaktır. Malûmualiniz, anarşizmin ve marksizmin farkı vardır. Çünkü birisi, mutlak olarak her türlü devleti, sistemi, disiplini, intizamı, nizamı reddeder, diğerinde ise bir devlet sistemi vardır. Demokratik cemiyetlerde ortaya çıkan bu tip sendikacılığın müşterek yapısı, mevcut düzeni yıkıp, başka bir cemiyet düzeni getirmektir. Umumiyetle cemiyetlerin buhranlı zamanlarında bu fonksiyonlarını ifa etme imkânlarını bulmaya çalışırlar. Şimdi, umumî manzara böyle olduğuna göre, acaba Türkiye'mizdeki sendikacılık tipi bunlardan hangisine girmektedir? Cumhuriyet rejimini ele aldığınız zaman, Cumhuriyet bir rejimdir. Cumhur, cemaat idaresi, halk idaresi demektir; yani demokrasinin Türkçesidir. Cumhuriyet rejimi kurulduğu zamandan bugüne kadar demokrasiyi tesis için gayret sarfedilmiştir. Evvelâ Atatürk tarafından Cumhu-

riyetin kalıpları kurulmuştur. Bu kalıplar, yani Cumhuriyetin siyasî ve iktisadî demokratik safhaları henüz boştur. Atatürk demiştir ki, "Ben diktatörlük yapacağım, benden sonra diktatör gelmemesi için." Böylece demokrasinin temelleri atılmıştır. 1946'dan sonra çok partili rejime geçilmiş, demokrasinin veya Cumhuriyetin siyasî demokrasi safhası tamamlanmıştır. 1963 hareketi ile tesis edilen toplu sözleşme, hür sendikacılık ve grev hakkı ile de iktisadî demokrasi safhası tamamlanmış ve Cumhuriyetin yapısı ikmal edilmiştir. Şimdi, ikmal edilmiştir dediğim zaman, ne ikmal edilmiştir? Cumhuriyet olarak benimsenen proto tip ikmal edilmiştir. Bu proto tip, batı modelinden alınan, karma ekonomi sistemine dayanan, sosyal adalete müsteniden, tam istihdamı hedef alan, hür sendikacılığı ve grev hakkını benimseyen iktisadî rejimdir. Bu rejimin safhaları, sosyal bakımdan, sendikacılık ve sendika demokrasisi yönünden tamamlanmıştır diyoruz. Bu ifadeye bir açıklık vermek lâzımdır. Acaba yeryüzündeki cemiyetlerin ve demokrasilerin yapıları sendikaların fonksiyonları açısından ne gibi farklar arzediyor? Zamanımızda gördüğümüz gibi mefhum anarşisi vardır. Çeşitli ülkelerde aynı kavramlar kullanılmakta, fakat farklı tatbikat görülmektedir. Yani aynı kelimeyi söylediğimiz halde farklı manâda, farklı amaçta, farklı uygulamalar görülüyor. Bunlar da cemiyetlerin yapısındaki farktan doğuyor. Ben de şöyle bir genelleme yapıyorum. Tabiatıyle her genelleme bir basitleştirme demektir. Genellemede, istisnalar hariç hatalar da olabilir. Burdaki amacı, sendika demokrasisi açısından demokratik rejimi incelemektir. Cumhuriyet rejiminin iktisadî ve sosyal yapısı bakımından demokrasiden ne anlıyor ve neyi kastediyoruz? Yeryüzündeki bütün rejimleri iktisadî, siyasî ve sosyal açıdan üçe ayrımak mümkündür. Birinci sistemde insanlar iktisadî ve siyasî kudretin bir merkezde birikmesini isterler. O merkez, tek parti, tek şahıs, asker, sivil ne olursa olsun, neticede bu sistem iktisadî kudret ile siyasî kudretin bir merkezde birikmesi halini ifade eder. Buna otoriter rejimler diyoruz. Bu rejimin çeşitli şekilleri ve nüansları, ara bölümleri vardır, fakat değişmeyen özelliği, iktisadî kudret ile siyasî kudretin bir merkezde birleşmesidir. Eğer insanlar böyle bir sistemi beğenirse, mesele yoktur. İhtiyarî olarak veya zorla uygulanır ve neticede bir tatbikat ortaya çıkar. Şayet insanlar bu tatbikattan hoşlanmazsa bunun zıtdı aranır. Bu da iktisadî ve siyasî kudretin dağılması, parçalanması, bir nevi

atomize edilmesi halidir. Nasıl atom, maddenin bölünebilir en küçük parçası ise, cemiyetin de bölünen en küçük parçası insan olduğuna göre, siyasî ve iktisadî kudretin bütün insanlara bölünmesi, yani herkesin kendibaşına buyruk olması, birinci halin tam zıtdır. İktisadî doktrinlerden, bildiğiniz gibi, bunun adına anarşizm denir ve cemiyette hiç bir disiplin tanımayan, herkesin kendi başına buyruk olduğu bir hali ifade eder. Bu hal, takdir buyurursunuz ki, insan tab'ına aykırı düşer. Çünkü, insan cemiyet halinde yaşamak üzere yaratılmış bir mahlûktur. Dolayısıyla, bu sistem kabilitatbik değildir; ama insanların fikirlerinde birinci tipe karşı duyulan bir reaksiyon olarak, ortaya çıkmıştır. İnsanlar, birinci halden memnun değilse, bunun tam zıtdı da kabilitatbik değilse, ikisi arasında orta çözüm hali düşünülmüştür. Cemiyette, iktisadî ve siyasî kudreti bir merkezde biriktirmeden, bunu çok da parçalayıp, atomlara bölmeden cemiyetteki iktisadî ve sosyal guruplar arasında, dengeli ahenkli bir bütün ortaya çıkması fikri demokrasi denilen sistemi ortaya çıkarmıştır. Şu halde, bizim anladığımız cumhuriyet rejiminde, benimsenen proto-tip içinde demokrasinin anlaşılış tarzı budur. Yani, cemiyette iktisadî ve siyasî kudreti bir merkezde, bir şahısta, bir gurupta ve bir partide biriktirmemek, bunu guruplar arasında dağıtmaktır. Siyasî ve iktisadî kudreti dağıtım tarzına gelince; siyasî kudretin dağılım mekanizması siyasî partiler olup, çok partili bir rejim ortaya çıkar. İktisadî kudretin dağılım tarzına gelince, iktisadî kudret üretim gücü demektir. Çünkü istihsal ve iktisadî faaliyet üretim içinde meydana gelir. Bu sebeple iktisadî güç, üretim gücü demektir. İktisadî kudret devlette biriksin dediğimiz zaman, bütün üretim gücünün devlette veya bir gurupta birikmesi hali söz konusudur. Bu kudreti dağıtmak mevzubahis olduğu zaman, iktisadî kudret, ya belirli gurupta veya belirli sınıfta kalmayacak demektir. Nitekim 19. asrın liberalizmini ele aldığımız zaman, iktisadî kudret tamamen bir işveren zümresinde temerküz ettiği için, kudrette bir yığılma, bir dengesizlik vardır; iktisadî sahada bir nevi otoriter rejim ortaya çıkmıştır. Bu kudreti tamamen devlete verdiğimiz zaman, yani devlet işveren olduğu zaman, özel işveren otoritesi yerine bu sefer devlet-otoritesi ikame edilmiş, yine bir otoriter rejim meydana çıkmış olur. Öyleyse burada, mühim bir nokta ortaya çıkıyor. Eğer, bu kudret dağılmasında, cemiyet olarak demokratik bir sistemi benimsemişsek, yani otoriter rejimi

reddediyorsak, iktisadî ve siyasî kudretin bir merkezde birikmemesi tezini kabul etmemiz gerekir. Burada rejimlerin münakaşası söz konusu değildir. Her rejim, kendi içinde faydası ve mahsurları ile tartışıllabilir. Benim üzerinde durduğum nokta şudur. Bir sistem bütünüyle, onu meydana getiren müesseseler arasındaki münasebetleri bilmemizde fayda vardır. Rejimlerle, o rejimlerin müesseseleri arasındaki bağlantıları bilmek, önemlidir. Herhangi bir rejimi benimsersek, hangi müesseseler lâzımdır, hangi müesseeler hangi rejimin vazgeçilmez unsurudur? Bunlar arasındaki irtibatı kurduğumuz zaman, istediğimiz seçimi yapabiliriz. Buradaki mühim nokta şudur: Bir cemiyette mutlak bir kollektivizm olursa, yani üretimde özel mülkiyet tamamen reddedilirse, bunun manâsı ister istemez üretim faaliyetinin tamamen devlette birikmesi demektir. Bu durumda ister istemez iktisadî kudret devlette, yani bir merkezde birikecektir. İktisadî kudret devlet denen teşkilâtlı siyasî organda birikince, bu aynı zamanda siyasî bir kudret olduğu için, ister istemez otoriter rejim ortaya çıkacaktır. Bu sebeple, kollektivist ülkelerde tek partili rejimin ortaya çıkması tesadüf değildir. Bu durum iktisadî ve sosyal yapıdan doğar. Öyleyse birinci karar şu noktada verilecektir: Demokratik rejimi mi, yoksa otoriter bir rejimi mi istiyoruz? Eğer, otoriter rejimi istiyorsak, mesele yoktur. Ama bir insan veya toplululuk, demokrasi istiyorum, diyorsa, bilmesi lâzımdır ki, bunun birinci şartı üretimde temerküzün önlenmesidir. Yani mutlak bir kollektivizm, bizi muhakkak tek partili bir otoriter rejime götürür. Aksi hal, yani üretimin mutlak olarak "lesefer" halinde liberal bir sistemde kalması da bizi özel işveren elinde otoriter rejime götürür. Zaten insanlık 19. asırdaki sefalet ve felâketlerden sonra 20. asırda bu sentezi ortaya çıkarmak lüzum ve zaruretini hissetmiştir. Şu halde, bu tahlil doğru ise, sendika politikası bakımından iktisadî ve sosyal muhteva itibariyle demokrasiden anladığımız şey, iktisadî ve siyasî kudretin bölünmesi hali, çok partili bir sistemin varlığı ve üretimde devlet ile fertlerin müştereken veya ayrı ayrı üretime katılabilmesine imkân veren bir sistemin mevcudiyetidir. Öyleyse üretimde ferdi mülkiyete ve sermayeye mutlak olarak karşı çıktığımız zaman bileceğiz ki, biz bir başka tip rejim istiyoruz, demektir. Çünkü onun bizi götüreceği yol odur, bütün dava buradadır. Ama mutlak bir özel teşebbüs, mutlak bir ferdiyetçilik, yani 19. asır liberalizmi

ve sendika yönünden otoriter bir rejimdir. Öyleyse demokraside biz bu iki sisteme karşı olduğumuz için, iktisadî kudretin guruplar arasında dağılmasını istiyoruz ve iktisadî kudreti dağıtma görevini de sendikalara veriyoruz. Niçin? Çünkü iktisadî hayatta dört türlü gelir vardır. Ücret, kâr, kira, rant ve faiz. İktisadî hayatta da insanlar, meslekteki mevki bakımından işveren, ücretli, kendi başına çalışan ve ücretsiz çalışan yardımcı aile efradı olmak üzere dört halde bulunur. Türkiye'deki manzara şöyledir: 1970 sayımına göre nüfusumuzun % 44'ü yardımcı aile efradı durumundadır. % 28'i kendi başına çalışan küçük çiftçi, esnaf serbest meslek erbabıdır. % 28'i ücretli memur ve işçiler, % 2'si de işverenlerdir. Şimdi, manzara böyle olunca, emeği ile istihsale katılan ücretlilerin elde ettiği gelir ücrettir. Kendi başına çalışanlar, üretimden sağlanan bütün geliri elde ettiğinden, bir paylaşım problemleri yoktur. Yardımcı aile ferdinin zaten nakdi geliri yoktur. Bu durumda, geriye iki gurup, yani, işverenlerle ücretliler, kalmaktadır. Bütün problem, bunların aralarındaki geliri dağıtma şeklindedir. Bu geliri kim dağıtacaktır? Bu sorunun cevabı da yine aynı rejimlerle ilgilidir. Birinci halde, bu geliri devlet dağıtırsa, ne işverene, ne de işçiye söz hakkı bırakmaz. Devlet, kendi politikasına ve plânına göre gelirin dağılımını düzenler. Cebri plânlama ile tasarruf ve tüketim oranlarını tespit eder. Bu durum, birinci hali, yani, otoriter rejimi ortaya çıkartır. Eğer geliri, işverenler düzenlerse, 19. asırdaki gibi, Liberal rejim ortaya çıkar. Demokratik rejimi kabul edersek, o vakit, işveren tek başına karar veremez, çünkü bir taraftır; Devlet de siyasî organdır, mutlak olarak bu işe karışmaz, çalışanlarla çalıştıranlar aralarında anlaşarak bu gelirin dağıtımını düzenlerler. İşte bu sistemin adına toplu pazarlık diyoruz ve bu durum sendikaların iktisadî fonksiyonu olarak ortaya çıkıyor. Acaba nerelerde sendikaların iktisadî fonksiyonunu ifa etmek imkânı verilmiştir. Bu imkân, ancak sendikaların iktisadî demokrasiye sahip olduğu ülkelerde verilmiştir. Şu halde otoriter rejimlerde sendikaların toplu pazarlık fonksiyonu işin mahiyeti itibarı ile olamaz. Çünkü, bu rejimde cebri plânlama sistemi ve cebri istihdam sistemi vardır. Ücretlerle gelirler, belli bir yatırım tüketim dengesini sağlamak üzere plânlama organlarınca düzenlenmiştir. Sendikaya, pazarlıkla ücretleri ayarlama imkânı verilirse, plânın tatbikinden vazgeçmek gerekir. Cebri plânı uygulamak isteyince de, sendika hürriye-

tinden vazgeçilir. Bundan dolayıdır ki, otoriter rejimlerde sendikaların iktisadî fonksiyonuna müsaade edilemez, bu, işin tabiatı icabı böyledir. Bu sebeple sendikacılık, toplu pazarlık sistemiyle ve grev hakkıyla, ancak demokratik bir rejim içinde ortaya çıkmaktadır. O bakımdan, başta arzettiğim sendika tasnifinde, demokratik sendikacılık, bu rejimin ortaya çıkarttığı bir sendika tipidir. Madem ki, biz cumhuriyet rejiminde bu manada bir demokrasiyi benimsemişiz, şu halde bizim sistemde sendikalar bir iktisadî baskı unsuru olmaktadır. Sendikaların, iktisadî fonksiyonları, sosyal ve siyasî fonksiyonları vardır ve bu fonksiyonlarını cemiyetin yapısına göre belli biçimde kullanmaya çalışırlar. Öyleyse, burada birinci nokta olarak, şu sonuca varmamız mümkündür: Türk modelinde, belli bir demokratik rejimi, cumhuriyet rejimi olarak benimsemişiz. Bunun iktisadî, siyasî ve sosyal bakımdan manası, iktisadî ve siyasî kudretin bir merkezde birikmemesi halidir. Siyasî kudretin dağılımı, çok partili bir siyasî rejimin mevcudiyeti demektir. İktisadî kudretin dağılımı, hür sendikacılık, toplu sözleşme ve grev hakkı demektir. Acaba, diğer sendika modellerinde durum ne olur? Eğer marksist sendikacılık söz konusu olursa, arzettiğim gibi anarşist sendikacılık cemiyeti demokratik tipten alır, marksizme doğru götürür, yani başka bir düzen kurmak ister. Buradaki garabet, şurada ortaya çıkıyor. Marksist sendikacılık, ancak demokratik bir rejimde ortaya çıkabiliyor; demokratik cemiyet tarzı sona erdiği anda, bu sendika da görevini bitirmiş oluyor ve güdümlü devlet sendikası haline dönüşüyor. Şu halde, sendika hürriyeti, mutlak manâda iktisadî, sosyal ve siyasî bakımdan bir demokratik yapı içinde söz konusudur. Madem ki Türkiye'de Cumhuriyet rejimi müesseselerini tamamlamıştır ve madem ki Türk-İş bu ülkenin büyük işçi hareketini temsil eden bir organdır, o zaman Türk-İş'in evvelâ bu kavramı bütün açıklığı ile dile getirmesi, üyelerine ve bütün işçi tabanına, bu mefhumu yayması gerekir. Demek ki, evvelâ nerede yer almamız gerektiğini bileceğiz. Türkiye'nin durumu nedir? Bunu takdir edeceğiz ve ondan sonra Türk-İş'in buradaki fonksiyonunu belirliyeceğiz. Burada bir soru hatıra gelmektedir. Acaba Türkiye'de demokratik sendikacılık durumunda sendika hareketleri var mıdır? Evet vardır. Türkiye'de, her ülkede olduğu gibi, biraz önce arzettiğim şekilde anarşist sendika tipleri, zaman zaman ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin bilhassa jeopolitik yapısı, Rusya

ile tarihi münasebetleri itibariyle ve komünizmin metodları bakımından, Türkiye'nin zayıf anlarında, komünizan faaliyetler söz konusu olmuştur. Bu hususları sizler benden çok daha iyi bilmektesiniz. Yirmi yıl aranızda bulunduğumdan, yine benim bildiğim bir vakıa şudur ki, Türkiye'de komünizme karşı mücadele, işveren cephesinden ziyade, işçi cephesinde verilmiştir. Bunun en hararetli mücadelesi sendika kongrelerinde yapılmıştır ve yine bir hoca olarak şu hususu şükranla arzediyorum: Eğer Türkiye'de aşırı radikal bir siyasî durum ortaya çıkmamışsa, bunun en büyük şerefi Türk işçi hareketini başlatan vatanperver sendika liderlerine aittir. Türkiye'de işçi hareketi böyle bir ortamda başlamış, memleketin ve cemiyetin şartlarına göre kademe kademe işçi hak ve hüriyetlerini elde etmiştir. Önce 1947 de sendikacılık, tıpkı cumhuriyet gibi kalıp halinde ortaya çıkmıştır; müessese olarak gelişmiş, derken, sosyal ve iktisadî fonksiyonlarını 1963'den itibaren yürütmeye başlamıştır. Fakat bundan sonra Türkiye'de Cumhuriyet rejimi bütün müesseseleriyle gelişince, gayet tabii iki siyasî faaliyetler bakımından da hürriyet ortamı içinde çeşitli gelişmeler söz konusu olmuştur. Arzettiğim dıştan müdahaleler, komünizan sızma hareketleriyle Türk-İş'i de ele geçirmeğe çalışmıştır. Bunun için, önce, işçi hareketine hülûl etmeğe çalışmıştır. Fakat Türk-İş buna imkân vermemiştir. Vermeyince, Türk-İş'in dışında bir takım hareketler ortaya çıkmıştır. Türkiye'de Disk'in ortaya çıkışı, bu hareketler içinde mütalâa edilecek bir davranıştır. Zaman zaman, Disk'i de, bir marksist sendika olarak geliştirmek istemişlerdir. Benim görüşüme göre, bugün de Türkiye'de mücadele bu noktadadır. Disk'i marksist anarşist bir sendika hüviyetine doğru götürmek üzere çalışılmaktadır. Disk, kendi içinde, sosyal demokrasiye bağlılığı kurtarabilmenin veya bu sendikayı marksist ve anarşist bir sendika haline dönüştürmenin mücadelesini veriyor. Disk'in ortaya çıkması, Türk-İş'i bir karar vermeye ve belli bir tutum içinde kalmaya zorluyor. Zaten, bütün bu toplantıların yapılış sebebi de buradadır. Disk'in ortaya çıkması, marksist sendika hareketlerinin demokratik sendikacılığı zedeleme tehlikesi, Türk-İş'i bu sahada yeniden düşünmeğe ve bir karar vermeye sevketmektedir. Bu davranışlar tabiatiyle siyasî partileri de etkilemekte, hürriyet ortamı içersinde siyasî partiler de çeşitli çalkantılara maruz kalmaktadır. Aşırı sola ve sağa doğru gelişmeler meydana gelmektedir. Partiler siya-

sî kudret dağılımının vasıtalarıdır. Onlar da, oy potansiyeli sağlamak için, cemiyetteki organize guruplardan istifade etmek isterler. Bu durum, partilerin işçi hareketine daha çok alâka göstermesini gerektirir. Zaten bu yüzdendir ki, bazı yazarlara göre, gelişen ülkelerde umumiyetle bir noktadan sonra sendikalarda radikal hareketler ortaya çıkmakta, siyasî sendikacılık temayülleri kuvetlenmektedir. Çünkü devletin müdahaleleri söz konusu olmaktadır. Memnuniyetle gördüğüm bir husus şudur ki, literatürde aynı yazarlar Türkiye'yi bu kaidenin bir istisnası olarak gösterirler ve "Gelişen ülkelerde daima radikal sendikacılık hareketleri görülür; fakat hayrettir, Türkiye bu işin içine girmiyor" derler. Türkiye'de sendikalar, politikanın dışında kalmıştır ve bugüne kadar siyasî partilerin tesirleri arasında bütünlüğünü kaybetmemiştir. Ama şimdi bir takım dağılmalar söz konusudur. Meselâ bir yanda Disk, öbür yanda Misk gelişmektedir. Aşırı sol partiler, Disk'in etrafında halelenmeye çalışırken, bazı sağ partiler de Misk'in etrafında toplanmaktadır. O vakit geriye, Merkeze yakın partilerin Türk-İş'te kalması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Şimdi, sezdiğim hava şudur ki: Türk-İş kalan siyasî partiler arasında bir tercih yapsın mı, fikri ortaya atılmaktadır. Kalan siyasî partiler, arasında CHP ile AP gibi iki büyük parti bulunmaktadır. Tahminime göre, Türk-İş'i meydana getiren sendikaların çoğu ferdî ve sendikal bağları ve liderlerin münasebetleri itibariyle bu iki parti ile daha çok irtibatlı bulunmaktadır. Şimdi, Türk-İş'i bunlardan birisine kanalize etmeğe kalktığımız zaman, mevcut birliği de parçalamak tehlikesi ortaya çıkar. Zaten Misk ve Disk, sağ ve sol partileri kendine çekmeye çalışırken, kalan bu merkezi partilerin birini daha atalım demek, Türk İşçi Hareketini ve Türk-İş'i tamamen parçalamak demektir. O takdirde, Türk-İş'in ve sendikacılık hareketinin siyasî partiler karşısındaki tutumu iyice desantralize edilmiş ve bazı ülkelerde görüldüğü gibi sendikalar siyasî partiler arasında bölünmüş olur. Acaba bu doğru olur mu? Türk-İş'in tecezzi etmesi, yahut Türkiye'deki işçi hareketinin parçalanması, Türk İşçi Hareketine fayda verir mi? Muhakkak ki vermez. Çünkü işçi hareketinin ideali, işçi hareketini bütünleştirmek, bir vahdete ulaştırmaktır. İşçinin meslekî, iktisadî ve sosyal fonksiyonlarını iyi icra etmesi, işçi hareketinin bütünlüğüne bağlıdır. Bu bütünlüğü bir süre koruyabildik; sosyal ve siyasî şartlar müsaitti. Ama şimdi bu bütünlük, siyasî ve sosyal şartlar yüzünden bir bölünme tehlikesi arzediyor. Bu hu-

susta en büyük organ olan Türk-İş'in tutumu ne olmalıdır sorusu karşısında, Türk-İş'in evvelâ arzettiğim birinci hususta fikriyatını deklare etmesi, açıklığa kavuşturması lâzımdır. Yani, biz demokratik sendikacıyız demelidir. (Eğer onu benimsiyorsa; tabiatiyle bu fikirde tartışılabilir.) Ama, yukardan beri arzettiğim ve Türk-İş'in bildiğim yapısı itibariyle demokratik sendikacılığı benimsiyorsak, bunu açıkça ortaya koymamız ve demokratik olmayan sendikacılık hareketleri mevcut olsa bile, işçi hareketini hür sendikacılık yönüne kanalize etmeye çalışmamız lâzımdır. Eğer işçiler bilmeyerek diğer bir takım sendika akımları içine giriyorsa, bunların manâsını ve mahiyetini belirtmek ve hür sendikacılığın demokrasinin bir unsuru olduğunu, toplu pazarlık sistemi, hür sendikacılık ve grev hakkının ancak bu rejimde mevzubahis olduğunu açıkça belirtmek lâzımdır. (Bu belirtildiği zaman, tabiatiyle yine şahsi dağılmalar, meslekî rekabetler vs. hususlar her zaman olabilecek hareketlerdir.) Ama sendikalar şuurlaşırsa, bu birleşmeye doğru gitmesi gerekecektir. Şimdi, burada bir başka alternatif ortaya çıkıyor. Türk İşçi Hareketini temsil eden Türk-İş, büyük partiler arasında tercih yapsın mı, yapmasın mı, bütünlüğünü muhafaza etsin mi, tartışmaları yapılırken bir başka fikir olarak Türk İşçi Hareketinin kendi partisini kurması düşüncesi ortaya atılmaktadır. Vaktiyle çalışanlar partisinin kurulmasıyla ilgili ilk kongrede bendeniz de bulunmuştum; lütfedip çağırmışlardı. Rahmetli Demirsoy ve Halil beyin arkadaşları ve burada bulunan diğer arkadaşlar, hatırlarlar, kuralım mı, kurmayalım mı, TİP'e katılalım mı diye uzun münakaşalar yapılmıştır. İşte tarihi gelişimi gördük, durumun nasıl geliştiğini biliyoruz. Şimdi bir fikir gurubu çıkıp: "Türk İşçi Hareketini bütünleştirmek için bu hareketin siyasî yönünü diğer partilere bırakmayalım. Kendi partimizi oluşturalım. Bu parti içinde siyasî sendikacılık hareketini geliştirelim, bir meslekî tesanüt ortaya çıksın" diyebilir. Fikir bakımından bu görüş tabiatiyle enteresandır. Fakat mühim olan husus şudur: Bu fikrin kabili tatbikiyesi var mıdır? Faydalı mıdır?, parçalanmayı önler mi? İşçi hareketinin ittihadını sağlar mı? Çünkü meşhur tabirle, bizim gayemiz üzümü yemektir, bekçi dövmek değildir; yani, amacımız sistem peşinde koşmak değil, işçilerin menfaatini sağlamaktır. Binaenaleyh, bir noktada sendikacı pragmatik ve faydacı olmaya mecburdur. Sistemlere olduğu gibi bağlanmayıp, sistemlerden istifade etmek ge-

rekir. Teorik değil, pragmatik olmalı, sistemden istifade edilmelidir. İşçi partisi sistemi Türkiye'de söz konusu olursa, bu hususta batıdan farkımızın ne olduğunu bilmemiz gerekir. Birinci fark şuradadır. Sanayi cemiyetlerinde biraz önce arzettiğim iş gücünün, yani üretime katılanların, % 80 ilâ 90'ı ücretliler gurubundadır. Böylece ücretlilerin büyük bir çoğunluğu işçi olduğuna göre, sendikalaşma potansiyeli yüksek olduğundan, bu kitlenin parti kurması, oy potansiyeli ve siyasî güç bakımından bin mana taşır ve o partiyi iktidara getirme bakımından da bir ağırlığı olur. Halbuki, Türkiye'ye baktığımız zaman, ülkemizdeki manzara bundan farklıdır. Arzettiğim gibi, ücretliler işgücünün % 28'ini teşkil eder. Bundan memurlar ve diğer ücretlileri çıkartır ve bundan da sendikalara katılanları ele alır ve bunu oya tahvil etmeye çalışırsak, işgücünün ancak % 10'u sendikalaşmış durumda olabilir. Bugün ancak % 6'sı toplu sözleşmelidir. İşçinin siyasî oy potansiyeli hernekadar organize hareket olarak bir manâ taşırsa da, gücü ve nisbeti batıdan çok farklı bir yapı arzetmektedir. Birinci farkımız buradadır. İkinci nokta; Türkiye'de işçi partisinin kurulması mümkün müdür? Sendikaların sosyolojik yapısını inceleyen ilim adamları, "konsensüs" tabir edilen ideolojik uygunluk üzerinde duruyorlar ve diyorlar ki; bir cemiyette iktisadî gelişme olabilir ama, ideal olan huzur, sadece iktisadî gelişmeyle sağlanmaz. Gruplar arasında ideolojik görüş birliği ve dünya görüşü birliği kaybolursa, iktisadî gelişme olsa dahi, sosyal ve siyasî huzursuzluklar devam eder. Umumiyetle marksistlerin taktiği bir cemiyette bu konsensüsü bozmak, ideolojik birliği, dünya görüş birliğini dağıtmak ve bu birlik bozulmasından bilistifade cemiyetteki vahdeti zedelemektir. Şimdi, Türk-İş'ten Disk ve Misk'in kopması, siyasî partilerin dağılması, Türkiye'de konsensüsün bozulduğunu göstermektedir. Yani, Türk-İş'in bugüne kadar muhafaza etmeğe çalıştığı birlik, sadece meslekî birlik değildi, bir de fikrî görüş birliği hakimdi. Halbuki, şimdi hayat görüşü ve meselelere bakış tarzında farklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu farkları eğitimle izale edemezsek, sadece zoraki olarak veya kalıp halinde müesseseleri birleştirmek oldukça güç olur. Yani dağılmış olan işçi kütlesinin bu görüş farklarını eğitimle birleştiremedikçe, bunları hemen bir kararla bir tek parti haline getirmek, bu mülâhaza doğru ise çok güç olur. Zira sendikaların bugünkü haliyle bir partide birleşmesine şimdi karar versek, hep-

si aynen gelecek ve geldiği zaman görüşünü de beraber getireceklerdir. Bu görüşlerde asgarî müşterek sağlanamadığı zaman ve bu teşekkülün kurulması veya devamı güçleşecektir. O bakımdan, müstakil parti kurma fikri teorik olarak cazip görülse ve zaman zaman işçi hareketinde bu yönde bir teşebbüs hamlesi yapılsa bile, yapılan bu tahlile göre müsbet sonuç almak güç olur. Burada hemen şunu da belirtmekte fayda vardır. Acaba işçi partisi kurulan diğer ülkelerde işçilerde daima vahdet sağlanıyor mu? Dün bir arkadaşımız sormuştu, İngiltere'de TUC var da, niçin seçimlerde zaman zaman reyler dağılıyor diye. Şunu arzedeyim ki, İngiltere'deki son durum itibariyle işçi sendikaları konfederasyonu (TUC) ile işçi partisi arasında 5 noktada ayrılık müşahade edilmektedir. Birinci ayrılık şudur: İşçi partisi iki seçim arasında şu noktayı tahlil zorunda kalmıştır. İşçi sınıfını bütünü ile tutacak mıdır, yoksa orta sınıf ve müstahdemlere de, rey almak için yanaşmak zorunda kalacak mıdır? Buradaki tereddüt, İşçi Partisi ile TUC arasında ayrılığa yol açmaktadır. İkincisi; parti ve sendika arasında müessesevî ve fonksiyonel davranışlar yönünden farklar ortaya çıkmıştır. Üçüncüsü; işçi partisinde aydınlar, beyaz yakalılar, yani müstahdemler ve fiikr elemanları parlamentoda çoğunluğu almakta ve işçi asıllı mebusların sayısı gittikçe azalmaktadır. Dördüncüsü; parti ile sendika arasında ideolojik ayrılıklar ortaya çıkmaktadır. Son aylarda İngiltere'de işçi partisi zaman zaman yeniden biraz daha aşırı sola doğru gitme temayülü gösterirken, eskiden komünist olan sendikacılarda bile daha muhafazakâr bir eğilim müşahade edilmektedir. Beşinci fark; iktisadî siyaset ve sosyal siyaset tedbirlerinde parti ile sendikalar arasında farklar ortaya çıkıyor. Sendikaların partilerden sağladığı menfaatlere gelince, siz daha iyi bilirsiniz, İngiltere'de işçi partisinin işbaşına geldiği zamanlarda sendikalar daha az haklar alıyor, niçin? Çünkü işçi partisi sendikalara aman diyor, şimdi rahat ve uslu durun, ülkeyi kalkındıralım. Niçin? Çünkü devalüasyon tehlikesi var, ihracat azalıyor, iktisadî kalkınma lâzım; mademki bunu beraber yapacağız, öyleyse işverenleri biraz idare edelim ki, ekonomik kalkınsın diyorlar. Buna mukabil muhafazakârlar başa geçince, bu sefer de onlar, işverenlere aman diyorlar, ses çıkarmayın bizim parti olarak başarılı olmamız lâzım; şunları idare edelim, böylece sendikalar muhafazakâr partiden bazan daha çok tavizler kopartıyor. O bakımdan bu hareketler, tek işçi

partisi olsa dahi, işçi partisi ile sendika teşekkülleri arasında daima paralellik olmadığını, müessese olarak farklı amaçlar gütmesi bakımından demokratik işçi partilerinin işçi menfaatlerini zaman zaman en iyi şekilde karşılasa bile, zaman zaman bundan ayrılabildiğini gösteriyor. Diğer ülkelere bakacak olursak, Almanya'da enteresan bir durum görüyoruz. Yine son duruma göre Almanya'da DGB (işçi sendikaları konfederasyonu) iki parti ile işbirliği halindedir. Sendikalar, birisi (SPD) Sosyal Demokrat Parti, diğeri Hıristiyan Demokrat Partisi, olmak üzere iki partiyle işbirliği halindedir. SPD de sendikalar çoğunlukta, diğerinde azınlıktadır. Son tahliller şunu gösteriyor. SPD, yani sosyal demokratların içinde Alman DGB mensubu sendikacılar genç sosyalistlere ve aşırı radikallere karşı daha pragmatik, daha mutedil reform tedbirleri ile ortaya çıkıyorlar. Onları itidale sevketmeye çalışıyor ve muvaffak oluyorlar. Hıristiyan demokrat partili DGB'li sendikacılar da aşırı muhafazakârlara karşı, mutedil çözüm yolları teklif ederek, onları itidale sevkediyorlar. Bu durum şunu gösteriyor ki, sendikalar bölünmez, parçalanmaz ve zayıflamazsa, siyasî partilerle dialog kurması halinde, zamanımızdaki sendikacılar partilerarasındaki aşırı farkları da gidermeye, partilerarası politikayı da daha mutedil ve işçi menfaatleri istikametinde geliştirmeye sevkedici bir rol oynayabilmektedir. Bir başka örnek alırsak, İsrail'de Histadrut misalinde bambaşka bir durum görülüyor. Çünkü her ülke kendine göre bir yapı geliştiriyor. İsrail'de Histadrut tam manası ile partilerüstü bir teşkilât halindedir. Histadrut'ta en aşırı soldan, aşırı sağa kadar olmak üzere yedi partinin üyesi vardır. Onları Histadrut kendi içinde birleştiriyor ve İsrail'in kendi yapısına göre işçi hareketini iktisadî yatırımlara götürerek, kuvvetlendirerek bir müessese haline getiriyor. Böylece, sendikalar meslekî ve sosyal faaliyetlerini yani sendikacılığın aslî fonksiyonlarını geliştiriyor, siyasî yapıyı da bunun tekemmülü için bir kuvvet kaynağı olarak kullanıyor. Şu halde bütün dava kanaatımca, şu noktaya geliyor. Sendikalar bir meslekî organdır, çünkü çıkış tarzı böyledir. Cemiyette çeşitli guruplar olduğuna göre, ücretlilerin menfaatini korumak için teşekkül etmiştir. Siyasî partiler ise başka bir mekanizmadır. Çünkü onlar kütleye hitabetmek zorundadır, oy alacaktır, daha geniş kapsamlı bir hüviyete sahiptir. Bu iki müessese arasında zaman zaman, tedahüller işbirliği ve çatışmalar olabilecek-

tir. Problem şudur; evvelâ bu iki müessese ayrı müesseselerdir. Bir kere bu hususu noktalamak lâzımdır. İkincisi; gaye olarak, işçi yönünden sendika mı, yoksa parti mi önde gelir; gayet tabiidir ki işçilerin menfaati yönünden gaye sendikadır. Esasında cemiyet için dahi gaye insandır, parti, rejim ve sistem vasıtadır. Demokrasinin bütün inceliği buradadır. Bizim demokratik anlayışımıza göre bütün iktisadî politikalar, rejimler, sistemler hepsi araçtır, gaye insandır, insanın refahını ve mutluluğunu sağlamaktır. İnsanların maddî ihtiyaçları iyi karşılanırsa, insan müreffeh olur, insanların gayri maddî ihtiyaçları iyi karşılanırsa insan mesut olur. İnsan sadece bir madde değildir, sadece ruh da değildir. Ruh ve bedenden meydana geldiğine göre, cemiyetin bütün yapısı insanı bu iki açıdan tatmin amacını gütmelidir. Onun için insan araç haline gelmeyecek, daima gaye olacaktır. Öyleyse bu açıdan aldığımız zaman, sendikalar, insanı gaye yapma emeline hizmet eden bir müessesedir. Çünkü sosyal gayeyi, adaleti sağlamak istiyor, dengeyi temin etmek istiyor, refahı sağlamak ve bunu kütleye yaymak istiyor; aynı zamanda iktisadî kalkınmayı da hızlandırarak, 19. asırdaki gibi reaksiyoner bir organ olmaktan çıkıp, aksiyoner, yapıcı bir organ olarak evvelâ ülkenin dünya içindeki payını artırmaya çalışmak ve sonra bunu ülke içinde adil dağıtmak amacını güdüyor. Durum böyle olunca, sendikalarla siyasî partiler arasındaki tutumda şunu sormak gerekir. Parti, tabii ki kendi açısından sendikaları değerlendirmek ister. Kullanmak demiyelim, değerlendirmek ister. Sendika da kendi açısından partileri değerlendirmek ister. Sendikacı olarak, bütün dava, partilerin sendikaları değerlendirmesinden ziyade, sendikaların partileri değerlendirmesini mümkün kılacak bir politika takip edebilmektir. Yeryüzüne baktığımız zaman, ülkelerdeki sendikaların başarısı bu yönden farklıdır. Gelişen ülkelerin çoğunda partiler sendikalara hakimdir. Çünkü, pluralist sistem henüz yerleşmemiş olup, iktisadî hayata devlet hakimdir, çok partili rejim zayıfsa ve iktisadî hayatta iktisadî kudret dağılımı tam meydana gelmemişse, o ülkede ister istemez siyasî partilerin ağırlığı fazla olduğu için partiler sendikaları daha çok değerlendirebilmektedir. Buna mukabil, demokratik yapısı iyi yerleşmiş ülkelerde tam pularist sistem, tam iktisadî ve siyasî kudret dağılımı meydana gelmiş, o zaman sendikalar bu dengeli dağılımı sağlama noktasında partileri daha çok değerlendirebilmektedir. Şu halde,

Türkiye'de işçi hareketi olarak, sendikacı olarak ve Türk-İş olarak, parti ve politikada partilerin sendikaları değerlendirmesi yerine, sendikaların partileri daha iyi değerlendirmesini mümkün kılacak bir vasat sağlamak lâzımdır. Öyle ise bunu sağlamanın çaresi nedir? Bunun ilk çaresi, İşçi Hareketini kuvvetli tutmak ve bölmemektir. Bölündüğü taktirde, işçinin partileri değerlendirme ihtimali azalır; buna mukabil partilerin işçiyi değerlendirme imkânı artar. Türk-İş'in bu tarihi dönem içinde yine tarihi hüviyetine yaraşır bir olgunluk ve mesuliyet duygusuyla hareket etmeğe devam edeceğine inanıyorum. TÜRK-İŞ, radikal hareketlere yine karşı çıkacaktır. Bunlar Türkiye'de oluş hareketleridir, nasıl siyasî partiler içinde oluş hareketleri devam ediyorsa, Türk-İş içinde de, işçi hareketi içinde de oluş hareketi devam edecektir. Benim temennim şudur: Partiler içinde ve bilhassa Halk Partisi içinde bugün bir oluş hareketi var, sosyal demokrasi hareketi kuvvetlenmek istikametinde gelişiyor. Temennimiz, durumun o istikamette gelişmesi ve Almanya'nın Sosyal Demokrat Partisi (SPD) de olduğu gibi, radikal genç grupların partiye hakim olamamasıdır. Disk'te de sosyal demokrasi gurubuyla, radikal gurup arasındaki çekişme hareketi gelişiyor. Temennimiz, sosyal demokrasi gurubunun hakim olmasıdır. Eğer bunlar hakim olursa, otomatikman işçi hareketinde bütünleşme için konsensüsler, yani ideolojik görüş birliği sağlanabilecektir. Binaenaleyh, sadece TÜRK-İŞ kesiminde verilecek bir kararla mesele halledilemiyor. Çünkü Türkiye'nin bütünü oluşma halindedir. Bu sebeple, Türk-İş'in bu hareketi çok yakından takip etmesi, ani kararlardan kaçınması, çok teemmüllü ve tedbirli davranması lâzımdır. Siyasî partiler, kendi içinde bir oluşma halinde iken, hükümetler koalisyonlar halinde yönetilmekte ve koalisyonun tarafları mütemadiyen değişebilmektedir. Esasında siyasî partiler açısından Türk-İş'in gayesi nedir? Muhalefette kalıp, mücadele ve kavga etmek değil, iktidarlara işlerini yaptırmaktır. Öyleyse Türk İşçi Hareketi, gerek siyasi partilerin içindeki oluşmaları, gerek hükümetin içindeki oluşmaları dikkatle takip ederek, zamana göre pragmatik bir davranışla işçi menfaatine olan en iyi kombinezonları ve kararları alıcı bir tutuma girmelidir. Yoksa teorik bazı hedefler peşinde koşmanın pratik faydası yoktur. Zaten Türk-İş'te o hava yoktur, ama yine de arzediyorum, ani ve fevri kararlardan kaçınmalıdır. Türkiye'nin siyasî yapısını yakından takip ederek ona

göre işçi bütünlüğünü sağlayıcı ve işçi hareketini, bütünüyle bir kuvvet halinde, partileri değerlendirecek bir vasatta tutmaya çalışmalıdır. Siyasî partiler arasında parçalanma istikameti göstermiş olan işçi hareketini vahdete eriştirici imkânları zemin ve zaman içinde iyi takibederek bu istikamette bir yönelişe geçmenin işçi hareketi yönünden ve Cumhuriyet rejimimizin selâmeti bakımından faydalı olacağı kanaatindeyim. Teşekkür eder, hürmetlerimi arz ederim efendim.

soru

KENAN DURUKAN

TÜRK HARB-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI

Efendim ilke olarak, ferdi ve siyasî kudreti toplum içinde dengeli biçimde organlar ve guruplar arasında dağıtan bir rejimi benimsemiş bulunuyoruz. Türk İşçi Hareketi bu görüşte ittifak halindedir. Sayın hocamızın izahları içersinde işçi hareketi olarak 5 türden demokratik sendika türünü seçmiş bulunuyoruz. Bu konuda da zannediyorum Türk İşçi Hareketi ittifak halindedir. Türkiye'de ve bütün ülkelerde kavga ücretle kârın bölüşümündedir. Ülkenin rejim seçişi açısından, sendikaların sendika türü seçişi açısından ittifak halinde olunca, bu demokratik kurallar içersinde ücret ve kârın bölüşümü nasıl olacaktır? Yine hocamın izahından hareketle giriyorum. Ücretle kârın bölüşümü, işçi-işveren hareketlerini doğurmuştur. Türkiye' de ve dünyada işverenler daima sağda ve az ücret vererek fazla kâr etme mücadelesi vermektedirler. Türkiye'de siyasî partiler de buna göre oluşmuşlardır ve bugün Türkiye'de sağ partiler işverenlerin amaçlarını gerçekleştirecek doğrultuda bir gayretin, çabanın içerisin-

cevap

Prof. Dr. SABAHATTİN ZAİM

Efendim, evvelâ çok kıymetli arkadaşlarıma, kıymetli tenkitleri ve alâkaları için teşekkür ederim. Eğer hiç sual sorulmasaydı, maruzatımın ya alâka çekmediğini, yahut anlaşılmadığını veya tamamen bilinen şeyleri tekrarladığımı düşünecek ve hakikaten üzülecektim. Gayemiz düşünceyi ve tartışmayı tahrik etmek olduğu için, sorulan güzel suallerle buna hizmet ettiğimden dolayı memnunum. Arkadaşlarımın sorularını elimden geldiği kadar, başkanın vereceği izin nisbetinde cevaplamağa çalışacağım. Vakit darlığından dolayı cevaplarımı konulara göre arzedeceğim. Önce Harb-İş'ten kıymetli arkadaşlarım arka arkaya birkaç soru sordular. Bir soru da işverenler sağ partiyi tutuyor mu, diye soruldu. Partiler tahliline göre, önce de arzettiğim gibi, ülkenin işgücü yapısı içinde işverenlerin oranı %2'dir. Dilayısıyla işverenler dediğimiz zaman, bunların ehemmiyet itibariyle nisbetleri gayet düşüktür. Sağ parti veya sol parti dediğimiz zaman bu partilerin kütle partisi olduğunu, kütlelere hitabetmek zorunda kaldığını da hatırlamamız lâzımdır. Çünkü sadece işverenlere hitabeden bir partinin oy nisbeti ancak %2 olacaktır. Dolayısıyla bu-

dedirler. Sendikalar ki, hocamın özetle birleştiği nokta, bizim Türk işçi hareketi olarak, Türk-İş olarak karar vermek durumda olduğumuz sendikaların siyasî partilerle ilişkisini tesbit ve tayin eedrken, en önemli soruyu sayın hocam bağladı. Dedi ki, sağdakiler Misk'e gidiyor, soldakiler Disk'e gidiyor, Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisinde oluşmuş sendikacılar gurubu da Türk-İş bünyesindedir. Bunlar "kanaatime göre", buyurdular, "Bir yeni tercih yapmamalıdırlar, bölünmemelidirler". Bu işçiler için varittir de, işverenler için varit olmayacak mıdır? Yani İşverenler Konfederasyonu, bugün Türkiye'de işveren kesimi, Sanayi Ticaret Odaları hep sağ partilerin yanında vaziyet almışlardır. En azından Adalet Partisinin içinde vaziyet almışlardır. İşçiler sol parti, ya da demokratik sol partinin içinde neden yer almasınlar? İşverenler sağ partinin içinde yer alacaklar, Adalet Partisi içinde yer alacaklar, demokratik rejimimiz açısından zararlı olmayacak. Bu iki partiyi merkezde birleştirmek, partilerarası hırçınlığı yumuşatma için gerekli değil mi? İşverenlerin orada yer almaları tabiat kuralıdır da, sendikaların ikisinin içinde yer almaları ve bu iki hareketi birbirine yaklaştırmaları mı gereklidir. Sadece işçiler açısından mı lüzumludur, işverenler açısından bu gerekli değil midir? İşverenler yerini kendi tesbit ettiğine göre, sendikaların yerlerini tesbit etmeleri gerekli değil midir? Türk-İş'in bir 24 ilkesi var, bu 1968 de saptanmıştır. Hocamın konuşması sırasında bundan hiç bahis olunmadı. Belki tabii kendi hazırlığı içersinde yer almamış olarada bir önemli husus var. İşveren, işçi, çiftçi, memur, müstahdem, çeşitli gelir gruplarına, partiler cevap vermeye çalışırlar. Ama bunların bir tekinin bir partiye, hele işverenlerin tek başına mutlak olarak hâkim olması arzettiğim sayı potansiyeli bakımından mümkün değildir. Sendikaların tek partiyi tutması konusuna gelince, onu demin tahlil etmiştim, dün bir sohbette Orhan Sorguç beyin mütalâaları oldu, burada pratik olma zarureti vardır. Tek parti kurma sistemini de, işçi partisini kurmayı da bugünkü Seçim Kanunu muvacehesinde, ön seçim sistemi ve delege seçim sistemi içinde mütalâa etmek lâzımdır. Biz burada bir karar versek dahi, verilen bu kararların tatbikata intikal ettirilme şansı nedir? Bu husus ayrı bir inceleme konusudur. Türk-İş görüşünü açıklasın! diye buyurdular. Ne olması lâzım gelir diye sordular. Ben de arzettim. Türk-İş'in görüşü marksist sendikacılığın karşısında olduğunu belirtmek, Türkiye'de aşırı parti ve sendikacılık tutumları olduğunu efkârı umumiyeye intikal ettirmektir. Marksist sendikaların Türk-İş'e karşı şu veya bu şekilde hücumlarına karşı Türk-İş'in de açıkça onlara karşı cephe alması ve onların ideolojik yapısını millete göstermesi gerekir. Türk-İş'in demokratik sendika olarak anarşist sendikacılık karşısında açıkça cephe alması icap eder ki, Türk-İş'in durumu belli olsun ve herkes ona göre davransın ve işçiyi, demokratik sendikacılık adı altında anarşist sendikalara çekme imkânını bulamasın. Partiler karşısında işçiler de aynı şekilde karar versin diyor. Ben onun cevabını arzettim ve ani kararlar verilmesin dedim. Çünkü

bilir ama, kendilerinden rica ediyorum, Türk-İş 24 ilkeyi saptarken neyi amaçlamıştır ve bu 24 ilkeden sayın hocam ne anlamaktadır? Bu konuda bize ışık tutmalarını rica ediyorum. İşçi Hareketi partileri değerlendirecek bütünlük içinde olmalıdır, doğrudur bu hareket; fakat 1970'lerden sonra partilerin Türk-İş'i değerlendirmede, ortada Türk-İş'in etkinliğini yitirdiği gerçeği var. Meselâ siyasî partiler daha önceki seçimlerde listelerine sendika liderlerini koyma ihtiyacı duyarken, 1973 seçimlerine gelindiğinde, işçi hareketini büyük bir dağılım içersinde görmüş ve işçi hareketi siyasî partileri hiç ilgilendirmez bir hale gelmiştir. Türk-İş giderek, hiç değilse siyasî partiler üzerindeki etkinliğini gerçekten yitirmiş ve itibarını zedelemiş bir görünüm vermektedir. Bu konuda acaba sayın hocamızın görüşü nedir? Onu öğrenmek yararlı olacaktır, kanısındayım. Teşekkür ederim.

ERBAŞAR ÖZSOY

TÜRK HARB-İŞ SENDİKASINDAN

Hocamın konuşmasından anladığım, Türk-İş'in bütünlüğünü koruyabilmesi için, pragmatik tutumuna devam etmesi ve bu tutumun da İngiliz Fabiyancılığına yakın bir tutum olması şeklindedir. Bu pragmatik görüşün savunulması gerekir. imdi, böyle olunca diyelim ki, Türk-İş Genel Kurulu siyasî konuda mutlaka bir karar almak için tüm partiler Türkiye'de, kendi içlerinde oluşma halindedir. Bunları takip ederek, işçilerin menfaatine en uygun kombinezonları yapmak gerekir, mütalâasını arzettim. Disk zaten baştan beri siyasî partilerle ilgilidir. Çünkü başkan TİP tarafından desteklenerek bu kuruluş ortaya çıkmıştır; bugün CHP yi destekliyorsa, (ki samimî olmadığını bütün konuşmacılar belirttiler), belki öyledir; bir siyasî kıvraklık yapıyor. Fakat, Türk-İş'in bu noktada Disk'in istikametinde rekabet etmesi doğru olmaz. Çünkü, eğer Disk'te, arzettiğim gibi kendi içindeki oluşmaya bağlı olarak sosyal demokratlara karşı Marksist gruplar hâkim olursa, o tip bir sendikacılıkla Türk-İş'in o istikamette rekabet etmesi mümkün olmaz, çünkü birisi yapıcı, diğeri ise yıkıcı olmak zorundadır. Birisi, hesaplı, ölçülü olmak diğeri ise muayyen bir hedefe varmak için her vasıtayı kullanmak durumundadır. Metodları farklıdır. O bakımdan Türk-İş'in kendi sendikacılık anlayışı ve prensibini ortaya koyması ve metodlarını ona göre düzenlemesi zanediyorum kaçınılmaz oluyor. Sayın Orhan Erçelik sorusunda, "gelir dağılımı deyiminin yanında, geliri de artırmak lâzım değil midir" diye sordular. "Bu bakımdan ne yapmak gerekir, vergi dengesizliği, dış ticaret, yeraltı kaynakları, eğitimde fırsat eşitliği gibi konularda tutumumuz ne olmalıdır" diye buyurdular. "Bu sahada sendikaların ve Türk-İş'in aktif politikaya iştiraki faydalı mı olur" diye sordular. "Ankara sendikacılığa mâni olmak için ne yapmak gerekir" diye buyurdular. Burada enteresan bir nokta ortaya çıkıyor. Sendikaların, meslekî sendikacılık ve iktisadî fonk-

toplanmıştır. Bu durumda emeği savunan Türk-İş'in mevcut siyasî partilerden hangisini desteklemesi gerekir? Bunun açıklığa kavuşturulmasını rica ediyorum. İkinci de; Türk-İş'in 24 ilkesinin mevcut siyasî parti programları karşısında, nasıl değerlendirilmesi yapılabilir? Bunu rica ediyorum. Teşekkür ederim.

ORHAN ERÇELİK

TES-İŞ FEDERASYONU BAŞKANI

Muhteviyatı bakımından tebliğini dikkatle dinlediğimiz hocamızın, sorunlarımızı bizim duyduğumuz ve tesbit ettiğimiz ölçüde ortaya koyduğu inancını belirterek, bu noktalarda iki hususta aydınlığa ihtiyaç duyduğum için şu suali tevcih etmek ihtiyacı hasıl oldu. Türk-İş'in siyasetle aktif ilişki kurma ihtiyacı şuradan gelmektedir. Ülkede, ekonomik işleyişi, siyasal işleyişten ayrı mütalâa etmek mümkün değildir. Çünkü, kalkınmakta olan ülkelerle sendikacılık hareketinin birinci görevi, varlık nedeni olan gelir dağılımını tanzim etme, gelir dağılımının dengeli olması yanında doğurucu ihtiyaçlara cevap verici olmasını temin etme, yani üretimi de sürekli ve dengeli bir biçimde artırmaktır. Hepimiz bilmekteyiz ki, Türkiye'de üretimin artırılması konusunda da, elde edilen üretim sonuçlarının paylaşımında da henüz çözemediğimiz derecede sıkıntılarımız var. Demokrasiyonları bakımından ciddî çalışmalara ihtiyaç olduğu gözüküyor. Çünkü hepimizin malûmu olduğu üzere gelir dağılımı ile üretimi artırmak, yani kalkınma hızı bir ülkenin iktisadî politikasında iki yöndür. Bu ikisi esasında birbirini tamamlar. Fakat kısa dönemde bunlar zıt kutuplardır. Türkiye'nin Devlet Plânlama Teşkilâtında iki bölüm vardır; biri iktisadî, diğeri sosyal plânlamadır. İktisadî plânlamanın hedefi mümkün mertebe kalkınma hızını artırmak, sosyal plânlamanın hedefi de mümkün mertebe sosyal geliri dengeli dağıtmaktır. İktisadî tekniğini bilenlerimizce, malûmdur ki, iktisadî kalkınma sür'atini artırmaya doğru hız verdiğimiz zaman sosyal adaletten nisbî olarak biraz feragat etmek gerekir. Sosyal adalete çok ağırlık verdiğimiz zaman da kalkınma hızını yumuşatmamız gerekir. Dolayısiyle koordinasyon dairesinin görevi, bu ikisi arasında cemiyetin tahammül edebileceği bir denge noktasını bulmaya çalışmaktır. Şimdi, konuşmamda da arzettim; Türkiye'de de, dünyada da sendikalar reaksiyoner sendikacılıktan aksiyoner sendikacılığa geçmiştir. Çünkü ücretliler cemiyette büyük bir çoğunluğa sahip olmuştur. Sendikalar, bilhassa gelişen ülkelerde eski 19. asır sendikacılığı gibi hazır gelişmiş zengin bir devlet ve müstemlekelere dayanmış bir zenginlik bulup da onu paylaşma durumunda değildir. Dünya kıyasıya büyük bir iktisadî mücadele içindedir. Her ülke ve her devlet kendi toplumuna, kendi milletine, daha fazla refah sağlamak için birbiriyle mücadele halindedir. Gelişen ülkeler, yarışa sonradan katılanlar, sanayie şimdi yeni başlayanlar iki mesele karşısında ka-

ratik rejimin tabii bir gereği olarak yasal düzenlemeler, üretim artışlarının, üretimi artıracak kaynakların kullanımını ve paylaşımını büyük çapta tanzim etmektedir. Yıllardır düşünülen ve arzu edilen bir düzeyde bu sorunların çözümlenememesi sebebiyle siyasal aktiviteye mutlak iştirak ihtiyacı duyulmuştur. Bizim tartışmamızın temel dayanağı budur. Bir vergi dengesizliği, bir dış ticaret sorunu, yeraltı kaynaklarının kullanımı, eğitimde fırsat eşitliği gibi... Şayet hocamın değerli açıklamalarında olduğu gibi, yine siyasal işleyiş açısından Türk-İş'in aktif iştirak ve kesin tercih suretiyle, bu maçlarına ulaşma düşüncesi bir takım mahzurları davet ediyor görünümünde ise, acaba bu ihtiyaçların karşılanması, bu arzuların tatmini ve sorunların çözümlenmesi yolundaki girişim, Türk-İş'in bir anarko sendikacılık istikametine sevkedebilir mi? Keza bulunduğu noktada bu sorunların çözümünü siyasal partilerden herhangi birisiyle aktif ilişki kurmadan, bir işbirliğine girişmeden yürütebilmeyi bugüne kadar sağladığı inancı yaygın olmadığına göre, bugün daha çok neye ağırlık vermeli ki, bir anarko sendikacılığa yönelmeden ve de bir siyasal parti ile aktif ilişki kurmadan bu sorunlara çözüm yolu bulunabilsin. Bu noktalarda hocamız lütfedip aydınlatırlar mı? Teşekkür ederim.

lıyorlar. Evvelâ bu dünyada batının ve doğunun hâkim olduğu dünya egemenliği karşısında kendi iktisadî kalkınmalarını nasıl sağlayacaklar, nasıl gelirlerini artıracaklar, nasıl iktisadî bağımsızlığa ulaşacaklardır? Bu sahada sendikalar ve işçilerin aktif rol alması, devletle ve işverenle yani üçlü olarak bu gelişmenin sağlanması şarttır. İkincisi; bu hususu da dengeli bir biçimde geliştirmek lâzımdır. Hem hızlı kalkınmayı sağlamak, hem de dengeli kalkınmayı temin etmek zamanımızın iktisadî politikasının paradoksudur. Güç bir çözüm yoludur ve onun içindir ki, plânlama sistemine başvurulmaktadır. Dolayısıyla üretimi artırmak konusunda, sendikaların işverenle ve hükümetle, diğer devletlere karşı ülkenin iktisadî menfaatlerini savunmak bakımından sıkı işbirliği yapması da şart oluyor. Onun için ben şunu arzetmiştim: "Demokratik sendikacılıkta sistemler bir vasıtadır", demiştim. Demokratik sendikacılığın amacı nedir? Ülkeyi kalkındırmak ve vatandaşın refahını sağlamaktır. Bunu yapmak için bir sistem konuyor; bu da demokratik kaideler düzenidir. Demokraside belli bir oyun, belli kaidelere göre oynanacaktır. Bu oyunda taraflar vardır. İşvereni var, işçisi var, hükümeti var. Tıpkı bir futbol maçı gibi, hakemler, takımlar var. Fakat şunu biliyoruz ki, takımların bu oyuna devam etmesi için bu sistemin devamı, yani oyunun devam etmesi lâzımdır. Taraflar, bu oyunu kaidesine göre oynarsa mekanizma yürür. Şimdi, demokratik sistem içerisinde iktisadî kalkınmayı sağlıyamazsak ne olacaktır? Yani, hür sendikacılık, toplu sözleşme hür işletme sistemi içinde cemiyetin ikti-

ÖZKAL YİCİ

PETROL-İŞ SENDİKASI
GENEL SEKRETERİ

Sayın hocamız ifadesinde yeni bir siyasal parti kurmanın sakıncalı olduğunu belirttiler. Yanılmıyorsam, mevcut siyasal partilerden de ancak Türk-İş'in muhatap olduğunu, bunlardan birinin tercihi halinde diğer taraftan bir kopma ihtimali bulunduğunu, dolayısıyla bunun da tercih edilmemesi lâzım geldiğini belirttiler. Dolayısıyla bu sendikaların, yanılmıyorsam aktif bir şekilde siyaset yapmaması önerisidir. Aşağı yukarı dün Sayın Talas'ın burada bir kısım yayın organlarından olduğu görüşü bilimsel biçimde hocamız dile getirmeye çalıştılar. Şimdi bu ortam içinde bir de şunu söylediler ki, katılıyorum. Ekonomik ve siyasal kudret belirli bir merkezde toplanırsa, o rejimin ismine dikta rejimi denir, bir otoriter rejim denir. Türk-İş bugün de kendisini yenileme olanağı bulursa yarın da, bugün de otoriter rejimlerin karşısındadır ve karşısında olmağa devam edecektir. Bundan hiçbirimizin kuşkusu olmasa gerek. Ancak, bugünkü durumun hocam böylesine devamını önerdiğine göre, özellikle ekonomik konuda bir kudret dağılımını hocam toplu sözleşmelere bağladılar. Toplu sözleşmelerle ekonomik konuda bir kudsadi kalkınması sağlanamazsa artan nüfusun ihtiyacına cevap verilemezse, üretim artırılamazsa o vakit bu sistemden şikâyetler artacaktır. Sistemimiz o zaman otomatikman diğer sistemlere ve muhtemelen otoriter kol lektivist sistemlere doğru yönelecektir. Öyleyse bu noktada işveren, işçi ve hükümet olarak taraflar birlikte harekete mecburdur. Yani, her ne kadar taraflar arasında kısa vadeli menfaat çatışmaları mümkün ise de, her ne kadar bir gelir dağılımı dâvası var ise de, esasında tarafların menfaatleri uzun vadede müşterektir. Çünkü, ancak bu demokratik sistem var olursa, hür sendika ve hür işletme var olacaktır. Bu sistem kaybolduğu anda ne hür sendikacılık kalır, ne de hür işletme kalır. Otoriter rejim ortaya çıkar ve esbabı mucibe olarak, vatandaşlar bu sistemle kalkınmayı sağlıyamıyoruz, öbür sisteme gidelim der. Binaenaleyh biz bir noktada kararlı olmaya mecburuz. Sendika olarak, işveren olarak, partiler olarak ve hükümetler olarak eğer bu sisteme inanıyorsak, bu sistemin faziletini tercih ediyorsak, bu sistem içinde ülkenin kalkınmasını sağlamaya mecburuz. Burada diğer arkadaşların sorularında ortaya çıkan bir nokta dikkati çekicidir. O da şudur. Ülkemizde aşağı yukarı iki asırdan beri hep sistem münakaşası yapılıyor ve zannediliyor ki, iyi sistemler koyduğumuz zaman, iyi kanunlar çıkarttığımız, iyi müesseseler kurduğumuz zaman mesele hallolacaktır. Sayın arkadaşlar, insanların hiçbir meselesi sadece sistemle halledilemez. Bugün yeryüzünde belli sistemler vardır ve bu sistemler dünyanın 149 ülkesinde uygulanıyor. Fakat başarı nisbetleri farklıdır. Başa-

ret dağılımı oluyor dediler. Biz bunu böylece kabul etme olanağını bulamıyoruz, çünkü toplu sözleşme yapıyorsunuz, yaptığınız toplu sözleşmelerle elde ettiğiniz hakların, bakıyorsunuz büyük bir oranı adaletsiz vergilerle elinizden gidiyor. Adaletsiz vergi düzenini değiştirme olanağı da, sadece siyasal kudrette siyasette bulunuyor.

Yine toplu sözleşmeler yapıyorsunuz, belirli ücretler alıyorsunuz. Bakıyorsunuz ücretler yükseldi diye, fiatları artırma yoluna sayın işverenler gidebiliyorlar. Bu, kontrol altına alınamıyor. Bunun kontrol altına alınması yine siyasal kudrete ve siyasete dayanır. Siyasette de ağırlığımız olmadığına göre, ağırlığımızın konması da doğru bulunmadığına göre bugün için, dolayısıyla siyasal kudret de, ekonomik kudreti elinde bulunduranlar da toplanmış oluyor ve görünüşte bugünkü rejimimiz içersinde siyasal demokrasi var olarak biliniyor. Ama ekonomik ve siyasal kudretin bakıyorsunuz bir noktada sermaye çevrelerinin önünde kümelendiği gerçeği ortaya çıkıveriyor. Parlamentoda, işçinin çoğunluğunun olmadığını, değerli bütün hocalarımız istisnasız teker teker dile getirdiler, ifade ettiler. Bu gerçekte ortadadır. Şimdi eğer demokrasi, önerilen demokrasi, sayın hocamızın da ifade ettiği gibi, ekonomik ve siyasal kudretin toplum içinde yer alırı nisbetini farklı kılan unsurların başında insan unsuru gelmektedir. Çünkü bütün sistemler insanlar elinde değerlenir. Eğer biz insan unsuruna gerekli önemi vererek yetiştirememişsek, hangi sistemi alırsak alalım, hangi partiye rey verirsek verelim, hangi politikayı benimsersek benimseyelim, özlediğimiz sonuca ulaşamayız. Eğer bizim insan kadromuz iyi yetişmemişse yöneticisi, işvereni, deneticisi, işçisi ve umum müdür de onun içinde olacaktır ve bunlar fonksiyonlarını iyi yapmadığı zaman yine cemiyetteki sistem işlemiyecektir. Dolayısıyla, iyi sistemler üzerinde durmak çok lâzımdır, faydalıdır, şarttır, ama yeterli değildir. Başarıyı daima sistemde aramayalım. Bilelim ki, sistemlerin başarısı, insan kadromuza bağlıdır. Biz insan kadromuzu yetiştiremezsek, aynı sistemi uygulayan başka bir ülkeye nazaran daha başarısız kalmaya mahkûm oluruz. Öyle ise, o insan kadrosundaki ölçümüz nedir? Bence iki'dir. Ehliyet ve hüsnüniyet. Buna isterseniz bilgi ve teknik ile ahlâk ve karakter de diyebiliriz. İnsan kadromuza bu iki hususiyeti veremezsek, hangi müesseseyi kurarsak kuralım, işverenimize, parti'cimize, işçimize ve sendikacımıza oportünis, eyyamcı, kendi şahıs ve grup menfaatlerini toplumun menfaatinden üstün tutan liderler hâkim olursa, o müesseseler arasında işbirliği imkânları azalır. Bendeniz konuşmamda, Cumhuriyetimizin müesseseleri tamamlanmıştır derken, bunu kastetmiştim. Müesseseler tamamlandı derken, bunun mânası, artık mesele halledilmiş değil, mesele yeni başlıyor, demektir. Müesseseler kurulmuştur, fakat şimdi bu müesseseleri adil biçimde yürütmek lâzımdır.

ması ve sınıflar içinde dengeli bir biçimde dağılmasını gerektiriyorsa, bu sonuç siyasal kudrette işçi sınıfının ağırlığını hissettirmeden ve siyasal kudreti sermaye sınıflarının egemenliğinde bırakarak, nasıl sağlanabilir? Hocamdan bunun açıklamasını rica ediyorum. İkincisi, bir görüntü bugün için Türk-İş bünyesinde yer alan sendikacıların çoğunlukla istisnaları bulunabilir, ama AP ve CHP içersinde yer almış oldukları, hiç değilse bunlara gönül verdikleri ifade de edildi. Dışarda da görüntü bu, ama, bir değişik yanı daha var gibi görünüyor. O da, dün Sayın Giritli ifade ettiler. Disk Cumhuriyet Halk Partisini destekleme kararı almıştır ve sayın Giritli'nin ifade ettiği gibi bu desteklemenin hiç bir zaman samimi olmadığına biz de inanıyoruz. Asla samimi bir destekleme hareketi değil. Fakat işçi kitlesi içersinde böyle bir görüntü samimi olduğu doğrultusunda dahi oldukça yaygın. Bu yaygın görüntüyü bizim engellememiz olanaksız. Çünkü evet Disk Halk Partisini desteklemekte samimi değildir ama, sizin böyle bir desteğiniz varmıdır diye suale muhatap olunduğu zaman, elbette bu da yok olunca içtenlikle açıklamalarımız benimsenemiyor ve dolayısıyla görüntü o hal alıyor ki, kala kala Türk-İş bu iki partiden sadece birinin, yani Adalet Partisini destekliyor şeklinde, bu düşünce ve duygu gittikçe tabanda

Siyasî ve iktisadî kudretin dağıldığı demokrasi güç bir sistemdir. Bu bakımdan otoriter rejim daha kolaydır. Çünkü tek elde birleşir. O tek grubun kabiliyeti nisbetinde, iyi ise iyi olur, kötü ise kötü olur. Ama demokraside, kudreti dağıttığımız zaman, karşımıza, çeşitli gruplar çıkar. Zaten demokrasinin bir tarifi "Bir teşkilâtlar manzumesi" oluşudur. Nedir bu teşkilâtlar? Meselâ; sendikalar, ticaret odaları, çiftçi odaları, barolar, hekimler birliği, bankalar, üniversiteler, kaza organları, kooperatifler, öğretmen dernekleri, mühendis birlikleri gibi muhtelif teşekküller cemiyette birer baskı grubu olmaktadır. Hepsinin cemiyetin yapısı üzerinde şu veya bu ölçüde tesirleri vardır. Bunlar arasında ahengi sağlamak gerekir. Çünkü demokraside her grup, cemiyete, kendi grup menfaati istikametinde bir yön vermeye çalışır. Tabiatıyla bu, vazifesidir. Ama bir noktada bu menfaatlerin, ülkenin bütün menfaatleriyle ahenkli bir biçimde dengeleştirilmesi de lâzımdır. Yani bir noktada, liderlerin, yöneticilerin şahıs ve grup menfaatlerini, toplum menfaatinin üstüne çıkartmayı kabul etmesi lâzımdır. Bu bir ahlâk prensibidir. Bu, liderlerde, yani particisinde, sendikacısında, işvereninde, hocasında, matbuat mensubunda ve hâkiminde bu ahlâk seviyesini meydana getirememişsek, demokratik cemiyet bir anarşizme doğru gider. Binaenaleyh kudret dağılımının faydası vardır. Zira, otoriter sistemi önler, ama bu arzettiğim ahenk sağlanamaz ve bu olgunluk gösterilemezse, o vakit de cemiyette bir kudret buhranı ortaya çıkar. Cemiyet disiplinsizlik içinde anarşiye doğru gider. O bakımdan bendeniz,

hissediliyor sayın hocam. Ben hiç bir siyasal partiye bağlı değilim. İlgim yok, ama bu ortamda çıkış yolunu nasıl bulacağız diye içtenlikle düşünüyorum. Böyle bir görüntü ortada iken halâ bu iki siyasal partiye bağlı bulunan arkadaşlarımız bağışlasın, biri veya diğerini darıltmayalım şeklindeki görüş bunlardan bir tanesine bağlılık ağırlık taşıdığına göre, diğer tarafı zaten peyderpey darıltmaya devam ediyoruz ve gittikçe Türk-İş'ten bir uzaklaşım vardır. Türk-İş siyasete katılmaksızın bu gidişe nasıl bir yön verecektir? Siyasal ağırlığını koymaksızın, üstünden bu görüntüyü nasıl silebilecektir? Türk-İş fikirsel bütünlüğünü nasıl koruyabilecektir? Bu konuda da sayın hocamızın fikirlerini rica ediyorum teşekkür ederim.

ÇETİN SOYAK

TÜRK HARB-İŞ SENDİKASI
BAŞKAN VEKİLİ

Türk İşçi Hareketinin tarihi gelişmesi içinde sayın hocalarım sağ ve solun bugüne kadar iyi tarif edilmediğini belirtip, sayın başkanımın sorusu üzerine de bir tarifini yaptılar ve sağın, kavram olarak tutucu, soburada, kusurlu olarak sistemi görmüyorum. Kusurlu olan, insandır. Kanaatimce bizim, insan unsuruna daha çok önem vermemiz gerekiyor. Bu hususu, diğer bir soru ile birleştirmek isterim. Eğitim konusunda Şeker-İş'ten bir arkadaşımız "Türk-İş bu noktada nasıl hareket etsin" diye sordular. Cevabım şudur. Bendeniz 1953'den beri Türk-İş'in eğitiminde hasbelkader görev aldım. İstanbul'da 1953-55 yıllarında A tipi, B tipi, C tipi seminerlerden işe başladık. O zamandan beri mahallî seminerler oldu, bölge seminerleri oldu, millî seminerler oldu. Sendikacılık kolejinde görev aldım. Gördüğüm manzara şudur. Son 3-4 yılda Türk-İş camiasındaki eğitim fonksiyonu hem zayıfladı, hem de çok fazla desantralize oldu. Bu durum, daha önce arzettiğim "consestus"ün teşekkülü, yani görüş ve ideal birliği bakımından da mahzurlu oldu. Her sendika kendi içinde bir eğitim faaliyetine girişiyor. Bunlar birbirinden kopuk, dağınık, intizamsız ve bir "fikrî-müdir"den mahrum oluyor. Biz Türk-İş camiasının bütününe, hattâ işçi camiasının bütününe bir istikamet vermek istiyorsak ve bu istikameti Türkiye'nin demokratik yapısı içinde, demokratik sendikacılık anlayışı içinde tutmak bu felsefeyi işçiye yedirerek vermek istiyorsak, herhalde Türk-İş'in eğitim programının yeniden revizyonu ve merkezileştirilmesi gerekir. Burada merkezileştirmeden kastımız, tepeden inme şeklinde değil, fakat eğitim programlarının ahenkleştirilmesi, koordine edilmesi ve sendikacılık koleji faaliyetlerinin yeniden başlamasını temenni etmek şeklindedir. Diğer ülkelerde, eğitim sahasında merkezî sendikacılık hare-

lun ise, reformcu, ilerici bir akım olduğunu, ekonomik bir düşünce olduğunu belirttiler. Türk İşçi Hareketi Türkiye'de doğduğundan, yani 1963'den (biz o tarihte doğdu diyoruz.) 1968'e kadar gerçekten ekonomik bir savaş içindeydi. Kendisi, kendi çıkarı ile tamamen kendisi ile haşır neşirdi. 1968'lerde Türkiye'nin şartlarını gözönüne aldı ve ileriye matuf reformist ilerici bir kısım tedbirler aldı ve Türk İşçi Hareketi 1968'den bu yana da, ilkelerin savunucusu durumunda oldu. Hocalarım yine dün bahsettiler, emek ve sermaye bakımından emeğin işçi hareketinin bir sol hareket olması lâzım geldiğini, sosyal demokrat bir hareket olması lâzım geldiğini konuşmaları arasında tekrarladılar. Nitekim Türk-İş başkanı da İşçi Hareketinin sol bir hareket olması, demokratik bir sol hareket olması fikrini her zaman söylerler. Bu noktaya geldiğimizde, sayın hocamın biraz evvel getirip son andabağlamadığı bir noktaya getirmek istiyorum. Dediler ki, Türkiye'de işçi hareketi bir parti kursun mu? İşçi hareketi bu denemeyi geçirdi, 1963'lerde işçi hareketini kuranlar, Türk işçi liderleridir, fakat bıraktılar. Arkasından bir deneme, Çalışanlar Partisi denemesi, o da bırakıldı, demek ki Türkiye'de işçi hareketi bir parti kurmada çok geç kaldı. 1961'lerde kapsaydı belki bir başarıya ulaşabilirdi, ama çok ketleri çok gelişmiştir. İşçiler, kolejler, üniversiteler ve akademiler kurmaktadır. Bu faaliyetlerin, üst kademelerin tanzim edilmesinde fayda vardır. "Konsentüs"ün temini bakımından da, Türk-İş'in merkezî eğitim faaliyetinin yeniden düzenlenmesi, yani eğitim faaliyetine Türk-İş olarak bir ağırlık ve önem verilmesi ve işkolları sendikalarımızın da bu konuda işbirliği yapması lâzımdır. Aksi halde, dağınık ve farklı istikametlerde yapılan eğitim faaliyetleriyle işçi topluluğunu tek bir hedefe doğru götürmek güçleşir. Vergi dengesizliği, dış ticaret, yeraltı kaynakları, eğitimde fırsat eşitliği sorusuna gelince, konu olarak zaten bunlar bizim beş yıllık plânlarda da yer almıştır; ama arzettiğim gibi bu konularda işçi kesiminin ağırlığını koyabilmesi için, kendi ağırlığını hissettirebilecek biçimde topluluğun araştırmalara ve ilmî çalışmalara dayanan birtakım hareketlere girişmesi ve bütünüyle hareketini perçinlemesi gerekir. Bunlar, nihayet menfaat konularıdır. Günlük politika içinde her ülkede devamlı değişmeler husule gelebilir. Bir başka soru da, siyasal ve ekonomik kudret dağılımında kudret işçinin elinde değil, sermaye sınıfları yine siyasî sahada hâkim durumda diyorlar. Yine aynı noktaya geliyoruz. Sermaye sınıflarından kasdedilen işveren ise, işgücündeki oranı %2'dir. Ama sermaye hisse senetlerine bölünmüş diyorsa, bu tabiî ayrı bir problem oluyor. O zaman partilerin yapılarını incelemek gerekir. Çünkü Türkiye'de, kitle partileri söz konusudur. Kitle partilerinde ise çeşitli gelir grupları, mevcuttur. Meselâ Türkiye'de nüfusun %66'sı kır kesiminde yaşıyor. Köylü ve çiftçidir.

geç kaldık. Türkiye'de Türk İşçi Hareketi 1965'lerde Amerikan tipi, bünyemize uymayan bir siyasî deneme içine girdi. Amerika'da siyasî partilerde disiplin olmadığı için orada parlamenterler ister Cumhuriyetçi Partiden olsun, ister Demokrat Partiden olsun o denemeden de geçti ve geldi bugün Türkiye'de sağa kayan partilerle ilişki kuran Misk'in, aşırı sol partilerle ilişki kuran Disk'in varlığından bahsettiler ve Disk'in içinde sosyal demokrasiye doğru bir gelişim ve değişmeden bahsettiler. Yine partileri eleştirirken de Türkiye'de iki partinin artık Türk-İş bünyesine daha yakın olduğundan bahsedip, Cumhuriyet Halk Partisinin kendi içinde sosyal demokrasiye yanaştığına getirdiler, orada bıraktılar. Acaba, o bir parti, Adalet Partisinin içindeki oluşum hangi yöndedir? İkincisi; Türk-İş'in içindeki oluşum hangi yöndedir? Son 1973 seçimlerini dikkate alırsak, sanayi bölgelerindeki işçi oylarının ne tarafta kümelendiğini, yani tabanımızdaki işçi almış başını gidiyor, koşturuyor, geride bıraktığı tozun içinde biz yolumuzu bulmaya mı çalışacağız, yoksa işçinin önüne geçip Türk işçi hareketinin bu aşamasında onlara liderlik mi yapacağız? Sayın hocamdan bu sualin cevabını rica ediyorum.

Bunlar organize edilmiş değildir. Bir çiftçi partisi Türkiye'de yoktur. Eğer böyle bir sınıf particiliğine gidecek olursak, çiftçi partisinin de olması gereklidir. Türkiye'de böyle bir şey yoktur ve olmamıştır. Olması lâzım mı, değil mi ayrı bir konudur. O bakımdan partiler konusunu, sadece sermayedar çevresi ve işçi çevresi diye mütalâa etmek yerine, ülkenin bütün sosyal yapısını dikkate alarak incelemek lâzımdır. Ücret kâr bölüşümü noktası, önce de arzettiğim gibi, bir yerde bizi yine sosyal adalet ve üretim noktasına götürüyor. Şimdi, ücretlerle kârların bölüşümü, toylu pazarlık sistemi içinde geliştirilebiliyor. Ama tabiidir ki, sendikaların bu iktisadî fonksiyonlarını, yani toplu pazarlık mekanizmasını diğer sosyal ve siyasî fonksiyonları ile tamamlaması gerekir. Şunu unutmamak lâzım ki, hiçbir parti, kütle partisi olarak bir tek sınıfa hitabetme riskini göze alamaz; oy alabilmesi için bütün diğer gruplarında menfaatlerini dikkate almaya mecburdur. Ücret-kâr bölüşümünde toplu sözleşme sistemi bu bölüşümü yapan mekanizmadır. Fakat sendikalar diğer fonksiyonlarını da dile getirerek, bu mekanizmayı takviye etmek durumundadır ve etmeleri lâzımdır. Meselâ, biliyorsunuz, tarihî gelişimi bakımından sendikalarla birlikte kooperatifler de gelişmiştir. Amacı nedir? Sendikalar, toplu sözleşmelerle işçilerin nakdî ücretini geliştirirken, koperatifçilik hareketiyle de fiyatlar müessir olarak, mevcut nakdî ücretin satınalma gücünü artırma amacına yönelmişlerdir. Binaenaleyh sendikalar, toplu sözleşme ile giriştikleri dâvayı diğer fonksiyonlarıyla tamamlamak zorundadırlar. Burada

CAHİT ERHAN

YOL-İŞ FEDERASYONU
EĞİTİM SEKRETERİ

Saygıdeğer arkadaşlar, Sayın Hocamıza teşekkür ederim, burada çok önemli bir gerçeği ortaya koydular, bu da şu. Dediler ki, Türk İşçi Hareketinin bir kısmını sağdaki partiler parsellemiş, almış; bir kısmını aşırı soldaki partiler almak üzere. Bir kısmı da ortada kalan grup ve bunun da aşağı yukarı şu topluluk olup, CHP ve AP arasında bölüşülmüş bir durumda olduğunu Sayın Hocamız ortaya koydular. Gerçekten de bu çok doğru: Burada şu gerçek ortaya çıkıyor, işçileri sendikalara bağlı siyasî partilerimizin parselledikleri kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor. Şimdi biz sendikalar olarak bunu nasıl önleyeceğiz, işçilere karşı genel politikamızı tesbit edip en büyük kuruluş olarak işçileri bu fikir etrafında toplamanın yolları nedir? Yoksa bunu yapmayacağız, partilerin insafına mı bırakacağız, bunun açıklanmasını ben istiyorum, çünkü bir gerçek daha var. Biz siyasî partilere karşı tarafsız da kalsak siyasî partiler işçilere ve sendikalara karşı tarafsız durmuyorlar ve parsellemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Bununla ne şekilde mücadele etmemiz lâzım? Yine Sayın Hocamızın buradan tabiatiyle sendikaların siyasî fonksiyonları da ortaya çıkacaktır. Meselâ bir mesken politikasında, kira ve vergi politikasında bir asgarî geçim indiriminde, sendikalar reyini ve sesini işittirmeye çalışacaktır. İktidarda hangi parti olursa olsun, sendika sesini işittirebilir. Eğer, işçi hareketi iyi organize edilebilmişse, çünkü temsil ettiği fikir, büyük kitlelerin menfaatini gerektirmektedir, o kitlelerin oyunu almak isteyen her parti, bunlara kulak tıkayamaz. Bütün dava ve mesele, işçi-hareketini demokratik düzen ve parlamenter sistem içinde iyi düzenleyebilmektir. Yani, meseleyi teoriden pratiğe indirebilecek mekanizmaları tesis etmek lâzımdır. Burada sendikaların iktisadî, mesleki, sosyal fonksiyonlarını siyasî kanallara yöneltecek şekilde düzenlemesi lâzım gelir. Sağ sol kavramları üzerindeki soruya gelince, "milliyetçilik ve dini yönleri çıkartılarak, sağ ve solun manası nedir" dendi? İktisadî sağ ve solun hareket noktası bellidir. Sağın hareket noktası iktisadî manada liberalizmdir. Solun hareket noktası sosyalizmdir. Zaten hedefi de budur. Ama arzetiğim gibi, bugün yeryüzünde iktisadî anlamda ne mutlak bir sağ ve mutlak liberal bir tutum vardır, ne de mutlak bir sol tutum vardır. Rusya'da dahi kalmadı. Yani sol için üretimde ve tüketimde mutlak bir kollektivizm derseniz, tam tatbikatı yoktur. Mutlak bir liberalizm Amerika'da da yoktur. Dolayısıyla sağın ve solun çıkış noktası farklıdır. Liberalizm iktisadî sağı ifade eder, sosyalizm ve kolektivizm ise iktisadî solu ifade eder. Bunlar uç noktalardır, fakat arzettiğim gibi bugünkü tatbikatta mil-

da belirttiği: Sendikalar iktisadî gücü nasıl dağıtırlar? Sendikaların en önemli görevi iktisadî gücü dağıtmaktır. Bu iktisadî gücü dağıtmak da ancak toplu sözleşme ile olacağına göre, bugüne kadar takip ettiğimiz politikada sendikalar sadece toplu sözleşme yapmak suretiyle bu iktisadî gücü dağıtmada sosyal adalete ulaşamadılar. 1965'de işçi yarattığı her 100 liralık değerde 23 lira alırken, 10 yıllık bir toplu sözleşme döneminin sonunda 1975 yılında işçi yarattığı değerden bu sefer 21 lira almaya başladı. Bu da gösteriyor ki, sadece toplu iş sözleşmesi ile iktifa etmek, iktisadî gücün dağılmasına yeterli değildir. Bunun bir çözüm yolu var mıdır? Yine Sayın Hocamız partileri sendikalar değerlendirmelidir derler. Sendikalar partileri nasıl değerlendirecektir? Sendikaların tabanı partilere dağılmışken, sadece üyemizin 1 milyon olması ve üyemizi bir araya toplamamız, eğer üyesine sendikalar siyasî bilinç verememiş ise, sendika üyesi adedinin çok olması sendikaları güçlü duruma getirir mi? Sendikalar, üyelerine bir siyasal bilinç vermeden bir baskı organı görevini yerine getirebilir mi? Bunun da açıklanmasını rica ediyorum. Çünkü baskı grubu olmanın yolları vardır, herhangi bir siyasî parti düşünelim, herhangi bir siyasî iktidar düşünelim, Parlamentoda bir Gelir Vergisi Kanununu çalışanlardan yana değil de, sermayeden yana çıkarıletler bunların çeşitli orta modellerini geliştirmişlerdir. Burada yine tarihi gelişimi izah etmek lâzımdır. 19. asırda liberal iktisadî doktrin, İngiliz görüşünü ortaya çıkaran bir hadiseydi. Bir noktada iktisadî doktrinlerin milletlerin menfaatlerinden kopmadığını bilmemiz lâzımdır. Her milletin uleması o milletin menfaatlerine uygun doktrini geliştirmiştir. Klâsik doktrin 19. asırda İngiltere'de gelişmişti. Çünkü dava şuydu. İngiltere sanayileşmişti, sanayiini önce kurmuştu. Müstemlekeler elde etmiş, bu pazarlara mallarını satması ve orda ham maddeleri ucuza alması için en iyi teori olarak, lesefer görünüşü savunmuştu. Bırakın yapsınlar, bırakın kelsinler, formülü ile gümrükleri kaldırıp, dış ticarette rahatlamak, iş piyasasına müdahaleyi önlemek suretiyle de üretim maliyetini düşürmek istiyordu. Liberalizm böyle başlamıştır. Ama sonu ne oldu? İkinci Dünya Harbinden sonra İngiliz sanayii geriledi, İngiltere'de işçi partisi başa geçti, liberalizmi bırakarak himayeci sanayi siyasetine girişti. Belki bilmezsiniz, dünya iktisadî politikada ilk himayeci iktisadi siyaseti uygulayan ülke Birleşik Amerika Devletleridir. Çünkü İngiltere'nin müstemlekesiydi. Onlara karşı kendini korumak için himayeci iktisat siyasetini uyguladı. Almanya'da bundan ilham aldi. Fakat 1. harpten sonra Amerika sanayie hakim olunca, liberal siyasete döndü. Almanya 2. harpten sonra sanayide kuvvetlenince, milliyetçi himayeci politikayı terketti. Demek ki bu doktriner mefhumlar, esasında teorik kavramlardır. Eğitim için faydalıdır. Fakat, ülkeler, politikalarında dış dünya bakımın-

yorsa, biz bu partiye, eğer işçimize siyasal bilinç verememiş isek bu partiye seçim zamanı nasıl bir ceza verebileceğiz, nasıl bir baskı unsuru olacağız, bunun da açıklanmasını istirham ederim, teşekkür ederim.

EMİN BAYKAN

TEKSİF SENDİKASI
EYÜP ŞUBE BAŞKANI

Arkadaşlar birçok meselelere değindiler, ben, müphem kalan bir konunun Sayın Hocamdan biraz daha açıklanmasını rica edeceğim. Efendim, diyorlar ki, Cumhuriyeti tamamlarken, rejimi tamamlarken 1963 yılında grev ve toplu sözleşmeler, sendikalar kanunu çıkmak suretiyle demek ki Cumhuriyeti 1963 de tamamlayabilmişiz. Şimdi bu tamamlamadan sonra işçi hareketleri siyasî üyelerin iktisadî mücadelelerini de vermişlerdir. Bizim düşüncemiz işçi hareketinin siyasal yelpazedeki yeri idi. Bu yelpazedeki yeri içerisinde yine 1952 de kurulmuş Türk-İş'in ilkelerimiz içerisinde belirli kaynakların tüm toplum, dolayısıyla çalışanlar lehine işleyebilmesi için yeraltı ve yerüstü kaynaklarının da devletleşmesi konusu idi. Bu düşünceden hareketle hocam ileride konuşmalarında da siyasî partilerin yerlerini dan da ülke içi bakımından da, menfaatine hangisi uygun geliyorsa onu uygulamaktadır. Bu sebeple sol ve sağ kavramlarını bu manada düşünmek gerekir. Karma ekonomi ve demokrasi kavramları bu radikal uçlara gitmeyi önler. Radikal yolların her ikisi, yani mutlak liberalizm olan iktisaden sağ ile mutlak sosyalizm olan iktisaden aşırı solun ikisinin de iktisaden otoriter rejim olduğunu arzettim. Şu halde demokrasiyi seçmekle mutlak iktisadî sağdan ve aşırı soldan vazgeçmiş oluyoruz. Bu mefhumlar iyi anlaşılırsa, kensensüs, yani görüş birliği sağlanabilir. Bu görüşler, felsefesiyle işçi tabanına ve işveren kütlesine yayılırsa, o zaman demokrasi bütün müesseeleriyle benimsenebilir. Yine bir sual de, "işverenler sağ partiyi mi destekliyor" diye soruldu. Hayır arkadaşlar, Türkiye'de bugün sanayi kesimi daima iktisaden sağ partileri desteklemiyor. Solu da destekliyor, sağı da destekliyor. Bu durum gazete ilânlarından bellidir. Çünkü kavramlar tam vazıh değildir. Şimdi bu kısa izahattan sonra, sağ ve sol mefhumları yönünden esas önemli bir noktaya izninizle parmak pasmak istiyorum. Kanaatimce, Türkiye'de sağ ve sol mefhumlarındaki karışıklık, bu tabirlerini batının cemiyetinin yapısını aksettirmesi ve cemiyetimizin yapısına tam intibak edemeyişindendir. iZra sağ ve sol mefhumları sadece bir iktisadî siyaset değil, bir umumî dünya görüşünü ve devlet politikasını yansıtır. Bir genelleme yapmak gerekirse, hata ve istisnaları olmak üzere, şöyle bir şema çizilebilir: Umumiyetle Avrupa'daki klâsik sağ partiler, mevcut düzeni muhafaza etmek isteyenlerdir. Bu

biçerken aşırı uçları ayırdıktan sonra iki merkezî partinin ortada kaldığını ifade etti ve iki merkezî partinin de Türk-İş'i oluşturduğunu, yanlış anlamadımsa ifade ettiler. Bu ifade içerisinde ben aradığımı bulamadım, çünkü CHP hariç, AP siyasal iktidarda uzun müddet kaldı. Oysa Cumhuriyeti tamamlamayan idarelerin devresinden gelip onların mirasçısı olduğunu kamuoyuna durmadan ilân eden AP nin bugün merkezî parti olarak Türk-İş gibi bir büyük işçi hareketi içerisinde onların bölüşmesini dinlemek beni üzdü. Biz yeraltı yerüstü kaynaklarının devletleşmesini ilke olarak kabul etmişiz, kendi ilkelerimiz içine almışız, onun savaşını veriyoruz. Ama biz ayrı iki partiden oluşan bir işçi kuruluşu olarak ortaya çıkıyoruz ve bizim böyle kalmamız da Sayın Hocamız tarafından tavsiye ediliyor. Bizim ilkelerimize bugüne kadar ters düşmüş, 1963'e kadar demokrasiyi de tamamlamamış olan siyasî teşekküllerin devamını kamuoyunda övünerek söyleyen siyasî partiyi tutmamız, savunmamız ve Türk-İş bünyesinde böyle ortaklaşa bir oluşmanın var olduğunu kabul edemiyoruz, olmamalıdır diyoruz. Sayın Hocam bize bu oluşum işçi hareketine ters düşüyorsa lütfen anlatsın, yok düşmüyor bu böyledir, bu böylesine düzmece gidecek derse o zaman Türk-İş oturup kendisini yenileyecek, ilkelerinden belki feragat edebilir. Hocamın bu fikrini almak istiyorum, teşekkür ederim.

mevcut düzeni muhafazada işbirliği yapan guruplar, umumiyetle sermayedar ve münevver zümre ile, kilise ve ordu mensuplarıdır. Bir başka ifade ile, kapitalist düzeni ıslah edilmiş haliyle de olsa, yaşatmak isteyenler, sermaye-kilise-ordu üçlüsüne dayanır. Böylece zenginler, dindarlar, ve dindar münevverleri ve askerler bu safta toplanır. Buna karşı, işçiler, fakirler, az okumuşlar ve dini inançları zayıf olanlar mevcut düzeni değiştirmek veya ıslah etmek isteyen sol partileri tutarlar.

Bu işbirliğinde, hıristiyanlığın tutumu önem arzeder. Çünkü hıristiyanlık, prensip itibariyle sosyal hayatı düzenleyen hükümler vaz etmemiştir. Katolikliğin mutassıp ve hayata uymayan katı tutumuna ve papalığın saltanatına karşı protesto hareketine girişen hıristiyanlar, reformasyon hareketiyle protestanlık mezhebini geliştirmişlerdir. Protestanlık, cemiyette zengine aşırı önem vermiştir. Zengin insan kuvvetli ve akıllı kabul edilmiş, ferdi zenginlik ile cemiyetin menfaati ve zenginliği arasında ayniyet fikri benimsenmiş, böylece kapitalizm protestanlığın felsefi görüşü altında gelişmiştir. Almanya'da Max Waber, İngiltere'de Tawney, protestanlıkla kapitalizm arasındaki yakın bağları izah etmişlerdir. Böylece faiz'i ilk defa meşru sayan protestanlık ile museviliğin işbirliği sonucunda kapitalizm gelişmiştir. Avrupa'daki sağ partiler bu düzenin savunucusu olmuşlardır. Halbuki, Türk İslâm cemiyetinin yapısını incelersek, umumî manzaranın Avrupa hıristiyan cemiyetinin kompozisyonundan çok farklı olduğu görülür. Umumiyetle İslâm cemiye-

İLHAMİ PARLAKDEMİR

ŞEKER-İŞ SENDİKASI
GENEL SEKRETERİ

Sayın arkadaşlarım, arkadaşlarımızın bir çoğu soracağımız konuların bir çoğuna değindiler. Ben bir iki konuyu kısaca arzedeceğim. Sayın Hocamdan dinsel ve milliyetçilik kavramları dışında ekonomik kavramlar anlamında solun ve sağın tarifini istirham edeceğim. Bir de gayet güzel bir şekilde izah ettiği dünyadaki rejimler konusunda, demokrasi hususunda bilimsel olarak bir tereddüdüm var. Bu hususta Sayın Hocamızın bizi kısaca aydınlatmasını isteyeceğim. Yeryüzündeki bütün ülkelere bakıyoruz, otoriter repimlerde bütün vatandaşlar bilfiil her gün istedikleri gibi değil de, devletin emrettiği şekilde çalışıyorlar. Üretim araçlarının bir noktada toplandığı ülkelerde insanlar yılın 12 ayında bilfiil çalışırken, bilhassa az gelişmiş ülkelerde, demokratik rejimle idare edilen ülkelerde yılın birçok zamanları kavgalar, gürültüler, patırtılar, boykotlar, direnişlerle geçiyor. Meselâ Türkiye'de bir meclis başkanının seçiminde 2 ay gibi bir zaman alınırken, bir diğer otoriter rejimli ülkede iki aylık bir parlamento çalışması bizden önde gidiyor. Demokratik ülkelerin geleceği bakımından büyük tinde sermaye-cami ve ordu yanyana ve içiçe değildir. Bir defa islâmiyete kiliseye tekabül eden bir ruhban sınıfı yoktur. Ordu, aristokrasiye dayanmayıp, halk kitlesinin içinden gelişmiştir. Zenginlerle münevverler ise kozmopolitleşmiş olup dini inançlarına ve geleneklerine fazla bağlı değildir. Yani mânevi sahada muhafazakâr değildir. Buna mukabil islâmiyet sosyal adaleti sağlayıcı fevkalâde güzel ve sağlam hükümler getirmiştir. Umumiyetle, fakir ve az okumuş halk kütlesi dindardır, örflerine ve milli duyguları kuvvetlidir. Avrupa'dan aktarılmış olan kapitalist düzendeki aşırı kazanç duygusu ile materyalist görüşler İslâm'ın dünya görüşüne uymamaktadır. Bu sebeple, Türk-İslâm cemiyetinde mevcut düzenin muhafazası söz konusu olunca, batının cemiyet yapısına benzemiyen mütenakız ve karışık bir durum ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki: dini inançlar ile, milli örf ve adetlerin muhafazasını isteyenlere sağcı dediğimiz zaman, umumiyetle dindar ve az okumuş fakir halk kütlesi, işçiler, çiftçiler, esnaf ve küçük sanatkârlar ile ordu, bu guruba girmektedir. Buna karşı mevcut sosyal düzenin değişmesini isteyenlere sol dersek, marksist, leninist ve kozmopolit guruplarla dini inançları zayıflamış zenginler ile bazı münevverler bu gurubta yer almaktadır. Buna mukabil, cemiyetin iktisadî yapısını ele alır ve mevcut düzenin muhafazasını isteyenlere sağ dersek, zenginler ve büyük sermayedarlar, bir kısım münevverler ve işadamları bu guruba girmekte, buna mukabil mevcut kapitalist düzenin sosyal adaleti sağlayıcı tedbirler yönünden düzenlenmesini isteyenlere

endişemiz var. Sayın Hocam acaba kısaca bu konulara değinebilir mi? Üçüncüsü; elbette bir konfederasyonun herhangi bir siyasi konuda bir araya gelebilmesi için kendilerinin de izah ettiği gibi tabanı iyi bir şekilde eğitmesi lâzım. Türk-İş, veyahut da Türkiye'deki işçi hareketi eğitim konusunda nasıl hareket etmeli? Türk-İş'e bağlı bütün federasyonların herbiri kendi kafasına, kendi görüşüne göre teşkilâtını eğitiyor, ondan sonra da Türk-İş'ten bütün işçileri aynı çatı altında toplama isteği belirtiliyor. Acaba eğitim tek elden ve tek sistemde mi olmalı, yoksa herkes kendi bildiğine göre eğitim yaptıktan sonra işçiden bu birleşimde yardım mı istemeli, benim arzetmek istediğim konu budur. Teşekkür ederim.

DOĞAN ÜSTKANAT

TEZBÜRO-İŞ SENDİKASI GENEL BAŞKANI

Değerli arkadaşlarım, zannediyorum benden evvel şu ana kadar konuşma veya soru sorma lüzumunu hisseden arkadaşlarım, aynı konunun açıklanması istikametinde ifadelerini toparlamağa çalıştı. Yalnız gerekçelerimiz değişik, yönler ortaya koysol dersek, dindar fakir halk kütlesini teşkil eden işçi, çiftçi ve orta sınıf halk ve bir nispette ordu, bu görüşe meyletmektedir. Fakat iktisadî düzenin değişmesini isteyenler, marksist görüşlerle ortaya çıkar ve komünizmi savunacak noktaya gelirse, marksistler, ateizmi ve dinsizliği savunan görüşleri de birlikte getirdikleri için, sosyal adaleti savunan dindar halk kütlesi derhal marksistlere karşı çıkmaktadır. İşte Türk-İslâm cemiyetinin bu değişik ve kendine has yapısı dolayısıyla, siyasî partileri batıdaki modellere göre tasnif etmeye kalktığımızda, dini inançlar yönünden sağda görülen partilerin, iktisadî ve sosyal görüşler yönünden Avrupa'ya göre sol sayılan fikirleri benimsediği görülmekte, buna mukabil iktisaden sağ fikirleri benimseyen partilerin veya zümrelerin inanç yönünden sol görüşleri desteklediği müşahade edilmektedir. İstanbul gibi büyük bir şehrin, Şişli ve Kadıköy gibi zengin kozmopolit ve münevver muhitlerinde sol partilerin rey alması, ancak bu şekilde izah edilebilmektedir. Bu sebeple cemiyetimizin siyasî, sosyal ve iktisadî yapısını batı'ya ait kavramlarla izah etmek alışkanlık ve kopyacılığından vazgeçersek, kendi cemiyetimizi, kendi yapımızı yansıtan kavramlar ve değer hükümleriyle izah etmeye girişebilmek, bu mefhumlar kargaşalığından kurtulabiliriz. Bu vesile ile hemen şunu da belirtmek isterim ki, konuşmamda sağ ve sol partiler diye yaptığım ayırım, cemiyetimizde halen kullanılan ve yapımıza uymayan batılı anlamdaki sağ ve sol tabirleridir. Bu sebeple arkadaşlarım, çok haklı olarak sağ ve sol'un manası ve muhtevası itigariyle açıklığa kavuş-

mak kaydıyla cevap aldık ve alıyoruz. Sayın Hocam, benden önceki konuşmacı arkadaşlarımın da söylemiş olduğu gibi Türkiye'de iki tane merkeziyetçi parti olduğunu ve Türk-İş'in bunun içinde oluştuğunu ifade ettiler. Aklıma oturduğum yerden şu geldi. Henüz hafızamızdan silinmemiş tazeliği ile duran bir siyasal partinin, enternasyonal sosyalist bir kuruluşa girmesi istikametindeki eylemini merkeziyetçi dediğimiz diğer parti komünistlikle itham ederken, o parti, diğerinin sermaye çevresinin uydusu olduğunu söylerken, bizim bu parselleme içinde bölük pörçük olmamızın adeta önerisi teessüs etmiş oldu. Biraz evvelki konuşmacı arkadaşım güzel bir noktaya temas etti. Biz mal üretmekle yükümlü olan işçiler, kanun üretmekle yükümlü olan Millet Meclisinin iki ay başkan seçemeyişinin karşısında bu parsellenmiş ağırlığımız sebebiyle seyirci kaldık. Sayın Hocam acaba bunun fihristini nasıl ortaya koyacaklar, bunu merakla bekliyorum, teşekkür ederim.

MÜNİF TEPECİ

PETROL-İŞ SENDİKASI
MERSİN ŞUBE BAŞKANI

Sayın Hocamdan şu hususun açıklanmasını istirham edeceğim; işçi sınıfının siyasal görüşlerinin bimasını istediler. Bana, bu izahatı verebilme imkânını sağladıkları için arkadaşlarıma candan teşekkürlerimi arzederim.

Bir başka sual de, Türkiye'de toplu sözleşme sisteminin, iktisadî kudretin dağılımında faydalı olup olmadığı sorulmaktadır. Bu suale vereceğim cevap, tek cümleliktir. Evet, olmuştur. Türkiye'de toplu pazarlık sistemi iktisadî gücü dağıtmada ülkenin iktisadî ve sosyal şartları nisbetinde faydalı ve başarılı olmuştur. Bu ifade, işçi kütlesi hedefine ve idealine vardı demek değildir, ama diğer guruplara nisbetle, işçilerin toplu sözleşme sistemi başarılı olmuştur. Bunun canlı misali işçi-memur ayrımında görülür. Türkiye'de 30 sene evvel kime sorsanız memur olmak isterdi. Bugün ne oldu, iş kanunu değişip eski müstahdem sınıfı kaldırılınca, biliyorsunuz eski iş kanununda ücretliler; işçiler, memurlar, müstahdemler diye üçe ayrılırdı. İşçi beden işçisi idi, memur kamu kesimindeydi, müstahdem de fikir işçisi anlamında idi. Yani fikir işçisi ikiye ayrılıyordu. Kamu kesiminde çalışan fikir işçisine memur, özel sektörde çalışana da müstahdem denirdi. Bütün müstahdemler, biz işçi olmak istiyoruz diye ayağa kalktı. Devlet de müstahdemleri memur statüsünde tutmağa çalıştı. Çünkü işçilik memuriyete nazaran cazip hale gelmiştir. Bu da gösterir ki, Türkiye'de diğer guruplara nazaran, meselâ memurlara ve çiftçilere kıyasen toplu sözleşme sistemi işçi sınıfının menfaatlerini Türkiye'nin iktisadî ve sosyal yapısı içinde nisbi olarak iyi savunmaktadır. Bu model tabiatiyle devamlı gelişme halindedir. Fakat şunu kabul edelim ki,

limsel olarak tarifinin yapılmasını ve yeri neresidir; açıklamalarını rica ediyorum. Ayrıca işçi sınıfının bireyleri, aracı ile, tefeci ile sermayedarla omuz omuza, yan yana siyaset yapabilir mi, yapamaz mı bunun açıklanmasını da istiyorum. Teşekkür ederim.

Prof. ADİL İZVEREN

Evvelâ Sayın Hocama teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Hakikaten zevkle ve aynı zamanda faydalı gördüğüm bir biçimde istifade ettiğimi samimiyetle belirtmek isterim. Yalnız, burada zannediyorum ki benim görüşüme göre bir eksik kalan nokta ki, en sonda Türkiye'nin en büyük işçi kuruluşu olan Türk-İş'in asıl bu toplantıyı tertip sebebi olan, nasıl siyasete ağırlığını koysun veyahut siyasî ilişkileri nelerdir? Zannederim ki bu bir parça açıkta kaldı. Sayın Hocamızdan ve meslekdaşımdan bu hususta bir parça daha izahatta bulunmalarını rica edeceğim. Bu bir. Konferansta geçen —consensüs— tabiri ki, bu sosyoloji biliminde bir kavramdır, hakikaten sendikaların gelişmesini takip eden sosyal politikacıların da üzerinde hassasiyetle bu toplu-sözleşme sistemi gelir dağılımı yönünden, işçi sınıfının diğer sınıflar karşısındaki yerini yükseltme ve muhafaza etme bakımından başarılı olmuştur. Bir başka soru da yeraltı, yerüstü kaynakları konusunda oldu. Bu hususta şunu arzetmek isterim. Bu gibi sanayi konularında bir sürü milletlerarası mücadeleler ortaya çıkmaktadır. Biliyorsunuz, bugün, çok uluslu şirketler meselesi var. Bu çok uluslu şirketler bir nevi iktisadî devletler demektir. Ve bugün bu şirket-devletler dünyada yeni bir problem ortaya çıkartmaktadır. Bu çok uluslu şirketleri hafife almayalım. Çok uluslu bir şirketin yıllık cirosu bazen Türkiye'nin millî gelirini aşmaktadır. Demek ki gelişen tüm ülkeler karşısında bunlar büyük devletler gibidir. Muazzam mücadeleler ortaya çıkıyor, dolayısıyla ülkenin menfaatleri istikametinde olan konularda bütün ülkenin kuvvetlerinin işbirliği yapması gerekir. Bu da bir şuur meselesidir. Arzularımızın ne nisbette mümkün olabileceği, o andaki çeşitli demokratik müesseselerin iyi işletilmesine ve bu arada bilemediğimiz çeşitli ihtimallere bağlı olmaktadır. Şu misali size arzedeyim. İngiltere'de İşçi Partisi, İsveç'te Sosyalist Parti, bu ülkelerde mutlak olarak iktidarda olduğu zamanlar dahi o ülkelerdeki tüm iktisadî müesseseleri devletleştirememiştir. Devletleştirmemiştir, niçin? Çünkü iktisadî fonksiyonları itibariyle görmüşlerdir ki, mutlak bir devletleştirme, sonunda mutlak bir sosyalizme gidecektir. Bu noktada durmuşlardır. Size, şunu da arzedeyim ki, bugün İsveç'in bütün sosyal demokratik yapısına rağmen, İngiltere'nin işçi partisi iktidarına rağmen

durdukları konudur. Bu kavram açısından, Türk-İş'in alacağı bundan sonraki siyasete ağırlığını koyma eylemlerinde ne şekilde istifade edilmesi gerekir? Yani şu şekilde ki, kavram bunun üzerinde durmuştur. Meselâ Türk-İş'in partilerüstü politikasını, bendeniz biliyorsunuz tenkit ettim, dedim ki, bu bağımsızlık şahsî olsaydı, daha uygun ve daha eleştirici bir kavram olurdu. Bununla aynı zamanda eylemlerin ne tutarlı bir şekilde uygun bir biçimde yürütülmesi gerekirdi dedik. Bundan sonra, görüyoruz ki işveren sendikaları açısından hiçbir işveren Ropert Oven istisna edilirse dünya sosyal politika tarihinde hiçbir işveren işçi sendikaları kesiminden aday olmuş ve o istikamette bir eylemde bulunmuş değildir. Fakat bugün görüyoruz ki, birçok sendikacılarımız meselâ sermaye çevrelerinin partisi olan AP den mebus oluyor, bu ne dereceye kadar kabili teliftir ve zanediyorum ki bu çelişki üst örgütlerde ve bilhassa Türk-İş bünyesinde önemli tartışmalara, krizlere de konu oluyor kanaatindeyim. Biz dün şunu dedik, bu sadece benim fikrim değil. Sendikacılık ve sosyal politika ilminde şimdi, Türkiye'de sendikacılık birinci safhayı, yani sadece alelâde bir meslek örgütü safhasını kapamıştır ve bunun hukukî, siyasal bütün bağlantıları da mevcuttur. Fakat bundan sonraki dönem sosyal sınıf bilinçlenmesi ile işçinin diğer gereksinmeleri ki, işte bu ülkelerde devletin sahibolduğu iktisadî faaliyetler Türkiye'den daha azdır. Bu noktada, sosyal adaleti ve sosyal demokrasiyi ille devlet kapitalizmi ile karıştırmamak lâzımdır. İşçinin iktisadî yapıya ağırlık vermesi başka bir şeydir. Devletin fabrika işletmesi başka bir şeydir. Bir başka ifadeyle devlet kapitalizmi ile devletçilik başka başkaşeylerdir. Devletin iktisadi ve sosyal hayatı para banka kredi vergi politikasıyla ve sosyal siyasetle kontrol altında tutması ayrı bir şeydir, fabrikacılık yapması ayrı bir şeydir. Umumiyetle sanayileşmiş ülkelerde birinci fonksiyon gelişmiştir, ikincisi değil. İkinci fonksiyon daha ziyade birinciyi yapamayan gelişen ülkelerde ortaya çıkmakta olup bu bir tarihi merhaledir. Atatürk'ün belirttiği gibi, bunlar sosyal amaçla değil, iktisadî amaçla yapılır. Fakat ülkenin menfaati istikametinde Türk-İş ve diğer bütün guruplar ağırlığını bütünüyle koymalıdır. Yalnız bilmeliyiz ki, bütün bu ağırlığa rağmen her zaman istediğimiz hedefe rahatça ulaşamıyabiliriz. Çünkü bir çok milletlerarası problemlerin içinde bulunuyoruz. Muhterem hocamız Adil İzveren beyin sorularına da siyasî partilere karşı tutum bahsinde cevap arzettim. Türk-İş'in siyasî partilerle dialog kurması lüzumlu ve faydalıdır. Bu husus pratikman oldukça güç olmakla beraber Türkiye'nin siyasal yapısını daima sıkı takibederek yapılacak bir mekanizma ile sağlanabilir. Yani, teorik düşüncelerle yapılacak ani tercih kararları, bir bakıma işin kolay yönüne gitmek demektir ve bunun TÜRK-İŞ'i başarıya ulaştıracağına inanmıyorrum. Çeşitli siyasî partilerle dialog kurarak devamlı dinamik bir prosedüre girmek

siyasete ağırlığını koyma safhasına gelmiştir. Şimdi bu durumda mutlak surette bir parti kurulması, veyahut şu, bu partilerin desteklenmesi değil, fakat herhalûkârda işçi hareketi siyasi ortamda bir vaziyet almak mecburiyetindedir. Bu hususta ne düşünüyorlar, bunu açıklamalarını istirham edeceğim, teşekkür ederim.

zor bir sistemdir. Ama bunu yapmak zarureti vardır. Yine bir başka arkadaşımız eğitim konusuna temas etti. Tekrarlıyorum: Merkezi eğitim politikasına ihtiyaç görüyorum, çünkü TÜRK-İŞ'in eğitim politikasının son üç dört yıl içinde zayıfladığı kanaatindeyim. Türk-İş camiası, ilk 7 yıl içinde çok daha verimli, konsantre, koordine bir eğitim politikası takip etmiştir. Şimdi sendikaların kuvvetlenmesinden mi, Türk-İş'in bu sahayı sendikalara bırakmasından mıdır bilemiyorum, bu eğitim faaliyeti gördüğüm kadarı ile bu açıdan zayıflamıştır. Merkezi eğitim sistemine gerekli önemin verilmesi lâzımdır. Ancak bu yoldan hedefe ulaşılabileceğini tahmin ediyorum. Sayın Başkan ve TÜRK-İŞ'in muhterem delegeleri, beni sabırla dinlediğiniz için, çok teşekkür ederim. Bu toplantımızın Türk-İş için, memleketimiz, milletimiz ve devletimiz için faydalı olması temenni eder, hürmetlerimi tekrar arzederim efendim.

tebliğ (5)

Doç. Dr. ALPASLAN IŞIKLI

Sayın başkan,

Türk-İş'in değerli yöneticileri,

Sayın hocalar,

Sayın konuklar.

Benim konuşmam yemek saatine rastladı, midelerimizin aç olduğu bir zamana rastladı. Bunda bir isabetsizlik olduğunu zannetmiyorum, çünkü burada pek böyle tokların meseleleri görüşülmüyor. "Tok açın halinden anlamaz" diye bizim bir atasözümüz vardır, bunu da düşünerek konuşmama başlıyorum.

Türkiye'de işçi-politika, sendika-parti ilişkilerini incelemeye yönelmiş olan bu konuşmamda evvelâ tarihsel süreç içerisinde nereden başladık, nereye geldik bunun bir değerlendirmesini yapmak istiyorum.

Evrende her şey bir değişim, bir yeniden oluşum içersindedir. Yıldızlardan tutunuz, atomların küçük partiküllerine kadar herşey yeni bir oluşum içindedir. Bu hareketlilik, evrenin bir parçası olan insan toplumlarında da kendisini gösteriyor. Yeryüzünde insan toplumları biçim değiştiriyorlar, belirli bir düzen yerini bir başka düzene terkediyor. Tarihsel sürecin incelenmesi, tarihin gözlemi bize bunu kantılamakta.

Yeryüzünde esaret dönemi olmuş, tarihe karışmış. Yeryüzünde kölelik dönemi olmuş, tarihe karışmış. Yeryüzünde serflik dönemi olmuş ve nihayet feodal düzeni izliyerek yeryüzüne kapitalist dönem gelmiş. Her düzen kendisine karşı bir oluşum yarattığı içindir ki, o oluşumun etkisiyle tarih sahnesinden silinmiştir.

Bugün çağımızda yeryüzünün bütün toplumlarında işçi sınıfının bir siyasal varlık olarak, şu veya bu biçimde tarih sahnesine çıktığını ve kapitalizme karşı yerini, belirli aşamalarda dahi olsa, belirli biçimlerde de olsa, birbirine tamamen benzetilemeyecek biçimlerde de olsa, yerini almakta olduğunu görmekteyiz.

İşçi sınıfının tarih sahnesine çıkışı, hiç bir toplumda birden bire olmamıştır. İşçi sınıfı bağımsız bir siyasal varlık olarak hiçbir toplumda birdenbire ortaya çıkmamıştır.

Genellikle, batı toplumlarının gözlemi ortaya koymaktadır ki, işçi sınıfının siyasal mücadele alanında ortaya çıkışı, burjuvazinin kendinden önceki egemen güçlere karşı, feodallere karşı, feodalizme karşı yürüttüğü sınıf mücadelesinde belirmiş. İşçi sınıfı, burjuvazinin yedeğinde onun çıraklığında yerini almak suretiyle ilk siyasal deneylerini kazanmıştır. 1789 Fransız devriminde işçi sınıfının yeri budur, İngiltere'de çartist hareket içersinde işçi sınıfının yeri bu olmuştur. İşçi sınıfının burjuvazi ile ittifak halinde aristokrasiye karşı yürütmüş olduğu sınıf mücadelesinin sonunda aristokrasi yıkılmış ve feodalizm son bulmuş, onun yerine bir burjuva kapitalist toplumları doğmuştur. 1789'un ve İngiltere'deki Çartist hareketin kanıtladığı gelişmeler bunlar olmalıdır.

Böyle bir ittifakın sonucu işçi sınıfına belirli bazı deneyler, tecrübeler kazandırmıştır, ama bunun sonucundan yararlanan her zaman işçi sınıfı olmamıştır. Ancak bu deneylerin sonucunda edindiği, kazandığı bilgiler sonucuydular ki, işçi sınıfı dünyanın çeşitli toplumlarında bağımsız bir siyasal varlık olarak ortaya çıkma yolunu tutmaktadır, tutmuştur, tutmak üzeredir.

Toplumumuzun yapısı batı toplumlarına, işaret ettiğimiz batı toplumlarına kesinlikle benzememekle beraber, ana çizgileri ile buna benzeyen bir örneği bizde de müşahade etmekteyiz. Türkiye'de işçi sınıfının bağımsız bir siyasal varlık olarak ortaya çıkması bizim ül-

kemizde de gene burjuvazi ile kendinden önceki egemen sınıflarla ittifak halinde olmuştur, olagelmektedir.

Türkiye'ye kapitalizmin ayak basışının dönemeçlerinden bir tanesi, 1839 tanzimat fermanıdır. Tıpkı 1789 Fransız devriminin sonucunda yayınlanan İnsan Hakları Bildirgesinde olduğu gibi, bundan 50 sene sonra Türkiye'de yayınlanan Tanzimat Fermanı da mülkiyeti kutsal bir hak olarak ilân etmek suretiyle, batıdan ithal edilmiş değer yargılarını, toplumumuza benimsetmenin başlangıcı olmuştur. Batıdan ithal edilmiş değer yargıları diyorum, bu değer yargılarının benimsenmesi Türkiye'de kapitalizm öncesi değer yargılarının altüst olması sonucunu doğurmuştur.

Türkiye'de kapitalizm öncesi dönemde kapitalizmle özdeş değer yargılarının varolduğunu iddia etmemiz mümkün değildir. Ne maddeden sıyrılmayı, madde dışında üstün değerler için benlikten sıyrılmaya yönelmeyi özlemlemiş olan tasavvuf düşüncesi içerisinde "mal da yalanmülk de yalan" diyen Yunus Emre'nin düşüncesi içinde, ne de kapitalizm öncesi dönemde Türk toplumuna damgasını vurmuş olan başka bir dünya görüşü içerisinde kapitalizmin bireyci bencil kâr esasına dayanan değer yargılarının izlerini bulmak mümkün değildir. Kapitalizm, bu değer yargılarına karşı, batıdan, üretim ilişkilerindeki, üretim güçlerindeki bir değişmenin sonucu olarak batıdan ithal edilmiş, yabancı değer yargılarını Türkiye'ye taşımıştır.

Kapitalizmin Türkiye'ye taşınmasıyla birlikte, tarihimizde görülen büyük siyasal dönemeçler içerisinde, işçi sınıfının, başlangıcından itibaren, etkin bir siyasal varlık olarak kendisini ortaya koyduğunu iddia etmemiz mümkün değildir. Çünkü, sanayileşmenin geriliği sanayi işçisi birikiminin azlığının bir nedeni olmuş ve işçi sınıfının tarih sahnesine ülkemizdeki çıkışında bu nicel unsur önemli bir gecikme faktörü olarak kendisini hissettirmiştir.
1876 birinci meşrutiyetinde işçi sınıfının belirgin ve etkin bir rol oynadığını iddia etmek mümkün değildir. 1908 ikinci meşruriyet hareketi, ülkemizde asker sivil aydın kadroların modernleştirme çabalarının mahsulü olarak ortaya çıkmıştır. Onlar, Fransız ihtilalinin eşitlik, kardeşlik ilkelerini teremmüm eden unsurlar olarak Türkiye'nin tarih sahnesinde kendini ortaya çıkarmış olan ittihat ve terakicilerdir. Fakat aynı dönemde özellikle İstanbul yöresinde kendisini gös-

termeğe başlamış olan sendikalar, örgütlü işçiler, bu hareketle eşyönlü, eşzamanlı olmak üzere "iş-emek" sloganları ile ortaya çıkmışlar ve işçi sınıfının özlemlerinin ifadecisi olmanın ilk kanıtlarını ortaya koymuşlardır. Bu böyle bir ittifakın, işçi sınıfının zayıf ve güçsüz bir döneminde ortaya çıkan böyle bir ittifakın sonucunda 1908 İkinci Meşrutiyet hareketi gerçekleşmiştir. İkinci meşrutiyet hükümetinin yaptığı işlerden ilki, Tatili Eşgal kanununu yürürlüğe sokmak olmuştur. Tatili Eşgal kanunu Türkiye'de sendika hakkına ciddi sınırlar koyan, grev hakkını yasaklayan bir kanun olmuştur. Bu dönemde İttihat ve Terakki hükümetinin, İkinci meşrutiyet hükümetinin bu kararında etken olan unsurlar arasında o zaman ülkemizde önemli bir güç olarak kendisini hissettirmekte ve yabancı sermayenin, Alman yabancı sermayesinin etkileri bariz ve tarihçilerin tesbit ettikleri bir gerçek kendisini gösterir. Ülkemiz ekonomik gelişim bakımından dışa bağlı karekterini, o zamandan itibaren günümüze kadar devam ettirdiği için daima işçi hareketinin, işçi sınıfının sendikal ve siyaset örgütlenmesinin, yabancı müdahalelerle karışmalarla karşı karşıya geldiği zaman zaman görülegelmiştir.

1908 deki yasağa rağmen, Türkiye'de sendikalaşma devam etmiş, nihayet 1919 da başlayan ve 1923 de son bulan kurtuluş mücadelemizde yeni bir devlet ortaya çıkmıştır. İstiklâl savaşı da gene örgütlü işçi kitlelerinin Atatürk'ün başlattığı kurtuluş savaşında destek olma yönündeki katkılarına sahne olmuş bulunmaktadır. Atatürk'ün kurduğu yeni devletin Anayasası ilk Anayasası örgütlenme özgürlüğüne geniş bir yer tanıdığı halde, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sendika hakkı konusunda önemli bazı kısıtlamalara şahit olmaktayız. Cumhuriyet kurulduğu zaman iki türlü sendikacılık akımı sözkonusudur. Bunlardan bir tanesi Halk Partisinin o zamanki resmî ideolojisine sadık olan ve artık düşmanlar kovuldu, memleketimizde bağımsız bir Türk devleti kuruldu, öyleyse işçiler için Türk işçileri için yapılacak yeni bir mücadele yoktur düşüncesi etrafında düğümlenmektedir. Diğer bir görüş ki, onlar Türkiye İşçi Derneği etrafında kümelenmiş insanlardan oluşmaktadır. Bunlar, "sınıfsız imtiyazsız bir kitleyiz" solganı etrafında belirlenmiş olan Cumhuriyet Halk Partisinin resmî ideolojisini benimseyen, işçi sınıfı için yeni bir mücadelenin toplum içersinde çalışanların egemenliğini gerçekleştirmek

yönünde bir mücadelenin başladığı, böyle bir sorumluluğun başladığı kanısı ile hareket eden sendikal işçi kesimidir.

Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden yıllarda, 1923 yılında İzmir'de toplanan iktisat kongresi çeşitli zümrelerin, sınıfların görüşlerine ifade olma olanağı vermiştir. Bu görüşler arasında işçi sınıfının görüşleri belli ölçüde ifade olma olanağı bulmuştur. Sendika hakkı, grev hakkı gibi görüşler bunlar arasındadır. Fakat Cumhuriyet Halk Fırkasının sonradan altı ok'a dönüşmüş olan ilkelerinin kökenini teşkil eden "9 umde" benimsendiği vakit bunlar arasında işçi sınıfının görüşlerine, işçi sınıfı tarafından 1923 yılında İzmit İktisat Kongresinde dile getirilmiş olan görüşlere yer verilmediği görülür. Bunun hemen peşinden 1925'de çıkarılan Takrir-i Sükûn yasası Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile birlikte o zamanki bir takım sol partileri ve bu arada işçi sendikalarını fiilen ortadan kaldırmıştır.

Şimdi, burada Atatürk gibi mazlum ulusların kurtuluşuna önayak olmuş, emperyalizme dünya çapında ilk önemli dersi vermiş olan büyük ve ileri görüşlü bir önderin, büyük bir liderin döneminde sendika hakkının, işçi sınıfının siyasal ve sendikal örgütlenmesinin böylesine kısıtlamalara uğraması bir an için şaşırtıcı görülebilir. Fakat, tarihi büyük kişilerin ileri görüşlerine göre değil, sınıflararası güç ilişkilerine göre açıklayan, gören insanlar için bunda şaşılacak bir şey yoktur. Atatürk, Türk devriminin mimarı olarak bütün mimarlar gibi bu binanın yapılmasında, binanın sahiplerinin görüşlerini nazara almıştır. Yeni Türk Devleti kurulduğu zaman işçi sınıfı, çalışanlar, yeni Türk devletinin sahipleri arasında güçlerini hissettirecek önemde bilinçte olmadıkları içindir ki ve sanayileşmenin yeniliğinin önemli bir sonucu olarak Atatürk'ü etkileyen kesimler arasında işçi sınıfı olmamış ve yeni Türk devletinin yapısında bu tarihler önemli ölçüde yansımamıştır.

Cumhuriyetin kuruluşunu takiben bir tarafdan henüz çağdaş kapitalist toplumun özelliklerinden ve temel unsurlarından biri olarak çağdaş sınıflar oluşmamış olmakla birlikte, kapitalizmin gelişmesine bağlı olarak memleketimizde de sanayi işçisi birikiminin gün geçtikçe belirginleştiği ve önem kazandığı görülür. Bu arada, bu gelişmelere rağmen, 1938 yılında dünyada faşizmin tırmanışa geçtiği bir dönemde ülkemizde Cemiyetler Kanununda sınıf esasına müs-

tenid cemiyet kurulması yasağı getirilmek suretiyle memleketimizde sendikacılık, fiili alanda olduğu gibi hukukî alanda da imkânsız hale getirilmiştir.

Ancak 2. Dünya harbi bittikten sonra dünya konjonktürünün ve ülkenin iç dinamiğinin emrettiği istikamette 1946 yılında Cemiyetler Kanununda yapılan bir değişiklikle sınıf esasına müstenid cemiyet kurma, sendika kurma imkân dahiline girmiş bulunmaktadır.

1946 yılında bu olanağın işçilere tanınmasının hemen ardından süratle ülkemizde, özellikle İstanbul yöresinde, işçi sendikalarının kurulmaya başladıkları görülür. Bu dönemde çok partili bir rejime girilmiştir, çeşitli siyasî partiler kurulmaktadır. Bunlardan iki tanesi de sosyalist eğilimli siyasî partilerdir. İktidar partisi ülkemizde sendika-parti ilişkilerinin evrimin görürken, öneml bir dönemeç olarak iktidar partisi, sendikalarla bu sosyalist partiler arasındaki ilişkilerden rahatsız olduğu içindir ki, 1946 Aralık ayında sendikalar kapatılmış, sendika başkanları tevkif edilmişlerdir.

1947 yılında çıkarılan Sendikalar Kanunu bu deneyin sonucunda yürürlüğe girmiş bir sendikalar kanunudur ve bu Sendikalar Kanunu, malûmunuz olduğu gibi, grev hakkını tanımayan, bu hakka yer vermeyen bir sendikalar kanunudur. Bu Sendikalar Kanunu, siyasetle uğraşma yasağına yer vermiş olan bir sendikalar kanunudur. Böylece siyasetle uğraşma yasağını öngören bir sendikalar kanununun çizdiği sınırlar içersinde bir sendikacılık başlamıştır.

Burada dikkatle üzerinde durulması gereken hususlardan bir tanesi, kanımca, o dönemde gerek iktidar partisinin, gerekse ana muhalefet partisinin siyasetten ne anladıklarıdır. Siyaset kavramına ne gibi bir içerik tanıdıklarıdır.

1947 yılında sendikaların kurulmasına yeni kanun çerçevesinde olanak tanındıktan sonra sendikacılar, sendika kurmakta bir çekingenlik içersine girmişlerdir. İktidar partisi sendika kurmakta çekingenlik gösteren bu sendikacılar karşısında aynı zamanda dünyaya karşı (Uluslararası Çalışma Teşkilâtına ve Birleşmiş Milletlere girmişizdir) ülkemizin demokratik bir görünümüne sahip olduğunu kanıtlamak ihtiyacı içerisinde olduğu içindir ki, Cumhuriyet Halk Partisine bağlı işçi büroları kurulmuş ve bu bürolar kanalıyla işçi sendi-

kacıları yetiştirme yoluna gidilmiştir. Öbür taraftan Demokrat Partinin lideri, Demokrat Partinin felsefesine uygun sendikalar oluşturulmasını tavsiye eder beyanatlarda bulunmuştur. Demek oluyor ki, siyasetten anlaşılan itkidar partisinin paralelinde olmayan siyasettir, ana muhalefet partisinin paralelinde olmayan siyasettir. Başka türlü siyaset zaten o dönemde bazı sol partiler kapanmasıyla birlikte yasaklanmış bulunmaktadır.

1947'den sonra başlayan dönem içersinde Demokrat Parti işçilerin büyük desteğini kazanmanın yolunu bulmuştur. O zamanki iktidarı asker sivil kadronun bir iktidarı olarak tanımlamak mümkündür. Çünkü padişahlık yıkılmış, padişahlıktan boşalan egemenlik boşluğunu dolduracak bir kapitalist sınıf Türkiye'de mevcut değildir, işçi sınıfı hiç mevcut değildir. Bu boşluk asker-sivil aydın kadrosu tarafından doldurulmuştur. Asker-sivil kadronun oluşturduğu bu iktidarı ele geçirmek, yeni oluşan kapitalist sınıfların başından beri özlemi olmuştur. Onlar işçi sınıfına dayanmadıkları halde, Serbest Fırka döneminde olduğu gibi, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasında olduğu gibi ve nihayet Demokrat Parti döneminde olduğu gibi, işçi sınıfının dostluğunu kazanmakta ve yoksul halk kitlelerinin desteğini kazanmakta büyük başarı sağlamışlardır. Nitekim, 1925 de Takriri Sükûn kanununun sendikaları ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını aynı zamanda kapatması bir tesadüf değildir. Keza, Serbest Fırka aslında bir işçi sınıfı partisi olmadığı halde, işçilerin desteğini bir takım demogojik yöntemlerle de olsa sağlamanın yolunu bulmuş bir parti olduğu için Halk Partisi tarafından hem sağcı, hem de solcu olmakla itham edilmiş bir parti olmuştur. Bu geleneğin devamcısı Demokrat Parti olmuştur.

Demokrat Parti işçilere grev hakkını vadetmiştir. Sendikaların ve örgütlü işçi kitlelerinin desteğini bu yoldan kazanmıştır. Sadece bununla kalmamış, yoksul halk kitlelerine karşı jandarma dipçiğinin, vali despotizminin sonunu getireceğini öne sürerek yoksul halk ve köylü kitlelerinin de desteğini kazanmıştır. Demokrat Parti 1950'ye bu destekle girmiştir ve 1950'nin ertesinde Demokrat Parti grev hakkını gerçekleştirecek yasaları hazırlamakta olduğunu ifade eden beyanlar ortaya koymuştur. Nihayet öyle bir döneme gelinmiştir ki, "grev hakkı istemiyoruz" diyen sendika yöneticileri siyaset yapıyor-

lar diye herhangi bir takibata uğramadıkları halde "grev hakkı istiyoruz" diyen sendika yöneticileri grev hakkı vaadederek işbaşına geçmiş bir iktidarın döneminde siyasetle uğraştıkları gerekçesiyle takibata maruz kalmışlardır ve nihayet bu dönemde tekstil işkolunda bir sendika, biz pamuk ipliği ithalini istemiyoruz dediği için siyasetle uğraştığı gerekçesiyle takibata maruz kalmak, geçici de olsa kapatılmak durumuyla karşı karşıya kalmıştır.

1950 - 60 dönem zor bir dönemdir. Böyle bir dönem içerisinde sendikaların, 1952 de kurulmuş olan Türk-İş'in bu iktidara olan bağlılığı sağlanmıştır ve siyasetle uğraşma yasağı bu açıdan önemli bir araç olarak iktidar partisinin elinde silah olarak kullanılabilmiştir. Bu amaçla bir taraftan da kurulan Vatan Cephelerine sendikaların katılması bağlılık telgrafları çekmesi, siyasetle uğraşmak olarak nitelendirilmemiştir. 1960'dan sonra ülkemizde yeni bir dönem başlamıştır.

1960'dan sonra ülkemizde başlayan yeni dönem, özellikle partisiyaset ilişkileri bakımından, değişiklikler getirmiş olan, önem taşıyan bir dönemdir. Bu dönemde başlıca iki unsur, parti-sendika ilişkilerini ve Türk sendikacılığının gelişimini etkisi altında bulundurmuştur. Bunlardan birisi, 27 Mayıs devriminin gerçekleşmesiyle Anayasada bazı hakların güvence altına alınmış olması ve 27 Mayısla birlikte başlayan göreli özgürlük ortamı içerisinde çeşitli sol fikirlerin, ülkemizde, eskiyle kıyaslanamayacak biçimde serbestçe tartışılır hale gelmesidir. Bu fikirler, bu düşünceler 1961 yılında, çoğu Türk-İş mensubu olan, o zaman Türk-İş mensubu olan, 12 sendikacı tarafından kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisi çerçevesinde kristalize olmuş ve sendikalara kanalize edilmiştir. Etkilerden bir tanesi budur. Diğer bir etki, uluslararası çapta önemli ve büyük bir etkidir. Amerika, İkinci Dünya Harbinin ertesinde, dünya çapında, ülkelerin iç işleri konusunda artık eskisi kadar hareketsiz değildir. Bu, Amerika'nın dış politikasında Monroe doktrininin terki ve Truman doktrininin benimsenmesi olarak izah bulur. Amerika bu yöndeki ilgisini sendikal alanda da ortaya koymuştur. Dünyanın çeşitli ülkelerinde Amerika'nın temel felsefesinin, dünya çapında yüklendiği temel misyonun bir gereği olarak çeşitli ülkelerde bu doğrultuda müdahaleler kendisini gösterir.

Fransa'da, İtalya'da bu tarihte büyük sendika merkezleri sol eğilimli işçilerin elinde olduğu halde, sol görüşün benimsenmesi etrafında toplanmış oldukları halde, Amerika bu ülkelerde Fransa'da Force Ouvrière isimli İtalya'da da FIL rümuzu ile tanımlanan bir sendika merkezinin oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Sendikacılığın belli bir gelişim göstermediği belli bir merkez etrafında temerküz etmediği ülkelerde de Amerika AID kanalı ile ve çeşitli kanallarla yine dünya ölçüsünde felsefesine ve yüklenmiş olduğu misyona paralel eğilimleri benimsemiş bir sendikacılık oluşturulması için büyük çabalar sarfetmiştir. Güney Amerika'da ve nihayet ülkemizde de I. Brown Levinston gibi kişilerin temasları ve AID, Amerikan çalışma ateşeliği kanalıyla yürütülen ilişkilerin bir sonucu olarak, Türkiye'de de sendikaların belli bir yönde oluşturulması bakımından büyük çabalar sarfedilmiştir. Ve henüz kemikleşme safhasını tamamlamamış olan Türk sendikacılığına Atlantik ötesinden uzanan bu etkiler geniş ölçüde müessir olmuştur. Nitekim Amerika'nın Türkiye' de çalışma ateşeliğini yapmış olan Millen isimli bir zat, İstanbul İktisat Fakültesinde yapmış olduğu bir konuşmada Amerika'nın Türkiye'ye teknik, taktik, felsefe olarak yapmış olduğu yardımların Türk sendikacılığının felsefesinin oluşmasında yalnız Türk-İş'in değil, Disk'in felsefesinin de oluşmasında uzun yıllar müessir olacağını ifade etmektedir. Yapmış olduğu bu konuşmada ve daha sonra Amerikan Çalışma Bakanlığının yayın organı olan bir dergide yayınlanmış olan makalesinde bu görüşün teyidini tekrarlamış bulunmaktadır.

Ülkemizde hüküm süren bu etkiler, sendikacılığı, sendikaların parti-siyaset ilişkilerini yakından etkilemiştir. Ülkemizde 1961 de Türk-İş'e bağlı bazı sendikaların Türkiye İşçi Partisini kurmaları, bu arada, Rahmetli Seyfi Demirsoy'un partinin çalışma meclisinde yapmış olduğu bir konuşmayla başlamış olan Çalışanlar Partisi girişimleri çeşitli etkilerin Türkiye'deki görünümleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu arada, "partilerüstü politika" nın Türk-İş tarafından benimsenmesi söz konusudur. Bu politikanın 1964 tarihli Türk-İş genel kurulunda tüzüğe alınması mümkün olmuştur. 1964 tarihli kongrede belirlenmiş olan "partilerüstü politika" yalnızca Amerika'nın AFL-CIO' nun Non Partisanship Politics adını verdiği politikanın basit bir taklidi değildir. Memleketimiz ve Türk-İş böyle bir politikanın be-

nimsenmesine elverişli bir konjonktüre sokulmuştur ve onun için bu sonuç sağlanmıştır.

Yıllar yılı, İttihakı Terakkiden bu yana Türk işçileri siyasal partilerle yaptıkları ittifakların sonucunda aldatılmışlardır. Bunun son halkası Demokrat Parti olmuştur. Grev hakkını vereceğiz demiş vermemiş. Bu durum, işçilerin siyasal partiler karşısındaki sendikaların siyasal partiler karşısındaki memnuniyetsizliğinin çekingenliğinin bir nedeni olmuştur. Bu memnuniyetsizlik, bu küskünlük, bu hayal kırıklığı "partiler üstü politika" da ustaca kanalize edilebilmiştir. "Partilerüstü politika" bir bakıma siyasî partiler karşısındaki çekingenliğin, küskünlüğün, güvensizliğin bir ifadesidir. Çünkü, mevcut siyasî partiler, Türk işçilerinin kendi dışlarındaki unsurların oluşturduğu, kendilerine yabancı bir dünya görüşü doğrultusunda yönelmiş olan partiler, Türk işçilerini hayal kırıklığına uğratmışlardır.

Fakat aslında "partilerüstü" politikanın da siyaset sahnesinde yer alan, almak zorunluğunda olan, istese de istemese de siyasetin ortasında olan bir sosyal olgu bakımından sendikacılık bakımından, neticede kendisine karşı bir politika anlamına geldiği Türk-İş içersinde de anlaşılmağa başlanmıştır. "Partilerüstü" politika Türk-İş yönetici kadrolarında da sizlerin de çok yakından bildiği üzere tartışma konusu edilmeğe başlanılmış bulunmaktadır.

Türkiye'de aslında 1964 de partilerüstü politikanın kabul edilmiş olması, o tarihlerde işçilerden, sendikalardan bir destek bekleyen siyasî partilerin, partilere yönelmesi muhtemel desteğin bu yolla engellenmiş olması sonucunu vermiştir. Somut bir örnek verirsek 1965 de Türkiye İşçi Partisi ilk defa seçimlere girmiştir, 1964 de partiler üstü politika kabul edilmiştir. 1965 de Türkiye İşçi Partisi ilk defa seçimlere girmiştir. Partilerüstü politikanın somut neticesi işçilerden destek bekleyen siyasî formasyonlara yönelmesi muhtemel siyasî desteği önlemek olmuş, özellikle T.İ.P. açısından bunun ilk ve belirgin sonucu böyle olmuştur.

Buna rağmen 1960 - 1965 hatta 1966 dönemi, Türk-İş bakımından bir sola açılış dönemi olarak nitelendirilebilir. Türk-İş bu dönemde, "yeraltı petrollerinin millileştirilmesi" kampanyası, "emperyalizme hayır" kampanyası gibi kampanyaların önderidir.

Türk-İş'in bu dönemde 1966 genel kuruluna sunulan rapor tetkik edilecek olursa görülür ki, Türk-İş, dış ticaretin devletleştirilmesi, yeraltı kaynakların millileştirilmesi, ana sanayinin devletleştirilmesi, ciddi bir toprak reformunun gerçekleştirilmesi, vergi adaleti, ciddi bir plânlı ekonomik kalkınma, görüşlerinin sahibi, hatta öncüleri arasında yer alan bir kuruluştur. Fakat 1966 tarihli kongre aynı zamanda Türk-İş'in hayatında ters yönde bir dönüm noktasıdır. 1966 tarihli kongreden önce Türkiye'de önemli bir siyasal değişiklik olmuş, Türkiye'de 1960'dan sonra başlayan ortam son bulmuş, bu ortamla birlikte Türk-İş'in bünyesinde de değişiklikler olmuştur. 21 kişilik Türk-İş'in Yönetim Kurulunun 21 kişisinden 17 kişisi değişmiştir. Seçilenlerden hiçbiri TİP'i kuranlardan değildir. Buna karşılık, daha çok iktidar partisi eğilimli ve hatta İktidar Partisi milletvekili olan zevat, Türk-İş yönetim kadrosunda yer almış bulunmaktadır.

1966 da Türk-İş yönetiminde beliren bu değişiklikten sonra, Türk-İş'in içerisindeki gerginlik artmıştır. 1967 de Disk kurulmuştur. Bu tarihte, 1966 tarihinde aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisindeki Türkiye'nin en büyük siyasî partisi olarak ortanın solu felsefesi egemen olmaya başlamak üzeredir. Bu durum da ayrıca, Türk-İş içersinde yeni çekişmelerin kaynağı olmağa namzettir. Türk-İş yönetimi sağa yönelirken ülkede bir sola açılış, büyük bir siyasî partide sola açılış söz konusudur. Ve nihayet, Türk-İş bünyesinde sonradan ortaya çıkan sosyal demokrat hareketin kökenini de bu ayrılıklarda aramamız mümkündür.

Bütün bu gelişmelerin sonucunda şimdi Türk-İş, sendika-parti, işçi-politika gibi konularda nasıl bir tavır almalıdır sorusu artık gündeme gelmiş bulunuyor. Bu sempozyum da, bunun önemli bir parçası olarak gerçekleştirilmiş bulunuyor. Kanımca, burada önemle vurgulanması gereken husus politikanın da netice itibariyle bir araç olduğudur. Politika netice itibariyle bir araçtır. Politika amaç olamaz. Politika için politika yapılamaz. Politika, belli bazı amaçlar içindir. Bu nedenle Türk-İş bu aşamada, madem ki soruluyor (haddimizi aşmak pahasına da olsa) arzetmeğe çalışacağım. Bu aşamada Türk-İş'in önündeki mesele, ne yolla politika yapacağı meselesinden önce, politikam nedir? sorusunun tesbit edilmesidir. Benim amacım nedir, benim yönüm nedir? sorusunun cevabının belirlenmesi lâzımdır. Benim

amacım nedir, benim yönüm nedir, bu sorunun cevaplandırılması lâzımdır. Türk-İş yönünü belirledikten sonra, tabii kâğıt üzerinde değil, yöneticisinden, en ücra işyerindeki işçisine kadar, yönünü belirledikten, sonra bu belirlenen yönde ilerlemesi çok daha kolay olacaktır. Yönünü sarahatle belirleyememiş bir kuruluşun, hangi yönde olursa olsun ilerlemesi, elbette büyük güçlüklerle karşılaşır. Ve Türk-İş büyük bir güçle ve tutarlılık içersinde yönünü belirledikten sonra ve ilâve edeyim Türk sendikacılığı bütünüyle yönünü belirledikten sonra, artık söz konusu olan belli bazı partinin peşinde olmak olmamak meselesi değil, Türk siyasî hayatını yönlendirmek meselesi haline dönüşür.

Şimdi esas olan, Türk-İş'in yönünü belirlemek ve kendisiyle çıkarları özdeş olan toplum kesimlerinin köylülerin, sanatkârların, esnafların desteğini sağlamak suretiyle yönünü belirlemektir.

Bu aşamada Türk-İş'in dar ücret mücadelesi ile sınırlanan mücadele yönteminin çıkmazlarını gördüğü ve bunun sendikacılığın dar amaçları bakımından da tutarlı sonuçlar vermediği konusunda aşağı yukarı bir ittifak halinde olduğunu tesbit etmek yanlış olmaz sanıyorum. Çünkü, yalnızca dikkatini ücrete teksif etmiş olan, yalnızca ücreti düşünen ücretten başka toplumu oluşturan unsurlara, ücreti de oluşturan unsurlara ilgi göstermeyen bir sendikacılık anlayışı ücret artışını bile sağlayamaz. Çünkü ücretlerin parasal olarak artmasının gerçekte bir artış olmadığını artık hepimiz öğrenmiş bulunuyoruz. Ancak, ekonominin temel kanunlarına temel işleyişine hükmeden komuta düğmelerinde işçinin de parmağı yer almağa başladığı ölçüdedir ki, parasal ücret artışları gerçek ücret artışları halini alır ve ancak o sayededir ki, sendikal mücadelenin de güçlenmesi ve çıkmazlarının ortadan kaldırılması mümkün olabilir.

Şimdi, bu safhada böyle bir anlayış içersine girmeyen bir sendikacılığın yalnızca toplu sözleşme grev gibi mücadele silahlarının yeterli bir mücadele silâhı olarak gören ve kapitalist düzenin genel anlayışı içersinde "biz yalnızca kendi üyelerimizi savunuyoruz, düşünüyoruz" diyen bir sendikacılık anlayışının çıkmazlarının büyük olduğuna işaret etmek lâzım. Böyle bir sendikacılık anlayışı, çalışanlar arasındaki dayanışmayı kökünden baltalamış bir sendikacılık anlayışıdır. Böyle bir sendikacılık anlayışının egemen olduğu bir ülkede

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

çalışanlar arasına ayrılık tohumları ekmek, memurlara düşük ücretlerinin sebebi olarak işçileri göstermek ve tekelleşen bir sermaye karşısında tasfiye olan terzilere, esnaflara... bu durumların sebebi olarak işçileri göstermek kolaydır. Ve gittikçe yoksullaşan köylülere içine düştükleri durumun başlıca nedeninin sanki sendikalar olduğunu, sendika ağalığı olduğunu anlatmak kolaylaşır.

Böyle bir durumda işçiler arasına, çalışanlar arasına ayrılık tohumları ekildi demektir. Böyle bir durumda ülkede emeğe karşı olan güçler, sendikaların başlıca silahı olarak savunmuş oldukları grev hakkını sendika hakkını bile bir çırpıda ortadan kaldırmakta güçlük çekmezler. Yunanistan'da bir süre önce olan budur. Çeşitli faşist rejimlerde olmuş olan durum budur. Bu ülkelerde emeğe karşı bir diktatörlük kurmak, çalışanlar arasında demokratik dayanışmanın müessir olmayışının geniş ölçüde sonucu olmuştur diyebiliriz.

Sendikal mücadelenin dar sınırları içersinde kalan bir sendikacılık anlayışının yalnızca ücret mücadelesi ile sınırlamış olan bir sendikacılığın çıkmazları özellikle bizim gibi geri kalmış ülkelerde büyüktür. Bizim ülkemizde sorun, yalnızca gelirin bölüşülmesi sorunu değildir. Bizim gibi ülkelerde sorun, gelirin bölüşülmesi sorununa ilâve olarak, gelir artışının sağlanması sorunudur.

İşçiler şöyle bir soruyu kendi kendilerine sormak zorundadırlar: Acaba işçiler kendi dışlarındaki güç merkezleri tarafından oluşturulacak bir ekonomik kalkınmayı beklemek ve bir takım ülkelerde olduğu gibi, Batı ülkelerinde tarihin geniş sömürü olanaklarından yararlanarak zenginleşmiş ve bundan işçilerine pay vermekten çekinmemiş Batı ülkelerinde olduğu gibi, kendi dışlarındaki merkezlerde oluşturulan bir ekonomik kalkınmayı beklemek ve bundan pay almak durumundamıdırlar? Yoksa işçiler doğrudan doğruya ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesinde de çalışanların tercihlerini yansıtmak tüm çalışanların yararına olan bir ekonomik kalkınmaya öncülük etmek zorundamıdırlar?

Ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesini bekleyip, bu yolla ortaya çıkarak gelirden bir pay almanın ne derece gerçekleşebilir bir durum olup olmadığını, ülkenin gerçekleri, ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik kalkınma yolu içinde sağlanabilen sonuçlar gözler önüne sermektedir.

İşçiler, aynı zamanda, gelir artışının sağlanması, kalkınmanın sağlanması, kalkınma tercihinin ortaya konulması konusunda da tarihi sorumluluklarının gereğini yerine getirmek zorundadırlar.

İşçilerin güçlerini ortaya koymaktaki, en müessir araç, onların meslekî örgütleri olan sendikalardır, ancak sendikal birlikten doğan güçlerine dayanarak siyasal alanda da bir güç oluşturmakta başarı sağlıyabilirler.

Görüşlerimi böylece özetledikten sonra son bir noktaya değinerek konuşmamı bağlamak istiyorum. Türk-İş için önemli sorunun yön belirlemek olduğunu arzetmiştim. Bu yönün ne olduğu konusunda Türk-İş'in 1966 kongresinde alınmış olan kararların büyük yol gösterici önemi olduğu inancımı dile getirerek konuşmamı bitirmek istiyorum. Beni dinlediğiniz için teşekkür eder, hepinizi saygı ile selamlarım.

soru

KENAN DURUKAN

TÜRK HARB-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI

Sayın başkan, değerli arkadaşlarım, elimde, sayın Işıklı'nın Sendikacılık ve Siyaset adlı kitabı var. Kitabında, bugün tebliğinde sunmadığı ilginç bir konu var. O konuda açıklama rica edeceğim kendilerinden. Bir de şu konu, Türk İşçi Hareketi Türkiye'de somununun büyültülmesinden de sorumludur. Somun büyükse büyüyen somundan daha büyük dilimlerle halkımıza, insanımıza ekmek düşebileceğini biliyoruz. Somunu büyültmede Türk İşçi Hareketi etkin olmalıdır. Somunun paylaştırılmasında bugünkü adaletsizlik içinde değil, daha adil biçimde paylaştırılmasında etken olmalıdır ve bu adil paylaşımdan işçiler, dar gelirliler yeterince pay almalıdırlar. Şöyle bağlıyorum, somunun büyültülmesinde söz sahibi olabilmenin yolu siyasî karara iştiraktir. Somunu büyültmede, özellikle Türkiye'de iki büyük siyasî parti ay-

cevap

Doç. Dr. ALPASLAN IŞIKLI

Somunun büyütülmesi misali, iktisat kitaplarının ünlü bir misali, kuşkusuz. Yine bir misalden hareketle pek çok önemli soruya, sayın Türk-İş mensuplarının, yöneticilerinin pek çok önemli sorusunu sevaplandırmaya gayret edeceğim.

Kanımca, iki çeşit kalkınma yolundan bahsetmek mümkün. Bunlardan bir tanesi özel teşebbüs eliyle kalkınma yolu. Özel teşebbüs eliyle kalkınma yolu, her çeşit yöntem içinde olduğu gibi belli bir sermaye birikimini gerektirir. Bu sermaye birikiminin belli ellerde toplanması gerekir. Bu sermaye birikimi belli bazı ellerde olsun ki, o sermayeyi elinde bulundurmuş olan insanlar ihtiyaçlarını önemli ölçüde karşılamış olduktan sonra, yatırıma yönelebilecek teşviki bulabilmiş olsunlar. Yatırıma yönelebilecek cesareti bulabilsinler. Paralarının bir kısmını yatırıma ayırabilsinler. Böyle bir ekonomik kalkınma yolunu, kalkınma felsefesi olarak benimsemiş olan bir sendikacılık anlayışının ülkenin ekonomik kalkınmasına yapacağı katkının toplu pazarlık masasında daha fazla ücret istememek, böylece, ücretten arta kalan gelir kısmının bazı ellerde toplanmasına, birikmesine katkıda bu-

rı ayrı görüşlere sahiptirler. Biz her iki görüşü telif ederek somunu büyültebiliyor muyuz? Yoksa somunu büyültmede metod bakımından, siyasal tercih bakımından bir siyasal görüşü desteklemek zorunda mıyız? Keza, büyültüldükten sonra somunun paylaştırılmasında farklı iki görüşe sahip iki siyasal partiden birisi, açıkça sayıları çok az olsa da Türkiye'de mutlu azınlık adı verilse de, somundan büyük pay alan egemen çevrelerin bu çıkarlarına sosyal adalet ölçüleri içerisinde dur diyebilmek ve bu somundan herkese mümkün olduğunca iştirakleri oranında adil pay dağıtabilmek için bu siyasî partilerden birisini organik bağ kurmaksızın bir seçimde onu desteklemek, ama seçildikten sonra o siyasî parti vaadini yerine getirememişse ortaya koyduğu programı uygulayamamışsa, öteki seçimde alaşağı etmenin Türk İşçi Hareketine yararı mı zararı mı işçi hareketine ve ülkeye yararı mı zararı mı olur, bu hususun açıklanması ve bu bahsettiğim kitabın 309 uncu sayfasında Amerikan sendikacılığının Amerika'nın bütün ülkelere el attığı gibi Türkiye'ye de Türk sendikacılık hareketine de yön verme çabası elbette doğrudur. O arada ilmî bir araştırmanız var. Buna göre Türkiye'de sendikacıların ekonomik mücadelenin dışına taşıp taşmamalı mı siyasî mücadeleye de iştirak edip etmemeleri konusunda yaptığınız bir anketin sonucu var, bunun da açıklanmasını lütfen rica ediyorum, teşekkür ederim.

lunmaktan ibaret olduğunu söylemek yanlış olmaz. Yani, böyle bir ekonomik kalkınma yolu benimsendiği vakit, işçilerin ekonomik kalkınmaya yapacakları katkı çalışmalarına vs. ilâve olarak sermaye teraküm ünün, temerküzünün sağlanması için ücretlerinden fedakârlık yapmaktır.

Ancak, böyle bir ekonomik kalkınma felsefesi anlayışı içinde sermaye belli bazı ellerde toplandıktan ve gelir, zenginleşme, bazı ellerde belli bir seviyeye geldikten sonra bunun bir kısmının sosyal adalet anlayışı içerisinde ve bu sistemin temelinde yatan anlayışa ters bazı akımların ve güçlerin sağladığı bir yolla, bu gelirin geniş kitlelerde yayılması mümkün olabilir. Yani önce sermaye belli ellerde toplanacak, kalkınma olacak, ondan sonra kendiliğinden değil tabiî, işçilerin mücadelesi ile bu anlayışa ters bir anlayışla hareket ederek örgütlenerek bu gelirden pay almaya çalışacaklar ve bunun sonucunda gelir adaleti sağlanmaya çalışılacak.

Bunu, Batı dünyasında pek çok ülke sağlamıştır. Batı dünyasında pek çok ülke, ülke içinde 19. yüzyılda 18. yüzyıl boyunca sürdürdüğü yoğun sömürüye ilâve olarak dünya çapında sürdürmek olanağına sahip olduğu ekonomik sömürünün de sağladığı bir avantajla geniş zenginlik birikimini mümkün kılabilmiş ve bu zenginliğin bir kısmından kendi ülkesindeki işçileri de müstefit kılabilmiştir.

Ancak ilâve etmek gerekir ki böyle bir kalkınma anlayışı içerisinde işçilerin ücretlerinden fedakârlık etmelerinin otomatik olarak kalkınmaya yol açacağını, kalkınmaya hiz-

KEMAL ÖZER

MADEN FEDERASYONU BAŞKANI VE TÜRK-İŞ BAŞKAN VEKİLİ

Sayın Işıklı'dan açıklamasını beklediğim bir konu var. Türk-İş amacını tesbit etmeli ve öyle hareket etmeli, Türk-İş amacını tesbit etmiştir. 24 ilkemiz vardır. Bu 24 ilkeye bir noksanımız var. Yan kuruluşlarla münasebetlerimiz biraz gelişebilir, onu kabul ediyoruz. Amacımız bu, 24 ilke. 24 ilkeyi tesbit ettikten sonra bizim konumuz sendika - politika sorulduğuna göre, neticeye bağlayamadı Sayın Işıklı. Amaçları tesbit ettik ve bunu işçimize de yaydık. Bundan sonra bir parti desteklemede eğer 1961'deki tecrübe edilen bir parti kurmak mı, bunların açıklamasını Sayın Işıklı'dan rica ediyorum. Teşekkür ederim.

ORHAN ERÇELİK

TES-İŞ FEDERASYONU BAŞKANI

Sayın Işıklı'yı dikkatle dinledik. Bir noktada vuzuha kavuşmak ihtiyacı ile tekrar buraya geldim. Türkiye'de de, bütün dünyada olduğu gibi Türk İşçi Sınıfının tarihsel sorumlumet edeceğini iddia etmek mümkün değildir.

Yine bu somun misali gibi iktisat kitaplarının çok ünlü misallerinden biri vardır. O da "At ve Su misali" atın önüne suyu getirdiğiniz vakit, su içmesini her zaman sağlayamazsınız, su içen bir atın önünden kovayı çekerseniz, su içmesine mâni olabilirsiniz. Atın önüne su getirdiğiniz vakit, at her zaman su içmez. Su içmesi için ilâve olarak susaması lâzımdır. Suyun önünde olmasına ilâve olarak susamış olması gerekir. Özel teşebbüsün, kapitalist kalkınma anlayışı içerisinde gelirin, sermayenin belli bazı ellerde toplanması da, her zaman kalkınmaya, yatırıma, ekonomik kalkınmaya, özellikle çarpık olmayan bir ekonomik kalkınmaya yönelecektir demek mümüün değildir.

Bunun ülkemizin yakın geçmişinde çok somut bir örneği vardır. Yurt dışında çalışan işçiler ülkemize alın terlerinden oluşan somunlarından arta kalan parçayı yağdırmışlardır. Ülkemiz böylece tarihinde görmediği döviz rezervlerine kavuşmuştur. Bunlar, Batı ülkelerinde Almanya'da çalışmış olan işçilerin alın terleri karşılığı yollamış oldukları dövizlerdir. Fakat, gelen bu döviz, büyüklüğü ile mütenasip bir ekonomik kalkınmaya hizmet etmiş midir sorusuna olumlu cevap vermek mümkün değildir Gelen bu döviz, Türkiye'nin dış ticaret kapasitesi ile mukayese edilecek boyutlara ulaşmıştır. Pek çok senede ve gelen bu döviz Türkiye'nin iktisadi kalkınmasında, kalkınmasının sağlanmasında başlıca engel olarak görülen döviz yokluğunu ortadan kaldıracak, döviz kıtlığını ortadan kaldıracak ve bu konuda beliren, mevcut

luğunu bizim de gözden kaçırmamamız gerektiğini ifade ettiler. İşçi sınıfının tarihsel sorumluluğu konusunda neyi kastettiklerini lütfen ifade ederler mi? Teşekkür ederim.

EMİN BAYKAN

TEKSİF SENDİKASI
EYÜP ŞUBE BAŞKANI

Sayın Hocamız, Türk sendikal siyasî hayatını gerçekten doyurucu tahlil ettiler. Ve bu arada Türk-İş'in Genel Kurullarından bahsettiler. Çalışanlar partisinden, işçi partisinden bahsettiler. Sayın Kemal Özer'in de söylediği gibi, Türk-İş'in 24 ilkesi vardır. Yine Sayın Hocamız bunları izlediğine göre, bunu da bilecektir. Türk-İş'in 24 ilkesini kendi siyasî partisinin ilkesi olarak kabul eden bir siyasî partiyi Türk İşçi Hareketi içerisinde tüm yapısı ile 24 ilkesiyle benimsediğini ifade ettiğine göre, Türkiye'de artık çalışanların nasıl bir siyasî parti tutacağı konusu zamanı geçmiş midir, geçmemiş midir? Teşekkür ederim.

olan dar boğazları ortadan kaldıracak bir miktara ulaşmıştır. Buna rağmen iktisadî kalkınma, bu hacimle mütenasip bir hıza erişmediği gibi, gelen döviz enflâsyon kaynağı haline dönüşebilmiştir. Enflâsyonun kaynağı olarak gösterilebilmiştir. Çünkü gelen döviz miktarı ile mütenasip bir arz, bir üretim sağlanması mümkün olamamıştır.

Demek ki önemli olan yalnızca bazı ekonomik olanakların, dövizin, hammaddenin, yeraltı kaynaklarının, mevcut olması değildir. Ekonomik kalkınma için bunların mevcut olması lâzımdır. Bir de bunu ekonomik kalkınmaya sevkedecek, bunun çar çur olmasını engelleyecek, bunun çarpık bir ekonomik kalkınmaya yönelmesini engelleyecek, bunun tüketim ekonomisine yönelmesini engelleyecek, bunun geri kalmışlık çemberimizi kıracak bir ekonomik kalkınmaya yönelmesini sağlayacak, kısacası bunun makine yapan makine istihsaline yönelmesini sağlayacak bir mekanizmanın da oluşmuş olması lâzımdır. İşte bu noktada işçi sınıfının ve işçilerin örgütlü gücü olan sendikaların rolü bir kere daha ortaya çıkmaktadır.

Biraz evvelki misalimde arzetmeğe çalıştığım gibi, atın önüne konulan su, her zaman at tarafından içilmez. Bir de onun su içmek istemesi lâzımdır. Acaba Türkiye'de kalkınmaya susamış kitleler yok mudur? Kuşkusuz ülkemizde kalkınmaya susamış kütleler vardır. Ülkemizde, özellikle çalışanlar, kalkınmaya susamış kitleleri oluştururlar. Fakat bu kalkınmaya susamış kitlelerin tercihlerinin kalkınmayla ilgili karar merkezleri üzerindeki etkileri, yansımaları yetersiz olmaktadır. Demok-

Prof. ADİL İZVEREN

ANKARA İ.T.İ.A. ÖĞRETİM ÜYESİ

Sayın başkan, sayın dinleyiciler, özür dilerim, tekrar söz almış bulunuyorum. Fakat bir iki soru üzerinde duracağım. Bir kere şunu özellikle belirtmek isterim ki, çok hoşuma giden ve son derece istifadeli olan ve hattâ basıldığı takdirde de, bütün özellikle sendika yöneticilerinin defalarca okuması lâzım gelen bir konuşma olduğuna kaniim. Burada sayın genç bilim adamımızdan öğrenmek istediğim bir nokta var. Mesele, Türk-İş'in müstakbel eylemi sorusu olduğuna göre, sorunu olduğuna göre, burada biz meselâ iş hukuku kitaplarında bilhassa 1974'de çıkardığımız son iş hukuku kitabında sendikaların ilkeleriyle kabul ettikleri ilkelerle eylemleri arasında uygun ve bir ılımlılık olmasına çok dikkat eder. Ve bunu belirtmişizdir. Şimdi, Türk-İş'in ve sayın konuşmacımızın da belirttiği üzere 24 ilkesi hakikaten tatmin edicidir ve bu istikamette Türk-İş'in zannederim ki, bu ilkelere bağlı olarak yapması lâzım gelen şey açıktır. Ve zannederim ki onlar da bunun üzerinde durdular. Eylem ne olmalıdır? Yani yöntem, çünkü sendikacılık bir sanattır ve sendikaların yönetimi tamamiyle teknik bir konudur. Bütün örgüt olarak siyasî partilerde de böyledir. Ben şuna kaniim ratik süreç bu yönü ile eksik işlemektedir. Kalkınmaya susamış kitlelerin kalkınma ile ilgili tercihler, kalkınma ile ilgili kararlar, kalkınma ile ilgili karar merkezleri üzerinde yansımasını sağlamakta, en önemli görev, sendikalara düşmektedir. Ve sendikalar işçi sınıfının tarihsel sorumluluğun önemli bir parçasını işte burada ortaya koymak durumundadırlar. İşçi sınıfının tercihleri derken bunu arzetmeğe çalışıyorum.

Öte yandan dar ekonomik olanaklarla sosyal adaleti ve ekonomik kalkınmayı bir arada uzlaştıracak bir kalkınma yolu, yöntemi kanımca Türk-İş tarafından zaten ortaya konulmuştur. Temel üretim araçlarının devletleştirilmesi, bankacılığın millileştirilmesi, dış ticaretin devletleştirilmesi, yeraltı kaynaklarının millileştirilmesi, ciddî bir plânlama... İşte diğer kalkınma yolunu da benim zihnimde bunlar oluşturuyor.

Burada sorulmuş olan çeşitli sorular, birbirleriyle veya bana biraz girişim halinde görülüyor. Fakat soruların önemli bir kısmı amaçları ve yönü belirledikten sonra mücadelelerinin yöntemi nasıl olacaktır sorusu etrafında düğümlenmektedir. Kanımca, Türk-İş ve tümü ile sendikalar, kalkınma felsefesini, iktisadî, sosyal ve siyasal felsefelerini vuzuhla belirledikten sonra ve vuzuhla belirlenmiş bu felsefe etrafında kenetlenmiş bir çalışanlar kitlesi oluşturduktan sonra, Sayın Hocanın söylediği gibi onlar partilerin peşinde, aday listelerinde yer almak için koşan unsurlar olmaktan haliyle çıkacaklar, tam aksine, partiler sendikaların peşinde koşan unsurlar haline geireceklerdir. Partiler sendikaları değil, işçiler partileri biçimlendirmek durumu-

ki, hiçbir suretle hiçbir işçi kuruluşu siyasî partilerin peşinden koşmamalıdır. Ve bilâkis siyasî partiler işçi örgütlerinin peşinden koşmalıdırlar. Çünkü oy potansiyeli vardır, oy deposudurlar, gayet tabii olarak koşacaklardır. Bu hususu açıklamalarını istirham edeceğim. Teşekkür ederim.

CEVDET SELVİ

PETROL-İŞ SENDİKASI GENEL TEŞKİLÂTLANDIRMA SEKRETERİ

Bugün Türkiye'de bir sağ ve sol kavramı vardır. Ve bu özellikle de karıştırılmak birbirine çelişkiler halinde ortaya konmak istenmektedir. Bunun gerçek anlamda sağın ve solun, demokratik kurallar içerisinde ne olduğunu ve bunun neden karıştırılmak istendiğini Sayın Hocamız bize anlatırlarsa memnun oluruz. İkinci olarak; sağ ve sol kelimelerinin haricinde emek ve sermaye arasında ne gibi terslik ne gibi çelişki vardır, yoksa çelişki yok mudur, her ikisinin de müştereken geçinebileceği bir sistem var mıdır? Bu konuyu da açıklarlarsa memnun olurum. Ve bugünkü Türkiye'de siyasetle uğraşmadan, politika yapmadan acaba işçinin ve işçiye, işçi gibi yakın toplumların problemlerinin halledilmesi mümkün müdür, değil midir ve siyasete ne şekilde girmelidir? Bunları açıklarlarsa memnun olurum, teşekkür ederim.

na geleceklerdir. Ve işçiler, bütün çalışan kitlelerle beraber siyasal alanda böyle ahenkli ve tutarlı bir ses çıkarmaya başladıkları takdirde, bütün partiler, ayaklarını yere basmak ve programlarında ciddî, gerçekçi, tutarlı unsurlara mümkün olduğu ölçüde, elbette ki karşıt sosyal güçlerin müsaade ettiği ölçüde yer vermek zorunluğunda kalacaklardır.

Kuşkusuz burada ne yapılacağı, neyin mümkün olduğu sorusuyla mümkündür. Bizim bu yasalarımız çerçevesinde malûmlarınız olduğu üzere bir siyasî parti ile organik bağ kurmak mümkün değildir. İngiltere'de olduğu gibi, İskandinav ülkelerinde olduğu gibi mümkün değildir. İlâve olarak belli bazı siyasî görüşlerin zaten benimsenmesi ve ifade edilmesi olanağı da ayrıca sınırlanmıştır. Yani, hareket tarzını belirleyen yasalar da vardır. Ne olacaksa bu yasalar çerçevesinde olacaktır. Şüphesiz, yasaları da değiştirmek, yasaların sınırları üzerinde etkili olmak da, elbette sendikaların, işçilerin sorumluluğu altında olan bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır.

Fakat bütün bunlara rağmen, burada herhalde benden çok daha tecrübeli Sayın Hocalar da sizlere belirli bir reçete vermek istemediler, veremediler. Ben bu programı geç aldığım için sayın konuşmacıları dinlemek olanağını bulamadım, yeteri kadar. Fakat bunun imkânsızlığına da işaret etmek isterim. Burada İsmet Paşa'nın başka bir vesileyle söylediği bir söz aklıma geliyor. "Tarifle güreş olmaz", güreşi yapacak sizlersiniz. Size ben, bizler, burada tarif yaparak nasıl güreş yapılacağını öğretemeyiz ve bir yerde zaten bu başarılı olmaz. Şüphesiz bu sempoz-

DİNÇ DEĞER

SAĞLIK-İŞ SENDİKASI
MERKEZ GÖREVLİSİ

Biraz önce, bir kısım sendikaların Disk'i oluşturduğu, diğer bir takım sendikaların da Misk'i oluşturduğu ifade edildi. Ve Türk-İş'in merkezci iki parti arasında bir seçim yapmak zorunda olduğu ifade edildi. Ben Sayın Hocamızdan şu hususu açıkça ifade etmesini istiyorum. Acaba bu iki partiden bir tanesi 19. asır Avrupa'sındaki klâsik demokrasi anlayışının bir ifadesi olan vahşi kapitalizmi savunuyor mu? Lütfen bu açıklıkla ifade edilirse teşekkür ederim.

HALİT MISIRLIOĞLU

YOL-İ ŞFEDERASYONU
GENEL BAŞKANI

Sayın başkan, değerli hocalar, kıymetli arkadaşlarım. İki gündür takip etmekte olduğumuz sempozyumda, değerli hocalarımızın kıymetli fikirlerini değerlendireceğiz ve biz kendi kararlarımızı kendimiz vereceğiz. Muhterem hocalarımız bize anlattıkları ile maksizmi, kapitalizmi, sosyalizmi tanıttılar. Ancak benim bir istirhamım var arkadaşlarımdan. Dünden beri dikkat ediyorum. Biz buraya kendi kendimizi eleştirmeye geldik. Ne Misk'i ne Disk'i. Disk oryumun başlattığı tartışmalar, Türk-İş bünyesinde, Türk-İş içerisinde tartışılacak, bu görüşler gün ışığına çıkacak ve elbette ki Türk-İş kendisi için ve Türk sendikacılığı kendisi için tutarlı bileşik bir siyasal mücadele yolunu bulacaktır.

Sağ sol meselesi sorusuna gelince... Sağ sol nedir sorunu... Bu sağ ve solun bu bizim toplumumuzda karıştırılmasının, bu konuda kavram kargaşalığı çıkmasının çok çeşitli nedenleri vardır. Bizim ülkemiz coğrafî yeri itibariyle de bakıldığı vakit görülür ki, çeşitli medeniyetlerin çeşitli dünya görüşlerinin bir araya geldiği, karşılaştığı bir yerdir. Şark islâm düşüncesi ve Batı kültürü burada buluşmuştur. Bu sağ ve solun islâmî düşünce içerisinde ayrı bir anlamı vardır. Batı medeniyetinin, Batı siyasal durumunun kavramları içersinde sağ ve solun çok ayrı bir kavramı vardır.

Sağ ve solun islâmî düşünce içerisindeki yeri Kuran-ı Kerim'de bir El Vakıa Sûresi vardır oradan kaynaklanır. Bunu Bursa'da bazı camilerin duvarlarına astıklarını gazetelerde okumuştuk. Solcular cehenneme atılacaklardır, sağcılar cennete gideceklerdir şeklinde bir âyet, bu, tabiî Batının çağdaş siyasal biliminin benimsediği sağ ve sol kavramıyla alâkası olmayan bir sağ ve sol kavramıdır. Mukaddes kitapta bazı kavramlar açıklanırken, sembollerden yararlanılmıştır. İşte insanların sağ tarafında sevaplarını yazan melekler, sol tarafında günâhlarını yazan melekler vardır, bunlar ruzi mahşerde tartılacaktır, hangisi ağır basarsa insanlar cennete veya cehenneme gidecektir. Bu bir inançtır. Şüphesiz, saygı duyulması gereken bir

da, Misk orda. Biz kendi kendimize bir yön ve yöntem, daire içinde toplandığımıza göre, ben arkadaşlarımdan hasseten istirham edeceğim, yarın büyük bir hâdise olur bu. Türk-İş kendisi bilinçlenmiş olan toplumu ile birlikte, bir siyasal örgütü destekleyelim mi, veyahut da bir siyasî parti mi kuralım düşüncesindeyken, Disk'i eleştirdi denecektir. Ben hasseten arkadaşlarımdan istirham ediyorum, Disk ve Misk meselesine girmeyelim. Biz Türk-İş'in çatısında toplanan sendikalar olaraktan, kendi sorunumuza kendimiz çareyi bulacağız. Değerli fikir hocalarımız, sosyal bilinci verdi, anlattılar. Bize ışık yakıyorlar, doğrudur. Yalnız Sayın Işıklı dedi ki, ben hududu aşarak dedi getiriyorum, yönümüz bellidir, zannettiğim kadarı ile 1966 yılında kabul edilen 24 temel ilkeden bahsettiler. 24 temel ilkenin, uygulandığı takdirde, Türkiye'nin sorununun hallolacağını zannediyorum ki onu söylemek istediler. Bunun açıklıkla bize anlatılmasını hasseten rica eder, saygılarımı sunarım.

MÜNİF TEPECİ

PETROL-İŞ SENDİKASI
MERSİN ŞUBE BAŞKANI

Muhterem Hocam, hemen hemen bizi aydınlatacak derecede ışık tutucu görüşlerini ortaya koydular. Yalnız bir husus müphem kaldı. O hususu daha açık daha seçik bize inançtır ama siyasete karıştırılmaması gereken bir inançtır. Oradaki kavram başkadır, buradaki kavram başkadır. Buradaki Batı siyaset bilimindeki sağ ve sol anlayışının kaynağı ise, Fransız devrimine dayanır. Fransız devrim yıllarında Kralın gitmesini isteyenler başkana göre sol tarafta otururlar, kralın kalmasını isteyenler başkana göre sağ tarafta otururlardı. Sonra da Batı parlamenter durumunun geliştikçe, yayıldıkça bu teamül de dünyanın diğer ülkelerindeki meclislere yayılmıştır. Ve bizim meclisimizde de buna benzer bir teamülün devam etmekte olduğunu sanıyorum. Yani, iktidar partisinin mensupları bir tarafta, muhalefet partisinin mensupları bir tarafta olmak üzere, bir oturma şekli benimsenmiştir.

Zamanla siyaset bilimleri, sosyal bilimler deyimleri arasında sağ ve sol kavramları başka anlamlar da kazanmıştır. Mevcut sosyal ve ekonomik durumda, düzende, emekten yana değişiklikler isteyenlere solcu denilir. Buna karşılık, mevcut düzenin değişmemesini, mevcut düzenin koşullarının korunmasını isteyenler, yani, ekonomik, sosyal değişikliklere karşı olanlara sağcı denilir. Sağcıların ve solcuların benimsemiş oldukları dünya görüşleri, ideolojiler de bununla bağlantılı olarak sağ veya sol sıfatlarıyla nitelendirilir.

Batı siyaset bilimi içerisinde sağ ve sol budur. Doğu İslâm inancı içerisindeki sağ ve sol kavramlarını da gördük. Bunlar birbirinden tamamiyle bağımsız olarak oluşturulmuş kavramlardır. Birinin, diğerini ifade ettiğini iddia etmek mümkün değildir. Diğer taraftan böyle Batıda ve Doğuda farklı anlamlarda kullanıl-

açıklamasını yaparlarsa, son derece memnun olurum. Bugün somunun paylaşılmasında ve somunun büyültülmesinde millî kaynakların geliştirilmesini de sendikaların ve işçinin, emekçinin büyük ölçüde katkısı olmasının gerektiğini ortaya koydular. Bu somunu büyültebilmek için, somunun dışarıya, somundan bir kısım kişilerin yarısını alıp, yarısını da dışarıya göndermek, bir politika izlemesi karşısında işçi sınıfının bu dışa bağlı ekonomik politika karşısında somunun tümüyle büyültülüp ve eşit olarak dağıtılması hususunda bilimsel olarak işçi sınıfının yapması gereken politikanın daha seçik ortaya konmasını kendisinden istirham ediyorum. Teşekkür ederim.

mış olan sembollerin her zaman karıştırılmadığı da bir gerçektir. Her kavram karışmıyor da, bu karışıyor. Meselâ, trafik lâmbalarında (Ben bir yazımda bu misale işaret etmişim) İslâmî düşünce içerisinde yeşil mukaddestir. Bir sembol olarak, kırmızı cehennemi vs. sembolize eder, ama kimse trafik lâmbaları karşısında yeşili gördüğü vakit mukaddes bir şeyle karşılaştığı inancı içerisine girmez. Oysa, siyaset bilimi içerisinde sağ ve sol karışır. Demek ki burada sistemli bir karıştırmanın varlığına işaret etmekle de pek haksız olmayacağız sanıyorum. Bu bir çıkar meselesi, çıkar dünyası ile alâkalı bir mesele olduğu için, çıkarlarını bu karışıklıkta görenler, bunu karıştırmakta özel bir fayda görmüşlerdir. Siyasal anlamda "solcu"yu dinsel anlamda günahkâr ile eş anlamlı saydırmak işlerine gelmiştir. Çünkü mevcut düzen, haksız, adaletsiz de olsa onu korumayı çıkarlarına uygun görmüşlerdir.

Sözlerime burada son vermek istiyorum.

Tekrar saygılar sunarım.

tebliğ (6)

Prof. Dr. NEVZAT YALÇINTAŞ

Sayın Başkan,

Kıymetli Sendika Liderleri Arkadaşlarım,

Muhterem Meslekdaşlarım;

Bu sempozyumda son konuşmacı olmanın avantaj ve dezavantajları vardır. Avantajı; şimdiye kadar söylenenleri, sizler gibi ben de dinledim ve çok isabetli bazı noktaların aydınlığa kavuşmasında bir fırsat elde ettim. Dezavantajı; zaman meselesidir. Yani, oldukça zaman ilerlemiş bulunuyor, bir yemek aralığıda verilmediğinden, sabırsızlanan arkadaşlarımız olabilir. Bu bakımdan ben sizlere sunacağım fikirlerimi pek kısa bir şekilde arzetmek istiyorum. Bazı sualler olursa onları açıklığa kavuşturmak isterim. Arzedeceğim fikirleri, Türkiye'de sendika ve siyaset ilişkilerinde bir modelin üzerinde düşünceler, bir modelin geliştirilmesi gibi bir başlık altında toparlayabiliriz. Böyle bir konuda kendi kanaatimi söylemek için önce bazı nirengi noktalarının tesbiti gerektiği kanaatindeyim. Bu nirengi noktalarını 5 bölümde 5 noktada tesbit etmiş bulunuyorum. Bu beş nirengi noktası hakkındaki düşüncelerimi arzettikten sonra 6 ncı kısımda ise şahsi düşüncemi açıklamaya çalışacağım.

Ben de sayın başkanın görüşüne katılıyorum. Gerçekten konu çok önemlidir ve Türkiye'de aşırı derecede politize olmuş bir toplum-

da yaşıyoruz. Böyle bir toplumda sendika-siyaset ilişkilerinin soğukkanlılıkla ve bir ilim muhitine yakışır şekilde ele alınıp münakaşa edilmesi takdire şayan bir husustur. Bu da Türk-İş topluluğunun ulaşmış bulunduğu fikri seviye ve olgunluk derecesini gösterir. Bu gibi konular daha nötr olması lâzım gelen yerlerde dahi münakaşa edildiğinde insanlar sinirleniyorlar, birbirlerini ağır şekilde itham ediyorlar, ve bereketli bir münakaşa ortamı ortadan kalkıyor. Halbuki şimdi sonuna gelmiş bulunduğumuz bu sempozyumda tam aksine olumlu bir münakaşa ve açıklama ortamı görüyoruz. Birinci nirengi noktası için şu suali kendi kendime sormak istiyorum. Türkiye'deki sosyal gelişmenin ana bazı karekteristikleri nedir? Bunları şu şekilde telografik ifadelerle, kısa cümlelerle arzedeceğim. Karanlık kalan noktalar olur, bu tip konuşmanın da rizikosu budur, karanlık kalan noktalar yanlış da anlaşılabilir. Suallere vereceğim cevaplarla aydınlatabilirim. Türkiye'de sosyal gelişmede ilk tesbit edilecek nokta, ülkemizde demokrasi, hürriyetler, işçi hakları ve teşkilâtlanma hususunda ileri adımlar atılmıştır. Birinci bu noktayı tesbit ediyoruz. Rahatlıkla birçok ülkelerle mukayese edebileceğimiz bir çok adımlar atılmıştır. Nerede geri kaldık, nerede eksiğimiz var, tabii münakaşa edilebilir, ama bu gelişmenin ana karakteristiğini ortadan kaldırmaz. İki; müesseseler kurulmuştur. Birçok müesseseler, bu sosyal gelişime çerçevesi içerisinde Türkiye'de kurulmuş bulunuyor. Sayın Sabahattin bey hocamız üzerinde durdular, ben durmayacağım. Bu sosyal gelişmenin sağlanmasında ve müesseselerin kurulmasında başka ülkelerin tecrübelerinden istifade edilmiştir. Bu istifade şekli yapıcı çalışmalarda bir taklitçilik bir kopya ve aynen benimseme değil, kendi şartlarımız içersinde olmak durumundadır. Tabii bu kriterlerden sapmalarda olmamış değildir, fakat Türk toplumu geliştikçe, kendine güveni arttıkça kopya modelleri bir tarafa bırakmakta, etkileri nereden gelirse gelsin daha iyi tanımlamakta ve kendi bünyesine has bir sistem oluşturmaktadır. İşte sendika ve siyaset konularında da başkalarının tecrübelerinden ve ulaştıkları merhalelerden, onların durumlarından istifade edilebilir. Fakat bu istifade edilirken iki noktaya dikkat etmek lâzım. Bir kere başkalarının tecrübelerini soğukkanlılıkla ve iyi bir şekilde, etraflıca değerlendirmek lâzım. Bu bakımdan yakın zamanda öğrendiğimize göre Türk-İş'in siyaset konuları ele alınırken, başka ülkelerin tecrübelerini onlarla direkt temasa geçerek tesbit etmesi

kanaatime göre çok yerinde bir hareket olmuştur. Bunu ilmi olarak iyice değerlendirmek lâzım. Bu konuşmalarda da ortaya çıktı. Meselâ ilk konuşmayı yapan Sayın hocamız İsmet Giritli ve müteakip konuşmayı yapan Sayın Talas'ta muhtelif ülkeler üzerinde durdular. Ve İngiltere ele alındı, güzel sualler soruldu, bir tanesini hatırlıyorum meselâ, niçin İngiltere'de daima işçi partisi iktidarda değildir? Bir sendikacı arkadaşım sordu. Ecirler zümresinin, dünyada en fazla olduğu bir ülkedir. İşgücü içerisinde ecirler zümresinin en fazla olduğu bu ülkede niçin İşçi Partisi hep iktidarda olmuyor?

Meseleyi iyice kavramak lâzım. Eğer işçiler daima İşçi Partisine oy verselerdi mütemadiyen işçi partisi iktidarda olurdu. Halbuki işçiler başka partilere de oy veriyorlar. İyi değerlendirmek her tarafı ile tam bir ilmi objektiflik içerisinde meseleyi görmek lâzımdır. Sonra, bunlardan istifade ederken bu modelleri de aynen ithal etmemek gerekmektedir. Çünkü Türkiye'nin kendi sosyo ekonomik kültürel şartları ayrıdır. Bu şartlara göre bir sendika ve siyaset münasebeti kurmak lâzım. Nitekim, Türkiye'nin, sözümüzün başında söylediğimiz sosyal alandaki önemli hedefleri gerçekleştirmede diğer bir çok ülkelerin modelleri kopya etmemesinin bir sebebi de o ülkelerin maruz kaldığı safhaları geçirmiş olması, o safhaları atlamış olmasıdır. Bunlardan bir ikisini söylemek isterim. Türkiye, bugünkü sosyal gelişmişlik safhasına, işçi haklarının teminat altına alınması safhasına, işçileri teşkilâtlandırma, sosyal güvenliğin yayılması safhasına, meselâ diğer bir çok ülkelerin geçirmiş olduğu işçi sefaleti, yaygın fukaralık ve kanlı mücadelelerle gelmemiştir. Benden evvelki tebliğ sahibi arkadaşımız anlattı, zaten rakamlar da elimizdedir. Bu tip gelişmeler İkinci Dünya Harbinden sonra önem kazanmıştır, çünkü, sanayileşme Türkiye'de bu safhada hızlandı. Ondan evvel de bazı sanayileşme hareketleri vardı fakat bir işçi sınıfını doğuracak sanayileşme süreci, İkinci Dünya Harbinden sonra Türkiye'de hızlanmış ve bugünkü rakamlara ulaşılmıştır. Demekki sefalet içersinde yaşayan işçiler dönemi İngiltere'de, Batı Almanya'da 19. asırda gördüğümüz gibi safhalar yaşanmamıştır. Bir başka nokta: sosyal hakların tanınıp müesseseler kurulması için sınıf esasına dayanan kanlı isyanlar, ve mücadeleler olmamıştır. Bunu da sosyal tarihte görüyoruz, üzerinde durmuyorum. Nihayet bu sosyal hakların tanınması, mevzuatın çıkarılması, müesseselerin kurulması, sınıf esasına dayanan partilerin

sayesinde olmamıştır. İkinci Dünya Harbinden önce sosyal mevzuat Türkiye'de teşekkül etmeye başladı. Tek parti idaresi. Sonra İkinci Dünya Harbi ve İkinci Dünya Harbi sonrası gelişmeler, bir çok kanunlar çıkıyor, teşkilâtlanmalar oluyor, gelişmeler oluyor, bunları kimler yapıyor? Nihayetinde halktan oy almış Büyük Millet Meclisinde bir takım büyük partiler yapıyorlar. Ve bu partiler sınıf esasına göre kurulmuş partiler değil. Ya nasıl partilerdir? Türkiye'de her iki büyük parti de gerek CHP, gerek Demokrat Parti sonra Adalet Partisi, kitle partileridir. Her sınıf vatandaşı ve sosyal gurubu içlerinde bulundurmaya gayret ederler, her sınıf ve sosyal guruptaki vatandaşın reyini almaya çalışırlar. Son zamanlarda Türkiye'de bunların bir takım sağ ve sol gibi kelimelerle ayırt edildiği görülüyor. Bir siyasî kargaşalıktan bahsediliyor, mefhumlar kargaşalığının sebepleri anlatılıyor. Burada, benim kanaatim bu partilerin, ister büyük partiler olsun ister küçük partiler olsun, böyle kelimelerle politikalarının şu veya bu olduğunu tesbit etmek değil, ne yaptıklarına bakmak lâzım. İnsanlar bir çok kelimeleri kullanabilirler. Müslümanım diyen öyle bir iş yapar ki, değme kâfir onun yaptığını yapamaz. Solcuyum diye iddia eden öyle insanlar vardır ki, bir eli yağda bir eli balda, özel kliniklerde doğmuş, dadılarla büyümüş, yabancı ülkelerde uzun süre para ile bulundurulmuş insanlar. Ve bu yaşamlarını devam ettirmektedirler. Şimdi dolayısıyle eski bir sözü hatırlatmak lâzım. "Âyinesi iştir kişinin, lâfe bakılmaz, şahsın görünür rutbe-î akli eserinde". Bu konularda artık böyle kelimelerle oynamak değil, kelimelerin arkasındaki âleme bakmak lâzımdır. Kelimelerle oynamak bu devrin de işi değil, çok eskiden de bu varmış. Kelimeler üzerinde asırlarca önce münakaşa edildiği dönemler var. İnsanlar birbirlerini kelimeler yüzünden ithamla öldürdüğü dönemler var, bunlar orta çağda kalmışlar. Bugünün dünyası bunları geçmiş, meselelere bakıyor. Meseleler nelerdir? Teşhisler nasıl konuluyor ve ne gibi hal çareleri getiriliyor? Avrupa da bunları münakaşa etmiş uzun zaman. Bir asır önce 19. asırda görüyoruz, ben şöyleyim, sen şöylesin, ama bugün artık ilmin, teknolojinin, teknik bilginin yükseldiği dönemdeyiz. İddialar burda da görülür, bakıyorsunuz iktidarda başka türlü, muhalefette iken başka türlü oluyor. Şu zümreye hitabederken başka türlü, başka zümreye hitabederken başka türlü. Dolayısiyle bu gibi ayırımlara fazla saplanıp ve gölgelerle uğraşıp, yani zull hayalle uğraşmak

yerine perdeyi açıp arkasındaki duruma bakmak lâzım. Bu konuda da bu kadar söyleyim.

Türkiye'deki bu nirengi noktasını şöyle bağlamak istiyorum, sosyal gelişme, demokrasi, hürriyetler, işçi haklarının teminat altına alınması, teşkilâtlanma, sosyal güvenlik konuları adeta biz istesek de istemesek de şurdan veya burdan esinlensek de biz kendimize has Türk modeli halinde gelişmiştir. Bu kendimize has durumlar meydana getirmiştir ama etkiler olabilir, bunun sebebi de demokrasi temel ilke olunca bir takım dış etkiler de olabilir, onlar da kendi şartlarımıza aykırı ise sıyrılmak lâzım. Bu birinci önemli noktada vardığım netice şudur. Türkiye'de sendika ve siyaset ilişkileri konusunda da yine bir Türk modeli geliştirmek mecburiyetindeyiz. Belki de bu gelişiyor, biz farkında olmadan. Başka ülkelerin tecrübelerinden istifade edebiliriz. Neler yapıyorlar, ne gibi gelişmeler göstermişler, ama kendimize has kendi şartlarımızı aksettiren kopya olmayan, ithal olmayan bir sistemi geliştirmeliyiz. İkinci nirengi noktası, kısa bir sualdir. Sosyal hakların gelişmesinde Türkiye'de gelişmesinde, biraz evvel söylediğim partiler dışında başka etkenler olmuştur. Bunda ilim adamlarının, üniversitelerin ve aydınların rolü olduğu gibi şu müessesenin Türk-İş'in büyük rolünü unutmamak ve hatırdan çıkarmamak lâzımdır. Bu rol, ön plânda bir rol olmuştur. Önemli bir rol olmuştur Türkiye'de ve daima ön plânda bulunmuştur sosyal gelişme ve işçi haklarında. Şu sahalarda bilhassa belirgin olduğunu zannediyorum: sosyal mevzuatın gelişmesinde Türk-İş'in büyük rolü olmuştur. Sosyal adaletin sağlamlaşmasında ve gerçekleştirilme istikametinde büyük rolü olmuştur, özellikle toplu iş sözleşmeleri kanalıyla birçok alt gelir guruplarının, sadece işçilerin değil, diğer gurupların da problemlerini, meselelerini daima Türk kamuoyuna aksettirmek, sermek ve bunun azimli bir mücadelesini yapmakla. Üçüncü alan Türk-İş'in etkili olduğu, kitlelerin toplumla bütünleşmesidir. Bu nedir? Birçok kütleler iktisadî ve sosyal gelişmelerle toplumun dışında kalabilirler ve marjinal kesimlere atılabilirler ve yabancılaşabilirlerdi. Türk-İş bu kesimlerin, Türkiye'de İkinci Dünya Harbinden sonra başlayan hızlı kalkınma süreci içerisinde bu kesimlerin meselelerine sahip çıkmıştır, bu kesimleri örgütlemiştir ve bunların birçok meselelerini öne sürmüş birçoklarını belli seviyelerde, hiç bir şey ideal ölçüde olamaz, gerçekleştirmiştir. Böylece bu kesimlerin toplumun tümüyle bütünleş-

mesini ve topluma katkı sağlamayı, devam ettirmelerine yol açmıştır. Unutulmaması lâzım gelen dördüncü bir katkısı ve rolü hür demokratik düzenin korunup geliştirilmesinde olmuştur. Hür Demokratik nizamın Türkiye'de kolayca gelişmediği meydanda. Birçok engellere rastgeliyoruz, çok ilerlediğimiz zannettiğimiz bir anda bakıyorsunuz geri bir plâna kayabiliyoruz, Türk-İş benim müşahadelerim, kurulduğundan bu güne kadar azimle ve şaşmadan hür ve demokratik nizamın müdafii olmuş ve bu nizama yönelmiş olan tehlikelere zamanında kendi imkânları içerisinde karşı koymuştur. Öyleyse sendika ve siyaset münasebetlerinin gelişmesinde, Türk-İş'in bu katkıları ve rolünü gözönüne alırsak geleceğe ümitle bakabiliriz. İkinci nirengi noktasında da benim vardığım netice bu oluyor. Bu topluluk da buna bir işarettir. Bunu yine realist bir şekilde götürebilecek imkânları bu kütle kendi şahsında cem etmiş görünüyor. Yani iyimser bir nazarla konuya bakıyorum.

Üçüncü nokta, arzetmek istediğim. Sendika siyaset münasebetlerinde diğer ülkelerin modellerini aynen ithal etmek isteyenler arasında bu münasebetleri sınıf çatışması üzerine kurmak isteyenler de vardır ve bu konuları görüşürken böyle bir gerçeğe de Türkiye'de göz yumamayız, yani yok farzedemeyiz, bunu da tesbit etmek durumundayız. Esasen bunun üzerinde duruldu. Fakat ben de görüşlerimi arzetmek ve biraz da bir hikâye kabilinden de olsa kısaca ileri sürülen bir model üzerinde bazı meseleleri açıklamak isterim. Türkiye'de bunların savunucularının ana felsefesi bazı Marksist ve Leninist esaslardır. Böyle bir modelde acaba durum nedir ve niçin Sovyetler böyle bir modeli ihraç etmek isterler? Bu modelin tatbik edildiği ülkede ne olmuştur? Bunun da bir kaç dakika içersinde üzerinde durmak lâzım. Çünkü organik bağ konusunda, siyaset ile siyasî partilerle sendikaların organik bağ konusunda ilk tebliğ İngiltere'ye aitti. Bu ülkede bu ilişkiler demokratik bir düzen içinde devam ediyor. Bir ikinci misal Sovyet Rusya'dır. Sovyet Rusya'da bu organik bağ vardır, ama model nasıl başlamış ve nereye ulaşmıştır, kısa bir hikâyesini arzetmek isterim, bunun hikâyesini neşrettim, Fakülte neşriyatında, arzu edenler daha detaylı olarak bunu bulabilirler. Başlangıç şöyledir Çarlık Rusyasında. İşçilere karşı büyük bir şiddet ve baskı rejimi vardır. Bu, işçileri ve işçi hareketini ihtilâlci ve gizli metodlara sevketmiştir. Yani bir insan üzerine çok varırsanız sonunda o yapacağını gizli ve gay-

rimeşru yollardan yapmaya çalışır. Bu şiddetli metod, sonunda Sovyet Rusyanın Çarlık idaresinin en zayıf anı olan ve içinden çürümüş olan bu idarenin 1905 yılında Rus-Japon harbi sırasında patlama imkânını vermiş ve 3 Ocak günü Leningrad şehrinde bütün Rusya'yı baştan aşağı sarsan ve o zaman hastalanmış olan vücudun bir krize tutulması gibi bütün şehirlerinde kanlı hadiselere yol açan karışıklıklar ve grev hareketleri olmuş, bunlara 4 milyondan fazla işçi katılmıştır. Bunun sonunda pazarlık etme imkânlarını, Rus işçileri ve sendikaları ele geçirdiler. Çarlık Rusyası tekrar kendisini az çok toparladığını zannettiği 1907 yıllarına kadar bu nisbî haklar devam etti. 1907 yılında Çarlık tekrar büyük bir şiddet hareketiyle, işçi haklarını kısıtladı ve yeniden işçiler gizli ve ihtilâlci metodlara döndüler. Bu bastırma hareketi o kadar geniş ve şiddetli olduki 1909 yılında tesbit edilen rakamlar sendika üyelerinin, Rus kaynaklarına göre, 13 bine kadar indiğini göstermekteydi. Bu durum sonunda 1915 - 1916 yıllarında siyasî karışıklıklarla şiddet hareketleri yan yana devam etti ve karışıklıklar 1917 yılında açık ayaklanmalar haline dönüşerek 27 Şubat 1917 tarihinde de ihtilâl patlak verip Çarlık rejimi son buldu. Bu ana kadar siyasî partilerle olan ilişkisi bakımından Rusya'daki işçi teşekkülleri, gurupları, sendikaları diyelim, çünkü zaman zaman yasak ediliyordu, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi Bolşevik kanadı ile işbirliği yapıyorlardı, Menşevikler vardı, fakat onlar kontrolü birçok yerde sağlayamamışlardı. Rusya'daki sendikaların demek ki Çarlık zamanının ilk menşeleri siyasî bir hareketle el ele gitmiş, ve Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi, bolşevik ve kısmen menşevik liderliğinin kılavuzluğu altında ve ona bağlı olan bir istikamet takibetmiştir. Bunun enteresan bir misalini 1906 yılında toplanan bu partinin, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin kongresinde sendikalar hakkındaki kararda görüyoruz. Buraya verilen bir takrirde sendikanın ihtilâldeki rolünün ikinci derecede olduğu, yardımcı mahiyette bulunduğu söylenmiş ve buna ait bir takrir kabul edilmiştir. Yani, ihtilâlin yapılmasında partiye yardımcı bir kuruluş oldukları ve vazifelerinin işçileri siyasî mücadeleye sokmak olduğu kabul edilmiş, ayrıca komünist partisi haline dönüşecek bu parti azasının sendikaya girme kararını almıştır. Fakat bu parti sendikalara karşı olan tavrını işçi delegeleri şûraları kurmasıyla da tayin etmiştir. Yani sendikalara karşı, Sovyetler veya şûralar dediğimiz delegelerden müteşekkil

topluluklar kuruluyordu. Böylece haddi zatında bolşevik ihtilâlinin doğmasında sendikaların rolü nisbeten ikinci derecede ve önemsiz olmuştur. Bu ihtilâl olup, bolşevik rejim kurulduktan sonra bir iki gelişme oluyor. Bu gelişmenin ilki 1918 yılının Ocak ayında toplanan Rus sendikaları kongresinde devletle komünist partisinin sendikalarla komünist partisinin münasebetleri konusundadır. Çünkü devletle komünist partisi bir bütün olmuş, aynı şey haline gelmiştir. Bu kongrede sendikalarla münasebetleri münakaşa ediliyor ve meşhur işçi lideri Tomski kongrede işçilerin serbestliğini ve sınıf mücadelesi yapmalarında müstakil bırakılmalarını müdafaa ediyor. Yalnız bolşevikler sendikaların tamamen devlete bağlı olması gereğini ileri sürüyorlar, bu müzakereleri ayrıntıları ile anlatmak istemiyorum. Şu önemli neticeler çıkıyor. Kongre, 1918 yılındaki ilk kongre neticesinde bir sosyalist nizamda sendikalar devletin organıdır deniliyor. Bu önemli bir netice olarak kongre tarafından kabul ediliyor. Bir başka önemli netice tanınmış sendikacıların verdiği ve sendikaların kendi azasının arzularını gerçekleştirmek için grev yapma imkânlarını muhafaza etmesine dair bir takrirde reddediliyor.

1919 yılında, Ocak ayında bu sefer Rus sendikaları ikinci kongrelerini yapıyorlar ve bu kongrede de Lenin'in bir teklifi ortaya konuyor, teklif, sendikaların devletleştirilmesinin artık kaçınılmaz olduğudur. Aynı sene, yani 1919 senesinin Mart ayında ise Komünist Partisi Kongresi toplanıyor ve aldığı önemli kararlar arasında şu husus var, Komünist partisi azasının sendikalara girerek her faaliyet kademesinde bir hücre teşkil etmeleri ve böylece sendikaların parti politikasının icabettiği şekilde idare edilmesi. Bu kararda alınmış oluyor. Sonraki 9. komünist partisi kongresinde ise bildiğiniz Troçkinin işçi orduları, cebri çalıştırma kararları münakaşa ediliyor ve alınıyor. Komünist partisinin sendikalara hakim olması kararı ve bunun tatbikatı tabii büyük bir rahatsızlık ve huzursuzluk meydana getiriyor, bu belli bir ölçüde bir direnme ile karşılaşıyor. Fakat bu direnme pratik neticeler vermiyor ve 10. Komünist Parti kongresi Mart 1921 de 4. sendikalar kongresi ise Mayıs 1920 de toplanıyor. Bundan sonra enteresan bir gelişme var. Bu tarihe baktığımız zaman, önce Komünist Partisi kongresi toplanıyor sendikalar hakkında karar alıyor, müteakiben sendika kongresi toplanıyor o kararları adeta tastik ediyor. Bütün bu hikâyenin asıl özü budur. Bu kongrede, 10. komünist partisi kong-

resinde artık sendikaların tam olarak devletleştirilmesi istikametinde bir tatbikat benimseniyor. Bu kongreye Lenin'in 9 arkadaşı ile verdiği bir takrir var ki, bu meşhur 10 lar takriridir. Lenin bu verdiği takrirde 9 arkadaşı ile, sendikaların işçi muhalefet gurubunun ileri sürdüğü gibi Komünist Partisi kontrolünden azade olmasını kabul etmiyor ve sendikaların politikalarını hükümete göre ayarlamaları gerektiğini ifade ediyordu. Bundan sonra bir yeni dönem; başlamaktadır Rusyada. Ve asıl dönüm noktası, meselenin artık bir nevi kapanma noktası, 1922 yılının Mart ayında toplanan 11. parti kongresi, Eylül ayında da 5. sendikalar kongresidir. Burada da sendikaların asıl ana fonksiyonunun verimliliği artırmak olduğu görüşü tesbit ediliyor. Ve sendikaların devlete ve dolayısıyle partiye boyun eğmesi, sistemin tabii bir neticesi olarak kabul ediliyor. Tabii bunlara karşı Tomski ve arkadaşları muhalefet etmeye çalışıyorlar ama mümkün olmuyor.

Bir önemli karar da II. Komünist Partisi kongresinde alınan kararıdır. Buna göre sendikaların merkez komite başkan ve sekreterlerinin Komünist Partisine ihtilâlden önce kaydolmuşların arasından seçilmesi mecburiyeti konarak sendikaların içersinde tam bir kontrol ve hakimiyet kuruluyor. 1922 senesine kadar sendikaların seçimlerine bu kadar direk bir müdahale, bundan fazla yapılamıyor. Gerçi tayinleri parti yapıyor ama bu kongrede artık kimlerin sendika baş yöneticileri olabileceği, bunların ancak ihtilâlden önce kaydolmuş şahısların arasından olabileceği de karara bağlanıyor. Muhalefet, buna karşı direnme nasıl olmuştur? Muhalefet yine bu meşhur lider Tomski ve arkadaşları tarafından yapılmıyor 8. sendikalar kongresinde 1928 senesinde. Ve tayinlerin, azillerin böyle olamayacağı, hür bir seçimle olması ve sendikaların tabii fonksiyonları kaybettiği söyleniyorsa da sonunda kendisini merkez komitesinden ihraç ediyorlar, ve bu sendikaların başına rejime bağlı Şivernik getiriliyor. Bundan sonra ise 1932 senesinde bir 9. kongre var, ve 17 sene 1949 senesine kadar hiç bir sendika kongresi toplanmıyor. Bu arada yalnız bir komünist partisi kongresinde yani 17. kongrede sendikaların bazı fonksiyonları belirtiliyor, bunlar kantin ve ikmal işlerine bakması, gıda dağıtımı ve sonradan teftiş etmek vs. gibi, bazı hususlardır. 1967 senesine kadar durum budur. Büyük harpten sonra bazı kongreler var fakat önemli değil, 1957 yılının Aralık ayında yine önce Komünist

Partisi Merkez Komitesi toplanıyor ve sendikaların fonksiyonlarını tadat ediyorlar, bu fonksiyonları tesbit eden belgeyi incelediğimizde bunların istihsale dönük 5 yıllık plânların gerçekleşmesine matuf ve bu tip istihsal ve disiplin meselelerine ait hususlar olduğunu görüyoruz. Bundan birbuçuk sene sonra Mart 1959 da sendikalar kongresi toplanıyor ve Merkez Komitesi, Komünist partisinin aldığı kararları aynen benimsiyorlar. Esasen bu 1959 toplantısında bir de sendikalar ananizamnamesine bir madde kabul ediliyor, maddeyi okuyorum size: (Sovyet sendikaları bütün faaliyetlerini Sovyet cemiyetinin yükseltici ve teşkilâtlandırıcı kuvveti olan Komünist Partisi kılavuzu altında icra ederler) diyor ve devam ediyor.

Tabi bu hale düşmüş bir sendika ve siyasî parti münasebetinde artık böyle bir kuruluşa sendika denilemiyeceği meydandadır, nitekim bunlara Batıda sendika değil işçi organizasyonu (Labour Organization) deniliyor.

Bu misali niçin kısaca anlatmak ihtiyacını duydum? Çünkü Türkiye'de de bir gerçeğin olduğunu işaret etmiştim, Türkiye'de de bazı hareketleri belli istikametlerde bir takım sendikaların götürmeye çalıştıkları bir vakıadır. Bir model geliştirmeye çalışıyor, işte modelin asıl sahibi olan ülkedeki durum budur. O, rejimin tabii icabımıdır, değilmidir, bunlar revizyonist mi değilmi, gerçek bir sosyalizmde bu olurmu olmaz mı? Bunlar da yine bir takım doktriner münakaşalardır ki ben bu tebliğimde böyle doktrin münakaşalarına girmektense bazı vakıaları ortaya koymayı tercih etmiş bulunuyorum.

Burada iki husus ortaya çıkıyor, bu üçüncü nirengi noktasında, birincisi partilerin sendikaları tamamen kontrol etmesi, bu organik bağda parti artık sendikayı tamamen kontrol altına almıştır, ikinci önemli nokta, sendikaları siyasî ve ekonomik amaçları için bir araç olarak kullanma hedefi benimsenmiştir, sendikalar bir nevi devlet daireleri haline dönüşmüştür. Şimdi, peki böyle amaçları benimsemiş bazı şahısların varlığından bahsediyoruz, görüyoruz, burada da münakaşa edildi. Denildi ki, bunlar bazı siyasî teşekkülleri destekler görünüyorlar. Samimi değillerdir, ben de sayın hocanın kanaatine katılıyorum. Samimi değillerdir, peki niçin bunu yapıyorlar? Benim kanaatim bir Truva atı gibi kullanmak istiyorlar. Bu büyük siyasî teşekkülleri Truva atı gibi kullanmak istiyorlar, kendi açamadıkları

kapıları bu teşekküllere açtırmak istiyorlar. Açtıktan sonra kendilerini rahat hissederlerse Truva atının karnından çıkarlar, yok bekledikleri bir takım şeyler de varsa, orda bir müddet kalmaya devam ederler. Ne derece burda muaffak olabilirler, ne derece siyasî teşekkülleri truva atı gibi kullanabilirler, bunlar bizim dışımızdaki hadiselerdir. Fakat burda da ben yine iyimserim ve yine iyimser olarak bitirmek istiyorum bu noktayı, şöyleki; bu büyük siyasî teşekküller tabanları geniş teşekküllerdir. Hürriyetçi demokrasiye inanmış mensupları bulunan teşekküllerdir ve böyle aydınlara sahip insanlardır ve bu meseleler Türkiye'de bilinmeyen meseleler değildir. Truva harabelerinde olduğu gibi bir meselenin cereyan edebileceğine ben pek imkân vermiyorum ama bir siyasî taktiktir, devam ediyor, netice alınabileceğini zannetmiyorum, kendileri yönünden, fakat bazı ara hedeflere varabilirler.

Dördüncü nirengi noktası; Batıda sendika ve siyasî partilerin münasebetlerinde ortaya çıkan yeni temayüller var. Bu temayüllerin hepsinin üzerinde duracak değilim. Bir tanesi ki, Sayın Profesör Cahit Talas tarafından açıklandı, onun bir başka yönünü işaret etmek istiyorum. O da İkinci Dünya Harbi sonrasında özellikle 1950'lerden sonra Batı Avrupa'da yeni bir ekonomik dönem başlamıştır. Bu ekonomik döneme zaman zaman mucizeler diye de isimler takılmıştır. Alman mucizesi, Fransız, İtalyan ekonomik mucizesi diye. Bu yeni ekonomik başarılar ve sosyal başarılar şöyle gözüküyor. Bir kere süratli bir istihsal artışına şahit oluyoruz. Bu konuda da zikretmek isterim, yine bir araştırmam neşredilmiştir. Makale halinde, rakamları ile, bu rakamlara girmek istemiyorum. Muazzam ve eskisi ile kıyas olunmayacak derecede çok kısa bir süre içersinde istihsal artışları vardır. Harpten önceki dönemlerin seviyeleri aşılıyor süratle. Ve onların iki üç katına kısa zamanlarda çıkılıyor. İkinci önemli karakteristiği, işsizlik süratle azalıyor, tam istihdam ortaya çıkıyor ve yabancı işçiye ihtiyaç duyuluyor, üçüncü karakteristik, ücretler artıyor, reel ücretler artıyor ve hatta inşallah Türkiye'de görürüz, ücret terakkümü denilen yani toplu pazarlıkta tanınan ücretin de üstüne çıkan değişiklik hadisesi ortaya çıkıyor ve nihayet refah süratle yayılıyor. Bu sosyal ve iktisadî gelişmeler tabiatıyla işçi-işveren ilişkilerine işçi-siyasî parti ilişkilerine tesir yapıyor. Bu tesirleri siyasî ilişkiler bakımından iki noktada toplayabiliriz, bir tanesinin üzerinde duruldu,

siyasî partilerle olan organik bağlar zayıflıyor. Siyasî partilere çok bağlanan onların hatta birer uydusu haline gelme durumuna düşmüş onlardan yardım alma durumuna gelen sendika ve konfederasyonlar bu yeni ekonomik ve sosyal dönemde artık siyasî partilerle olan bağlarını yavaş yavaş gevşetiyorlar ve daha müstakil daha kendi ayakları üzerinde duran bir duruma geçiyorlar. Bu, sendikaların kuvvetli olduğu ülkelerde daha doğrusu bütünleştikleri, çok dağılmadıkları ülkelerde Almanya gibi, İsveç gibi hatta İngiltere'nin son senelerde ortaya çıkan temayül, daha belirgindir ve bu ülkelerde bu temayülü daha iyi yakalayabiliyorsunuz daha iyi görebiliyoruz. Sendikaların daha dağınık olduğu batı ülkelerinde (Fransa, İtalya gibi) yine bu temayül var, bakıyoruz siyasî partilere karşı daha müstakil davranma durumuna geçiyorlar, ama çok parçalanmış oldukları için yine yardım alma, yardım etme gibi durumlara geçiyorlar. İkinci önemli husus ise sendikaların siyasî partilerle olan münasebetlerinde yine ekonomik ve sosyal gelişme döneminde sendikalarda ideolojik muhteva zayıflıyor. İdeolojik sertlik ve gerginlik yerini daha mutedil davranışlara bırakıyor. Bunun da birçok sebepleri var, büyük gelişme, bilim alanında, teknoloji alanında, ekonomi alanında, fakat bir sebebi de biraz evvel söylediğim gelişmenin bir sosyal adalet ve refah halinde işçi sınıfına yayılmasıdır. İşçi sınıfı artık bir orta sınıf haline geliyor, buna Fransız literatürü "embourgoisement da la classe ouvrière" diyor, yani işçi sınıfının gittikçe bir orta sınıf karakteri arzetmesi ve çalışma münasebetlerinin bu duruma gelmesi yol açıyor. Bu konular üzerinde birçok Avrupa araştırmacıları durmuşlardır.

Demekki güçlü ve bütünlüğünü koruyan sendikalar daha müstakil daha kendi terimleri ile hareket edebilir duruma geçiyorlar. Bu bir temayüldür. Türkiye'de ekonomik kalkınma devam etmektedir. Sosyal kalkınma ve sosyal adalet birçok maniaları aşarak devam etmek durumundadır ve Türkiye artık geriye gidemez, o zaman bu temayüller bizde de ortaya çıkabilir. Avrupa'da sendika ve siyasî partilerde çıkmış olan bu temayülün Türkiye'de ne ölçüde çıkabileceğini tabii ancak zaman bize gösterecektir.

Beşinci ve son nirengi noktamız, siyasî partilerimize aittir. Burada kendi kanaatimi arzetmeden önce Türkiye'deki siyasî partilerin bazı özelliklerine yine bir iki noktada temas etmek istiyorum. Sendika ve siyasî partiler münasebetleri diyoruz sendikaları tanıyoruz, siz-

ler tanıyorsunuz, bizler ve sayın meslektaşlarım hocalarımız senelerce kendimizi vermişiz tetkik ediyoruz, bakıyoruz müşahade ediyoruz peki siyasî partiler ne durumdadır? Sendikalar böyle, siyasî partiler ne durumdadır. İşbirliği yapılacak desteklenecek, bir tutum takınılacak ise onları da iyi tanımak lâzımdır. Ben bu konuda fazla bir şey söylemiyeceğim fakat partilerimizin bir kaç karakteristiğini üç ana karasteristiğini söylemek istiyorum. Birincisi, Türkiye'de siyasî partiler henüz doğurganlık dönemlerini yaşıyorlar. Bütün büyük siyasî partilerimiz 1946'dan bu yana mütemadiyen yeni partiler doğuruyorlar. Bu, sadece burda kalan müşahade değildir, bunun sebebi var, niçin? Ayrılanlar niçin ayrılıyorlar, bakıyorsunuz tutarlı zannedilen bir siyasî partide çok kısa bir müdet sonra o fikirle taban tabana zıt, tam tezat teşkil edecek bir gelişim oluyor ve bazı parti mensupları toplanıyorlar, yeni bir parti kuruyorlar. Tamam parti kuruldu deniyor, daha sonra yeni bir kopma daha oluyor, yani böyle bir period, siyasî partilerin doğurganlık dönemi Türkiye'de yaşanmaktadır. Bir siyasî parti yaşamı içersinde her şey durur ve tam bir durgunluk içersinde herşey cereyan eder değil, yani bunu demek istemiyorum, ama gelişmiş siyasî hayatı olan ülkelerle mukayese ederseniz Türkiye'de mütemadiyen siyasî partilerin doğurma yapmaları ve bunların siyasî hayatımızda etkinlik kazanmaları, kaybolmaları tekrar kazanmaları, bu bir dönemdir, devam ediyor. Siyasî partilerimizin ikinci bir özelliği, kadrolardaki seyyaliyet bir mobilite var. Bu seyyaliyet yakalayamayacağımız ve takip edemiyeceğimiz derecededir. Siyasî partilerin liderleri değişmiyor kolay kolay, ama liderin etrafında liderler diyebileceğimiz onların etrafında geniş bir kitle var. Bunlar o kadar süratle ve başka ülkelerin siyasî parti kadroları ile mukayese edilemiyecek bir hızla değişiyor. Bunun araştırması yapılabilir, içinde yaşadığımız bir vakıa olduğu için görüyoruz. Hiç bilinmeyen bir şahıs siyasî hayata yeni giriyor, girmesiyle beraber derhal o siyasî partinin üst kademesinde yüksek bir mevki alıyor, meclise giriyor ve bakan oluyor, o siyasî partinin kaderinde söz sahibi oluyor. O partilerin yerleşmiş sanılan yönetici insanları derhal kayboluyor, yenileri geliyor. Bir nevi işçi devri gibi büyük bir süratle devam ediyor, bu da bir sıhhat alâmeti değildir. Siyasî teşekkülleri de objektif, ilmi hiç bir ön yargıya dayanmadan müşahade etmek lâzım. Bunlar şu veya bu siyasî parti de değil bütün siyasî partilerde vuku buluyor. Devamlı bir

alt lider kademesinde değişme, lider kademesi değişmesi ile herşey daha net oluyor demiyorum, görüşler değişiyor, tavırlar değişiyor, meselere bakış değişiyor, taktikler metodlar, stratejiler hepsi değişiyor. Nihayet bir diğer konu, siyasî görüşleri istikrar kazanmış değildir. Dikkatle son 15 - 20 seneye bakmak lâzım. Hatta son 5 senelerine bakınız, büyük siyasî partilerimizin. Buna ait seminer çalışmaları yaptırıyoruz doktora talebelerimize, görüp getirip çıkarıyorlar. Belli bir konuda siyasî partilerimiz 10 sene evvel ne demiş, 5 sene evvel ne demiş, şimdi ne diyor. Mütemadiyen önemli değişmeler var. Bu değişmenin sebepleri vardır, niçin bunlar oluyor o ayrı mesele ama bir vakıa var ortada. Mütemadiyen önemli konularda görüşler değişiyor. Partilerin iktidarda, veya muhalefette olmalarına göre görüş değişiyor. Bu liderler kademesinin değişmesine göre değişiyor. Seçim neticelerine, seçime girerken siyasî konjonktöre göre değişiyor. Ve bu partiler kendi içlerinde kendi kadroların arasında bir tutarlılık ve görüş istikrarı ve devamlılığı sağlayamamış durumdadırlar benim görüşüme göre. Böylece tümü itibariyle ortada çok berrak istikrarlı bir siyasî partiler zemini görüş yönünden yok. Değişen, kaynayan bir manzara ortaya çıkmaktadır. Buna ait çok misaller verilebilir, çok önemli konularda açıklamalar yapılabilir, ekonomik kalkınma alanında, sosyal gelişme alanında, dış politika alanında, bölge kalkınması meselelerinde vs. Ama aradaki büyük tezatları ortaya çıkarmaktan başka bir şeye yaramaz bu konularda verilecek bir liste. Bu son nirengi noktasını da bu şekilde kendi görüşüme göre bir değer ölçüsüne bağladıktan sonra netice kısmına geliyorum. Türk-İş'in siyasetle ilişkisi ne olabilir? Sayın hocamız İsmet Giritli bu konuda biz çizmeden yukarı çıkmayız buyurdular. Ben de aynı ananeye saygılıyım, çizmeden yukarı çıkmak istemem. Sadece kendi görüşlerimi söylerim, bu gibi konularda elbetteki, gayet normal olarak Türk-İş ve diğer kuruluşlar kendi durumlarını tesbit etmek durumundadırlar, esasen benim incelediğim Türk-İş Tüzüğünde ve diğer dokümanlarda da Türk-İş tutumunu tesbit etmiş gözüküyor ama yeni bir gelişme, yeni bir aşamaya doğru bir çalışma olduğunu sezinliyorum. Böyle bir ilişki, siyasî partilerle kurarken, şu iki noktada fikrimi söylemek isterim. Birincisi, böyle bir ilişkinin vücut bulmasında prensip ne olmalı? Bu prensiplerde sadece işaret ederek geçeceğim, sonra yöntem üzerinde duracağım. Prensip olarak bir kere stratejik bir hedefi seç-

mek, tesbit etmek lâzım. Türk-İş gibi büyük bir teşkilâtta stratejik hedef, bu konuda yani Türk-İş ve siyasî partiler ilişkisi konusunda Türk-İş'in bütünlüğü ve etkenliği koruması şeklinde tesbit edilebilir kanaatindeyim. Bu iki unsuru birlikte zikretmemin sebebi, bütünlük her zaman etkenlik demek değildir, ve her zaman etkenliklede bütünlük sağlanamaz. Yalnız bunlar aynı zamanda birbirlerine çok bağlıdırlar bir yerde. Türk-İş bütünlüğünü bir parçalamaya götürmemelidir. Siyasî partilerle yeni bir ilişkiler modelini Türk-İş geliştirirken ve böyle bir çalışmaya başlanmış bu ilmi sempozyum yapılmış ve bir toplantı yapılacak önümüzdeki sene dolayısıyle bu bütünlüğünü bozucu ve etkenliğini azaltıcı unsurları mümkün mertebe kendi dışında bırakmalı ve ulaşılmış olan bütünlük zedelenmemelidir. Bunun stratejik hedef olduğunu zannediyorum. Yine böyle bir siyasî ilişkiler modeli geliştirirken Türk-İş ana hedeflerden ayrılmamalıdır. Ana hedefleri büyük bir titizlikle ve kıskançlıkla muhafaza etmelidir. Bu ana hedefler yazılmış çizilmiş, sarihtir, meydandadır, meçhul şeyler değil. Türk-İş dünkü bir kuruluş değildir, senelerdir üzerinde çalışmış, emek vermiş, dokümanlar çıkarılmış bu hedefleri bir tasnife tuttuğumuzda neye nekadar ağırlık verilmiş olduğunun münakaşasını bir tarafa bırakıyorum. Ben ağırlık olarak 5 ana noktada bu hedeflerin, siyasî partilerle ilişki kurulurken takip edilecek hedeflerin şunlar olduğunu zannediyorum: Kalkınmanın mutlaka titizlikle bu siyasî modeller içersinde muhafaza edilmesi lâzımdır. Burada arkadaşlarımız kendi ifadelerinde somun büyümesi dediler; kalkınma olmadan, büyük projeler gerçekleştirilmeden kelimeler üzerinde oynamakla bir takım doktriner münakaşalar etmekle hiç bir yere varılamaz. Bu benim samimî bir kanaatimdir, sizlere bu samimî toplantıda arzediyorum. Yüz sene sağ mıydı, sol muydu, bu mu geldi, bu mu gitti, bunlar söylenebilir, bunlar ülkeyi olumlu bir yere götürmez. Kalkınma ilk hareket noktasıdır, ama kalkınma tabii sosyal adaletsiz olmaz, bu ayrı bir şeydir ayrı bir meseledir, ama mutlaka kalkınmayı gerçekleştirmek durumundayız. Türkiye'nin büyüdüğünü kabul etmek durumundayız, Türkiye'nin küçük küçük işlerle ileriye gitmiyeceğini büyük projeleri gerçekleştirmesi gerektiğini önemli seviyelere ulaşmamız gerektiğini halâ şu ülkede 10 senedir bir motor projesi münakaşa ediliyor, oldu olmadı, bitti gelmedi. Traktör projeleri bir tarafa bırakılmıştır, traktör ithal eder durumuna düşürülmüştür Türkiye.

Bunun da sebebini zannederim biraz evvel bir konuşmacı arkadaşım gayet güzel söyledi, dövizlerimizi ithalatta şuraya buraya vererek ödemekteyiz. Kalkınma ve büyük projelerin artık Türkiye'nin şaşmaz bir hedefi olduğu herkesce kabul edilmelidir, bu esasen geri dönülemez bir hedeftir ve fakat, geçiktirilebilir. Öyle bir teknolojik seviyeye geldik ki ister istemez teknik ve ekonomik fizibiliteler bizi büyük projelere, büyük kalkınma hamlelerine götürmek durumundadır. Bunu kavrayamayanlar, gereksiz münakaşalar yaparlar, Türkiye bir kaç sene daha geriler, ondan sonra yine bir dar boğaza gelinir, yine büyük bir baraj yapmak zarureti ortaya çıkar, yine büyük bir demir çelik tesisi yapmak zorunluğu ortaya çıkar, yine koca koca limanlar yapmak, hava alanları açmak gibi kaçınılmaz projelerle karşı karşıya kalırız. İkinci vazgeçilmiyecek hedef ise bu siyasî partilerle yapılacak ilişkiler modeli içerisindeki istihdam hedefinin mutlaka muhafaza edilmesi ve gerçekleştirilmesidir. Burda rakamlara değinmiyorum, hepiniz benden daha iyi biliyorsunuz, üzerinde senelerdir çalışılmış rakamlarla herşey ortaya konulmuştur, Fiyat istikrarı kaçınılmaz, vazgeçilmez bir başka hedeftir. Fiyat istikrarı olmadan kalkınma devamlı olmaz. Millî gelir ücret arttı zannederiz sonunda hiç bir şey artmaz. Dördüncü: sosyal adalet hedeflerinden vazgeçilemez, bu hedeflerin kabul ettirilmesi gerekir. Nihayet tüm sosyal gelişme hedefleri paketinin titizlikle, kıskançlıkla muhafaza edilmesi lâzım gelen hedefler olduğu kabul edilmesi lâzım gelir, eğitim gibi, konut gibi, sağlık gibi.

Tabi bütün bu hedeflerden, bu 5 ana sahada topladığımız hedeflerden bu siyasî partilerle olan münasebetlerde bencil olmamak lâzım gelir. Yani ülkenin tümüne yararlı bütün atılımların işçiye de yararlı olduğu prensibi kabul edilmelidir. Geçici bir süre içersinde işçinin aleyhine gibi görünen bir tedbir orta vadede ve uzun vadede bütün ülkeye ve işçiye de yararlı ise buna dar ve bencil görüşlerle derhal cephe almak ve kısır mücadelelere girmemek lâzım gelir, kaldı ki, Türk-İş'in de böyle bir tutumu olmadığına ben kaniim. İşçi zümresi dışında da bütün dar gelirli alt gelir guruplarının menfaatleri çıkarları müdafaa edilmiştir. Bu stratejide ve ana hedeflerde birleşip bunlar siyasî partilerle olan münasebetleri bir model haline getirmeleri tayin edecek faktörler olduktan sonra çalışma yöntemi ne olabilir? Ben yöntemi şu noktalarda görebiliyorum. Bunlar tabi benim

şahsi düşüncelerim. Titizlikle bütün arkadaşlarım belirtti ben de belirtiyorum, bizi buraya çağırdınız, kendi düşüncelerimizi söylüyoruz, kararlar hiç bir zaman bizlere ait değil, her teşekkül kendi kaderini kendisi tayin ediyor.

Bir yöntem olarak, siyasî eğitime Türk İşçi Hareketinin ve Türk-İş'in yeni bir ağırlık vermesi lâzımdır. Eğitim faaliyetleri oluyor ama siyasî eğitim faaliyeti işçi içerisinde etken bir seviyede yapıldığı izlenimi bende yok. Türkiye'nin siyasî, idarî bünyesi nedir? siyasî bünyeyi tayin eden kanunlar, hukuk, mevzuat, siyasî partiler bu partilerin çalışmaları, diğer siyasî faaliyetler, seçim sistemleri, Anayasa vs. gibi siyasî kültürü, siyasî düşünceler, siyasî görüşler, bunları da en çağdaş bir biçimde ve bugünkü durumda anlatmak lâzımdır. Bu siyasî eğitim mutlaka verilmelidir. İşçilerimiz her yönüyle aydınlatılmış ve kararlarını verirken mutlaka en bilinçli bir şekilde vermelerini sağlamalıdır. İkinci yöntem; mevzuat komitesi kurulabilir. Türkiye'de işçilerimizi ve diğer alt gelir sosyal guruplarını ilgilendiren bir çok kanunlar çıkıyor, bunlar müteaddit kimseler tarafından incelettirilebilinir ve bunlar küçük bir gurup olabilir, hukukçular, iktisatçılar sosyal siyasetçiler olabilir. Bunların devamlı takibi gerekir. Partilerden veyahut partisiz olarak meclislere giren işçi milletvekili ve senatörlerinin vakti ihtisası ve çalışması böyle bir tetkike müsait olmayabilir. Türk-İş'in kendi ve sendika çalışmaları, mücadele dışında böyle daima mevzuata eğilik, çalışmalar müsait olmayabilir. Son anda alelacele bazı şeyleri temin etmeleri insiyatifi partilerin tamamen ellerinde bulundurmaları önemli mahzurlar doğurur. Mevzuat komitesi tatbikatı, başka ülkelerde vardır; neler teklif edilecek, mevcut kanunlarda ne gibi değişiklikler yapılacaktır ve sevkedilmiş kanunlar ne gibi bir şekil almalıdır? Bunlar hukukçuların, iktisatçı ve sosyal siyasetçilerin katkıları ile mevzuat komitesi halinde çalışılarak hazırlanır. Üçüncü yöntem; Türk-İş kendi hedeflerini siyasî alanda daha aktif bir şekilde savunmalıdır. Hedefler var, bunlar savunuluyor, ama herhalde bu toplantıların sebebi çalışmaların yeni bir seviyeye getirmesi zarureti olduğu anlaşılıyor. Bu alanda daha aktif olunmalı ve her türlü araçtan ilmi bir şekilde istifade edilmelidir. Dördüncü yöntem; üyelerinin siyasî teşekküllere girmesinin sağlanmasıdır. Bu siyasî teşekküllerden bahsederken bir hususa temas etmek, isterim, bunlar Türk-İş'in kendi prensiplerini geniş ölçüde benimse-

miş her türlü siyasî parti olabilir, benim görüşüm bir partiye tapulanmak şeklinde değildir, çeşitli siyasî partiler olabilir. Ama her parti değil. Eğer Türk-İş'in prensiplerine taban tabana zıt bambaşka bir sistem bahis konusu ise veya işverenler bir parti kurmuşlar veyahutta bir partiyi ele geçirmişler veyahut bir sınıf diktasına dayanan ve adı proleter diktası olacak ama sonunda bir yeni sınıfın diktasından başka bir şey olmayacak olan bir takım partiler elbeteki kasdedilmemektedir. Bunlar değil, kendi ilkelerini benimsemiş her türlü partiye, her türlü mahallî teşekküllere, meslek teşekküllerine Türk-İş mensuplarının girmeleri ve buralarda etkin bir duruma geçmeleri sağlanabilir. Kendi adaylarının çıkmasını, siyasî partilerin kararına ve lütfuna bırakmamak, bu partilere girmeye mütemayil üyelerini destekleyerek bunların delege olmalarını sağlamak bir çok kuruluşlarda başkan olmalarını belediye başkanları olmalarını belediye meclislerine girmelerini ve biraz evvel sayılmış olan birçok teşekküllerde etkili duruma geçmeleri kendi davasına kendisinin sahip çıkmasını gerçekleştirmeleri gerekebilir. Bu metod etkili bir şekilde takip edilirse, eminim ki, bir çok partilerde bugün yer almış işçi milletvekili adedinin çok üstünde işçi milletvekili çıkarılacaktır ve birçok belediyeler başkanları seviyesinde, idarecileri seviyesinde sendikacı arkadaşlarımız tarafından temsil edilecektir. Daha bir çok yerlerde siyasete ağırlık koyma bu şekilde sağlanmış olacaktır ve nihayet bu seçilmiş şahıslarda Türk-İş'e bağlıdırlar. Bir sonuncu yöntem, yani beşinci yöntem; seçimlerde desteklenecek adaylar belirlenecektir. Burda da herhangi bir parti farkı gözetmek doğru olmayabilir. Herhangi bir partide eğer Türk-İş prensiplerini benimsemiş, Türk işçi hareketine faydalı adaylar varsa bunlar belirlenebilinir ve desteklenmesi istenebilir. Bu gayet demokratik ve normal bir yoldur. Görülüyor ki, benim ortaya koyduğum düşüncelerimde Türk İşçi Hareketinin siyasî partilerle çok sıkı organik bağlar kurarak bir nevi nikâhlanması modeli yoktur. Bunu ben şahsen yanlış bulurum. Bu tip nikâhlanmalar sonunda katolik nikâhlanmaları durumuna geçebilir, siyasî partilerimizin kendilerinin yukarda arzetmeğe çalıştığım temel güçlükleri vardır. Ayrıca partilerin birisinin tümü ile desteklemesini de yanlış bulurum. Tümüyle şu partiyi desteklemeyi yanlış bulurum, burada hiç bir parti ayırdetmiyorum. O parti şu meselede bizim yani Türk-İş'i kastediyorum, görüşümüzü aksettirir, ama bir başka mese-

lede tamamen başka bir görüş aksettirebilir. Partilerin görüşleri sadece işçi meselelerinde yok, bir çok meselelerde vardır. İşçiler de kendi görüşlerini sadece bazı çalışma şartlarının ve ücretlerin ayarlanması ve yükseltilmesinde çıkar sağlanmasında tayin eden insanlar mı? İşçilerin de kültürel tercihleri vardır, siyasî tercihleri vardır, başka iç ve dış meselelerde tercihleri vardır. İşçileri sadece maddî ve çalışma şartlarıyla hareket eden insanlar gibi mütalâa etmek yanlıştır. Bu bir nevi ekonomik adam tipidir ve eski iktisat kitaplarında vardır, gerçek hayattaki insan daha değişiktir. Şahsî çıkarların dışında başka meselelerde ve başka temayüller de vardır. Hatta maddî meselelerin bir tarafa bırakıldığı anlar olabilir, görüşler olabilir, tutumlar olabilir. Bu noktada da bir partiyi tümüyle değil meselelerde desteklemek şekli olabilir, şu meselede destekliyorum filanca partiyi şu meselede de desteklemiyorum denilebilir. Şurda şu adayı destekliyorum, falanca partide bu adayı destekliyorum gibi. Bu diğerlerinden daha muğlak gibi görünen, daha karmaşık gibi görünen bir sistemdir, fakat basitleştirilmiş sistemlerin zararları daha fazla olmaktadır. Basitleştirilmiş sistemler ilk bakışta daha kolay daha çabuk netice verebilir görünür, fakat bunların getirdiği mahzurlar daha büyük olabilir, çözülmesi daha fazla zaman alan hatta imkânsız olan yeni problemler getirebilirler. Basit çözümler ne gibi problemler getirebilir? Hepsini saymak için vaktimiz yok. Sadece iki tanesine işaret edeyim. Parçalanma getirebilir, demin söylediğim tercihler yönünde, sendikacılığımız Latin sendikaları durumuna düşebilir, bu Alman, İngiliz veya İskandinav gibi bütünleşmiş sendikalar tipinin aksidir. Şu dini görüşü benimseyenler şu sendikayı kurarlar, bu partinin görüşünü beğenenler öbür sendikayı kurarlar böylece bir parçalanma içine girilir. Nihayet desteklenen partinin siyasî mücadele taktikleri ile yapabilecekleri arasındaki fark meselesi vardır. Bir partiyi deskteklediniz, Türkiye'de büyük bir ayrılık vardır, muhalefette iken söylenenlerle iktidara geçince yapılanlar arasında. Her parti için bu vardır, niçin vardır? tabii bu burada değinemiyeceğimiz ayrı bir meseledir. Sendikaların da kendi kitlesi vardır ve ona angaje olmuştur, o zaman kendi kitlesi tesbit edilen siyasî partiye reyini verecektir ve sonra bir mücadele bir itham yeni bir çekişme bir siyasî mücadele başlayacaktır. Dolayısıyla benim vardığım netice: Siyasî partilere alet olabilecek, araç olabilecek unsurları içinde bulunduran bir

model geliştirilmemelidir. Fakat siyasî partilerle medeni ilişkiler kuracak, meşru bir istikamette onları kendi hedefleriniz istikametinde, işçi hareketi olarak kastediyorum, etkileyecek bir model düşünülmek lâzım gelmektedir. Medeni ilişkiler onları etkileyecek ilişkiler yoksa, sonunda işin şurasında veya burasında onlara alet olma alet edilme araç edilme girişimlerine zemin hazırlayabilecek, sonunda da işi parçalama ve kısır siyasî mücadeleye dökecek bir durum ortaya çıkabilir. Bir misal de veriliyor, bir konfederasyondan bahsediliyor. Efendim bu konfederasyonun siyasî bağı vardır, ve parçalanmamıştır. Bu siyasî işlere girmiş olan ve bir siyası partiyi destekler görülen konfederasyon kaç seneliktir. Ben bugün tekrar dokümana baktım, kurucuları arasında ve halen idare heyeti başkanları arasında 4 - 5 tane ayrı siyasî partiye mensup şahıslar var. Bu partiler, küçük küçük partilerdir, yarın bunlar biraz kanlansın, bir müsait ortam bulsunlar bütün dünyadaki sol fraksyon hareketi derhal başlayacak ve birbirlerine düşeceklerdir. O zaman bu partilere mensup sendika yöneticileri de kendi aralarında mücadeleye girişecekler ve parçalanma temayülleri ortaya çıkacaktır. Neticeyi belki bir cümleyle bağlamak isterim. Her ne kadar vakti epeyce aştım sayın başkan, ama konu en son noktada biraz uzadı, benim görüşüm sendikalar siyasî partilerle bağımsız fakat nötr olmayan bir ilişki kurmalı ve Türk İşçi Hareketi siyasî partiler üzerindeki etkenliğini artırarak korumalıdır. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

soru

ÖZKAL YİCİ

PETROL-İŞ GENEL SEKRETERİ

Efendim Sayın Hocamız, belki şekil değiştirerek, belki isim değiştirerek bize yöntem olarak konuşmalarının sonunda partilerüstü politikayı yine aynen tavsiye ettiler, bu bakımdan kendilerine sorulacak bir sorum benim yok. Çünkü sorular, düşünceleri açıklamağa yarar ama onları değiştiremem. Hocam bir arada siyasî partileri değerlendirebilmek için bir bakıma anahtar niteliğinde olan 5 konu öne sürdüler. Ben bu konuların beşini de mevcut bütün siyasal partilerimize yönelttiğimiz takdirde uyguladığımız takdirde hepsinin de onu beş noktayı kabul edebileceklerine inanıyorum. Ama Cumhuriyet Halk Partisi bu konuları demokratik sol yöntemle gerçekleştireceğini söyliyecektir, Adalet Partisi liberal yöntemle gerçekleştireceğini söyliyecektir, Milliyetçi Hareket Partisi milliyetçi, toplumcu yöntemle gerçekleştireceğini söyliyecektir, dinsel yöntemle gerçekleştireceğini söyliyecektir, böyle bir sonuçla karşı karşıya kaldığımız zaman tercihimiz ne yönde olacaktır, hocamdan bunu rica edeceğim, bizim bu konularımızı bütün bu partiler tahakkuk ettirecekler, hepiniz gidin

cevap

Prof. Dr.
NEVZAT YALÇINTAŞ

Ben de vaktin oldukça ilerlediğine müdrikim. Esasen tebliğimde bazı noktaların da aydınlanma ihtiyacının, vakit darlığından husule geldiğini düşünüyorum. Bazı söylemediğimiz, hattâ aklımızdan geçirmediğimiz hususların bizim kendi kanaatimizmiş gibi anlaşılmasını da veya öyle bir intibaın verilmesini de yine bu vakit darlığına bağlıyorum. Şimdi, Sayın Özkal Beyin suali vardı. Diğer bütün arkadaşlarımın, isimlerini sayamıyacağım kusura bakmasınlar. Tercihimiz ne olacak? denildi. Bunu, 25 seneyi geçen, 30 seneyi bulan demokrasi hayatımızda herkes kendi yapabilecek seviyeye gelmiştir. Bu salondaki arkadaşlarımız da gelmiştir. Ama her halûkârda bir siyasî partinin, bu siyasî partili şahısların üç vasfına bakmamız lâzımdır. Birincisi samimiyeti, ne derece samimidir, ne derece hislerini, görüşlerini çekinmeden samimî bir şekilde aksettiriyor. Bunun ölçüsü var mı. O zaman ikinci ölçüye geliyoruz, geçmişte ne yapmıştır. Onun için desteklenmesi düşünülen siyasî partilerin, siyasî şahısların, geçmişine bakmak lâzımdır. Şunu bunu söylemiş ama iktidardayken ne yapmış, muhalefette

bütün partilere oy verin mi diyeceğiz? Hocamız uzun uzun bahsettiler komünist sistemdeki sendikacılıktan Rusya örneğini verdiler. Ben bunun anlamını pek çözemedim bizim yeni bir yöntem aradığımız bu günlerde Rusya örneğini benimseyeceğimizden bir kuşku mu vardır? Endişe mi var ki, hocam uzun uzun bunu açıklamak gereğini duydular, yoksa ünlü bir siyaset adamımızın son zamanlarda oldukça tartışılan bir yöntemi mi uyguluyorlar, o da şu. Neyin olabileceğini tesbit etmeden önce neyin olabileceğini görmek lâzımdır. Düşüncesinden mi hareket ediyorlar? Biz komünist değiliz, olmayacağız, bir kere bunu tesbit ettik. O zaman bir de faşist ülkelere kısaca değinmekte yarar vardır. Örneğin İspanya'da iç savaştan sonraki sendikal gelişimi bugünkü durumunda kısaca özetlemekte yarar vardır, hocam bunu yapabilirse bu dar zaman içerisinde. Bir nokta daha var kavram kargaşalığından biz çok şikâyetçiyiz. Hepimiz şikâyetçiyiz, böyle bu kavram kargaşalığından kurtulmak için belirli kavramların artık açıkça ortaya koyabilmesi gerçek niteliklerinin yüzeye çıkabilmesine çalışıyoruz, bunun özlemi içerisindeyiz. Şöyle bir bakıyorum sağ nedir, sol nedir sorusu, çeşitli hocalarımıza yöneltildi. Sayın Giritli; sağ, mevcut düzen iyidir, sistem iyidir aynen böyle devam etsin demek sağdır, daha ileri götürelim, daha değiştirelim geliştirelim demek de soldur diye bu soruya cevap verdiler ve açıkladılar. Sayın Zaim; sağ liberal uçtan başlar, sol sosyalizmden başlar diye açıklama yaptılar. Oysa biz başlangıç noktaları değil de sağ ve solun ekonomik iken ne söylemiş? Üçüncüsü de; herbirimizin şahıs olarak sosyal grup olarak, teşekkül olarak bildiğimiz Türkiye'nin problemlerine gerçekçi, geçerli, isabetli çözüm getiriyor mu, getirmiyor mu? Bu üç unsur önemlidir. Birinci unsur insan ve insanların meydana getirdikleri topluluklar için vazgeçilmez bir husustur. Samimiyetleri ve geçmişteki bilânçoları yani cemayiyülevvelleri dedikleri şey.

Rusya misalini niçin verdim? Bunu birkaç defa söyledim, dedim ki bir gerçek var Türkiye'de. Bir vakıa var. Türkiye'de kendilerini Marksist, Leninist ilân eden ve işçi hareketine de böyle bir istikamet vermek isteyen az çok, etkili, etkisiz, başarılı başarısız, gizli, açık neyse bir çaba var. Bu ilmî toplantıda birçok ülkeler misal verilmiştir. İngiltere, Almanya, Fransa, Amerika vs. Bir de bu misali vermek lâzım, burada bu zabıtlara geçti, burada hepimiz dinleyelim, böyle bir misal de var. Çünkü böyle bir vakıa var, siz bunu lütfen başka şeylere bağlamayın. Ben sözümü, düşüncemi saklayan, esirgeyen bir adam değilim. Şimdiye kadar olmadı, bundan sonra da inşallah olmaz. İspanya ve Nazi Almanya, misali çoğaltabiliriz, lüzum yok. Bir başka sempozyumda istenirse bu hususta da çalışmalarımız vardır, Nazi Almanyasında ne hale getirilmiştir sendikalar, İspanya'da ne hale getirilmiştir, bunlar zaten bir yerde birleşirler. Aşırılar bir yerde birleşirler, aynı metodlar, aynı şeyleri yaparlar. Şimdi burada bir söz daha söylendi. Bunu da ben bir şaka olarak, bu sohbetin bir şakası olarak kabul ediyorum, sualler sohbet haline dönüşüyor. O da bir siyasî parti liderinin benimsediği bir metoddan bahsedile-

yönden ne olduğunu sormuştuk, bunlar da böyle izah ettiler kendileri. Ve Alpaslan Işıklı hocaya sorduk, yeni yönden bir açıklama yaptılar dediler. Fransa'daki ihtilâl sonunda kralın kalması veya gitmesi doğrultusunda oturuş yerlerinin değerlendirilmesi şeklinde tabii kelime mânası olarak o şekilde açıkladılar ve üç çeşit oldu, ben yine tekrar Sayın Yalçıntaş'tan rica edeyim, kendi görüşleri bu konuda nedir? Teşekkür ederim.

EMİN BAYKAN

TEKSİF SENDİKASI
EYÜP ŞUBESİ BAŞKANI

Efendim, Sayın Hocamız bize ifadeleri arasında belki yanlış anladım bilemiyorum, esasen bu toplantıda bir yöntem arayışımız belli bir siyasal varlıklığımızı bir araya toplama amacımızı saptamak düşüncesi ile. Oysa siyasî partilerde nasıl bir ağırlık, nasıl bir şekil almamız tarifi içerisinde şöyle buyurdular, herkes siyasî partilere gidip milletvekili olma yolunu aramalı, sendikacılar, bunu da işçiler desteklemeli, şimdi o zaman bir sual sormak gerekli. Her siyasî partiden aday olabilme imkânı bulunabilir ama her siyasî parti adayı işçi hareketini destekleyebilir mi, buna seçim yasaları müsait mi? O yol değilse o zaman bir çıkar yol göstermeli. Ve biz de burada bu konuşmacılara sorduk, işçi hareketinin siyasî yelpazedeki yeri sağda mıdır, solda mıdır? Toplumcu yönde midir yoksa değişen yönde midir? Bu noktanın açıklanmasını tekrar istirham ederim. Teşekkür ederim.

rek benim aynı metodu takip edip etmediğim soruldu. Şu veya bu siyasî partinin benimsediği metodu benimseme durumunda değilim. Niçin olayım. Böyle bir şeyi ne kendime yakıştırırım ne sizlere yakıştırırım. Böyle metodları benimseyip benimsemediğim son bir kaç ay içerisindeki Türk kamuoyunu birinci derecede işgal etmiş bazı meselelerde sarih bir şekilde ortaya çıkmıştır. Daha da belki bu münakaşa yapıldıkça çıkacaktır. Hiç birimiz kendimize yakıştıramadığımız şeyleri başkalarına yakıştırmayalım. Hiçbirimiz şunun veya bunun benimsediğini değil kendi benimsediğimizi takip ederiz, taklitçi değiliz, çünkü aklımız, fikrimiz, vicdanımız var. Yetişme tarzımız da buna müsait değildir. Bu konuya daha fazla girmek istemiyorum, ben burada kendi düşüncelerimi söyledim. Ve Türk-İş çatısı altında da şimdiye kadar hep kendi düşüncelerimi söylemek havasını, hoşgörürlüğünü ve sıcaklığını daima bulmuşumdur, bunu da zikretmek isterim.

Her siyasî partinin işçi adayı işçi hareketini destekler mi? diye bir sual var. Bu, o partideki işçi arkadaşımızın şahsiyetine sendika ve Türk-İş'e olan alâkasına bağlıdır. Eğer bir partiden şu veya bu şekilde girmiş ve parlamentoda ise, işçi hareketini destekliyor mu, desteklemiyor mu? Bu kendisinin vasıflarına bağlıdır. Samimiyetine, şahsiyetinin inkişaf etmesine, sağlamlığına bağlıdır. Ben aksini pek görmedim, yani belki bir iki kişi olmuş olabilir ama şu geçen 20 sene içinde işçiler arasında partilerden girmişse parlamentoya işçi meselelerini desteklememiş, aksini yapmış olanları ben pek görmedim, bundan sonra da kolay kolay

DOĞAN ÜSKANAT

TEZBÜRO-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI

Değerli arkadaşlar, Sayın Hocamın anlatımı içinde partileri tarif yolundaki ifadeleri bugünkü yapıları itibariyle partilerin doğurganlık içinde olduğunu ifade ettiler. Sendikaların da siyasal etkenliğini değişik akidelere bağlamak kaydiyle adeta darmadağınıklık içine gitmeye matuf bir empozede bulundular. Bu doğurganlığa sendikalar iştirak mı etmelidirler, onu anlayamadım, onun açıklanmasını rica edeceğim. Bir de partilere araç olunmamalıdır deniyor, esasen anladığım kadarıyla sempozyumun mâna ve anlamı Türkiye'de işçi hareketinin bütünlük içinde yeknesaklık içinde hareket edebilmesini siyasî ölçüler bakımından yol bulabilmesi itibariyledir. Ancak, Hocamın bize ifadeleri kesinlikle bütünlüğü bir tarafa itip adeta dağınıklık içinde her partiye teveccüh koymak kaydiyle meseleye siyasî etkenlik olarak göstermek cihetindeydi, ben yanlış mı anladım. Onun da aydınlanmasını rica edeceğim. Ve bu dağınıklığımızı şöyle dile getirdiler, yanlış anlamadımsa, şu partiyi şu meziyeti için, bu partiyi de bu meziyeti için destekleyelim diye bir ifade kullandılar. Bu, başarı sağlamış siyasal etkinliği ile ülkesini ekonomik ve sosyal bakımdan istenilen yere götürmüş, bilhassa İskandinav ülkelerinde kesinlikle reddedilen bir usuldür, bunu az gelişmiş ülke özelliği taşıyan memleketimizde nasıl uygulayabileceğimizi ve tam ayrıntılarıyla ortaya koyarlarsa kendisine şükran borçlu olacağız, teşekkür ederim.

çıkacağını zannetmiyorum. Bu, seçime bağlıdır, iyi, sağlam karakterli insanlar seçilirse böyle bir riziko yoktur.

Sağ sol üzerinde tekrar durulduu. Ve benim görüşüm soruldu. Bu konuda ekonomik bakımdan bir karışıklık olduğunu zannetmiyorum. Ekinomik bakımdan zannediyorum hepimiz buradaki meslekdaşlarım aynı şeyi söylüyoruz. Kısaca arzedeyim. Uzun meseleleri bir tarafa bırakalım, bir doktrin özel mülkiyeti kısıtlıyorsa ve belli ölçülerde ortadan kaldırıyorsa, kısıtlamadan, ortadan kaldırmaya kadar varan ölçüde sosyalist bir görüştür. İkinci kıstasımız piyasa ekonomisine bakıyoruz, piyasa ekonomisine müdahale ettiği ve piyasa ekonomisini ortadan kaldırmaya kadar varan tatbikat içerisinde neredeyse o kadar sosyalist bir görüştür. Demek ki ekonomik yönden sağ ve sol görüşlerin ayırımı özel mülkiyet karşısındaki tutumu ve piyasa ekonomisi karşısındaki tutumuna bağlıdır. Özel mülkiyeti kısıtlamadan kaldırmaya kadar varan daha birçok şey söylenebilir, buna göre sol doktrinleri de ikiye ayırmak lâzımdır. Onun da kıstası bu doktrinlerin parlamenter demokrasi karşısındaki tutumudur. Parlamenter demokrasiyi inkâr ediyorsa, inkâr ettiği ölçüde ve kullandığı metodlar muvacehesinde ya totaliter soldur, bir başka adıyla komünizmdir, yahut da demokratik soldur, Batı sosyalizmidir. Mesele budur. Totaliter sol partiler, parlamenter demokrasiyi inkâr ederler. Çok partili sistemi inkâr ederler, hür seçimleri inkâr ederler ve sadece kendilerinde iktidar olma hakkını yani felsefî olarak bu hakkı bulurlar, metodları da değişiktir. İktidara

KENAN DURUKAN

TÜRK HARB-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI

Sayın arkadaşlar, kısaca anlatmak istiyorum, Afyon'da Sami Özyurt Sendika Başkanı idi, belediye başkanı adayı oldu. Cumhuriyet Halk Partisinden aday vardı, bana da Afyon'a git dediler biraz çeliştik çekiştik. İşçilerin başka başka partilerde birbirlerini tutar olmaları mümkün değildir. Şimdi Sayın Hocam bize şunu öğütlüyor. İşçiler siyasî partilere dağılsınlar, işçilerin örgütleri sendikalar ve Türk-İş partilerle medenî ölçüler içerisinde pazarlık yapsın ülkeyi idare etmek için. Ben Sayın Yalçıntay'tan önce Sayın Işıklı'ya sordum, ama cevabımı tam alamadım, Sayın Yalçıntay'a sormak suretiyle daha açık yöneltme imkânı ortaya çıktı, 1973 seçimlerinde işçiler siyasî partilere angaje olduklatı için Türk-İş siyasî partiler karşısında etkinliğini yitirdi. Sendikalar siyasî partiler karşısında etkinliğini yitirdi. Bundan böyle de işçiler gidin partilerin çeşitli kademelerinde muhtarlığından belediye başkanlığına, milletvekilliğine kadar talip olun parti örgütleri içerisinde siyaset yapın diyeceğiz, arkasından, işçilerin örgütleri olarak biz partilerle pazarlık yapacağız. Partiler bize şunu derler. Yahu gidin işinize bakın, biz işçileri paylaştık, bu durumda Sayın Yalçıntaş'ın görüşü nedir? Yalçıntaş aynı şeyi bize önerdi. Şimdi, bu durumda siyasî partiler işçilerin örgütlerini dinler mi? Sayar mı, tavsiye ettikleri, önerdikleri hiç değilse Türk-İş'in amacı olan 24 ilkeyi gerçekleştirme olanağı geçmek için totaliter sol her türlü metodu meşru görür. Darbe, askerî müdahale, yabancı işgali, kargaşalıklar vs. İç harp. Bütün bunları totaliter sol hem tatbik eder, hem meşru görür. Neden? İktidarı ele geçirmek için. İktidarı eline geçirdiğinden itibaren de bütün diğer partileri tasfiye eder, belki göstermelik bir iki parti ortada gözükür. İşte Sovyetlerdeki seçimleri görüyoruz %99 komünist partisi kazanıyor %1 acaba kim? Demokratik sol ise programını açıklar, vatandaştan rey ister, şu şu sektörleri devletleştireceğim der, ki devletleştirme bile bambaşka bir safhaya kaymıştır İngiliz İşçi Partisi tatbikatında. Ve bunlar mülkiyeti bir hak olarak inkâr etmedikleri için kamulaştırdıkları teşebbüslerin bedellerini öderler. Bunları açık şekilde söyleyerek vatandaşlardan oy isterler. İktidara geçerse programını tatbik etmeye çalışır yaptığı nisbette de tatbik ettim der. Ve her an yapılacak seçimlerde iktidarı diğer partilered evretmeğe hazırdır. Demokratik sol da budur. Ve bunun da yine tatbikatını görüyorsunuz, totaliter solda böyle bir şey yoktur. İktidara geçti mi biter. Peki biraz da bunu deneyelim, ölümün denenmesi olmaz. Bir kere de ölümü deneyelim. Gidersin, çünkü aksi varit değil. Yine siyasî tarihte totaliter solu denemiş işte Doğu Almanya rejiminden kaçanları tutmak için boydan boya kilometrelerce duvar çekmiş. Size bunları neden anlattım, niye söylüyorum, bu sualler geliyor, işte geldi. Onun için söylemek durumuna geçtim.

Sağın da yine dinî kıstasları vardır. Ekonomik kıstasları vardır, siyasî kıstasları vardır. Sağ siyasî kıs-

var mı? Biz 24 ilkeyi nasıl gerçekleştireceğiz diye bir yöntem arıyoruz. Sayın Yalçıntaş bu konuda bize bir yol gösterir mi? Teşekkür ederim.

ÇETİN SOYAK

TÜRK HARB-İŞ SENDİKASI BAŞKAN VEKİLİ

Sayın Hocam, konuşmasının bir noktasında partilerin bugünkü durumunu izah ederken, partilerin hastalığından bahsetti. Güvence veremediğinden de bahsetti aman dikkat edin dedi. Bu güvence vermeyen partilere biz dikkat edeceğiz ilişkilerimizi uzak tutacağız ama memleketin kaderini kırk milyonun kaderini bu partilerin eline bırakacağız ne yaparsan yap diyeceğiz. Bu doğru bir görüş mü? İkincisi, bizde bir alışkanlık var nedense, nereye gideceğimizi biz biliriz de nereye oturacağımızı ille de bilen bir kişiye bir yabancıya sorup onun ağzından bir defa daha duymak isteriz. Şimdi, Sayın Yalçıntaş bizi lütfen Türk-İş olarak, sendikal örgüt olarak görmesin de bir siyasî parti olarak görsün, elimizde bir programımız var 24 ilke. Bugüne kadar siyasî sahaya çıkamadık, çıkmadık ve o meclisin kalın duvarları içerisine sesimizi iletemedik, 8 senedir İstiyoruz ve yapan yok, şimdi karar verdik dedik ki biz de siyasî sahneye çıkacağız ve oyunu biz de oynayacağız. İster tarif edin, ister etmeyin Grekoromen mi güreşeceğiz serbest mi güreşeceğiz, biz güreşeceğiz, siyasî sahnede. Diyoruz ki biz biliyoruz yerimizi konuşacağız kendi aramızda tesbit edeceğiz ama bir de sizin ağzınızdan taslarda kralcılıktan başlar işveren partilerine kadar bir sürü sağ partiler vardır. Bunların politik tutumları yine demin söylediğim sol partilerin zıttını koyarsanız çıkar meydana. İktidara geçtiği andan itibaren bütün diğer siyasî partilerin bertaraf edecek siyası sağ parti faşisttir ve nazidir. İktidara geçtikleri zaman ekonomik alanda liberal bir politika takip edeceğini söyleyen veya kısmen kamulaştırma yapacağını söyleyen sağ partiler vardır. Demokratik sağ vardır, totaliter sağ vardır. Bunun da tatbikatı görüldü nazizm ve faşizm. O da ölümü denemek gibi bir şeydir. Deneyen sonunda hürriyetini kaybeder. Totaliter sağ totaliter sol gibi ancak bir harple, bir yıkılma ile, bir ihtilâlle iktidardan gider.

Doğurganlığa, sendikalar iştirak etmeli midirler, etmemeli midirler? Ben bunun tam aksini söylediğimi zannediyorum. Burada bektaşi fıkraları anlatmaya girmiyelim. Ben ne diyorum arkadaşımız ne sual soruyor? Ben açık ve sarih olarak ana stratejik hedef olarak siyasî partilerle olan münasebetlerde sendikalar ve etkenlikleri korunmalıdır dedim. Ve bu ikisini dedim, üzerinde durarak anlattım. Arkadaşımız sendikalar doğurgan olmalı mıdır diye soruyor. Bilâkis ben tam aksini söylüyorum, bütünlüğü muhafaza edin. Doğurganlık hali etkenliği zedeler. Bu bir kaidedir, sosyal bütünlük parçalandıkça eğer diğer etken unsurlar yok ise bünyenin yapacağı tesir azalır. Bazen de çok küçük grupların etkenliği olur, fakat bu istisnai hallerdir.

Siyasî partiler işçileri sayarlar mı? Bu suale de cevap verdiğimi

duymak istiyoruz. Sayın Yalçın elimizdeki 24 ilkemiz programımız, siyasî yelpazede yerimiz neresi? Bu programla. Eğer bizi bir yere oturtturduğunda oturduğumuz noktada başka bir siyasî parti varsa yahut yakınımızda bir siyasî parti varsa endişeniz olmasın biz iyi pazarlık yapar kolumuzu kanadımızı kaptırmayız, siz yalnız bize bir defa daha bildiğimiz şeyi lütfen izah edin, şu programımızla siyasî yelpazenin neresine otururuz biz. Rengimiz ne olur? Beyaz mı, pembe mi, sarı mı, olur? Bunu lütfen bir defa da sizin ağzınızdan duymak istiyoruz.

RUHİ TOKULTEPE

TÜRK HARB-İŞ SENDİKASI
MERKEZ ŞUBE
MALİ SEKRETERİ

Muhterem arkadaşlarım, benim sorum çok kısa olacak. Değerli bilim adamları ve arkadaşlarımızın ifade ettiklerine göre bir yerde kavram kargaşalıklarından yakınıyoruz ve dönüp dolaşıyoruz sağ ile solda birleşiyoruz. Sağın ve solun Anayasa çizgileri içerisinde doktriner yönden tarifi yapılmıştır. Sağın ve solun dinsel yönden belki bir iki noktasına dokunulmuştur. Sağın ve solun geleneksellik veya ilerlemecilik yönünden bir iki noktasına dokunulmuştur, belki sağın ve solun özel sektörcülükle veya devletcilik yerinde de bir iki noktasına dokunulmuştur ama bizi en çok enterese eden emek veya sermaye yönünden sağın ve solun ne olduğunun daha çok açıklanmasının gerektiği kanısındayım, çünkü biz emek yerinde miyiz, sermaye yerinde mi-

zannediyorum, işçilerin şahsiyetlerine ve teşekküllerine bağlıdır. Sendikaların kaderini siyasî partilere bırakmayı tavsiye ettiğim sorulmuştur. Bütün bu konuşmalardan böyle bir netice çıkarılması, herhalde çıkarılmış değildir, talihsizlik olur, bir saat boşuna konuşmuşum o zaman ben burada. Gelirdim, arkadaşlar niye uğraşıyorsunuz boşuna, bu kadar parti var memlekette, onlar bizden daha iyi bilirler bırakalım bu işi şeklinde bir kaç dakikalık konuşma yapardım. Böyle bir şey yok. Tam aksi, nasıl etkin olunabileceğine dair beş tane prensip, beş tane yöntem saydım. Siyasî sahada nereye oturacağımıza dair bir soruna, herkes yerlerine oturmuş siyasî tercihler biliniyor, oraya da girmiyorum, herkes nereye oturacağını biliyor, bizim yaklaşış tarzımız bu değil. Bir sual var oylar şahıslara değil listelere verildiğine göre sendikaların etkenliği olur mu? Şimdi, eğer bir seçim döneminde Türk-İş veya herhangi bir konfederasyon 20 vilâyettte, 30 vilâyette bazı isimleri söylerse ve bu isimler şu veya bu partinin listesine doğru yoğunlaşırsa bunun elbette bir mânası vardır. Yani tümü itibariyle diyelim ki, Konfederasyon 50 isim saymış bunun 30 tanesi, 40 tanesi belli bir partinin listesinde şu veya bu sebeple yer almış bir kere bunun ülke çapında bir etkisi vardır. Bir vilâyette de elbette ki vatandaş reyini verirken bağlı bulunduğu sendikanın şu partinin listesindeki kimseyi destekliyorum demesi onun tercihinde bir etki husule getirir. Bunların etkisiz kalacağı hiçbir işe yaramıyacağı kanaatinde değilim, denenmiştir, ülke tatbikatlarına girmiyorum, bunlar sadece teorik olarak söylen-

yiz? Eğer emek yerindeysek emeğin yeri neresidir? Bunu çok açıklıkla bilim adamları tarafından açıklığa konması gerekir ki kavram kargaşalıkları bir yerde halledilmiş olsun, ben özellikle bilim adamlarımızdan emek ve sermayenin yerinin sağ veya solda neresinin olduğunun açıklanmasını özellikle istirham edeceğim, çünkü işçilerin aslında yeri emek ve sermaye kavgasıdır. Saygılar.

ACAR ŞÖLEN

TGS ANKARA TEMSİLCİSİ

Şunu öğrenmek istiyorum, Sayın Yalçıntaş'tan, ilk önce bize bir arayış içinde olmayı önerdiler sanıyorum. Yani dışardan bir modeli almayın ne olduğunu bilmediğiniz şeyi uygulamakta acele etmeyin diye söylediler ve ondan sonra da siyasal partilerle ilişkilerde, bir siyasal partiye bağlanmaktansa şu vilâyeten filânca şahsın, bu vilâyetten filânca şahsı tutuyoruz diyerekten bir telkinde bulundular. Bugünkü seçim düzeninde şahıslara değil de listelere oy verildiğine göre böyle bir tercih geçerli olur mu? Ve faydalı olur mu? Burada, bir de bizim yasalardan şikâyetlerimiz var. Tatmin etmeyen, kısır yasalar var. Bunların işçi lehine çözümlenmesi için deminki arkadaşımın söylediği gibi meclise girmek istiyoruz, Sayın Yalçıntaş sanıyorum ki belki de yanıldım. Belediye Başkanlığının spor kulüplerinin başkanlığını filân teklif ediyorlar, bu yasa değişikliklerini ilim adamları yapsın miş değildir, birçok ülkelerde bunlar denenmiş netice alınmıştır.

Son suallere doğru geliyorum, bize belediye başkanlığı ve spor kulübü başkanlığı tavsiye ettiniz denildi. Ben spor ismini burada zikretmedim. Spor kulübü başkanlığı da küçümsenecek bir şey değildir. Burada her kademeyi bahsettim, bir toplumu, demokratik toplumu oluşturan birçok kademeler vardır. Bir çoğulcu demokraside yaşanıyor teşekküllerin toplum idaresinde rol oynadığı bir düzende yaşanıyor. Milletvekilliği en yüksek yer sayılabilir bazı arkadaşlarımızca. Meclislere girilsin ve milletvekilliği yüksek bir yerdir, asil bir meşgale tarzıdır, o meşgale tarzının gerekleri yerine getirilirse. Tabiatiyle oralara da girilebilir, belediye başkanlığına da, spor kulübü başkanlığına da girilebilir, belediye başkanlığını da küçümsememek lâzımdır, eğer böyle bir yöntem tutarlı bir şekilde, çalışılır ve yürütülürse eminim ki en azından 7-8 tane büyük vilâyetlerimizin belediye başkanlarının sendikalardan çıkma şansı azımsanmayacak derecede yüksektir. Bunun bir denemesi de yapılmıştı, ufak bir farkla Ankara'da kaybedilmişti. İyi oldu kötü oldu onu da söylemiyorum. Bu mümkündür, Türkiye'de birçok vilâyette pekâlâ belediye başkanları sendikalardan olabilir. Böyle bir manzara çıkarsa elbette ki bunun Türk siyasî hayattaki etkisi öyle küçümsenecek bir derecede olmaz.

Bahsedilmiş olan üçlü işbirliği apayrı bir şeydir. Ortada sadece Batı Avrupa'nın gelişmişliği söz konusu değildir. Bu gelişmişliğin siyasî partiler üzerindeki etkisi önemlidir. İdeolojik sertleşmenin ortadan kaldırıl-

diyorlar. Bir de İkinci Dünya Harbinden sonra Batı Avrupa'nın altın devrini yaşadığını ve toplu sözleşmelerin üzerinde işçilere birtakım haklar verildiğini söylediler. Halbuki kendilerinin bir konferansda, şöyle bir ifadeleri var. İkinci Dünya Harbinden sonra Batı Avrupa ülkelerinin yıkılmış ekonomilerin ilerisi için üçlü işbirliği. Bu üçlü işbirliği işçi-işveren ve devlet. Devlet de bir noktada işveren olduğuna göre nasıl bir işbirliği onu biliyoruz. Sendikaların kendi kendini frenlemesi siyaseti gütmesi işverenlerin elde edilen hasılayı otofinansman yoluyla yatırımlara tahsis etmesi ve gerçek vergiden kaçmaları ve hükümetlerin de enflâsyonu önleyici tedbirleri etkili bir şekilde almaları şeklinde gerçekleştirilmiştir. Yani, şunu mu anladım acaba ben, yanılıyorum belki de. Otofinansman için, işverenlerin Türkiye'nin kalkınmasında gerekli sermaye birikimini sağlayabilmeleri için bize altın devrinden önceki teneke devri gibi biz de bir parça toplu sözleşmelerimizde geri mi gidelim, veya işçi, işveren, devlet üçlüsünden oluşan bir komitenin kontrolunda mı olalım? Bu biraz bana çelişkili gibi geldi bunun açıklanmasını rica edecektim. Teşekkürler.

MUSTAFA ŞAHİN

DERİ-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI

Sayın ilim adamları Türk sendikal harekâtına başladığı günden bugüne kadar gerek sendikal yönden gerek Türkiye'nin iktisadî yönünden kendilerini daima dinlemişizdir. Ben

masi işçi sınıfının orta tabaka haline gelmesi, siyasî partiler karşısında daha bağımsız, daha kendine güvenir, daha pazarlıkçı bir duruma gelmeleridir. Üçlü sistem o ülkelerde nasıl yapılır, bizde nasıl yapılır bu apayrı bir konudur. Buna ait konferanslarım da var, arkadaşımız bir tanesini bulmuş burada bahis konusu yaptı. Başka konferanslarımız, yazılarımız vardır, ayrıca ele alınabilir.

Son olarak bir konu ortaya konuldu, Mustafa Şahin bey tarafından. Niçin meselelerimizi halledemiyoruz? Burada şu noktayı belirtmek lâzım. Türkiye'de meseleler halledilmemiş değildir. Burada karamsar görüşlerden ben ayrılıyorum, konuşmamın bir iki yerinde de söyledim. Türkiye büyük mesafeler almıştır. Her alanda almıştır, şu merkezi hükümet denen yerde daha 1950 lerde elektrikten mahrum, 5 numara gaz lâmbası ışığının altında okumuşuzdur. Çeşme denilen şey büyük bir nimet idi. Tenekelerde sular taşınırdı. Türkiye'de yamalı pantolon denilen şey nerdeyse tarihe karışıyor (oturduğu yerden Mustafa Şahin müdahale ediyor ve "Hocam, sorum herhalde yanlış anlaşıldı, onu kasdetmedim" diyor.)

Nevzat Yalçıntaş devamla: Sizin noktanıza, yani ona geliyorum, şu merkezî hükümetten dahi alacağımız misaller, vilâyetlerde, şahsımızda kendimizin alacağı örnekler var. Her birimizin şahsî hayatında ilerlemeler vardır, ama kâfi değildir. Türk-İş'in burada şu geçen 20-25 sene içerisinde elle tutulur, gözle görülür bir şeyler getiremediği söylenemez. Ben kendi kanaatimi söylemek istiyorum, ona da katılmıyorum, Türk-İş'in saydığım beş alanda büyük katkıları ol-

sayın hocalarımın iki günden beri burada Türk İşçi Hareketinin son dönemlerde çıkış yolları için göstermiş oldukları ilgili tebliğlere teşekkür ederim. Ancak sayın hocalarımın en son Sayın Yalçıntaş'a geldiğine göre şu konuyu öğrenmek istiyorum. Hocalarımızın senelerden beri ifadeleri şu. Türkiye bugün 40 milyona gelmiş, Türk Anayasasında bugün Türk-İş'in 24 ilkesinde somunun büyümesi. Somununu büyültemiyoruz, vergi reformu diyoruz yapamıyoruz. Bir tarafta bakıyorsunuz bir milyon işçilerimiz oluyor, toprak reformu diyoruz, hâlâ uygulayamıyoruz. Dış ticaret diyoruz, alabildiğine kaçakçılık devam ediyor. Bakıyorsunuz vergi vermemek için iş hanları yanıyor. Yani Türkiye'de sosyal yapısının Türk İşçi Hareketi diyor ki artık 1975 Türkiyesinde Batı demokrasisinin önderliğini yaptığına göre Batıdaki uygulamalarda seyredenlerden hocamdan bir şeyi aydınlanmak istiyorum, yani, sosyal adaletin tahakkukundan işçi hareketi İngiltere'de olduğu gibi kendi partisiyle mi daha etkili olmuştur, veya yine sosyal adaletin tam etkisi İsveç ve Almanya'da olduğu gibi bir kendi partisi değil de kendi kurallarına bağlı partiyi desteklemekle şeklinde karar alan ülkelerde mi etkili olmuştur, bu konunun aydınlanmasını rica edeceğim. Teşekkür ederim.

duğuna ben kaniim. Bunları tesbit ettiğim için söylüyorum. Ama bu böyle mi devam etsin, yoksa yeni bir şekle mi girilsin? Bu yeni şekli siz münakaşa ediyorsunuz, biz fikrimizi söylüyoruz. Türk-İş işçi partisi kursaydı İngiltere gibi, daha mı iyi olurdu bu şekil mi iyi olmuştur? Onu da benim cevaplandırmam zordur. Çünkü maziye ait bir husustur ve onun cevaplarının da mazide olduğuna kaniim. Yani daha işçi hareketi doğarken sizler daha yeni yeni sendikaları kurarken, yeni yeni sayılır daha 15 sene geçmemiştir alınan hakların üstünden. Bütün bunlar yokken bir de işçi partisi kurmuş olmanın şartlarının o zaman olmadığına kaniim. Bugün var mı? Bugün olup olmadığını da siz tesbit edeceksiniz. Dolayısıyla benim teklifim şudur, bir şey yarım olmaz, kapı aralarında evlilik olmaz. Ya karar verilir, verirsiniz işçi partisi kurulur, veyahut da bağımsız kalırsınız. Böyle ara çarelerle, flörtler ederek, el tutuşarak, bir sistem götürülmez bunun mahzurları getirdiği faydadan daha çoktur, onu belirtmeye çalıştım. Ya işçi partisi kurulur, o tamamen sizlerin tercihidir. Veyahut da tamamen bağımsız kalınır ve etkinliği artırmanın, etkinliği sürdürmenin metodları yöntemleri tatbik edilir ki onları arzetmeye çalıştım, tekrar beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

kapanış konuşması

HALİL TUNÇ
Türk-İş Genel Başkanı

Muhterem arkadaşlar,

İki günden beri çok hassas olan bir konuda bilimsel ve herkese açık bir toplantı yaptık. Senelerden beri her türlü istismara müsait olan bu konuda yıpranma pahasına konuyu temkinli, akılcı, duygusal olmadan bugüne kadar getirdik. Yaptığımız bu bilimsel toplantının da amacı buydu. Zaten bilimsel toplantıların ana karakteristiği, gerçekçi bir şekilde olaylara bakmaktır.

Bilimsel toplantılarda duygusal görüşlere yer yoktur. Her konuda olduğu gibi bu konuda da duygusal olduğumuz sürece doğru yol bulamayız. Zaten o toplantı bilimsel olamaz. Şayanı şükrandır ki, ufak tefek istisnasıyla bu toplantımız duygusallıktan öte, objektif kriterlerin tartışıldığı bir toplantı niteliğinde sonuçlandı. Ve bu konuda emin adımlarla hedefe doğru giderken, bize rehber olacak bazı görüşleri ortaya koyduk.

Dünyanın bugüne kadar bu konuda elde ettiği tecrübe birikiminden de yararlanmak suretiyle, ülkemizin kendine özgü şartlarını da

dikkate almak suretiyle ülkemizde sendika-politika, siyaset-sendika ilişkileri nasıl olmalıdır? Türkiye'nin şartlarına uygun bir model nasıl geliştirilebilir? Bunları tartıştık. Bu tartışmamız çok yararlı oldu, önümüzdeki dönemlerde de tartışmaların sonucu olarak metodlar geliştirilecek, daha geniş kapsamlı, daha geniş gündemli tartışmalar devam edecektir. Yalnız her tartışmanın hareket noktası şu olacaktır: Gerek bilim adamlarımız, gerek sizler zaten biliyorsunuz gerekse tüm kadrosuyla Türk-İş topluluğu, her konuda olduğu gibi siyasî ilişkilerimizde, partilerle ilişkilerimizde hareket noktamız Türk Anayasası olacaktır. Çok partili özgürlükçü demokratik, karma ekonomi prensibi yani daha doğrusu Anayasamız neye imkân verdiyse o sınırlar içinde kalmak kaydiyle, sendika politika ilişkilerimizi tesbit edeceğiz. Anayasamızın beğenmediğimiz tarafları zamanla ortaya çıkarsa, Anayasanın şu maddesi, bizim arzuladığımız politikanın geliştirilmesine yeterli değil değiştirilmelidir diyeceğiz. Bunu dürütçe yapacağız, bazılarının yaptığı gibi kelimelerin arkasına sığınmayacağız. Kaldı ki, Türk Anayasasını çağdaş anayasalar gibi, ekonomik ve sosyal haklar bölümü bakımından çok ileri bir Anayasa olduğu kanaatini taşımaktayız. Türk Anayasası çerçevesi içinde kalmak kaydiyle bütünlüğümüzü koruyarak bu konuda da hedefimize ulaşacağımız inancındayım.

Muhterem arkadaşlar, böyle bir toplantıda bir gerçeğe işaret etmek mecburiyetindeyiz. Sık sık hareket noktamızı Anayasaya bağlarız. Çağımız doktrinler çağı değildir. Doktrinler en azından yıkılmamışsa bile temelinden sallanmıştır. Dünyamız 100 sene öncesinin 200 sene öncesinin dünyası değildir. O bakımdan doktrinlere saplanıp, doktrinlere bağlanmanın günümüzün dünyası için geçerli bir yol olmadığını Türk İşçi Hareketi bilmektedir. Çünkü Marks'ın kaz yüz sene evvel söylediği "işçi sermaye karşısında devamlı ezilecektir. İşçinin zincirinden başka kaybedecek şeyi yoktur" felsefesini çağımız getirdiği sosyal tedbir ve reformlarla, Anayasalara aldığı işçi haklarıyla önlemiştir. Çağımızın ekonomik, siyasal ve sosyal haklara verdiği ağırlık ve sendikaların gelişmesi, işçilerin güçlenip sermaye karşısında bu haklara sahip çıkması teorileri etkisiz hale getirmiştir. Bugün, özgürlükçü demokratik rejimlerle yönetilen bütün ülkelerde, İskandinav ülkelerinde, özellikle Batı Avrupa ülkelerinde Marks'ın teorisi yıkılmıştır. Bu ülkeler işçiye kaybedeceği çok şey

getirmiştir. Ve böylelikle işçi, özgürlükçü demokratik rejimin ateşli savunucusu haline gelmiştir. Batı Avrupa ülkelerindeki özel sektör de işçiye kaybedeceği çok şey vermiştir. İşte, idealimiz Türk Anayasası sınırları içinde Türkiye'de çalışanların da çok şeye sahip olduğu bir ortamın yaratılması ve ondan sonra çalışanların, özgürlükçü demokratik rejime daha sıkı sarılması ve onun ateşli savunucuları haline gelmesidir.

Muhterem arkadaşlar, Bilim adamlarımız, dünya sendikacılık hareketinden söz ederlerken, gönül isterdi ki, sendikacılığı daha geniş kapsamlı tarif etsinler. Ben, ne faşizmde ne de komünizmde sendikacılık olduğuna inanmıyorum. Sendikacılığı sendikacılık yapan, sendikaların sahip olduğu haklardır. Daha doğrusu sendikalara hayatiyet veren, toplu sözleşme ve grev haklarıdır. Bu haklar ne faşist rejimlerde ne de komünist rejimlerde yoktur. Bu bakımdan bu rejimlerdeki sendikacılık hareketi bir dernek niteliğinden ileriye gidemez. İşte bu rejimlerde hiç bir zaman bizim anladığımız manada bir sendikacılık hareketi kurulmamıştır ve gelişmemiştir. Sendikalara hayatiyet veren toplu sözleşmelerle sendikaların ekonomik hayata müdahale etmesidir. Bir sendika, toplu sözleşme ve grev hakkından yoksunsa o sendikanın şah damarı kesilmiştir. Ona sendikacılık hareketi denemez. Onun için, ben derim ki, ne komünist Rusyasında ne faşist İspanyasındaki işçi teşkilâtları, gerçek anlamda hür işçi sendikaları değildir. O bakımdan Rusya misalinin verilmesi isabetli olmuştur. Daha açık ifadesiyle sendikalar, özgürlükçü demokratik rejimlerin müessesesidirler. Eğer hür sendikacılığa inanıyorsak ki, Türk-İş topluluğu buna inanıyor. Elbette hiç bir başka rejimin savunucusu olamayız. Eğer samimi olarak Türk sendikacılığına inanıyorsak. Çünkü sendikacılık ismine ne derseniz deyin, en sağından en soluna kadar özgürlükçü demokratik rejimlerin müessesesidir. Bu rejimlerde gelişir, bu rejimlerde etkenlik kazanır, bu rejimlerde siyasî baskı gurubu olur. Bu rejimlerin dışındaki sendikacılık hareketine ne özgürlükçü sendikacılık denebilir ne de bu rejimlerde sendikalar zaten bir baskı gurubu, hele siyasî etkinliği söz konusu olamaz.

Önümüzdeki yapılacak toplantılarda elbette daha değişik bilim adamlarımızın bize, sendikaların siyasette etkinliğini tam anlamıyla uygulamada hangi metodlara başvurması, hangi prensiplerin kon-

dikkate almak suretiyle ülkemizde sendika-politika, siyaset-sendika ilişkileri nasıl olmalıdır? Türkiye'nin şartlarına uygun bir model nasıl geliştirilebilir? Bunları tartıştık. Bu tartışmamız çok yararlı oldu, önümüzdeki dönemlerde de tartışmaların sonucu olarak metodlar geliştirilecek, daha geniş kapsamlı, daha geniş gündemli tartışmalar devam edecektir. Yalnız her tartışmanın hareket noktası şu olacaktır: Gerek bilim adamlarımız, gerek sizler zaten biliyorsunuz gerekse tüm kadrosuyla Türk-İş topluluğu, her konuda olduğu gibi siyasî ilişkilerimizde, partilerle ilişkilerimizde hareket noktamız Türk Anayasası olacaktır. Çok partili özgürlükçü demokratik, karma ekonomi prensibi yani daha doğrusu Anayasamız neye imkân verdiyse o sınırlar içinde kalmak kaydiyle, sendika politika ilişkilerimizi tesbit edeceğiz. Anayasamızın beğenmediğimiz tarafları zamanla ortaya çıkarsa, Anayasanın şu maddesi, bizim arzuladığımız politikanın geliştirilmesine yeterli değil değiştirilmelidir diyeceğiz. Bunu dürütçe yapacağız, bazılarının yaptığı gibi kelimelerin arkasına sığınmayacağız. Kaldı ki, Türk Anayasasını çağdaş anayasalar gibi, ekonomik ve sosyal haklar bölümü bakımından çok ileri bir Anayasa olduğu kanaatini taşımaktayız. Türk Anayasası çerçevesi içinde kalmak kaydiyle bütünlüğümüzü koruyarak bu konuda da hedefimize ulaşacağımız inancındayım.

Muhterem arkadaşlar, böyle bir toplantıda bir gerçeğe işaret etmek mecburiyetindeyiz. Sık sık hareket noktamızı Anayasaya bağlarız. Çağımız doktrinler çağı değildir. Doktrinler en azından yıkılmamışsa bile temelinden sallanmıştır. Dünyamız 100 sene öncesinin 200 sene öncesinin dünyası değildir. O bakımdan doktrinlere saplanıp, doktrinlere bağlanmanın günümüzün dünyası için geçerli bir yol olmadığını Türk İşçi Hareketi bilmektedir. Çünkü Marks'ın kaz yüz sene evvel söylediği "işçi sermaye karşısında devamlı ezilecektir. İşçinin zincirinden başka kaybedecek şeyi yoktur" felsefesini çağımız getirdiği sosyal tedbir ve reformlarla, Anayasalara aldığı işçi haklarıyla önlemiştir. Çağımızın ekonomik, siyasal ve sosyal haklara verdiği ağırlık ve sendikaların gelişmesi, işçilerin güçlenip sermaye karşısında bu haklara sahip çıkması teorileri etkisiz hale getirmiştir. Bugün, özgürlükçü demokratik rejimlerle yönetilen bütün ülkelerde, İskandinav ülkelerinde, özellikle Batı Avrupa ülkelerinde Marks'ın teorisi yıkılmıştır. Bu ülkeler işçiye kaybedeceği çok şey

getirmiştir. Ve böylelikle işçi, özgürlükçü demokratik rejimin ateşli savunucusu haline gelmiştir. Batı Avrupa ülkelerindeki özel sektör de işçiye kaybedeceği çok şey vermiştir. İşte, idealimiz Türk Anayasası sınırları içinde Türkiye'de çalışanların da çok şeye sahip olduğu bir ortamın yaratılması ve ondan sonra çalışanların, özgürlükçü demokratik rejime daha sıkı sarılması ve onun ateşli savunucuları haline gelmesidir.

Muhterem arkadaşlar, Bilim adamlarımız, dünya sendikacılık hareketinden söz ederlerken, gönül isterdi ki, sendikacılığı daha geniş kapsamlı tarif etsinler. Ben, ne faşizmde ne de komünizmde sendikacılık olduğuna inanmıyorum. Sendikacılığı sendikacılık yapan, sendikaların sahip olduğu haklardır. Daha doğrusu sendikalara hayatiyet veren, toplu sözleşme ve grev haklarıdır. Bu haklar ne faşist rejimlerde ne de komünist rejimlerde yoktur. Bu bakımdan bu rejimlerdeki sendikacılık hareketi bir dernek niteliğinden ileriye gidemez. İşte bu rejimlerde hiç bir zaman bizim anladığımız manada bir sendikacılık hareketi kurulmamıştır ve gelişmemiştir. Sendikalara hayatiyet veren toplu sözleşmelerle sendikaların ekonomik hayata müdahale etmesidir. Bir sendika, toplu sözleşme ve grev hakkından yoksunsa o sendikanın şah damarı kesilmiştir. Ona sendikacılık hareketi denemez. Onun için, ben derim ki, ne komünist Rusyasında ne faşist İspanyasındaki işçi teşkilâtları, gerçek anlamda hür işçi sendikaları değildir. O bakımdan Rusya misalinin verilmesi isabetli olmuştur. Daha açık ifadesiyle sendikalar, özgürlükçü demokratik rejimlerin müessesesidirler. Eğer hür sendikacılığa inanıyorsak ki, Türk-İş topluluğu buna inanıyor. Elbette hiç bir başka rejimin savunucusu olamayız. Eğer samimi olarak Türk sendikacılığına inanıyorsak. Çünkü sendikacılık ismine ne derseniz deyin, en sağından en soluna kadar özgürlükçü demokratik rejimlerin müessesesidir. Bu rejimlerde gelişir, bu rejimlerde etkenlik kazanır, bu rejimlerde siyasî baskı gurubu olur. Bu rejimlerin dışındaki sendikacılık hareketine ne özgürlükçü sendikacılık denebilir ne de bu rejimlerde sendikalar zaten bir baskı gurubu, hele siyasî etkinliği söz konusu olamaz.

Önümüzdeki yapılacak toplantılarda elbette daha değişik bilim adamlarımızın bize, sendikaların siyasette etkinliğini tam anlamıyla uygulamada hangi metodlara başvurması, hangi prensiplerin kon-

ması gerektiği lâzım geldiği yolunda değişik fikirlerinden yararlanacağız. Biraz evvel ifade ettiğim gibi, bu konuda duygusal olmadan Türk sendikacılık hareketini tehlikeli bir istikamete yöneltmeden, siyasî partilerin uydusu haline getirmeden, soğukkanlılıkla, yıpranma pahasına, sabırla, fakat emin adımlarla gideceğiz. Tekrar ediyorum, duygusal olmayacağız, duygusallık insanı gerçeklerden uzaklaştırır. Duygusallık insanları felâketlere götürebilir. Sendikacının gözleri idealist, ayakları realisttir. İdeallerimiz elbette olacaktır, fakat bu ideallerimizle de ayaklarımızı sağlam zeminlere basacağız. İşte biz, bu güne kadar yıpranma pahasına, sağlam zeminlere basma gayreti ile meselieyi duyguların, hislerin ötesine çıkarıp bilimsel bir mahiyet ve mesuliyeti ile hedefe doğru gidiyoruz. İdealleri olmayanlar sendikacı olamaz elbette, fakat sendikacı ideallerine ulaşmada realist olmaya mecburdur. Eğer ayaklarına dikkat etmeden gözlerini ideallere çevirirsen bir gün uçuruma gidersin. O çukurdan çıkıp, tekrar ideallerine gitmek için çok zaman kaybedersin. Fakat gözlerin ideallerinde ayakların realiteye uygun basarak gidersen kaybedilecek zaman büyük zaman değildir, hedefe kısa zamanda varılır.

Arkadaşlar karamsarlığa kapılmayın Türkiye'de sendikacılık tarihi çok yenidir, batıda ulusların 100 yılda eriştiği bir düzeye 15 yılda erişemezsiniz, 20 yılda erişemezsiniz, kaldı ki bazı noktalarda başka ülkelerin 100 yılda eriştiklerine biz ulaştık. Siyasal konu gibi çok hassas bir konuda 15 sene, 20 sene kaybedilmiş büyük bir zaman değildir. İnsan ömründe belki 20 senenin büyük değeri vardır. Fakat müesseselerin tarihinde 15 - 20 sene büyük bir zaman olmasa gerektir. Daha fazla sabırlarınızı suistimal etmek istemiyorum, gerçekten zaman zaman bu toplantı hakkında karamsar bir tutuma, ilgi bakımından karamsar bir tutuma girmiştim, fakat şimdi övünerek, gurur duyarak söylüyorum ki toplantıya gösterilen ilgi, tahminlerin üzerinde olmuştur. Bu ilgi, toplumun önemli geleceği bakımından da çok dikkate değer bir ilgidir. Temenni ediyorum bundan böyle sorunlarımızı tartışarak ve daha geniş işçi kesimine, bu tip toplantıların yaygınlaştırılmasına, tekrar tekrar üzerine basarak söylüyorum, bu toplantılarda duygusallıktan arınmak, siyasî kanaatların esiri olmamak, siyasî bakımdan şartlanmamak kaydıyla yarar görürüm, yoksa belirli bir siyasî şartlanmayla bu toplantılar düzenlenirse, yarar yerine zarar verir. Zinhar söyledim, inanın arkadaşlar bizde vah-

det böyle sağlanacaktır. Bu düşünce doğrudur, bir noktada örnek vereceğim, Disk, eğer böyle bir toplantı yapsaydı, belirli siyasî kanaatlara demeyim de, belirli ekonomik sosyal ve siyasî görüşlere sahip olan bilim adamlarımızı, acaba çağırır, berrak bir fikrin olgunlaştırılmasını mı isterdi? Yoksa tamamen kendi kafalarındaki şartlanmış siyasal bilinçlere yatkın bilim adamlarını çağırıp tek taraflı mı oluştururdu. Türk-İş'in büyüklüğü işte burada. Biz, özgürce, demokratik biçimde tek taraflı değil çok taraflı meselelerimizi ortaya getirelim, etraflı ve salim yolu bulalım, kendimize bunu ana prensip olarak kabul ettik. Bundan sonra da böyle gideceğiz.

Gösterdiğiniz ilgiye, başta hocalarımız olmak üzere, basın mensuplarına ve sizlere çok teşekkür ederim.

Bundan böyle de Türk sendikacılık hareketi emin adımlarla hedefine doğru ileryecek, bundan kimsenin kuşkusu olmasın, teşekkür ederim,

tebliğ sahiplerinin kısa biyografileri

Prof. Dr. İSMET GİRİTLİ

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

1924 yılında Kırım'da doğmuştur.

Kabataş Lisesinden sonra, İstanbul Hukuk Fakültesini 1948-1949 yılında bitirmiştir.

1951 yılında Asistan, 1957 yılında Doçent, 1964 yılında Profesör olmuştur.

İki defa Millî Gençlik Teşkilâtı Genel Başkanlığı yapmış.

1960 yılında Anayasa Tasarısını hazırlayan İstanbul Komitesi üyeliğinde çalışmıştır.

1961 de Kurucu Meclis üyeliğinde ve İç Tüzük Komisyon Başkanlığında bulunmuş, Birleşmiş Milletler TÜRK Delegasyonunun Hukuk Danışmanlığı görevini yapmıştır.

1968-1969 ve 1971-1972 yıllarında A.B.D.' nin ünlü Colombia ve George Town Üniversitelerinde misafir profesör olarak Orta Doğu ve Türk Siyasî Gelişmeleri konusunda ders vermiş ve bu dersler İngilizce olarak kitap halinde yayınlanmıştır.

1964-1966 yıllarında TRT Yönetim Kurulu üyeliğinde, 1966-1968 de ise Başkanlığında bulunmuştur.

Hukuk, Siyaset Bilimi ve Dış Politika konularında 22 kitabı ve muhtelif konularda Türkçe ve yabancı dilde binlerce makalesi vardır.

İngilizce, Fransızca, Rusça ve İtalyanca bilen Prof. Giritli evli ve iki çocuk babasıdır.

Prof. Dr. CAHİT TALAS

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

1917 yılında Trabzon'da doğmuştur.

1938 yılında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirmiştir.

Cenevre Üniversitesi İktisat Fakültesinde İktisat doktorası yapmıştır.

1948 - 1952 yılları arasında Çalışma Bakanlığında çalışmıştır.

1953 yılında Doçentlik payesini kazanmıştır.

1959 yılında Profesör olmuştur.

1960 ve 1961 yıllarında Çalışma Bakanlığı yapmıştır.

İki kez, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığı yapmış bulunmaktadır.

Sosyal Politika alanında birçok yayınları vardır.

Başlıcaları şunlardır:

— La législation du Travail industriel en Turquie, Cenevre 1948
— Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları, Ankara 1953
— İçtimaî İktisat, Ankara 1955
— Sosyal Politika, Ankara 1967
— Ekonomik Sistemler, Ankara 1969
— Sosyal Ekonomi, Ankara 1973

Fransızca ve İngilizce bilir.

Prof. Dr. ADİL İZVEREN

Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Öğretim Üyesi

1912 de İstanbul'da doğdu.

İstanbul Hukuk Fakültesinde lisans, Zürih Hukuk Fakültesinde lisans ve doktora yaptı. Daha sonra savcılık ve hâkimlik yaparak, akademik kariyere intisab etmiştir.

15 yıldan beri Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisinde Sosyal Politika ve İş Hukuku Kürsüsünde çalışmaktadır.

Ayrıca avukatlık yapmıştır.

1968 de Sosyal Politika ve Sosyal Sigortalar, 1974 te İş Hukuku, 15 yıl önce de Deniz Ticaret Hukuku kitaplarını yayınlamış ve çeşitli araştırmalar yapmıştır.

Prof. Dr. SABAHATTİN ZAİM

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi

1926 doğumlu, evli ve beş çocukludur.

İlk tahsilini, İstanbul Fethiye İlkmektebinde, orta tahsilini, İstanbul Fatih ve Karagümrük Ortaokulunda yapmıştır. Lise tahsilini, Vefa Erkek Lisesi'nde yapmış, bu okulun klâsik şubesinden 1942-43 yılında mezun olmuştur.

Yüksek tahsilini şöyle ikmal etmiştir.

1) Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi İdarî Şubesinden 1947 yılında mezun olmuştur.
2) Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Muadeletini 1950 yılında kazanmıştır.
3) İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesinde 1947-1954 yıllarında İktisat Doktorası yapmıştır.
4) A.B.D. CORNELL Üniversitesinde 1955 - 1957 yıllarında (Visiting-Fellow) misafir hoca statüsü içinde doçentlik tezi araştırmasını yapmıştır.
5) Almanya'da Münih Üniversitesinde Profesörlük çalışmasını 1963-1964 yıllarında tamamlamıştır.

Sabahattin Zaim aşağıdaki görevlerde bulunmuştur.

1947-48 yıllarında Fatih Kaymakam Muavinliği
1948-49 yıllarında Eyüp Kaymakam Vekilliği
1950-51 yıllarında Kâhta Kaymakamlığı
1952-53 yıllarında Ayancık ve Abana Kaymakamlığı görevlerini yapmış.
1953-57 yıllarında İst. Üniv. İktisat Fakültesi Asistanı olmuştur.
1957-64 yıllarında İktisat Fakültesi Doçenti olarak görev yapmış;
1964 yılından sonra İktisat Fakültesi Profesörü olmuştur.

Bu arada 1961 yılında Millî Birlik Komitesi Sosyal İşler Komisyonu üyesi ve Başkanlığı görevlerini ifa etmiştir.

1965 yılından beri İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Sosyal Siyaset Kürsüsü profesürüdür.

1953 yılından beri Sendika Eğitim seminerleri ve bilâhare TÜRK-İŞ Sendikacılık Kolejinin hocalığını yapmıştır.

İngilizce, Almanca dilerine vakıftır. Az lâtince bilir. Kitap olarak yayınlanmış eserleri şunlardır:

1. İstanbul Mensucat Sanayiinin Bünyesi ve Ücretler, 1956
2. Türkiye'nin İktisadî ve Sosyal Gelişmesinde İşgücü ve Prodüktivite Meselelerinin Önemi ve Tesirleri, 1962
3. Türkiye Fikir İşçileri ve İstihdam Şartları, 1962
4. Çalışma Ekonomisi, 1962, 1968, 1972, 1975
5. Bölge ve Şehir Plânlaması Yönünden İstanbul Sanayi Bölgeleri,
6. İktisadî Doktrinler, 1970
7. Türkiye'de Nüfus Meselesi, 1973
8. Türkiye'de Ücret ve Gelirler Siyaseti, 1974

Bunların dışında yazarın Üniversite yayınlarında 50'yi aşan ilmî makalesi yayınlanmıştır. Bunlardan sendika ve toplu sözleşme sistemi ile ilgili birkaç tanesi şunlardır:

1. Kollektif Pazarlık Sisteminin Mahiyeti ve Prensipleri, 1961
2. Sendikaların Verimliliğe Tesiri ve Bu Yönden İktisadî Gelişme Üzerinde Oynadıkları Rol, 1960
3. Sendikaların Millî Gelirin Dağılışına ve İşçi Gelir Payına Tesiri, 1962
4. İş Piyasası Mefhumu, Tarifi, Mahiyeti ve Bünyesi, 1962
5. Toplu Sözleşme Sisteminde İş Piyasasında Ücret Araştırmaları, 1965
6. Türkiye'de İşçi Eğitimi ve Sendikaların İşçi Eğitim Faaliyetleri, 1966
7. Türkiye'de Sendikacılık, 1973
8. Türkiye'nin Gelişmesinde Ücret Siyasetinin Önemi, 1968

Doç. Dr. ALPASLAN IŞIKLI

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

1940 yılında Amasya'da doğmuştur.

İlk, Orta ve Lise tahsillerini tamamladıktan sonra,

1957-61 yıllarında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinde tahsilini tamamlamıştır.

Ayrıca, 1961-62 yıllarında Fransa NANCY (Nansi)'de Avrupa Üniversite Merkezi'ne devam etmiş, buradan: "Türkiye'de istihdam sorunları" konulu çalışmasıyla, Avrupa Yüksek Tahsil Diploması almıştır.

1962 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinde asistan olarak göreve başlamıştır.

Siyasal Bilgiler Fakültesinde, (Türkiye Toplu İş Sözleşmeleri ve Türkiye Ekonomisi içinde yeri) konulu tezi kabul edilerek, doktorasını vermiştir.

Doçentlik tezini, (Sendikacılık ve Siyaset) üzerine yapmıştır.

Çeşitli yayın organlarında makaleleri vardır. Yapmış olduğu çalışmalar kitap halinde yayınlanmıştır. Kitap halindeki başlıca yayınları şunlardır:

— Toplu İş Sözleşmeleri ve Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri — Ankara, 1967

— Sendikacılık ve Siyaset — İkinci baskı — Oday Yayınevi — Ankara, 1974

— Ücret — Doğan Yayınevi — Ankara, 1975

Prof. Dr. NEVZAT YALÇINTAŞ

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi

1933 Ankara doğumludur.

İlk ve orta öğrenimini Ankara'da, yüksek öğrenimi İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulunda yaptı.

Fransa Caen Üniversitesi Hukuk ve İktisat İlimleri Fakültesinde İktisat Doktorası yaptı. 1958 yılında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünde iktisat uzmanlığı görevinde bulundu. Askerlik görevini, Genel Kurmay Başkanlığı Araştırma ve Geliştirme Kurulunda yaptı.

1960'tan beri, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde Öğretim Üyesidir. Doçentlik çalışmalarını 1962 ve 1963 yıllarında Londra Üniversitesi İktisat ve Sosyal İlimler Fakültesinde tamamladı. 1970 yılında Profesörlüğe yükseltildi.

1967-1971 Devlet Plânlama Teşkilâtı Sosyal Plânlama Dairesi Başkanlığı yaptı. Bu arada çeşitli Milletlerarası toplantılarda Türkiye'yi temsil etmiş ve tebliğler vermiştir. 1973 yılında bir grup Alman araştırmacısı ile Almanya'da Türk işçilerine ait geniş bir araştırma yaptı.

İktisat ve Sosyal Siyaset alanında çeşitli kitap ve makaleleri vardır.

1975 yılında TRT Genel Müdürlüğünde bulunmuştur.

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

Ayyıldız Matbaası A. Ş. Ankara — 1976